

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในกรุงเทพมหานคร
ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในกรุงเทพมหานคร

นายโชติวัฒน์ วณเมธิน

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ 2547

A STUDY OF CONTENT IN PAINTINGS CONCERNING THAI CULTURE
OF PRATHOM SUKSA FIVE AND SIX STUDENTS IN BANGKOK METROPOLIS

Mr. Chotiwat Vanamathin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-5603-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาระบบในภาพพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน
ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในกรุงเทพมหานคร

โดย

นาย โชติวัฒน์ วนเมธิน

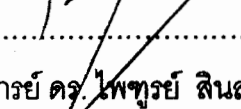
สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

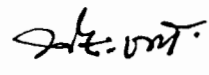
อาจารย์ที่ปรึกษา

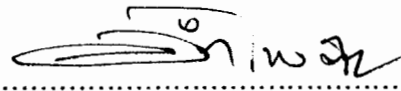
อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร

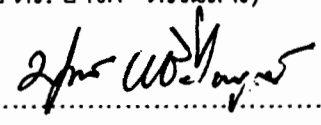
คณะกรรมการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปุณณรัตน์ พิชญไพบุลย์)

โชติวัฒน์ วณเมธิน : การศึกษาสาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในกรุงเทพมหานคร. (A STUDY OF CONTENT IN PAINTINGS CONCERNING THAI CULTURE OF PRATHOM SUKSA FIVE AND SIX STUDENTS IN BANGKOK METROPOLIS) อ. ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร, จำนวนหน้า 221หน้า. ISBN 974-17-5603-8.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งออกเป็น 8 ด้านดังนี้ 1. ชาติ 2. ศาสนา 3.การเมืองการปกครอง 4.ประเพณี 5. ปัจจัยในการดำรงชีวิต 6.ศิลปกรรม 7.จรรยาบรรณและ8. การละเล่น

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 404 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1. แบบทดสอบการวาดภาพระบายสี 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับ การวาดภาพระบายสี และ 3. แบบวิเคราะห์ภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า สาระในด้านประเพณีมีมากที่สุด (ร้อยละ 75.24) รองลงมาตามลำดับได้แก่ ด้านจรรยาบรรณ (ร้อยละ 9.43) ด้านศิลปกรรม (ร้อยละ 5.90) ด้านการละเล่น (ร้อยละ 4.01) ด้านศาสนา (ร้อยละ 3.54) ด้านชาติและการเมืองการปกครอง (อย่างละ ร้อยละ 0.71) และด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 0.47)

สาระเรื่องราวในภาพที่พบมากที่สุดคือเรื่องราวทางด้านประเพณี ประกอบไปด้วยประเพณีลอยกระทงมากที่สุด (ร้อยละ 55.97) รองลงมาได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ (ร้อยละ 33.33) ส่วนที่พบน้อยได้แก่ ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีวิ่งควาย ประเพณีผีตาโขน ประเพณีแข่งเรือพาย และประเพณีแห่นางแมว (เรื่องราวละ ร้อยละ 0.31)

รายละเอียดของสิ่งที่ปรากฏในภาพมากที่สุดคือด้านประเพณี (ร้อยละ 31.61) ซึ่งแสดงถึงรายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงมากที่สุด รายละเอียดที่ปรากฏได้แก่ แสดงคืนวันเพ็ญ แสดงเวลากลางคืน เผาเทียนเล่นไฟ แสดงอาชีพการขายกระทงและการขายดอกไม้ไฟตามลำดับ รองลงมาได้แก่รายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ ได้แก่ การสาดน้ำด้วยขัน การก่อกองทราย การสาดน้ำด้วยปืนฉีดน้ำ เล่นน้ำด้วยสายยาง สาดน้ำโดยใช้รถกระบะตระเวนสาด การรดน้ำดำหัวตามลำดับ ส่วนที่พบน้อยได้แก่ รายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีวิ่งควาย ประเพณีผีตาโขน ประเพณีแข่งเรือพาย และประเพณีแห่นางแมว

ในด้านความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับกรวาดภาพระบายสี พบว่ากิจกรรมทางศิลปะที่นักเรียนชอบมากที่สุดได้แก่กิจกรรมการวาดภาพระบายสี (ร้อยละ 63.12) สำหรับการวาดภาพเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนต้องมีแบบบ้างเพื่อใช้เป็นข้อมูล (ร้อยละ 54.46) นักเรียนรู้สึกชอบด้านวิชาศิลปะศึกษา ครุณาเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยมาให้ฝึกปฏิบัติเสมอ(ร้อยละ 91.83)

ภาควิชา.....ศิลปศึกษา.....ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....ศิลปศึกษา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2546.....

4383683727 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD: CHILDREN ART / CULTURE / THAI CULTURE / PAINTING/ ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

CHOTIWAT VANAMATHIN : A STUDY OF CONTENT IN PAINTINGS CONCERNING THAI CULTURE OF PRATHOM SUKSA FIVE AND SIX STUDENTS IN BANGKOK METROPOLIS. THESIS ADVISOR : AMPAI TIRANASAR, Ph.D. 221 pp. ISBN 974-17-5603-8.

This research examined the content paintings of Prathom Suksa 5 and 6 students in Bangkok concerning Thai culture in the aspects of 1. Nation, 2. Religious, 3. Politic and Government, 4. Tradition, 5. Life Supportive Factors, 6. Art, 7. Ethics, and 8. Recreation.

The sampler of this research were 404 students of Prathom Suksa 5 and 6 in Bangkok Metropolis. The research instruments were constructed by the researcher in the form of 1. Drawing test, 2. The questionnaire for the students, and 3. Analysis form. The obtain drawings were analyzed by means of frequency and percentage.

The research findings revealed that majority of the content in students paintings showed the aspect of Tradition (75.24%), followed by Ethics (9.43%), Art (5.90%), Recreation (4.01%), Religious (3.54%), Nation, and Politic and Government (0.71% each), Life Supportive Factors was found at the least (0.47%).

The content of story that found at most was in the aspect of Tradition, including Loy Krathong (55.97%), followed by Songkran (33.33%), Khuen Ban Mai, Wing Kwai, Phi Ta Khon, Khaeng Ruea Phai and Hae Nang Maew were found the least (0.31%).

The details that appeared in the paintings mostly was in the aspect of Tradition (31.61%) which shown the Loy Krathong Festival the most, the details were shown full moon, night time, Pow Tein Len Fai (fireworks), selling Krathong and fireworks, orderly. Followed by Songkran Festival which were shown throwing water by bowls, Kor Kong Sai (sand constructed), throwing water by water splashing gun; water host; riding on the wagon, Rod Num Dum Hau (sprinkle water to adult), orderly. The details that appear at least were Khun Ban Mai (New House), Wing Kwai (buffalo racing), Khang Rue Phai (boat racing), and Hae Nang Maew (cat parading).

Concerning the opinions of the students on drawing and painting, it was found that the students preferred drawing and painting activity the most (63.12%). In drawing and painting about Thai culture, the students indicated that they needed samples for guiding in their paintings (54.46%). They would like the teachers to include the content about Thai culture as drawing and paint activities occasionally (91.83%).

Department.....Art Education..... Student's signature.....
Field of study.....Art Education..... Advisor's signature.....
Academic year .....2003.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่เล็งเห็นคุณค่าของงานวิจัยและได้อนุมัติเงินทุนสนับสนุน ซึ่งช่วยให้การทำงานมีความสะดวกราบรื่นอย่างมาก ตลอดจนได้จัดตั้งคณะกรรมการและที่ปรึกษาช่วยให้คำปรึกษาทางการวิจัยในครั้งนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ คุณสุพร วณเมธิน มารดาของข้าพเจ้าผู้ยังคงมีศรัทธาต่อการศึกษาและเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำงานชิ้นนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบของพระคุณอาจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำอันมีค่า ให้กำลังใจในการทำงาน และให้ความช่วยเหลือด้วยดีมาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านอาจารย์อย่างมาก

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ อันได้แก่ รศ.ลลิตพรรณน ทองงาม ผศ.นवलลออ ทินานนท์ ผศ.ดร.สันติ คุณประเสริฐ รศ.สัญญา วงศ์อร่าม อาจารย์สมศักดิ์ ศิริวิโรจน์สกุล และผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน อันได้แก่ อาจารย์ธนิกร บัวพูล และ อาจารย์บุษบา มธุรสกุล

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ อันได้แก่ รศ.ปิยะชาติ แสงอรุณ รศ.ดร.ปุ่นณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ และ อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร ที่ได้สละเวลาในการตรวจวิทยานิพนธ์และได้ให้ข้อเสนอแนะและแนวคิดต่างๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น

ขอขอบคุณ คุณชาญศิลป์ กิตติโชติพานิชย์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำในการทำงานเป็นอย่างดี รวมทั้งขอขอบคุณ เพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ท่านอื่นๆ ที่ไม่ได้เอ่ยนามมาในที่นี้ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ด้วยเช่นกัน

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณสุธาสินี ทองชั้น ผู้ซึ่งได้ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือในการทำงานมาโดยตลอด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา.....	10
การวาดภาพระบายสี.....	26
วัฒนธรรมไทยกับการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา.....	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	71
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	95
ประชากร.....	95
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	98
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	101
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	102
การนำเสนอผลการวิจัย.....	102
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	103
5 สรุปการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	140

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
รายการอ้างอิง.....	163
ภาคผนวก.....	170
ภาคผนวก ก.....	171
ภาคผนวก ข.....	174
ภาคผนวก ค.....	188
ภาคผนวก ง.....	193
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	221

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนนักเรียนที่ได้ทำการเก็บข้อมูลจริง จำแนกตามเพศ.....	97
2 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ	97
3 จำนวนและค่าร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามสังกัด อายุ/เพศ ของกลุ่มตัวอย่าง.....	98
4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการตรวจให้คะแนนระหว่างผู้ตรวจคนที่ 1 และผู้ตรวจ คนที่ 2 และความเที่ยงในการตรวจซ้ำ.....	101
5 จำนวนและค่าร้อยละ เกี่ยวกับ สถานภาพและภูมิหลังของนักเรียน.....	104
6 จำนวนและค่าร้อยละ ความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีเกี่ยว กับวัฒนธรรมไทย.....	109
7 ความถี่และค่าร้อยละ ของเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ จำแนกตามรายด้าน เพศ และผลรวม.....	113
8 ความถี่และค่าร้อยละ ที่ปรากฏในภาพที่เกี่ยวกับด้านชาติ จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศ เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ.....	115
9 ความถี่และค่าร้อยละในด้านศาสนา จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศเรียง ลำดับตามความถี่และร้อยละ.....	116
10 ความถี่และค่าร้อยละ จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศในด้านการเมืองการ ปกครอง เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ.....	117
11 ความถี่และค่าร้อยละในด้านประเพณี จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศ เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ.....	118
12 ความถี่และค่าร้อยละในด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวม และเพศ เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ.....	120
13 ความถี่และค่าร้อยละในด้านศิลปกรรม เรียงจำแนกตามเรื่องราวหลัก เพศและผล รวมลำดับตามความถี่และร้อยละ.....	121
14 ความถี่และค่าร้อยละในด้านจรรยาบรรณ จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและ เพศเรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ.....	122
15 ความถี่และค่าร้อยละ จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศ ในด้านการละเล่น เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ.....	123

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
16 ความดีและคำร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพ จำแนกตามราย ด้าน.....	125
17 ความดีและคำร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพพระบายสีในด้านชาติ เรียงลำดับตามความดีและร้อยละ.....	126
18 ความดีและคำร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพพระบายสีในด้าน ศาสนา เรียงลำดับตามความดีและร้อยละ.....	127
19 ความดีและคำร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพพระบายสีในด้านการ เมืองการปกครอง เรียงลำดับตามความดีและร้อยละ.....	128
20 ความดีและคำร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพพระบายสีในด้าน ประเพณี เรียงลำดับตามความดีและร้อยละ.....	129
21 ความดีและคำร้อยละของรายละเอียดของสาระสิ่งปรากฏในภาพพระบายสีในด้าน ปัจจัยในการดำรงชีวิตเรียงลำดับตามความดีและร้อยละ.....	132
22 ความดีและคำร้อยละ ของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพพระบายสี ในด้าน ปัจจัยในการดำรงชีวิตเรียงลำดับตามความดีและร้อยละ.....	135
23 ความดีและคำร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพพระบายสี ในด้าน จรรยา มารยาทเรียงลำดับตามความดีและร้อยละ.....	138
24 ความดีและคำร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพพระบายสี ในด้าน การละเล่นเรียงลำดับตามความดีและร้อยละ.....	139

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 1 ภาพวาดด้านชาติ.....	194
ภาพที่ 2 ภาพวาดด้านศาสนา.....	195
ภาพที่ 3 ภาพวาดด้านศาสนา.....	195
ภาพที่ 4 ภาพวาดด้านการเมืองการปกครอง.....	196
ภาพที่ 5 ภาพวาดสถานการณ์ชายแดนไทย-พม่า.....	196
ภาพที่ 6 ภาพวาดการบุญตักบาตร.....	197
ภาพที่ 7 ภาพวาดประเพณีลอยกระทง.....	197
ภาพที่ 8 ภาพวาดประเพณีลอยกระทง.....	198
ภาพที่ 9 ภาพวาดประเพณีลอยกระทง.....	198
ภาพที่ 10 ภาพวาดประเพณีลอยกระทง.....	199
ภาพที่ 11 ภาพวาดประเพณีลอยกระทง.....	199
ภาพที่ 12 ภาพวาดประเพณีสงกรานต์.....	200
ภาพที่ 13 ภาพวาดประเพณีสงกรานต์.....	200
ภาพที่ 14 ภาพวาดประเพณีสงกรานต์.....	201
ภาพที่ 15 ภาพวาดประเพณีสงกรานต์.....	201
ภาพที่ 16 ภาพวาดประเพณีรวม มีการแห่นางแมว.....	202
ภาพที่ 17 ภาพวาดประเพณีวิ่งควาย.....	202
ภาพที่ 18 ภาพวาดประเพณีแห่ผีตาโขน.....	203
ภาพที่ 19 ภาพวาดประเพณีการแข่งขันเรือ.....	203
ภาพที่ 20 ภาพวาดประเพณีการขึ้นบ้านใหม่.....	204
ภาพที่ 21 ภาพวาดแสดงถึงอาชีพการชายชนม.....	205
ภาพที่ 22 ภาพวาดแสดงถึงการแต่งกายแบบไทย.....	205
ภาพที่ 23 ภาพวาดแสดงถึงสถาปัตยกรรมไทย.....	206
ภาพที่ 24 ภาพวาดแสดงถึงงานหัตถศิลป์ (ร้อยมาลัย).....	206
ภาพที่ 25 ภาพวาดแสดงถึงวรรณกรรม (คำพังเพยที่ข้างจับตักแตน).....	207
ภาพที่ 26 ภาพวาดแสดงถึงนาฏศิลป์ (โขน).....	207
ภาพที่ 27 ภาพวาดแสดงการทำความเคารพต่อชาติ.....	208
ภาพที่ 28 ภาพวาดแสดงการทำความเคารพต่อผู้ใหญ่.....	208

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 29 ภาพวาดแสดงการทำความเคารพธงชาติ.....	209
ภาพที่ 30 ภาพวาดแสดงการหักท่ายด้วยการสวัสดี.....	209
ภาพที่ 31 ภาพวาดแสดงการเล่นปิดตาตีหม้อ ม้าก้านกล้วย ตีวงล้อ.....	210
ภาพที่ 32 ภาพวาดการเล่นม้าก้านกล้วย เดินกะลา.....	210
ภาพที่ 33 ภาพวาดการเล่นลาวกระทงไม้ หมากเก็บ.....	211
ภาพที่ 34 ภาพวาดการเล่นม้าก้านกล้วย เดินกะลา.....	211
ภาพที่ 35 ภาพวาดการทำบุญตักบาตร ได้ะมีลักษณะเป็นเพอร์สเปคทีฟ.....	212
ภาพที่ 36 ภาพวาดประเพณีสงกรานต์ สังเกตได้ถึงระยะใกล้-ไกลในภาพ.....	212
ภาพที่ 37 ภาพวาดคนลักษณะเหมือนจริง.....	213
ภาพที่ 38 ภาพวาดลักษณะเหมือนจริง.....	213
ภาพที่ 39 ภาพวาดที่ใช้ไม้บรรทัดช่วยในการตีเส้น.....	214
ภาพที่ 40 ภาพวาดที่ใช้เหรียญช่วยประกอบการวาด.....	214
ภาพที่ 41 ภาพวาดที่ใช้แบบจากหนังสือ.....	215
ภาพที่ 42 ภาพวาดที่ใช้แบบจากหนังสือ.....	215
ภาพที่ 43 ภาพวาดประเพณีลอยกระทงที่ไม่ปรากฏภาพคน.....	216
ภาพที่ 44 ภาพวาดประเพณีลอยกระทงที่ไม่ปรากฏภาพคน.....	216
ภาพที่ 45 ภาพวาดของเด็กหญิงมีคำพูด แสดงถึงความใส่ใจต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง มีการตกแต่งภาพด้วยรายละเอียดต่างๆ.....	217
ภาพที่ 46 ภาพวาดของเด็กหญิง แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกอ่อนไหว.....	217
ภาพที่ 47 ภาพวาดของเด็กหญิง มักจะเลือกวาดภาพคนเพศเดียวกับตนเองเป็นหลัก.....	218
ภาพที่ 48 ภาพวาดของเด็กหญิง มักจะเลือกวาดภาพคนเพศเดียวกับตนเองเป็นหลัก.....	218
ภาพที่ 49 ภาพวาดของเด็กชาย แสดงความสนใจเรื่องความรุนแรง เครื่องจักรกล.....	219
ภาพที่ 50 ภาพวาดของเด็กชาย มีการบรรยายการสวดคำหยาบคาบ.....	219
ภาพที่ 51 ภาพวาดของเด็กชาย มักจะเลือกวาดภาพคนเพศเดียวกับตนเองเป็นหลัก.....	220
ภาพที่ 52 ภาพวาดของเด็กชาย มักจะเลือกวาดภาพคนเพศเดียวกับตนเองเป็นหลัก.....	220

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 ทฤษฎีการรับรู้-การวาดภาพ (Perception-Delineation) หรือ P.D III (McFee & Degge, 1977).....	15
2 รูปแบบทางพุทธิปัญญาสำหรับการเรียนรู้เพื่อสื่อสาร (Mcfee & Degge,1977).....	51
3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการโต้ตอบต่อการออกแบบ (McFee, 1998).....	52
4 อิทธิพลในวัฒนธรรม (Jones, 1978 อ้างถึงใน McFee, 1998).....	53
5 ตัวแปรในประสบการณ์ทางสุนทรียภาพข้ามวัฒนธรรม (McFee, 1998).....	53
6 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์การศึกษาวิวัฒนาการวัฒนธรรมไทยด้านต่างๆ ในหมวดหมู่วัฒนธรรม (เสาวภา ไพทยวัฒน์, 2538).....	70

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเด็นทางวัฒนธรรมได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในทุกวงการ รวมทั้งในวงการการศึกษาเอง สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดทำร่างแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติในปี พ.ศ. 2545-2549 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและเพิ่มพูนความรู้ของสังคมไทยและคนไทย ซึ่งศิลปศึกษาเองจะมีส่วนช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีเนื่องจากศิลปะและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนกันอยู่ ดร.ก้อง สวัสดิทาณิชย์ได้ให้ทัศนะไว้ว่า ศิลปศึกษาช่วยรักษาวัฒนธรรมของชาติ ทำให้เกิดลักษณะประจำชาติ ซึ่งคนในชาตินั้นควรจะมีใจและเมื่อศิลปศึกษาช่วยรักษาวัฒนธรรมของชาติไว้ วัฒนธรรมที่เรารักษาไว้นี้จะช่วยทำให้ความมั่นคงของชาติมีขึ้นได้ เพราะคนในชาตินั้นจะรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน และอยู่ร่วมกันโดยอาศัยวัฒนธรรมชนิดเดียวกัน(ก้อง สวัสดิทาณิชย์,2519:36) ซึ่งวัฒนธรรมนั้นนอกจากจะมีความสำคัญในระดับชาติแล้วยังมีความสำคัญในระดับโลก ดังจะเห็นได้จากการที่องค์การสหประชาชาติได้ก่อตั้ง องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เพื่อเป็นองค์กรสาขาหนึ่งในองค์การสหประชาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดสันติสุขแก่สังคมมนุษย์

จากการประชุมระหว่างชาติว่าด้วยนโยบายวัฒนธรรมในปีพุทธศักราช 2513 นั้น ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในโลกโดยยูเนสโก (UNESCO) ได้มีการแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภทใหญ่คือ 1. ด้านศิลปกรรม 2. ด้านมนุษยศาสตร์ 3. การช่างฝีมือ 4. การกีฬาันทนาการ 5. คหกรรมศาสตร์(สาโรช บัวศรี,2531:37) สำหรับประเทศไทยเองก็ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ด้านวัฒนธรรมโดยในปีพุทธศักราช 2525 คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ทำการรวบรวมวัฒนธรรมเข้าเป็นหมวดหมู่ตามหลักขององค์การวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติไว้ 5 สาขาเช่นกัน

วัฒนธรรมไทยนั้นมีโครงสร้างและที่มาเช่นเดียวกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ในโลก คือ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยตอบสนองความต้องการของสังคมและสภาพแวดล้อม สามารถสืบทอดต่อกันได้ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และสามารถแบ่งเป็นวัฒนธรรมย่อยๆได้ตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น (ประสิทธิ์ กาพย์กลอน,2536) ซึ่งวัฒนธรรมไทยมีลักษณะเด่นที่สำคัญคือ มีความสามารถในการปรับตัวสูง (Highly Adaptive) มีความยืดหยุ่นสูง (Highly Flexible) (สนิท สมัครงการ,2534) นอกจากนี้ลักษณะเด่นดังกล่าวแล้ววัฒนธรรมไทยยังมีลักษณะเด่นๆ ที่ปรากฏหลายประการดังนี้ 1. มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ 2. มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข 3. มีอักษรไทยและภาษา

ไทย 4.มีประเพณีไทย 5.มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ 6. มีศิลปกรรมไทย 7. มีจรรยาบรรณ และจิตใจของคนไทย 8. มีการพักผ่อนหย่อนใจของคนไทย(ณรงค์ เส็งประชา,2539)

ปัจจุบันเกิดวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมไทยหลายประการอันมีผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในรอบสามทศวรรษที่ผ่านมาประกอบกับ ยุคปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร นานาชาติติดต่อสื่อสารกันอย่างรวดเร็ว มีการนำวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิต มีผลทำให้กระแสวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้าสู่สังคมตามความต้องการ โดยขาดการเลือกสรรให้สอดคล้องกับรากฐานเดิมของวัฒนธรรมไทย (กรรณิการ์ สัจจกุล,มปป.) มิติทางด้านสังคมวัฒนธรรม การเมืองและสภาพแวดล้อมถูกบิดเบือนและมองข้ามอย่างน่าอดสู ในกระบวนการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาเพื่อมุ่งเน้นการเจริญเติบโตและความทันสมัยตามลักษณะและแบบแผนที่ถูกกำกับควบคุมให้เป็นไปในแนวทางเดียว ย่อมยังผลให้เกิดการลิดรอนทำลายความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตและการปรับตัวของมนุษย์ในบริบทและเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป ทั้งในทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม และโดยอาศัยความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้เองที่มนุษย์ควรได้มีสิทธิกำหนดทางเลือกชีวิตของตนเอง หากแต่การวางแผนพัฒนาที่เน้นทิศทางเดียวกลับมุ่งเน้นสร้างแบบแผนและสูตรสำเร็จ และทบททำลายความหลากหลายลง (ยศ ดันติสมบัติ, 2544)

ในอดีตได้มีความพยายามที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมไทยจากภาครัฐบาลโดยกำหนดให้มีการจัดปรีดรงค์วัฒนธรรมไทยขึ้น โดยมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นแกนกลาง โดยแรกกำหนดให้ปี พ.ศ.2537 เป็นปีรณรงค์วัฒนธรรมไทยและขยายการรณรงค์ไปจนถึง พ.ศ. 2540 โดยกำหนดแนวทางไว้ 11 ประการดังนี้ 1.สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2.วิถีชีวิตครอบครัวและชุมชน 3.ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย 4.ภาษาไทย 5.ระเบียบวินัย 6.ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรม 7. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย 8. การแต่งกายแบบไทย 9. ศิลปกรรมไทย 10. วัฒนธรรมการท่องเที่ยว 11.วัฒนธรรมกับการพัฒนา

นอกจากการสนับสนุนวัฒนธรรมจากหน่วยงานรัฐบาลในด้านดังกล่าวแล้วยังได้ให้ความสำคัญไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาซึ่งจะเห็นได้จากหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2533) ได้บรรจุเนื้อหาด้านวัฒนธรรมไว้ในหน่วยการเรียนรู้ต่างๆของหลักสูตร ซึ่งกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยได้ถูกบรรจุเนื้อหาด้านวัฒนธรรมไว้มากที่สุด โดยมุ่งหวังที่จะสร้างคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน วิชาศิลปศึกษาก็เป็นวิชาหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยโดยจะเริ่มให้นักเรียนได้สังเกต ชื่นชมความงาม เห็นคุณค่า และฝึกทักษะในการแสดงออกในการเขียนภาพระบายสี ในรูปแบบศิลปะไทยในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 สำหรับปัจจุบันยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นการใช้ หลักสูตร พ.ศ.2544 ซึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ใน

ช่วงชั้นที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้ระบุว่า เมื่อผ่านการศึกษาในชั้นนี้แล้ว นักเรียนควรมี ความตระหนัก ชื่นชมคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ซึ่งจะเห็นได้ หลักสูตรทั้งสองต่างให้ความสำคัญในการสอดแทรก เนื้อหาเรื่องราวทางด้านวัฒนธรรมและทำให้เด็กเกิดความซาบซึ้งและตระหนักถึงความสำคัญของ วัฒนธรรมประเพณีและมีความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักสูตรทั้งสองได้ให้ความสำคัญ แก่วิชาศิลปะในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียน

การสอดแทรกเนื้อหากิจกรรมดังกล่าวเน้นสอดคล้องกับพัฒนาการด้านศิลปะของผู้เรียนซึ่ง กำลังอยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ห้า (The Stage of Dawning Realism) ของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ คือ ขั้นเริ่มต้นวาดภาพอย่างของจริง ซึ่งเด็กในช่วงนี้มีอายุอยู่ระหว่าง 9-12ปี (Lowenfeld,1987) เด็กจะมีความสนใจในสิ่งแวดมากขึ้น และนำแรงบันดาลใจที่ได้จากสภาพแวดล้อมมาสร้างงาน ศิลปะ รวมทั้งสนใจเรื่องราวที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม กระตือรือร้นในการทดลอง เริ่ม เขียนภาพที่แสดงความลึกตามหลัก เพอร์สเปคทีฟ (perspective) และมีความสมจริงมากขึ้นซึ่ง เป็นมูลเหตุสำคัญประการหนึ่งที่นักเรียนหลายคนในวัยนี้เริ่มหมดความสนใจในการวาดภาพ (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์,2531)

การสอนศิลปะศึกษามุ่งเน้นที่จะเสริมสร้างศิลปะนิสัยให้กับผู้เรียน การจัดประสบการณ์การ เรียนให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และมีได้มุ่งหวังจะให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ จะพัฒนาผู้เรียนเป็นศิลปิน แต่เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้มีประสบการณ์ทางศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อ ศิลปะ กิจกรรมทางศิลปะจึงเน้นหนักไปทางหวังผลเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่ สังคมมากขึ้นโดยวัตถุประสงค์ของการสอนวิชาศิลปะศึกษาประกอบด้วย 6 ประการคือ 1.เพื่อ พัฒนาศิลปะนิสัยให้กับผู้เรียน 2.เพื่อตระหนักเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ 3.เพื่อฝึกฝนทางศิลปะ 4. เพื่อตอบสนองความรู้สึกทางด้านคุณค่าและความงามที่มีอยู่ในตัวแต่ละบุคคล 5.เพื่อให้ผู้เรียนใช้ เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ 6.เพื่อพัฒนาการสื่อความหมายทางศิลปะวัฒนธรรมที่ ดีในแต่ละบุคคล ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาศิลปะ (วิชัย วงศ์ใหญ่,2529)

การได้ศึกษาเรียนรู้เข้าถึงความงามในศิลปกรรม ก็ทำให้เราเข้าถึงวัฒนธรรมของชุมชน นั้นๆ และก่อให้เกิดความรัก ห่วงแทนในศิลปวัฒนธรรม ความมั่นคงของชาติ คิดร่วมมือกันทำนุ บำรุง อนุรักษ์ สืบทอดให้ยั่งยืนเพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงอารยธรรม ความเจริญและเอกลักษณ์ของสุนทรียภาพทางเชื้อชาติที่ไม่เหมือนใคร ช่วยปลูกให้มนุษย์มีความตื่นตัวต่อความเป็น ไปของชีวิตตน ส่งเสริมให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความเข้าใจอันดีต่อกันในสังคมของมวลหมู่ มนุษยชาติ (กรมวิชาการ, 2540 : 37)

จากความพยายามที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติโดยการบรรจุเนื้อหาด้านวัฒนธรรมไว้ในหน่วยการเรียนรู้ต่างๆดังกล่าวกลับพบสภาพความไม่พร้อมในหลายด้าน ดังจะเห็นได้จากงาน

วิจัยของ วงเดือน สุวรรณศิริ (2539) ได้ศึกษาสภาพการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาล ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรีซึ่งพบปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังวัฒนธรรมที่พบมากคือขาดสื่อ อุปกรณ์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ตลอดจนจำนวนครูและความรู้ของครูในการสอดแทรกเนื้อหาด้านวัฒนธรรมในกิจกรรมการเรียนการสอน

งานวิจัยของ เฉลา วรรณช (2539) ได้ศึกษาบทบาทในการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครูฝ่ายกิจกรรม พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบในระดับมากคือ 1.งบประมาณไม่เพียงพอ 2.วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ 3.ขาดสถานที่การทำงานที่ถาวร 4.ขาดการอุทิศเวลาของบุคลากร 5.ขาดการประสานงานที่ดี จากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นว่าสภาพปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเกิดขึ้นในทุกระดับการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียนในโรงเรียนนั้นยังมีปัญหาอยู่หลายประการ ตั้งแต่ในระดับประถมวัยจนถึงระดับประถมศึกษา

อรอนงค์ ฤทธิ์ฤทัย (2538) ได้ศึกษาการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร พบว่าภาพการ์ตูนนั้นมีอิทธิพลต่อความคิดของนักเรียนและเข้าถึงกลุ่มเยาวชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งรูปแบบของภาพการ์ตูนดังกล่าวนอกจากจะสื่อต่อเด็กในรูปแบบทางศิลปะแล้วยังสอดแทรกเนื้อหาด้านวัฒนธรรมเข้ามาอีกด้วย จะเห็นว่านอกจากเด็กจะได้รับนำรูปแบบของภาพการ์ตูนมาใช้แล้วยังได้รับประสบการณ์ของวัฒนธรรมต่างๆ ผ่านสื่อการ์ตูนอีกด้วย

แมคฟี (McFee, 1961) และ กูดอินาฟ (Goodenough, 1963) ได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่าภาพวาดของเด็กมิใช่เพียงการนำเสนอสิ่งที่เด็กมองเห็นเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในตนเอง และ เข้าใจในวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งการวิเคราะห์คุณภาพจากภาพวาดของเด็กนั้นนับเป็นวิธีทางหนึ่งที่ดียิ่งในการศึกษาอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรม (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539) ประเด็นด้านวัฒนธรรมนั้นเป็นที่สนใจในหมู่นักวิชาการด้านศิลปศึกษาทั่วโลกมาโดยตลอด เนื่องจากปัจจัยด้านวัฒนธรรมเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ผู้ชม เห็น รู้สึก เข้าใจ ตอรับ หรือให้คุณค่างานศิลปะที่แตกต่างกัน แมคฟี ได้อธิบายอิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีผลต่อประสบการณ์สุนทรียภาพโดยใช้หลัก จิตวิทยา - วัฒนธรรม โดยได้ยกตัวอย่างงานวิจัยต่างๆซึ่งพบอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (McFee, 1998)

1. การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของการการเรียนรู้จากการรับรู้ (Cross Cultural Studies of Perceptual Learning) โดย เวย์น เดนนิส (Dennis, 1960 อ้างถึงใน McFee, 1998) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวาดภาพคนในกลุ่มวัฒนธรรมที่การเปิดเผย รูปลักษณะของคนเป็นเรื่องเคร่งครัดทางศาสนา พบว่าในคนกลุ่มนี้จะมีพัฒนาการทางการวาดภาพคนต่ำ ซึ่งยังมีผลไปสู่การชมงานศิลปะที่มีภาพคนประกอบอยู่อีกด้วย และยังพบว่าเด็กที่เจริญเติบโตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีรูปแบบ

ของภาพคนที่หลากหลายปรากฏให้เห็นมาก ก็จะมีพัฒนาการที่สูงกว่าเด็กที่เจริญเติบโตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีรูปแบบที่มีรูปแบบดังกล่าวน้อยกว่าปรากฏให้เห็น

2. การรับรู้ภาพในความแตกต่างด้านวัฒนธรรม (Cross-Cultural Difference in Perception of Picture) เดเรโกวสกี และ เซอร์เพล (Deregowski & Serpell, 1971 อ้างถึงใน McFee, 1998) ได้ทำการวิจัยระหว่างเด็กในชาวแซมเบียและเด็กชาวสก๊อตแลนด์ ในการเปรียบเทียบการจดจำรูปทรงของสัตว์ และยานพาหนะ พบว่าเด็กชาวสก๊อตสามารถแยกแยะรูปทรงของสัตว์และยานพาหนะได้ดีกว่า เนื่องจากมีโอกาสเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ได้มากกว่า และพบว่าเด็กชาวแซมเบียเข้าใจภาพฮิปโป ดีกว่า ในขณะที่เด็กชาวสก๊อตเข้าใจภาพหมูได้ดีกว่า

3. ผลกระทบทางวัฒนธรรมต่อกระบวนการแบบทางสติปัญญา (Effect of Culture on cognitive Style) โดย เจอโรม บรูเนอร์ (Bruner, 1966 อ้างถึงใน McFee, 1998) ได้ทำการศึกษาก่อนปัญหาในเรื่องการใช้ วิธีเชิงทัศน์ (visual) กับ มโนทัศน์ (concept) พบว่าเด็กในเมืองมีแนวโน้มในการให้คำจำกัดความ (concept) ในขณะที่เด็กในชนบทจะให้วิธีการอธิบายสิ่งที่เห็นมากกว่า (visual) ในบางกลุ่มวัฒนธรรมพบว่ามีการใช้วิธีเชิงทัศน์ (Visual) มากกว่าการพูด (Verbal) ซึ่งจะพบว่าเด็กในเมืองจะมีปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ภาพนามธรรม

4. ลักษณะสามัญข้ามวัฒนธรรม (Cross-Culture Commonalities) นักวิจัยชาวอังกฤษ ไอเซนค (Eysenck) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเด็กชาวญี่ปุ่นและเด็กชาวอังกฤษ ซึ่งมีความสามารถทางสติปัญญา และทางศิลปะใกล้เคียงกัน นอกจากนี้เด็กก็มีประสบการณ์จากวัฒนธรรมอื่นด้วย โดยให้เด็กให้ระดับความชอบจากภาพในหนังสือเล่มหนึ่ง พบว่าเด็กในวัฒนธรรมเดียวกันมีการตัดสินใจคล้ายคลึงกัน แต่เด็กอังกฤษแสดงถึงการตัดสินใจไปทางใดทางหนึ่งอย่างชัดเจนมากกว่า

แนวความคิดในการใช้การวาดภาพเพื่อศึกษาปริบทด้านวัฒนธรรมนั้นถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย เช่น งานวิจัยของ เบรนท์ วิลสัน และ มายอร์ วิลสัน (Wilson & Wilson, 1979) ได้ใช้เครื่องมือในการแสดงออกทางการวาดภาพศึกษาเปรียบเทียบการวาดภาพคนระหว่างเด็กอเมริกันและเด็กอียิปต์ ผลการศึกษาพบว่า เด็กอเมริกันมีพัฒนาการทางการวาดภาพคนสูงกว่าเด็กอียิปต์ เนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการแสดงออกมากกว่าเด็กอียิปต์ หรือแม้แต่นำการแสดงออกทางการวาดภาพมาใช้ในการศึกษาเชิงจิตวิทยา เช่น งานวิจัยของ ราเชล เรฟ-วีเซล และ อาลีนอาล-เครนาวี (Lev-Wiesel & Al-Krenawi, 2000) ได้ใช้การแสดงออกทางการวาดภาพศึกษาการรับรู้ของเด็กเบดูอิน-อาหรับ จากครอบครัวที่สามมีภรรยามากกว่า 1 คนโดยให้เด็กวาดรูปครอบครัวของตัวเองซึ่งภาพวาดที่เด็กแสดงออกมานั้นสามารถวิเคราะห์ได้ถึงสภาพภาพในครอบครัวของเด็ก ความรู้สึกต่อบิดามารดาของตนและแม่เลี้ยงและพี่น้องต่างท้องแม่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการวาดภาพระบายสีจากตำรา เอกสารและงานวิจัย ซึ่งพอสรุปได้ 5 ประการดังนี้ 1.โอกาสในการพบเห็นสื่อ (Wilson & Wilson, 1977; 1979 ; Miller, 1973; Cox; Koyasu; Hiranuma; Perara, 2001) 2.ศาสนาและความเชื่อ (Dennis,1966; Tone in McFee,1998; Lev-Wiesel & Al-Krenawi, 2000; Neperud & Stuhr, 1993) 3.สภาพแวดล้อม (Turnbull, 1962; Miller in McFee, 1998) 4.การอบรมเลี้ยงดู (Gardiner & Harry, 1969; Tuman, 1999; Flannery & Watson, 1995)และ5.การได้รับการศึกษา ((Neperud & Stuhr, 1993, Herberholz,1997)

จากประเด็นต่างๆ ที่ได้อ้างถึงในข้างต้นจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมมีความสำคัญในทุกๆระดับ ทั้งในระดับโลกและในระดับประเทศ ศิลปะอันเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนวัฒนธรรมนั้น ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้รูปแบบทางศิลปะและรสนิยมในแต่ละชาติมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งศิลปินศึกษานั้นควรที่จะ มีบทบาทในการศึกษาข้อความรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาศิลปะของชาติให้มีความเจริญยิ่งขึ้น และถึงแม้ ในประเทศไทยจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาพวาดของเด็ก อยู่บ้างแต่เป็นการศึกษาในแง่มุมอื่น ซึ่งได้แก่พัฒนาการด้านศิลปะของเด็ก ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดที่จะศึกษาประเด็นของการแสดง ออกทางศิลปะของเด็กที่มีสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กนักเรียนระดับ ประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 พัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยนี้จะเริ่มวาดภาพอย่างของจริงและให้ ความสนใจกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ มากขึ้นอีกทั้งหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง 2533) ในสาระของวิชาศิลปะศึกษา ในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ก็ได้ระบุไว้ว่า ให้นัก เรียนฝึกแสดงออกโดยใช้ ศิลปะไทย ท้องถิ่นและสากล ซึ่งในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ กำหนดกรอบในการวิจัยจากการศึกษาตำราและเอกสารต่างๆและสรุปลักษณะของวัฒนธรรมไทย ไว้ 8 ประการดังนี้ 1.ชาติ 2.ศาสนา 3.การเมืองการปกครอง 4.ประเพณี 5. ปัจจัยในการดำรงชีวิต 6.ศิลปกรรม 7.จรรยาบรรณ 8.การละเล่น ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวจะทำให้เราทราบว่าเยาวชน มีความสนใจ เข้าใจและให้ความสำคัญในวัฒนธรรมประจำชาติมาก-น้อยอยู่ในระดับใด ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นเครื่องแสดงถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาด้ววัฒนธรรมที่ผ่าน มา ว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ.2533) หรือไม่และ ยังเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในวิชาศิลปะศึกษาและวิชาอื่นๆ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสาระในภาพระบายสี เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภาพระบายสีของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ที่แสดงถึงสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยอันได้แก่ 1.ชาติ 2.ศาสนา 3.การเมืองการปกครอง 4. ประเพณี 5.ปัจจัยในการดำรงชีวิต 6.ศิลปกรรม 7.จรรยาบรรณ 8.การละเล่น

2. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาพวาดระบายสี จากนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2546

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สาระ หมายถึง เนื้อหาเรื่องราวหรือลวดลายแม่บทในงานศิลปะรวมทั้งคุณค่าในแง่ปัญญา สุนทรียภาพ จิตวิญญาณและการดำเนินเรื่องซึ่งนอกจากโครงสร้างของรูปแบบและวิธีการในการทำงาน งานศิลปะนั้นต้องคำนึงถึงคุณสมบัติทางด้านโครงสร้างและเนื้อหาประกอบเข้าด้วยกัน

ภาพระบายสี หมายถึง ภาพวาดระบายสีของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในกรุงเทพมหานครที่เป็นตัวอย่างประชากร ในหัวข้อ “วัฒนธรรมไทยในใจฉัน”

วัฒนธรรมไทย หมายถึง วิถีชีวิตของคนไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อบริบทหรือสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่อันจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะ 8 ด้านอันได้แก่ 1.ชาติ 2.ศาสนา 3.การเมืองการปกครอง 4.ประเพณี 5.ปัจจัยในการดำรงชีวิต 6.ศิลปกรรม 7.จรรยาบรรณ 8.การละเล่น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูล ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางกรวาดภาพระบายสีจากเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ วารสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

1.2 ศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบของวัฒนธรรมไทย ประกอบกับงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับบริบททางวัฒนธรรม เพื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาสาระที่ปรากฏในภาพระบายสีของเด็กที่เกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรมไทยและนำเกณฑ์ที่ได้มาทดลองศึกษากับภาพตัวอย่างภาพที่ได้มีการจัดประกวดในหัวข้อ “สำนึกไทยในใจเด็ก” ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการของภาพตัวอย่างจากหน่วยงานที่เคยจัดประกวด เมื่อทดลองใช้แล้วนำมาปรับปรุงอีกครั้ง

2. กลุ่มประชากรตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร จาก 4 สังกัด อันได้แก่ 1. สังกัดกรุงเทพมหานคร 2. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 4. สังกัดทบวง

มหาวิทยาลัย โดยขนาดตัวอย่างประชากรกำหนดจากตารางสำเร็จรูป Yamane ที่ 95% และกำหนดจำนวนนักเรียนในแต่ละสังกัดโดยเปรียบเทียบอัตราส่วนร้อยละ คัดเลือกตัวอย่างประชากรโดยวิธีทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างคือ สังกัดกรุงเทพมหานครได้โรงเรียนวัดดอกไม้และโรงเรียนวัดช่องนนทรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้โรงเรียนสายน้ำทิพย์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนได้โรงเรียนพระมหาไถ่ศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยได้โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

3. เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย 3 ชุดดังนี้ 1.คำสั่งในการวาดภาพ 2.แบบสอบถาม 3.แบบวิเคราะห์ภาพวาด โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

4. วิเคราะห์ผลภาพวาดจากการทดลอง จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยในรูปของตารางประกอบความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสาระที่ปรากฏในภาพระบายสี ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ว่าแสดงถึงลักษณะของวัฒนธรรมไทยในแต่ละด้านอย่างไร
2. ทราบความเข้าใจของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครต่อวัฒนธรรมไทยว่ามีความเข้าใจและให้ความสำคัญกับประเด็นใดในวัฒนธรรมไทย
3. ทราบถึงประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาที่สอดแทรกวัฒนธรรมไทยระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ว่าสัมฤทธิ์ผลหรือไม่และนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาสาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งสาระสำคัญของข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา

- ความสำคัญของวิชาศิลปะศึกษา
- ศิลปะในชั้นประถม
- การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาให้กับนักเรียน 10-12 ปี

การวาดภาพระบายสี

- พัฒนาการทางศิลปะของเด็กอายุ 9-12 ปี
- การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก
- การแสดงออกที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม
- การสร้างงานศิลปะตามเรื่องที่กำหนด

วัฒนธรรมไทยกับการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

- ความหมายของวัฒนธรรม
- องค์ประกอบของวัฒนธรรม
- ประเภทของวัฒนธรรม
- ความสำคัญของวัฒนธรรม
- หน้าที่ของวัฒนธรรม
- อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อประสบการณ์สุนทรียภาพ
- ที่มาของวัฒนธรรม
- วัฒนธรรมไทยกับหลักสูตรประถมศึกษา
- ลักษณะของวัฒนธรรมไทย
- การพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา

การสอนคือ การจัดประสบการณ์ในชีวิตให้กับนักเรียนการฝึกให้นักเรียนขบคิดปัญหาต่างๆ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การแนะแนวทางให้นักเรียนได้ศึกษาและค้นหาความรู้ การฝึกให้นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ การช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้นั้นไปใช้กับชีวิตประจำวัน การส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาทั้งร่างกายสติปัญญา อารมณ์และสังคม การถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน รวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมให้เหมาะแก่การเรียนรู้ของนักเรียน กระบวนการขั้นต้นของการให้ความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้เร็วขึ้น และการสอนก็คือ ศิลปะของการช่วยให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ประกอบด้วย วิธีการให้เนื้อหา สถานการณ์ที่เหมาะสม เงื่อนไขหรือกิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยให้เกิดการเรียนได้ง่ายขึ้น (กาญจนา คุณานุรักษ์, 2527)

ส่วนนักการศึกษาชาวต่างประเทศ ฮิลล์(Hill, 1982) ได้ให้คำจำกัดความของการสอนไว้ว่า การสอนคือกระบวนการให้การศึกษากับนักเรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และ กูด(Good, 1975) ได้ให้คำจำกัดความของการสอนไว้ใน 2 ความหมายคือ ในความหมายแคบ การสอนหมายถึง การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนในสถาบันการศึกษา ในความหมายกว้าง การสอนหมายถึง การจัดสถานการณ์การเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงประเด็นของการปฏิสัมพันธ์โดยตรง ระหว่างครูกับนักเรียน และประเด็นของกระบวนการตัดสินใจในการวางแผนการออกแบบการสอน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับสถานการณ์การสอนและการเรียนรู้ต่างๆ และประเด็นของการประเมินผล การออกแบบการเรียนการสอนใหม่ การเผยแพร่และการรวบรวมสิ่งที่ได้สอนไปแล้ว

การสอนนั้นอาจมีความหมายมากมายหลายประการ แต่จุดมุ่งหมายปลายทางของการสอนนั้นคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งในประเด็นขององค์ประกอบการสอน มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงหลายท่าน ดังนี้

ลำพอง บุญช่วย (2530) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ 7 ประการคือ

1. ครูผู้สอน
2. ผู้เรียน
3. หลักสูตร
4. วิธีสอน
5. วัตถุประสงค์ของการสอน
6. สื่อการสอน
7. การประเมินผล

ศิลปะศึกษา (Art Education) จัดเป็นวิชาหนึ่งซึ่งช่วยในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเด็กให้มีพฤติกรรมที่ดีงาม โดยให้เด็กมีโอกาสในการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ (วิรุณ ตั้งเจริญ,2531) และเป็นวิชาที่ให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยจากประสบการณ์จากโลกภายนอกและจินตนาการโดยมีครูเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับตัวผู้เรียน (ชูจิตต์ วัฒนารมย์,2528) จึงจัดได้ว่าวิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งซึ่งให้ความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและช่วยส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็ก ได้ในทุกๆด้านทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ (พีระพงษ์ กุลพิศาล,2531)

กิจกรรมศิลปะศึกษา คือ การจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาทางด้านทักษะ ทักษะคิด ความคิด และรูปแบบพฤติกรรม การจัดกิจกรรมทางศิลปะศึกษานั้นควรเลือกให้เหมาะสมกับความเจริญเติบโตและพัฒนาการของผู้เรียน (Lansing,1976) การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาให้แก่เด็กจึงควรเลือกจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถ ส่งเสริมพัฒนาการ และคุณค่าทางด้านต่างๆ ที่จำเป็นให้กับเด็ก ครูควรพิจารณาและทำความเข้าใจกับองค์ประกอบต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอนอย่างรอบคอบ เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นบรรลุประโยชน์สูงสุด ควรมุ่งให้ผู้เรียนได้แสวงหาคำตอบของปัญหาด้วยตนเองอย่างอิสระ ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกที่ประณีตละเอียดอ่อน และทักษะความรู้ (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2531)

ลินเดอร์แมน(Linderman, 1980)ได้กล่าวถึงคุณค่ากิจกรรมศิลปะศึกษาสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. กิจกรรมศิลปะศึกษา มีส่วนช่วยพัฒนาทักษะ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะผ่านการทดลองค้นคว้าในการปฏิบัติงาน
2. กิจกรรมศิลปะศึกษา มีส่วนช่วยให้เด็กเกิดความซาบซึ้งและเข้าใจผลงานศิลปะและการพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างประณีต
3. เมื่อเด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะอย่างต่อเนื่องและมีอิสระเสรีในการแสดงออก จะมีส่วนช่วยให้เด็กได้เกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดี ในด้านความคิดสร้างสรรค์
4. การทำกิจกรรมศิลปะศึกษามีส่วนกระตุ้นความคิดและการทำงานที่ยืดหยุ่น เหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาความเชื่อมั่นในการทำงาน
5. การทำกิจกรรมศิลปะศึกษา มีส่วนพัฒนาความคิดต่อสิ่งต่างๆ อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526:52) ได้กล่าวแสดงทัศนะเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ที่ทำลายความคิดและการแสดงออกของเด็กจากการสร้างสรรค์ของเด็กอย่างอิสระเสรี ย่อมเป็นสิ่งที่ประทับใจต่อเด็กทำให้พร้อมจะทำงานศิลปะด้วยการลองผิดลองถูก ท้ายที่สุดการ

แสดงออกของเด็กไม่เคยผิด และไม่เกิดความรู้สึกล้มเหลว ซึ่งกิจกรรมที่เด็กไม่รู้สึกล้มและไม่รู้สึกล้มเหลวนี้ ช่วยสร้างความมั่นใจในการแสดงออกเป็นอย่างมาก และเมื่อเด็กมีความมั่นใจ เด็กก็พร้อมจะสร้างสรรค์ครั้งแล้วครั้งเล่า ซึ่งพัฒนาการทางด้านการสร้างสรรค์ก็จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามการสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้อย่างดีก็ต่อเมื่อเด็กมีความพร้อม และมีบรรยากาศที่พร้อมด้วยเสรีภาพเป็นปัจจัยสำคัญ

วิชัย วงศ์ใหญ่(2529)กล่าวถึงหลักการสอนศิลปะศึกษาว่ามุ่งเน้นการเสริมสร้างศิลปนิสัยให้กับผู้เรียน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน และมีได้มุ่งหวังจะให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนเป็นศิลปิน แต่เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้มีประสบการณ์ทางศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อศิลปะกิจกรรมทางศิลปะจึงเน้นหนักไปทางหวังผลกระทบต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่สังคมมากขึ้นโดยวัตถุประสงค์ของการสอนวิชาศิลปะศึกษาประกอบด้วย 6 ประการคือ

1. เพื่อการพัฒนาศิลปนิสัยให้กับผู้เรียน ให้มีบุคลิกภาพและอารมณ์ที่ประณีตละเอียดอ่อน โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนทางศิลปะ การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ คือ การมีความรู้คู่กับความดีความงามมากกว่ามีความรู้ความสามารถแต่หยาบคาย ดังที่ เฮอร์เบิร์ต รีด (Herbert Read) กล่าวว่า การอบรมบ่มนิสัยทางศิลปะ เป็นการขัดเกลาความรู้สึกนึกคิด ใครที่ไม่ได้รับการอบรมทางด้านนี้จะเป็นคนมือเปล่า การรับรู้จะไร้สมรรถภาพ ไม่มีน้ำใจสร้างสรรค์ สัญชาตญาณเดิมก็ครอบงำ มุ่งแต่ทำลายเรื่อยไปอย่างไม่มีจุดหมาย ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการพัฒนาศิลปนิสัยจึงเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพให้สมดุลทั้งความรู้และความดีงาม

2. เพื่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ วัตถุประสงค์ของการสอนศิลปะเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการรับรู้งานทัศนศิลป์ว่า เป็นงานศิลปะที่สื่อความคิดความรู้สึกสัมผัสได้ด้วยตา เกิดความชื่นชมเสริมสร้างความรื่นรมย์ ความพอใจในศิลปะนั้นได้แก่ การรับรู้ การมองเห็น ความรู้สึกสัมผัส ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการด้วยจิตใจที่เปี่ยมปีติต่องานศิลปะ

3. เพื่อฝึกฝนทางศิลปะ เพื่อมุ่งสนับสนุนผู้เรียนให้แสวงหาประสบการณ์อย่างกว้างขวางในด้านความรู้ทักษะ การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ใช้วัสดุเพื่อการสำรวจ การทดลอง การแก้ปัญหา การใช้เทคนิคต่างๆ สร้างสรรค์และแสดงออกในทางศิลปะ การฝึกฝนทางศิลปะที่เหมาะสม จะเป็นพื้นฐานทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม ความสนใจ มีค่านิยม และมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ

4. เพื่อตอบสนองความรู้สึกทางด้านคุณค่าและความงามที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มีความโน้มเอียงไปในเรื่องความรักสวยรักงาม ต้องการแสดงออกถึงการสร้างสรรค์ศิลปะอยู่ในตัวมาตั้งแต่เด็ก การจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่า

สนใจ การสร้างบรรยากาศที่เสริมสร้างคุณลักษณะค่านิยมทางศิลปะ เพื่อการตอบสนองความต้องการเกี่ยวกับความรู้สึกด้านความงาม ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลได้มีโอกาสพัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์

5. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ แสดงความสามารถความสนใจและแสวงหาลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล การพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และปลูกฝังรสนิยมทางศิลปะที่ดีให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันรวมทั้งใช้ในทางสร้างสรรค์

6. เพื่อพัฒนาการสื่อความหมายทางศิลปวัฒนธรรมที่ดีในแต่ละบุคคล การพัฒนาผู้เรียนให้มีศิลปะนิสัยได้แก่ การมีบุคลิกภาพที่ดี มีจิตใจละเอียดอ่อน ประณีต มีสุนทรียภาพ สามารถติดต่อสื่อสาร รู้จักแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การดำรงชีวิตที่เรียบง่ายและมีจุดเป้าหมายที่สร้างสรรค์ การจัดประสบการณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียน จากข้อค้นพบทางประวัติศาสตร์ มนุษย์ใช้รูปภาพเป็นสื่อในการบันทึกเหตุการณ์ ความเชื่อ และความนึกคิดต่างๆไว้บนผนังถ้ำ รวมทั้งประวัติและวิวัฒนาการคิดประดิษฐ์ตัวอักษร ได้ใช้สัญลักษณ์แทนความหมายเช่นเดียวกัน ซึ่งแสดงว่าภาษาศิลปะเป็นภาษาที่เกิดขึ้นก่อน ภาษาใดในโลก ปัจจุบันนี้มีภาษาพูดภาษาเขียนใช้กันในประเทศต่างๆ แต่ภาษาก็มีข้อจำกัดไม่สามารถอธิบายและทดแทนภาษาศิลปะได้ทั้งหมด ภาษาศิลปะที่ใช้ร่วมกันคือสุนทรียภาพ หมายถึงความสวยงามที่ซึ่งใจและกินใจมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับรู้สัมผัสความงามได้ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาศิลปะ

ในส่วนของ การเรียนการสอนศิลปะศึกษานั้น พบว่าการจัดกิจกรรมต่างๆเข้าในหลักสูตรการเรียนการสอนพบว่ามาจากแนวความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อวิชาศิลปะ ซึ่งได้มีนักการศึกษาศิลปะสรุปแนวความเชื่อที่มีส่วนในการสนับสนุนกิจกรรมศิลปะได้เป็น 4 ประเด็นดังนี้

1. เชื่อว่านักเรียนทุกคนสามารถวาดภาพได้เนื่องจากเด็กทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์และความอยากรู้อยากเห็น (creativity and problem solving) เป็นสมบัติติดตัวมนุษย์ทุกคนอยู่แล้ว

2. เชื่อว่านักเรียนทุกคนสามารถแสดงออกทางศิลปะตามศักยภาพของตนได้ โดยเชื่อตามสิทธิของมนุษย์ในการแสดงออกเป็นรูปแบบอย่างเสรีเท่าที่ความสามารถและศักยภาพของตนพึงมี (capacity and free expressive)

3. เชื่อว่านักเรียนทุกคนสามารถพัฒนาบุคลิกภาพทางศิลปะจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนได้โดยเชื่อตามสิทธิของมนุษย์และเจตจำนงเสรีในการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง (personality and identity) เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

4.เชื่อว่าศิลปศึกษามีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศได้ โดยเชื่อว่าผลงานศิลปะที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นและประยุกต์และผลิตออกมาเป็นสินค้าทำรายได้เข้าประเทศ (ทวีเกียรติ ไชยงยศ, 2531:38-39)

จากแนวความเชื่อดังกล่าว เลิศ อานันทะ (2535) แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าความคิดสร้างสรรค์และเสรีภาพมีส่วนสำคัญในการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กโดยครูควรเป็นผู้กำหนดแนวทาง ชักจูง กระตุ้นให้เด็กได้มีการแสดงออกอย่างอิสระอย่างเต็มที่ในการเลือกแนวความคิดและเนื้อหาที่เขาสนใจด้วยตัวเอง โดยให้มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม บทเรียน และชีวิตของเด็ก ซึ่งการที่เด็กได้มีเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดนั้นจะช่วยในการพัฒนาสุนทรียภาพในตัวเด็กให้เจริญงอกงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเป็นคนที่มีความศักยภาพทางด้านความคิดสร้างสรรค์สูง สามารถแสดงออกให้ปรากฏได้ ไม่ว่าจะป็นในงานศิลปะหรืองานอื่นๆ (นิพนธ์ ทวีกาญจน์, 2533)

เอฟแลนด์ (Efland, 1977) ได้พยายามอธิบายด้วยเหตุผลพื้นฐาน ในการเรียนการสอนศิลปศึกษา วัตถุประสงค์ทั่วไปของการศึกษา ธรรมชาติของศิลปะ(ประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ) เนื้อหา (ลักษณะสำคัญของศิลปะ) โดยอธิบายถึงศิลปะในส่วนของการตอบรับและการแสดงออก โดยแยกออกเป็น 3 ส่วนที่สำคัญคือ

1. นักเรียน (การพัฒนาส่วนบุคคล)

1.1 การแสดงออก เพื่อให้บุคคลมีโอกาสจะได้รับ,แสวงหาและพัฒนาพลังในการแสดงออกในความหมายของทัศน

1.2 การตอบรับ เพื่อให้บุคคลมีโอกาสรับรู้และได้ตอบสนองคุณภาพทางทัศนในงานศิลปะและสิ่งแวดล้อม

2. ระดับมืออาชีพ (มรดกทางความงาม)

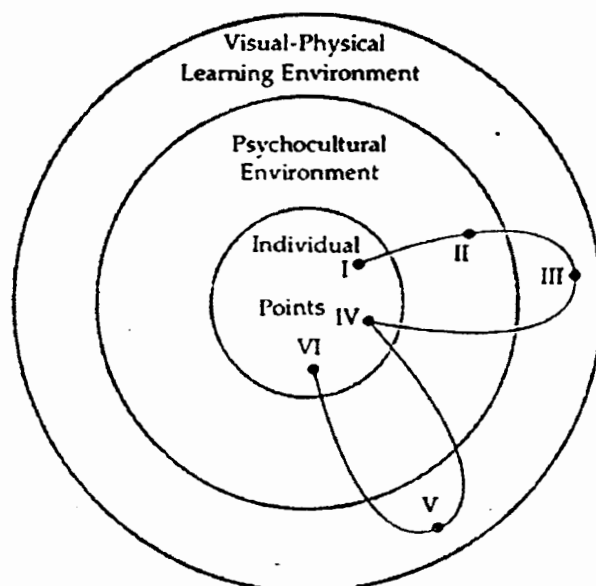
2.1 การแสดงออก เพื่อให้บุคคลมีความตระหนักต่อความสำเร็จของศิลปินทั้งในอดีตและปัจจุบันรวมทั้งวิธีที่พวกเขาแสดงออกถึงความงาม

2.2 การตอบรับ เพื่อให้บุคคลมีโอกาสเรียนรู้การวิเคราะห์ วิจัยและคำตอบ ในประวัติศาสตร์ของนักวิชาการทางศิลปะรวมถึงการทำงานทางวิชาการของพวกเขา

3. กลุ่มสังคม (ศิลปะในสังคม)

3.1 การแสดงออก เพื่อให้บุคคลมีโอกาสเรียนรู้วิธีการใช้รูปเพื่อแสดง,สร้าง,สะท้อนคุณค่า,ความเชื่อและประเด็น,ค่านิยมต่างๆในสังคม

3.2 การตอบรับ เพื่อให้บุคคลมีโอกาสในการเรียนรู้ว่าสังคมได้ตอบ,ตอบรับต่อศิลปะอย่างไร

แผนภูมิที่ 1 แผนภูมิ ทฤษฎีการรับรู้-การวาดภาพ (Perception-Delineation) หรือ P.D III
(McFee & Degge, 1977)

ในด้านทฤษฎีการสอนศิลปะ แมคฟี (McFee & Degge, 1977) ได้เสนอแผนภูมิเกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีการรับรู้-การวาดภาพ (Perception-Delineation) หรือเรียกกันว่า P.D III ซึ่งได้ถูกปรับปรุงเพื่อนำมาใช้ในเชิงปฏิบัติการในการสอนศิลปะ (McFee, 1970) โครงสร้างของทฤษฎีนั้นมีพื้นฐานเหมือนกัน แต่วิธีการนำมาใช้ในการสอนนั้นมีบางอย่างที่แตกต่างกัน

แผนภูมินี้มีมีรากฐานมาจากทางด้านจิตวิทยาและทางชีววิทยา ซึ่งพบว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพเฉพาะตัวในการที่จะเรียนรู้ แต่ในการที่จะใช้ความสามารถนั้นขึ้นอยู่กับโอกาสในอดีตหรือในปัจจุบันที่จะได้แสดงความสามารถดังกล่าว ซึ่งหมายถึงว่าความสามารถหรือความพร้อมมีผลมาจากความเข้มข้นหรือปริมาณของการโอกาสและแรงกระตุ้นในการเห็น การคิด การรู้และการรู้จักดัดแปลงเพื่อนำไปใช้ (Golen & Moody, 1973, p.37; Dobzansky, 1962 อ้างถึงใน McFee & Degge, 1977)

นักจิตวิทยาจำนวนหนึ่งมีความสนใจเกี่ยวกับผลของการแยกชั้นระยะพัฒนาการของของเด็ก ปัจจุบันนี้มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าการเริ่มต้นของการแยกชั้นในฐานะของผลจากการที่เด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมใดๆก็ตาม เมื่อมีการใส่การกระตุ้นเข้าไป พัฒนาการดีจะเพิ่มมากขึ้น (Kagan & Klein, 1973 อ้างถึงใน McFee & Degge, 1977) เด็กที่มีพัฒนาการทางทัศน์ (visually) และมโนทัศน์ (conceptually) น้อยมีแนวโน้มจะเป็นเด็กที่เรียนรู้ได้ช้า แต่ก็ได้มีการสาธิตว่าหากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้มีการกระตุ้นมากขึ้นก็สามารถเพิ่มระดับพัฒนาการได้ และเด็ก

สามารถไล่ตามเพื่อนๆ ได้ทัน ในเมื่อเราไม่สามารถจะแยกคนออกจากประสบการณ์ของพวกเขา เราจึงสามารถเพียงแต่ระบุการแสดงของบุคคลในความหมายของประสบการณ์ที่พวกเขามีอยู่

ในการที่จะทำให้แนวความคิดที่ซับซ้อนนี้นำมาใช้งานได้ ต้องมีทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ทฤษฎีนี้ก็จึกรูปแบบที่จะช่วยครูผู้สอนในการจัดการกับความหลากหลายและความแตกต่างภายในชั้นเรียน ทั้งนี้หมายถึงนักเรียน ตัวครูเอง สื่อการสอนชนิดต่างๆ และสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีสามารถนำมาประยุกต์ใช้ภายใต้สถานการณ์การเรียนรู้อื่นๆ แต่เราควรจะใช้กับการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะมากกว่า การถ่ายโอนระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว (มนุษย์คนอื่นๆ ก็เป็นสิ่งแวดล้อมเช่นกัน) เป็นจุดที่มีการปฏิบัติที่ซึ่งการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การแสดงออกและการประเมินเกิดขึ้น ซึ่งคนๆ นั้นจะเกิดประสบการณ์และสามารถแสดงความคิดออกมาได้

นักเรียนทุกคนมีความพร้อมที่จะสร้างสรรค์และทำความรู้จักกับศิลปะ หน้าที่ของครูก็คือต้องค้นหาความพร้อมนั้นซึ่งอาจจะมี ความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมและทางจิตวิทยา กับตัวของผู้นสอนเอง ซึ่งการทำ ความเข้าใจจะทำให้ครูสามารถทำงานท่ามความแตกต่างภายในชั้นเรียนได้

แผนภูมิต่อไป นี้ จาก ทฤษฎี P.D. III แสดงให้เห็นถึงจุดต่างๆ ในระบบไม่ว่า นักเรียนจะกำลังเรียนรู้เรื่องศิลปะและสิ่งแวดล้อมหรือสร้างสรรค์งานศิลปะและออกแบบสิ่งแวดล้อม จะมีการตั้งคำถามที่สำคัญเกี่ยวกับความแตกต่างของนักเรียนในทุกๆ จุด

จุดที่ I ความพร้อมของนักเรียน (Readiness) โอกาสในการเรียนรู้ในอดีตจะช่วยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ของทางจิตวิทยาและวัฒนธรรม ในเมื่อคุณค่า ทศนคติ และความเชื่อของกลุ่มคนเป็นพื้นฐานจากสิ่งแวดล้อม เด็กๆ จะเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพพอกพอกกับวัฒนธรรมที่เขาอาศัยอยู่ ความพร้อมของคนในการจะรู้ เห็น และเชื่อมโยงสู่การกระทำในฐานะจอภาพซึ่งเขาได้ส่งผ่านข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม การให้ความสนใจกับรายละเอียดบางอย่างและละเอียดบางอย่าง

จุดที่ II สิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยาวัฒนธรรม (Psychocultural Environment) เกิดจากการถ่ายโอนกันระหว่างนักเรียนแต่ละคนและครูผู้สอน ลักษณะนั้นขึ้นอยู่กับว่าภายในชั้นเรียนมีการถ่ายโอนต่อกันและกันดีเพียงใด ถ้าครูและนักเรียนมีความคล้ายคลึงกันก็จะสามารถสร้างความเชื่อมโยงและมีความเข้าใจต่อกันได้ดี แต่ถ้ามีแตกต่างกันครูจะต้องพยายามทำความเข้าใจตัวนักเรียนและตนเองด้วย การได้ตอบภายในชั้นเรียนขึ้นอยู่กับว่านักเรียนตัดสินใจว่าชั้นเรียนเป็นมิตรหรือเป็นศัตรูกับตน

จุดที่ III สิ่งแวดล้อมทางทัศนภาพและกายภาพ (Visual-Physical Learning Environment) หมายถึงถึงสิ่งต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นลักษณะกายภาพ เช่น ห้องเรียน การออกแบบห้องเรียน รูปแบบและรูปทรง สื่อการสอนต่างๆ สิ่งของที่คุ้นเคยหรือสิ่งของใหม่ๆ ลักษณะของห้องเรียนที่ปรากฏต่อนักเรียนมีความสำคัญ ดังนั้นครูจึงควรจัดเตรียมให้สภาพแวดล้อมมีความเหมาะสมกับการเรียนด้วย

จุดที่ IV การใช้ข้อมูล (Information Handling) ขึ้นอยู่พื้นฐานความพร้อมของนักเรียน ว่าเด็กมีการตอบโต้กับสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาวัฒนธรรมและประสบการณ์ใหม่ๆอย่างไร ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงความพร้อมที่จุด IV นี้ ปริมาณข้อมูลใหม่ที่ได้รับและนำมาใช้ให้เกิดความพร้อมได้อย่างไร หน้าที่ของครูคือช่วยให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์เก่าและใหม่ ถ้าเรามีความเข้าใจความพร้อมในการเรียนรู้ของนักเรียนและถ้าเราสร้างสิ่งแวดล้อมให้ดูน่าสนใจและมีการกระตุ้น ก็จะทำให้ทำงานของเราง่ายขึ้น

ในจุดที่ V การวาดภาพและการโต้ตอบต่อศิลปะ (Delineating and Responding to Art) งานศิลปะชิ้นหนึ่งไม่ใช่การแสดงออกโดยตรงของบุคคลแต่เป็นความพร้อมของนักเรียนทักษะ ความคุ้นเคยกับวัสดุ ความยืดหยุ่นในการใช้เครื่องมือและวัสดุในการที่จะนำมาใช้สร้างสรรค์ และการเลือกสื่อที่เหมาะสมในการนำมาแสดงความคิดหรือออกแบบสิ่งของต่างๆ การที่นักเรียนจะมีความคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับศิลปะขึ้นอยู่กับความพร้อมของเขา สิ่งแวดล้อมในการเรียน ความคุ้นเคยกับรูปทรง และความสามารถของครูที่จะช่วยนักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของศิลปะกับสิ่งแวดล้อม

จุดที่ VI ผลตอบรับ (Feedback) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของผลตอบรับ 2 เท่าที่วนอยู่ในแผนภูมินี้ จากการสังเกตว่ามีอะไรเกิดขึ้นในขั้นที่ IV และ V เราสามารถเห็นเปลี่ยนแปลงในความพร้อมของนักเรียนในการทำงาน ทำให้เราได้รับรู้ว่าเราควรปรับปรุงจุดที่ II III IV และ V อย่างไร

ความสำคัญของวิชาศิลปะศึกษา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าการเรียนการสอนศิลปะนั้นมีส่วนช่วยในกระบวนการพัฒนาการและเสริมสร้างความพร้อมในด้านต่างๆให้กับเด็ก อันได้แก่ความพร้อมทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย สนุกหรือสุขภาพ ความคิดสร้างสรรค์และการรับรู้ การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กนั้นควรจะมีเกณฑ์การพิจารณาในขั้นต้นโดยคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กในแต่ละชั้น การแสดงออกและการศึกษาค้นคว้าเฉพาะบุคคล โดยในส่วนของ การแสดงออกทางศิลปะนั้น พบว่าเด็กแต่ละคนมีขีดความสามารถในการสร้างสรรค์ด้านศิลปะที่แตกต่างกัน แต่เด็กแต่ละคนก็สามารถปรับปรุงและพัฒนาขึ้นได้ภายในขอบเขตและความสามารถของตนเช่นเดียวกัน ในเด็กเล็ก ๆ นั้นต้องการสร้างสรรค์และแสดงออกทั้งด้านความคิดและความรู้สึกต่างๆโดยใช้ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก ซึ่งเด็กได้มีโอกาสในการแสดงออกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้สึกและความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของเด็กออกมาได้ สิ่งเหล่านี้ถ่ายทอดมาจากประสบการณ์และจินตนาการของเด็กแต่ละคน ความรู้สึกนึกคิด ความชื่นชอบ ซึ่งทำ

ให้เด็กมีความคิดรวบยอดต่อสิ่งต่างๆไม่เหมือนกัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับวัยสภาพแวดล้อมและสังคมรอบๆตัวเด็ก (De Francesco, 1958 ; สุชาวดี สุโกษะ, 2527)

ศิลปะเด็กก็ถือกันว่าเป็นศิลปะซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคม ทั้งในแง่การสะท้อนถ่ายสภาพสังคมให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะและการสร้างสรรค์ศิลปะให้เป็นรูปวัตถุทางวัฒนธรรมหน้าที่ของศิลปะต่อวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3 ประการดังนี้คือ

1. การแสดงออกซึ่งสัญธรรมในสังคม เด็กมองโลกภายนอกอย่างบริสุทธิ์ใจและสร้างสรรค์อย่างบริสุทธิ์ใจศิลปะเด็กจึงจะสะท้อนถ่ายความจริงในสังคมให้ปรากฏขึ้นเป็นความจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ เช่น ภาพเกี่ยวกับการทำงาน งานรื่นเริง การจราจร เป็นภาพซึ่งเด็กพบเห็นความจริงในสังคมที่เขามีส่วนร่วมอยู่ ซึ่งเป็นไปได้ทั้งในแง่ดีและในแง่เลวร้าย และถ้าผลงานศิลปะของเขาหลงเหลือไปถึงอนาคต ผู้คนในวันข้างหน้าย่อมเรียนรู้ได้ว่าสัญธรรมในวันนี้เป็นอย่างไร ด้วยเหตุนี้ความเป็นจริงในสังคมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม จึงเป็นพื้นฐานการแสดงออกทางศิลปะของเด็กอย่างชัดเจน

2. การแสดงออกซึ่งวัฒนธรรม การแสดงไว้ซึ่งวัฒนธรรมในที่นี้เน้นถึงแบบแผนการดำรงชีวิตที่ดำรงในแต่ละช่วงเวลาของผู้สร้างธรรมที่มีชีวิตเกี่ยวข้องอยู่ทั้งในแง่ความรู้สึกนึกคิดและการถือปฏิบัติในสังคมที่มีแบบแผนวัฒนธรรมอันดี เด็กย่อมแสดงออกซึ่งศิลปะด้วยรูปแบบ และ เนื้อหาอันดีงามด้วย นอกจากศิลปะจะเป็นตัวกลางสำคัญในการผลักดันเด็กให้จดจ่อต่อความรู้สึกนึกคิดไปยังวัฒนธรรมดีงามได้แล้ว ความดีงามนั้นยังผลักดันจิตใจได้สำนึกของเด็กให้เชื่อมั่นในความดีงามอีกด้วย ในสังคมที่อ่อนล้าทางวัฒนธรรม สังคมนั้นย่อมทำลายความเชื่อมั่นของคนที่จะพึงมีต่อความดีงามด้วย ในฐานะที่วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก การกระตุ้นสาระที่ดีงาม เช่น อาชีพที่สุจริต การร่วมกันรักษาความสะอาด การช่วยเหลือกัน มารยาทในสังคม จึงอาจจะเป็นหัวข้อที่กระตุ้นการสร้างธรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมอันดีด้วย

3. การสร้างเสริมคุณภาพทางวัตถุ วัตถุเป็นปัจจัยสำคัญด้านหนึ่งในการดำรงชีวิต ซึ่งปัจจัยสำหรับชีวิตมี 4 ประการ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ก็ล้วนเป็นวัตถุทั้งสิ้น นอกจากชีวิตไม่อาจปฏิเสธวัตถุได้ วัตถุซึ่งมีสภาพเป็นสิ่งแวดล้อม ยังมีส่วนในการกำหนดความรู้สึกนึกคิดของคนเราอีกด้วย วัตถุที่ประณีตงดงามและเป็นระเบียบ ย่อมช่วยกล่อมเกลาจิตใจสำนึกของคน ให้แสวงหาให้ได้มาซึ่งสิ่งสวยงามและระสนิยมที่ดี ซึ่งจิตสำนึกที่ละเอียดอ่อนสวยงาม เช่นนี้ ย่อมผลักดันไปถึงสิ่งดีงามในชีวิตไม่มากนักน้อย การที่ศิลปะเป็นตัวการสำคัญในการสร้างสรรค์ความสวยงาม ทั้งศิลปะในเชิงวิจิตรศิลป์ ประยุกต์ศิลป์และสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ศิลปะมีสภาพเป็นตัวการสร้างเสริมคุณภาพทางวัตถุในสังคมโดยตรง เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปวัตถุที่ประณีต สวยงาม เป็นระเบียบ และสร้างสรรค์แปลกใหม่

มิทเลอร์ได้เสนอเกณฑ์เพื่อใช้พิจารณาคคุณค่าทางสุนทรียภาพตามแนวทฤษฎีศิลปะดังนี้ (Mittler, 1994)

1. แนวนิยมความจริง(Imitationalism) เป็นแนวคิดการสร้างสรรคงานศิลปะโดยยึดเหตุผลและกฎเกณฑ์ตามความเป็นจริง แนวทฤษฎีนี้จะมุ่งพิจารณาคคุณค่าทางเรื่องราว(Literal qualities) ที่แสดงเนื้อหาสาระในความเป็นจริง(realistic)และเป็นจริงดังที่สายตามองเห็น การพิจารณาคคุณค่าสำเร็จของงานศิลปะตามทฤษฎีนี้ จะให้ความสำคัญกับความสามารถในการเลียนแบบธรรมชาติ หรือ เหมือนกับสิ่งที่ เป็นอยู่จริงในธรรมชาติ

2. แนวนิยมรูปทรง(Formalism) เป็นแนวคิดการสร้างสรรคงานศิลปะที่มุ่งให้ความสำคัญกับความรู้สึกลงทางการจัดองค์ประกอบ หรือ มูลฐานศิลปะ อันได้แก่ สี(colors) น้ำหนัก(values) เส้น(lines) พื้นผิว(texture) รูปร่าง(shape) รูปทรง(forms) และระวาง(space) ซึ่งมูลฐานศิลปะเหล่านี้จะจัดวางกันอยู่ภายใต้หลักการทางศิลปะ แนวนิยมรูปทรงจึงมุ่งเน้นการพิจารณาผลงานศิลปะที่ให้คุณค่าทางการออกแบบ(design qualities) หรือเป็นการพิจารณาคความหมายและ สาระในความเป็นเอกภาพของการจัดองค์ประกอบ ที่เกิดจากการประสานสัมพันธ์ระหว่างมูลฐาน ศิลปะ กับหลักการศิลปะ(element and principle of art)

3. แนวนิยมอารมณ์ความรู้สึก(Emotionalism) เป็นแนวคิดการสร้างสรรคงานศิลปะที่มุ่งเน้นคุณค่าทางการแสดงออก(expressive qualities) ที่ศิลปินได้สื่อสารไปสู่ผู้ชม แนวทางการพิจารณาคคุณค่าทางการแสดงออกมิได้มุ่งเน้นที่ผลสำเร็จของทักษะฝีมือในความเหมือนจริง หรือ การจัดองค์ประกอบแต่ประการใด หากแต่ให้ความสำคัญกับการแสดงออกถึงอารมณ์สะเทือนใจ ความรู้สึกและ ความคิดเห็นต่าง ๆ ในขณะที่ยังมองเห็น

ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัยได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับศิลปะศึกษา ในโรงเรียนมีส่วนช่วยพัฒนาประเทศ 5 ประการคือ

1. ศิลปะศึกษาช่วยรักษาวัฒนธรรมของชาติ ทำให้เกิดลักษณะประจำชาติ ซึ่งคนในชาตินั้นควรจะภาคภูมิใจ
2. เมื่อศิลปะศึกษาช่วยรักษาวัฒนธรรมของชาติไว้ วัฒนธรรมที่เรารักษาไว้จะช่วยทำให้ความมั่นคงของชาติมีขึ้นได้ เพราะคนในชาตินั้นรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน และ อยู่รวมกันโดยอาศัยวัฒนธรรมชนิดเดียวกัน
3. ศิลปะศึกษาช่วยฝึกให้เยาวชนของชาติมีความคิดริเริ่ม อันเป็นทางนำไปสู่การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม
4. ศิลปะจะช่วยทำให้คนจำนวนหนึ่งมีอาชีพโดยอาศัยศิลปะที่ตนเล่าเรียนมา

5. ศิลปะศึกษามีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรงหลายด้านเช่นการออกแบบและการโฆษณา

จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนศิลปะศึกษานอกจากจะช่วยพัฒนาความพร้อมด้านต่างๆ อันได้แก่สติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย สุขทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และการรับรู้ ซึ่งงานศิลปะสามารถพิจารณาคุณค่าทางสุนทรียภาพได้ 3 ส่วนคือ แนวนิยมความจริง(Imitationalism) แนวนิยมรูปทรง(Formalism) แนวนิยมอารมณ์ความรู้สึก(Emotionalism) นอกจากคุณค่าในทางสุนทรียภาพแล้วศิลปะยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาและเสริมสร้างวัฒนธรรมของชาติ อันจะช่วยทำให้เกิดความมั่นคงในชาติ

ศิลปะในชั้นประถม

ศิลปะในชั้นประถม ไม่ต้องการให้สลบซับซ้อน ไม่ต้องใช้ความชำนาญ เช่นเดียวกับศิลปะของผู้ใหญ่ ซึ่งเพิ่งเล็งถึงแต่ในด้านความสมบูรณ์ของผลงานเป็นสำคัญ ว่ามีความวิจิตรพิสดารมากน้อยเพียงใดสำหรับศิลปะของเด็กแล้วถือว่าผลงานไม่มีความสำคัญนัก หากถือเอาการแสดงออกเป็นหลัก กล่าวคือเป็นการแสดงออกจากความรู้สึกนึกคิดอันเป็นความริเริ่มของตนเอง ทั้งยังต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ด้วยเหตุนี้ ในการจัดศิลปะสำหรับเด็กชั้นประถมจึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (ประเทิน มหาจันทร์, 2531)

1. การกระตุ้น การที่จะให้เด็กได้ประกอบกิจกรรมในทางศิลปะอย่างสมบูรณ์นั้น สิ่งที่สำคัญก็คือการกระตุ้น ครูหรือผู้ปกครองจะต้องหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดมากระตุ้นให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการวาดรูปหรือเขียนเรียงความก็ตาม การแสดงออกของเด็กขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้พบได้เห็นอยู่เสมอๆ เช่น คน สัตว์ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆเหล่านี้เป็นต้น การกระตุ้นจึงเป็นเรื่องสำคัญไม่น้อยในทางศิลปะ ผลงานทางศิลปะจะไม่สมบูรณ์ ถ้าหากครูไปวางกำหนดกฎเกณฑ์ว่าเด็กต้องสร้างสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นมาต่างๆที่เด็กไม่มีความสมัครใจ

2. จินตนาการ หมายถึง ความคิดคำนึงของเด็กหากปราศจากความคิดคำนึงเสียแล้ว ผลงานที่เด็กผลิตออกมาก็เป็นเสมือนผลแห่งการลอกแบบ ผลงานนั้นจะไม่มี ความหมายแก่เด็กเลย เด็กจะถ่ายทอดได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละบุคคล เช่น เด็กต่างคนก็ต่างจินตนาการ ภาพของสวรรค์ไปคนละอย่าง ผู้ใดมีจินตนาการเช่นไรก็ย่อมถ่ายทอดออกมาเช่นนั้นทำให้ครูสามารถทราบถึงความมอกงามในทางจินตนาการของเด็กแต่ละคนได้โดยพิจารณาจากผลงานเหล่านี้

3. การระบายออก หมายถึง การระบายอารมณ์ออกมาในขณะที่สร้างศิลปะ เรื่องนี้ค่อนข้างสำคัญเพราะในศิลปะสำหรับผู้ใหญ่ไม่สู้จะคำนึงถึงมากนัก แต่สำหรับเด็กถือว่าการที่เด็กได้ระบายความรู้สึกต่างๆที่ค้างอยู่ในอารมณ์ออกมาในขณะที่เด็กประกอบกิจกรรมทางศิลปะเป็น

ความปรารถนาอย่างยิ่งสำหรับครูและเป็นความมุ่งหมายหลักสำหรับศิลปะในชั้นประถมที่เดียว เด็กได้ระบายความรู้สึกออกมาได้อย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นความโกรธแค้น ความดีใจ ความเสียใจ ความเมตตากรุณา ความอ่อนโยน ความแข็งแกร่ง โดยเฉพาะสำหรับเรื่องความโกรธนั้น ศิลปะประเภทการปั้นและระบายสีด้วยนิ้วมือ ใช้เป็นเครื่องปลดปล่อยได้ดี เมื่อเด็กได้แสดงออก แล้วเด็กเกิดความสบายใจ

4. ผลงานของเด็ก ในทางศิลปะของเด็กถือว่ามีผลงานเป็นสิ่งที่สมบูรณ์ที่สุดในทรณะของเจ้าของงานนั้นๆทุกสิ่งทุกอย่างที่เด็กแสดงออกในผลงานของตน เด็กทุกคนต้องการได้รับความสำเร็จ แต่จะสำเร็จเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและความสามารถของเด็กเป็นเกณฑ์ ฉะนั้นครูจึงไม่ควรตำหนิผลงานของเด็กโดยใช้มาตรฐานของผู้ใหญ่เป็นเกณฑ์ตัดสิน ครูไม่ควรพูดเยาะเย้ยถากถางตลอดจนไม่แสดงอาการยอมรับงานของเด็ก เพราะเด็กมีความรู้สึกไวต่อการกระทำนั้นมาก

5. ความภูมิใจ ความภูมิใจของเด็กเกิดขึ้นจากการที่เด็กได้สร้างผลงานขึ้นมา แล้วได้รับการชมเชยและการให้กำลังใจจากครู ความภูมิใจจะกลายเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กสร้างงานชิ้นต่อไปขึ้นมาอีก เด็กมีความภูมิใจในงานทุกชิ้นที่ตนสร้างขึ้น ไม่ว่าใครจะเห็นว่างานของเด็กดีเลวเพียงใด ถ้าหากมีผู้ใดติงานเด็กให้ได้ยิน เด็กจะเริ่มไม่พอใจในงานของตนทันที ดังนั้นครูจึงไม่ควรติอย่างตรงไปตรงมา แต่ควรสร้างความภูมิใจให้แก่เด็กโดยการชมเชยและให้กำลังใจเด็ก ศิลปะมีคุณค่าแก่เด็กดังนี้

1. ศิลปะสนองความต้องการของเด็กแทบทุกด้าน เด็กต้องการความรัก ความนับถือ ความอบอุ่นต้องการประสบความสำเร็จ ตลอดจนต้องการการยอมรับนับถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ศิลปะสนองความต้องการด้านต่างๆได้
2. ศิลปะช่วยให้เด็กได้ใช้ความริเริ่ม ความสร้างสรรค์ ถ่ายทอดออกมาผลงานทางศิลปะ
3. ศิลปะช่วยให้เด็กมีความคิด มีความรอบคอบ มีความละเอียดถี่ถ้วน รู้จักรับผิดชอบ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี
4. ศิลปะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนวิชาอื่นๆเพราะวิชาศิลปะสามารถนำไปสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆได้อย่างเหมาะสม
5. ศิลปะช่วยให้เด็กมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวเป็นความมุ่งมั่นของสังคมปัจจุบัน
6. ศิลปะช่วยสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันให้แก่เด็ก เช่น การประดิษฐ์ของใช้ การตกแต่งบ้าน การซ่อมแซมวัสดุต่างๆ เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่ต้องอาศัยศิลปะทั้งสิ้น

7. ศิลปะช่วยกล่อมเกลาคติใจของเด็กให้เป็นไปตามความปรารถนาของสังคม กล่าวคือให้มีรสนิยมดีให้มีจิตใจอ่อนโยน มีความกรุณา
8. ศิลปะช่วยให้ความมั่งคั่งของเด็กรุดรุดไปทุกด้าน อันเป็นการช่วยให้การศึกษาบรรลุผลสมความมุ่งหมาย

ศิลปะมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์อย่างแยกกันไม่ได้ มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตอยู่ไม่น้อย ดังนั้น ศิลปะจึงสนองความต้องการของมนุษย์ได้ทุกด้านในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมนั้นสันติ คุณประเสริฐ(2538) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนให้ผู้สอนต้องตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือหัวเรื่องในการเรียนการสอนศิลปะ ซึ่งจะส่งผลไปสู่การตัดสินใจเลือกใช้สื่อซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรือหัวเรื่อง และสื่อการสอนจะเกิดขึ้นได้ดังนี้

1. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่แปลกใหม่เข้ากับยุคสมัย สอดคล้องกับความนิยมของผู้เรียน ย่อมนำไปสู่การคิดและการผลิตสื่อที่มีความแปลกใหม่ ทันเหตุการณ์ อีกทั้งยังมีคุณค่าไปสู่การนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน
2. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่ตรงกับความรู้ความสามารถ และความถนัดของผู้สอน ย่อมทำให้ผู้สอนมีโอกาสใช้ความรู้ที่ลึกซึ้ง นำเสนอแนวคิด เนื้อหาและทักษะที่โดดเด่นแตกต่างไปจากผู้สอนท่านอื่น สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างในการผลิตสื่อที่มีลักษณะโดดเด่นไปด้วยเช่นกัน
3. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ย่อมทำให้ผู้สอนแสวงหาสื่อและอุปกรณ์ที่ถูกต้องใจผู้เรียน เข้าถึงความรู้สึกของผู้เรียนทำให้เกิดการสร้างสื่อที่กระตุ้นความสนใจการเรียนการสอนศิลปะศึกษา
4. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่คำนึงถึงความยากง่าย เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และความสามารถของผู้เรียนคาบเวลาเรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนนำไปสู่การผลิตสื่อที่เหมาะสมกับระยะเวลา งบประมาณ แรงงาน และศักยภาพในการผลิตสื่อของครูผู้สอน
5. กิจกรรมหรือหัวเรื่องให้ผู้สอนมุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์แห่งความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ทำให้การผลิตสื่อที่มุ่งเน้นการทำงานที่มีขั้นตอนหรือกระบวนการแก้ปัญหาที่ชัดเจน เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้เรียน และเสริมแรงให้มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ
6. กิจกรรมหรือหัวเรื่องที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ย่อมนำไปสู่การใช้สื่อ ที่สามารถนำเสนอตัวอย่างที่มีความหลากหลาย เพื่อช่วยชี้แนะแนวทางการใช้ความคิดจินตนาการอย่างกว้างขวาง มีอิสระเสรี

กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เนื่องจากการจัดกิจกรรมจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสอนได้ ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ตามที่มุ่งหวังไว้

การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาให้กับนักเรียน10-12 ปี

ลินเดอร์แมน (Linderman, 1997) กล่าวว่าเด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 (อายุระหว่าง 10-12 ปี) กำลังอยู่ในช่วงที่มีวุฒิภาวะ ความเข้าใจในศิลปะ ซึ่งถ้าเด็กได้มีโอกาสพบเห็น หรือได้มีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์หรือมรดกทางศิลปะรอบๆตัว ได้มีโอกาสพัฒนาสุนทรียภาพทั้งจากงานศิลปะของตนเองและของผู้อื่นแล้วทั้งหมดนี้ก็จะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น รู้จักเลือกชอบ รู้จักแสดงความคิดเห็น และมีศรัทธาภาพ

เด็กในวัยนี้จะมีความสนใจต่อสังคมและมีความตระหนักทางสังคม ความรับผิดชอบต่อโลก สิ่งแวดล้อม มลพิษ โครงสร้างสังคม ร่างกายของมนุษย์ทำงานอย่างไร ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สงคราม ยาเสพติด โรคภัยไข้เจ็บซึ่งเด็กจะชอบเรื่องความสัมพันธ์ของสถานที่และเวลา ชอบค้นคว้าและสามารถตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์และวิทยาศาสตร์ได้ เด็กจะเข้าใจเรื่องของอดีต-อนาคต ความซับซ้อนแบบง่ายๆ ความเข้าใจเรื่องระยะใกล้ไกลและมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตและความสัมพันธ์ของศิลปะ ธรรมชาติ วิทยาศาสตร์และประวัติศาสตร์

เด็กในกลุ่มอายุนี้จะเริ่มให้ความสนใจในการแต่งเนื้อแต่งตัวตนเองและมีความรู้สึกอ่อนไหวกับคนรอบข้าง มีความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มของตน สามารถพูดถึงสิ่งที่ชอบและไม่ชอบได้อย่างเปิดเผย ให้ความเคารพต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง และสนใจเรียนรู้มุมมองของผู้อื่น

ความงามและทักษะทางการรับรู้ผลงานศิลปะเด็กในระดับนี้บางคนจะเริ่มมีความคิดวิเคราะห์ต่อสิ่งที่มองเห็นมากขึ้น ในขณะที่คนอื่นๆจะคิดจินตนาการและแสดงความคิดเห็นจากความรู้สึก เด็กจะเริ่มมีทักษะและมีความคล่องแคล่วในการใช้เครื่องมือในการทำงานศิลปะ ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาสามารถแสดงออกและเลือกใช้เทคนิคต่างๆได้ในการสร้างสรรค์ผลงาน

เด็กจะสามารถมีระยะความสนใจในสิ่งหนึ่งได้นานขึ้นและตั้งใจที่จะปฏิบัติงานที่ตนสนใจตามวิธีของตนเอง พวกเขาจะรู้สึกว่ามีความเป็นไปได้ในการแสดงความรู้สึกของตนลงไปในงานศิลปะ สนใจที่จะวางโครงงาน เลือกวัสดุและอุปกรณ์ที่เหมาะสม และรู้จักคงคุณภาพทางความปราณีตด้วย

ครูควรสนับสนุนให้เด็กขยายขอบเขตของตัวเองด้วยการทดลองใช้แนวความคิดและเครื่องมือใหม่ๆ สืบค้นถึงแหล่งบันดาลใจ รู้จักว่าตัวเองชอบผลงานศิลปะในสาขาใด มีความคิดสร้างสรรค์ ยืดหยุ่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และรู้จักแสดงอารมณ์ความรู้สึกผ่านการสร้างสรรค์

ควรจัดให้เด็กได้มีโอกาสเกิดประสบการณ์เชิงลึกทางศิลปะ มากกว่าให้รู้แต่เพียงผิวเผิน รู้จักสังเกตและจดจำสิ่งที่วาด จัดให้มีการทัศนศึกษาและมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัสดุประเภทในการดมกลืน สัมผัส เคลื่อนไหว และสังเกต ทดลองและหาความสัมพันธ์ของดนตรีกับศิลปะ นาฏศิลป์ การแสดง การละคร วรรณกรรม

เด็กในวัยนี้จะมีความคุ้นเคยกับงานศิลปะของศิลปินบ้างแล้ว รู้จักแนวความคิดในการสร้างงาน ครูควรลองตั้งคำถามเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความขัดแย้งในงานศิลปะ ในทางคุณภาพ รูปแบบ วัสดุ การบวนการสร้าง และเทคนิคที่ใช้ในการสร้างสรรค์ เด็กจะเริ่มสามารถตัดสินผลงานจากคุณภาพเชิงความงามและการออกแบบ ควรให้เด็กมีการอภิปรายถึงความชอบและไม่ชอบ และเหตุใดจึงรู้สึกเช่นนั้น

เส้น ตั้งคำถามนักเรียนโดยให้สังเกตลักษณะเส้นในธรรมชาติและเส้นที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น จากนั้นให้ทดลองใช้วัสดุต่างๆ เพื่อสร้างสรรค์เส้นชนิดต่างๆ ให้มากที่สุด ลองแสดงให้เห็นว่าเส้นสามารถสร้างรายละเอียด สร้างความเคลื่อนไหว มุมมองตามหลักทัศนียภาพและมิติ ให้นักเรียนฝึกใช้เส้นลักษณะต่างๆ ในองค์ประกอบ ลองวาดเส้นคอนทัวร์(contour) เกสเจอร์(gesture) เส้นรอบนอก ความทรงจำ การประดิษฐ์ตัวอักษร และเทคนิคในการวาดการ์ตูน จากนั้นให้ทดลองสร้างแสงเงาและความลึกด้วยเส้น

รูปทรง ลองให้เด็กได้ดูรูปทรงแบบต่างๆ จากนั้นลองมองหารูปทรงที่ซับซ้อนมากขึ้นทั้งในธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ให้เด็กฝึกฝน 1. ใช้รูปทรงง่ายๆ และในการสร้างองค์ประกอบ 2. ใช้รูปทรงเรขาคณิตในการวาดภาพทิวทัศน์ 3. สร้างสรรค์รูปทรงตามแบบเหมือนจริง 4. แปลงรูปทรงตามแบบเหมือนจริงให้เป็นแบบนามธรรม ให้นักเรียนเปรียบเทียบรูปทรงที่แตกต่าง อภิปรายถึงความกลมกลืนหรือไม่กลมกลืนกันอย่างไร ครูควรอภิปรายและทดลองร่วมกับนักเรียนในการสร้างสรรค์รูปทรงโดยใช้พื้นผิว สี เส้น และเงา

น้ำหนัก สนับสนุนให้นักเรียนสังเกตว่าแสงเงาสามารถมีความนุ่มนวลและความคมชัด อภิปรายถึงงานศิลปะที่มีแสงเงาและที่มาของแสงแบบต่างๆ ให้นักเรียนสร้างงานวาดภาพระบายสีที่แสดงถึงที่มาของแสงจากทิศทางเดียวและหลายทิศทาง แนะนำให้เด็กรู้จักแสงเงาในภาพ เช่น ในเสื้อผ้า กล้ามเนื้อและส่วนกระดูกของร่างกายครูควรแสดงให้นักเรียนดูและให้นักเรียนฝึกทำระดับค่าน้ำหนักต่างๆ ลองให้เด็กใช้เพียงรูปทรงและแสงเงาในองค์ประกอบ

เนื้อที่ ระยะทาง สังเกตเนื้อที่ ระยะทางและลองอภิปรายเรื่องจุดสิ้นสุดของเพอร์สเปคทีฟ ลองแสดงให้เด็กเห็นถึงการสร้างรูปทรงที่มีความลึกแบบสามมิติ การทับซ้อน ขนาด สี และแสงเงา

ของวัตถุที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีการเปลี่ยนตำแหน่ง ให้คำจำกัดความของคำว่า เส้นนอน (horizon) จุดลับสายตา (Vanishing point) และจุดศูนย์กลาง (center of vision) แสดงให้เห็นว่า การใช้เส้นและรูปทรงสามารถทำให้เกิดจุดลับสายตา และสามารถเกิดได้มากกว่า 1 จุด ลองให้ วาดภาพมุมต่างๆ เช่น มุมตานกมอง มุมตาหนอนมอง แล้วอภิปรายความสัมพันธ์ของรูปทรง ทาง บวก ทางลบ และให้เด็กแสดงแนวคิดเกี่ยวกับระยะที่แตกต่างใน 2 มิติและ 3 มิติ และระยะเหมือน จริงและในนามธรรม

สี ในเด็กระดับนี้ จะเริ่มรู้จักสีปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และสีผสมอื่นๆ ให้เด็กฝึกรู้จักสังเกตสี ต่างๆในสิ่งแวดล้อม และช่วยเด็กพัฒนาความรู้สึกตระหนักเรื่องสี อภิปรายถึงความแตกต่างของ รงค์ (hue) น้ำหนัก (value) และ ความเข้ม (intensity) แนะนำให้เด็กสังเกตความแตกต่างและอิทธิ พลของสีหนึ่งต่อสีหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงน้ำหนักด้วยสีและแสงเงา สนับสนุนให้เด็กทดลองการผสม สีอ่อนางอิสระและระบายลงบนวัตถุใดๆ ลองให้เด็กใช้สีขาวและดำ (tint and shade) เพื่อสร้างสี ใหม่ในระดับความเข้มที่แตกต่างกัน ลองใช้แท่งปริซึมให้เด็กดูแสงสีต่างๆ อภิปรายว่าสีต่างๆส่ง ผลต่ออารมณ์ ความรู้สึก บรรยากาศ อย่างไร เช่น สีร้อนและสีเย็นลองให้นักเรียนได้ใช้แสงจาก แหล่งต่างๆ เช่น เครื่องฉาย ฉายสีต่างๆออกมากระทบวัตถุและลองสังเกตสีของวัตถุที่เปลี่ยนไป

ลวดลาย ลองให้เด็กสังเกตลวดลายในธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ต้นไม้ เนินเขา ภูเขา และ จากสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ผ้า ดึง เครื่องเรือน ลองให้เด็กเก็บสะสมลวดลายต่างๆทั้งจากที่เห็น และจากที่คิดสร้างสรรค์ขึ้นเอง สนับสนุนให้เด็กใช้เส้น สี พื้นผิว และรูปทรงในการสร้างลวดลาย ลองให้เด็กพัฒนาลวดลายและองค์ประกอบโดยมีจังหวะ ความเคลื่อนไหว และระยะห่าง

พื้นผิว สะสมและแสดงลักษณะของพื้นผิวต่างๆให้นักเรียนดูมากที่สุด ลองให้เด็กแยก แยะความแตกต่างของพื้นผิวแบบ 2 มิติและ 3 มิติ จากนั้นสาธิตและอภิปรายกับนักเรียนว่าพื้นผิว เกิดขึ้นได้จากการใช้เส้น ล้อต่างๆ และการขูดล้าง ให้นักเรียนลองสร้างพื้นผิวแบบสองมิติและลอง นำเสนอพื้นผิวแบบสามมิติในธรรมชาติเช่นเปลือกไม้ ใบไม้ แล้วทดลองพื้นผิวต่างๆเหล่านั้นมาใช้ ในการปฏิบัติงานองค์ประกอบศิลป์

องค์ประกอบ อธิบายถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งหมดกับการวาดภาพระบายสี หรือ วิจารณ์ศิลปะ ว่ามีความสำคัญอย่างไร แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของทัศนธาตุในศิลปะ เช่น เส้น รูป ทรง น้ำหนัก ระยะ สี พื้นผิว ฯลฯ และแนะนำถึงหลักการออกแบบอย่างง่าย เช่น ความสมดุลย์ จังหวะ การขัดแย้ง ว่านำมาประยุกต์ใช้ในงานองค์ประกอบศิลป์ได้อย่างไร

การวาดภาพใบหน้าคน งานศิลปะในระดับชั้นประถมปีที่ 5 - 6 นี้ ลองให้เด็กสังเกตรายละเอียดที่ปรากฏในใบหน้าของมนุษย์ และสัดส่วนที่เหมือนจริง สนับสนุนให้นักเรียนลองวาดภาพ ใบหน้าคนแบบต่างๆ ลองสัมผัสศีรษะและใบหน้าของตนโดยไม่ต้องมองแล้วลองวาดภาพ จากนั้น ลองวาดจากกระจก ลองให้แสงเงา แสดงถึงกระดูกและกล้ามเนื้อ ลองใช้เส้นและวัสดุอื่นๆในการ

สร้างสรรค์ ลองให้นักเรียนดูตัวอย่างภาพวาดคนแบบเส้นต่อเนื่อง แบบgesture แบบความทรงจำ ลองใช้วิธีการจินตนาการในการวาดภาพคน

การวาดคน ระหว่างระยะเวลาี้ เด็กจะมีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและอารมณ์ ดังนั้นภาพวาดของเด็กจึงสะท้อนความแตกต่างระหว่างเพศชายและหญิงทั้งจากลักษณะท่าทางและเสื้อผ้า พวกเขาอาจจะลองใช้วิธีการในการวาดที่แตกต่างกันดังนี้ วิธีแรกคือการวาดแบบเหมือนจริงด้วยสัดส่วนที่ถูกต้อง วิธีที่สองคือ ใช้ความรู้สึก อารมณ์มากกว่า สามารถทำได้ทั้งสองวิธี ขึ้นอยู่กับความชอบในการแสดงออกของเด็กโดยลองให้นักเรียนศึกษาสัดส่วนและลักษณะต่างๆของร่างกายมนุษย์ด้วยการสังเกตผู้คนในชีวิตประจำวันหรือจากโทรทัศน์อย่างใกล้ชิด สนับสนุนให้เด็กลองร่างภาพคนทั้งตัวและส่วนต่างๆอย่างรวดเร็ว ลองใช้เส้นต่อเนื่อง ความทรงจำ และความคิดสร้างสรรค์ในการการวาด ให้เด็กทดลองวาดภาพผสมผสานภาพคนมากกว่าหนึ่งคนในองค์ประกอบของภาพ 1 ภาพ และทดลองใช้วัสดุต่างๆประกอบด้วย โดยกำหนดกิจกรรมขึ้นมา เช่น ภาพทิวทัศน์และภาพนิ่ง ลองให้นักเรียนวางแผนการจัดองค์ประกอบภาพทิวทัศน์ ลองให้นักเรียนพิจารณาว่าวัตถุ พื้นผิว สี ใดจึงจะมีความกลมกลืน จากนั้นลองให้ใช้องค์ประกอบแบบต่างๆ เช่น การเลือกวัตถุ พื้นผิว หรือสีที่มีความกลมกลืนหรือไม่กลมกลืน ลองสนับสนุนให้ใช้วัสดุอื่นๆประกอบด้วย

งานศิลปะแบบสองมิติ สนับสนุนให้นักเรียนฝึกฝนการวาดภาพระบายสีโดยใช้วัสดุที่แตกต่างกันเช่น ปากกา หมึก ดินสอ ดินสอสี ถ่าน ปากกาคอร่ง สีเทียน สีชอล์ค สีพาสเทล สีน้ำ ลองให้เด็กฝึกใช้เส้นแบบต่างๆ ลองให้ผสมสีจากขั้นตอนง่ายไปสู่ขั้นตอนที่ซับซ้อนมากขึ้น ลองให้เด็กแทรกแนวความคิดทางการออกแบบไปในงานวาดภาพระบายสีด้วย ครูอาจลองพิจารณาสิ่งเหล่านี้ด้วย ลองใช้วิธีการพิมพ์ เช่น โมโนพริ้นท์ (Monoprint) เช่น ทำปกหนังสือ บัตรอวยพรลงวาดและพัฒนาเป็นเรื่องราวต่อเนื่อง ลองทำหนังสือ ลองทำภาพพิมพ์แสงอาทิตย์บนกระดาษความไวแสง ลองใช้ปากกาเมจิกวาดลงบนฟิล์มแบบ 16 ม.ม. ที่ใช้แล้ว ลองเรียนรู้การใช้กล้อง การอัดภาพ ลองทำสไลด์ ผลิตการแสดงผล ลองใช้สื่ออื่นๆเช่นกล้องวิดีโอ กราฟฟิค การวาดกำแพง

การวาดภาพระบายสี

การวาดภาพระบายสี หมายถึง การใช้วัสดุต่าง ๆ ชีดเขียน และระบายสี ลงบนพื้นระนาบรองรับซึ่งอาจเป็นกระดาษหรือวัสดุอื่น เพื่อเป็นการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ซึ่งมีคุณค่า และ ความสำคัญต่อตัวเด็กเองในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพ การพัฒนาทางร่างกายจิตใจส่งเสริมให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รักความสะอาด มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และศิลปวัตถุของชาติ เป็นผู้รักความก้าวหน้าตลอดจนระสนิยมที่ดี (โกศล ภูพลอย,2532)

การวาดภาพระบายสีเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งของเด็กซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์โดยผ่านสื่อต่างๆ เพื่อแสดงความปรารถนาของตนออกมาในรูปของจินตนาการตามประสบการณ์ และพัฒนาการของเด็กแต่ละวัยซึ่งเด็กมักจะถ่ายทอดออกมาโดยใช้สี เส้น รูปทรงต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องสื่อความหมาย ความเข้าใจความรู้สึกของตนนักจิตวิทยาได้ศึกษาที่มาของสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏในภาพวาดของเด็ก และสรุปได้ว่า ที่มาของสัญลักษณ์เหล่านั้นคืออารมณ์และความรู้สึกของเด็ก (สงวน รอดบุญ, 2524 อ้างถึงใน อรอนงค์ ฤทธิ์ฤทัย, 2538) โดยเริ่มจากการขีดเขียนเป็นเส้นยุ่งเหยิง สะเปะสะปะ ไม่มีรูปแบบ ความจริงแล้วการขีดเขียนมีอยู่หลายอย่าง บางอย่างยุ่งยากซับซ้อนประกอบด้วยเส้น ได้แก่ เส้นตั้ง (vertical), เส้นนอน (horizontal), เส้นทแยงมุม (diagonal), เส้นวงกลม (circular), เส้นคลื่น (curving) รวมทั้งเส้นจุด (dots) เป็นต้น เส้นจากการขีดเขียนของเด็กล้วนมีความหมายเพราะเป็นพื้นฐานของเด็กเมื่อเด็กเจริญวัยขึ้นเด็กจะให้การขีดเขียนนี้ทำเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น เส้นผม ไม้ การขีดเขียนจึงเป็นความพึงพอใจในการเคลื่อนไหว การใช้แขน มือ และลำตัว เด็กจะมองผลงานของตนเองด้วยความรู้สึกพึงพอใจในความคิดสร้างสรรค์ของตน

ประภัสสร นิยมธรรม (2523) กล่าวว่า การจัดวางตำแหน่งของภาพที่เด็กชอบขีดเขียน มีอยู่ 17 แบบดังนี้คือ

1. เขียนเต็มไปหมดทั้งหน้ากระดาษ
2. เริ่มจากจุดศูนย์กลาง บางครั้งก็เล็ก บางครั้งก็ใหญ่ แต่อยู่ตรงกลางกระดาษ
3. เขียนเต็มกระดาษแต่เว้นช่องว่างบริเวณขอบกระดาษไว้เป็นกรอบ
4. เขียนอยู่ในแนวเส้นตั้ง โดยให้กระดาษเพียงครึ่งเดียว
5. เขียนอยู่ในแนวเส้นนอน โดยใช้กระดาษเพียงครึ่งเดียว
6. เขียนภาพทั้งสองข้างของกระดาษอย่างมีความสมดุล
7. เขียนภาพอยู่ในเส้นทแยงมุม ลักษณะการเขียนจะอยู่ในกรอบรูปสามเหลี่ยม
8. เขียนภาพอยู่ในลักษณะเส้นทแยงมุม แต่เส้นจะลั่นออกมาอีกซีกหนึ่งของเส้นทแยงมุม
9. เขียนภาพอยู่ในแกนกลางของเส้นทแยงมุม และ กระจายไปอย่างราบเรียบสม่ำเสมอ
10. ภาพที่เขียนออกมาจะปรากฏสองในสามส่วนของกระดาษ จะเห็นเส้นที่เขียนแยกจากกันอย่างเด่นชัด
11. ภาพจะอยู่ในกระดาษเพียงหนึ่งส่วนสี่ โดยอยู่มุมใดมุมหนึ่งของกระดาษ
12. ภาพจะแผ่กระจายเป็นรูปพัดที่มุมหนึ่ง อีกมุมหนึ่งว่างเปล่า
13. ภาพจะอยู่ในแนวโค้งโดยใช้มุมสองด้านของกระดาษ

14. ภาพจะอยู่ในแนวโค้งโดยใช้มุมสามด้านของกระดาษ
15. ภาพจะปรากฏในรูปปิรามิด โดยเริ่มจากมุมสองมุม อีกสองมุมว่างเปล่า
16. ภาพจะพาดลักษณะเป็นแถบระหว่างกระดาษ
17. เส้นภาพแผ่กระจายเป็นรูปพัด โดยเริ่มจากตอนล่างของกระดาษ

อาจสรุปได้ว่า การขีดเขียนที่เด็กชอบมากที่สุดแบบหนึ่งคือการเขียนภาพในแนวของเส้นทะแยงมุมเว้นไว้สองมุม การเขียนภาพที่มองเหมือนอยู่ในแนวโค้งก็มักจะพบบ่อยและอีกแบบหนึ่งที่เด็กชอบทำคือ การขีดเขียนในเนื้อที่สองส่วนสามของกระดาษอีกหนึ่งส่วนจะเว้นว่างไว้ (อรอนงค์ ฤทธิ์ฤทัย, 2538) ถ้าเราหันมาพิจารณาเฉพาะผลงานศิลปะของเด็กที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมแล้ว เราจะพบว่าผลงานศิลปะที่ปรากฏ ได้รับแรงผลักดันมาจากวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งสามารถสรุปรวมได้ 3 ทาง คือ 1.สภาพการณ์ในสังคมที่มีผลต่อเนื้อหา 2.อิทธิพลทางรูปแบบจากรูปแบบศิลปะ 3.สภาพทางอารมณ์ที่มีผลมาจากสภาพการดำรงชีวิต

พัฒนาการทางศิลปะของเด็กอายุ 9-12 ปี

ศาสตราจารย์วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld) นักวิชาการทางศิลปะศึกษาได้กล่าวว่า เด็กโดยทั่วไปนั้นจะมีการแสดงออกที่คล้ายคลึงกันไม่ว่าเด็กเชื้อชาติใด ภาษาใด เด็กจะวาดของอย่างเดียวกันในลักษณะแบบเดียวกัน เมื่ออยู่ในวัยเดียวกันเด็กมีความสามารถแสดงออกทางศิลปะในด้านการวาดภาพระบายสีแตกต่างกันไปตามระดับขั้นพัฒนาการทางศิลปะ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามขั้นตอนอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ (Lowenfeld, 1987) นอกจากนี้การวาดภาพระบายสีเป็นขั้นพื้นฐานของการพัฒนาตามลำดับอายุ ซึ่งจะมีสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยรองลงมา เด็กส่วนใหญ่ที่อยู่ในช่วงขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นเดียวกันจะมีลักษณะการแสดงออกทางศิลปะที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ นั้นจะมีการแสดงออกในลักษณะที่คล้ายกันมาก แต่เมื่อเด็กโตขึ้นอายุประมาณ 10-12 ปี ผลจากการอบรมสั่งสอน การช่วยเหลือ การสนับสนุนทางด้านศิลปะจะปรากฏให้เห็นในงานที่มีคุณภาพของเด็ก และถ้าเด็กโตขึ้นไปอีกอิทธิพลของสิ่งต่างๆ จะส่งผลต่อการแสดงออกทางศิลปะในด้านการวาดภาพระบายสีของเด็กให้มีความแตกต่างกัน เช่น อิทธิพลของวัฒนธรรมเป็นต้นซึ่ง โลเวนเฟลด์ ได้แบ่งพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กไว้เป็น 6 ขั้นดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน(The Scribbling Stage) เด็กที่อยู่ในขั้นพัฒนาการนี้จะมีอายุระหว่าง 2 - 4 ปี นอกจากนี้พัฒนาการขั้นนี้ยังแบ่งออกเป็น 4 ระยะคือ
  - การขีดเขียนไม่เป็นระเบียบ
  - การขีดเขียนเป็นเส้นยาว
  - การขีดเขียนเป็นวงกลม

- การตั้งชื่อเส้นที่ขีดเขียน
  - 2. ขั้นเริ่มสัญลักษณ์ (The Preschematic Stage) หรือขั้นเริ่มต้นวาดภาพให้มีความหมาย เด็กอยู่ในขั้นนี้อายุราว 4 - 7 ปี หรือบางคนอาจเลยไปถึงอายุ 8 ปี
  - 3. ขั้นใช้สัญลักษณ์ (The Schematic Stage) หรือขั้นการวาดภาพได้คล้ายคลึงของจริง เด็กขั้นนี้มีอายุระหว่าง 7 - 9 ปี
  - 4. ขั้นเริ่มต้นวาดภาพอย่างของจริง (The Stage of Dawning Realism) เด็กขั้นนี้มีอายุระหว่าง 9 - 12 ปี
  - 5. ขั้นการใช้เหตุผล (The Age of Reasoning) หรือขั้นวาดภาพเหมือนของจริง (The Pseudo - naturalistic Stage) เด็กจะมีอายุระหว่าง 12 - 14 ปี
  - 6. ขั้นการตัดสินใจ หรือ ช่วงวัยรุ่น (The Period of decision หรือ Adolescent Art in the High School) เด็กในช่วงวัยรุ่นคือ ช่วงอายุระหว่าง 14 - 17 ปี
- ช่วงวัยระหว่าง 9-12 ปี พบว่าพัฒนาการทางด้านศิลปะและการคิดของเด็กช่วงวัยนี้มีลักษณะดังนี้ (มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2545)
1. เด็กเริ่มใส่ใจกับรายละเอียดมากขึ้นพิถีพิถันมากขึ้น
  2. ถ่ายทอดเหตุการณ์ในลักษณะตลกแต่งมากกว่ามุ่งถ่ายทอดตามธรรมชาติ
  3. ยังไม่เข้าใจถึงแสงและเงาอย่างถูกต้องนัก
  4. เส้นฐานเริ่มหายไป เด็กถ่ายทอดเนื้อหาที่มากขึ้น แสดงสิ่งต่างๆในภาพอยู่ในเนื้อที่หนึ่งที่มีบริเวณกว้างออกไปมากกว่าจะตั้งบนเส้น แสดงมิติโดยวางสิ่งต่างๆในภาพทับซ้อนกันบ้างมีการเรียงจากหน้าไปหลังซึ่งแสดงถึงว่าอยู่ในระยะใกล้ไกลต่างกัน สิ่งที่อยู่ด้านหน้าใหญ่กว่าสิ่งที่อยู่ด้านหลัง
  5. การแบ่งภาพเป็นสามตอนเริ่มหายไป ท้องฟ้าเริ่มพบกับพื้นดินที่บริเวณเส้นขอบฟ้า
  6. วัตถุในภาพเริ่มมีลักษณะแสดงว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เช่น ภาพคนจับถือสิ่งของก็แสดงให้เห็นว่ามือนั้นมีความสัมพันธ์กับสิ่งของนั้นๆ
  7. มีการใส่รายละเอียดใส่ใจต่อสิ่งเล็กๆน้อยๆมากขึ้น
  8. ลดการวาดเกินความจริงหรือการตัดทอนลง ลดบางส่วนของร่างคนที่วาดลงเพื่อสามารถแสดงให้เห็นถึงท่าทาง เช่น แขนสั้นขึ้น ถ้าต้องการแสดงว่าอแขน
  9. เริ่มตระหนักว่าร่างของคนที่ตนวาดมีกระดูก ดังนั้น จึงมีการงอพับที่ไม่อิสระ เด็กรู้ว่าการวาดของตนนั้นสามารถดูรู้ว่าวาดผิดหรือวาดถูก ทำให้แสดงออกอย่างจริงจัง
  10. เด็กโดยทั่วไปจะเริ่มพัฒนาเทคนิคการวาดสูงขึ้นลดการวาดลอกเลียนแบบลง (แต่อาจมีพฤติกรรมนี้ในเด็กบางคนที่ต้องการแสดงออกทางด้านศิลปะอยู่ หรือไม่รู้จักแก้

ปัญหาอีกทั้งทางโรงเรียนก็ไม่มีผู้ใดช่วยแนะหนทางในการแก้ปัญหา เด็กอาจใช้การลอกเลียนแบบเพื่อจะได้สามารถวาดให้ดูดีและถูกต้องขึ้น)

11. เด็กระหว่าง 9-11 ปี ภาพวาดยังอยู่ในลักษณะสองมิติ ส่วนใหญ่มักเป็นภาพแสดงเส้นขอบ บ้างก็สอว่าพยายามวาดในเชิงสามมิติมีความหนาหรือลึกเข้ามาเกี่ยว หรือวาดแสดงมิติโดยถ่ายทอดสามในสี่ส่วนของวัตถุนั้น บ้างก็สอว่าพยายามถ่ายทอดมิติโดยการแรเงาแสดงความนูนเว้าและบ้างก็พยายามถ่ายทอดมิติที่สามในภาพทิวทัศน์ โดยการทับซ้อนหรือใช้หลักทัศนียภาพวิทยาอย่างง่าย ๆ
12. วิจัยพบว่า เด็กในช่วงวัยนี้ ยังไม่สามารถเห็นหรือเข้าใจถึงความแตกต่างในด้านแบบอย่าง (สไตล์) ของผลงานศิลปะของศิลปิน เพราะยังไม่สามารถเข้าใจในเรื่องขององค์ประกอบศิลป์ หรือหลักการด้านศิลปะ (เช่น จุดเด่น-จุดด้อย ความสมดุล จังหวะลีลา ความเป็นเอกภาพ) สิ่งที่เด็กสามารถเห็นหรือจำแนกความแตกต่างในผลงานศิลปะในช่วงวัยนี้มักจะเป็นความแตกต่างของเนื้อหาหรือเรื่องราวในผลงานนั้น ดังนั้น การใช้ผลงานนามธรรม เป็นสื่อในการเรียนรู้หรือแก้ปัญหาจึงไม่น่าจะเหมาะสมสำหรับเด็กช่วงวัยนี้หรือวัยน้อยกว่านี้

ธรรมชาติในการวาดภาพของเด็กจะค่อยๆ สะสมขึ้นตั้งแต่เกิดอย่างค่อยเป็นค่อยไป การวาดภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “การกระทำที่เป็นไปตามธรรมชาติ” ซึ่งลักษณะของเด็กในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 นั้นเด็กจะมีความรับผิดชอบ และความเข้าใจในสิ่งที่ถูกและผิดมากขึ้น ชอบสร้างสรรค์ตามความสนใจของตนเอง มีการแสดงออกสัมพันธ์กับอารมณ์และความเจริญทางกาย มีความแม่นยำในการปฏิบัติงานดีขึ้น

พัฒนาการด้านศิลปะของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 จะมีความสนใจในสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และนำแรงบันดาลใจที่ได้มาสร้างสรรค์งานศิลปะ สนใจเรื่องราวของสังคมและชุมชน มีความกระตือรือร้นในการทดลองเริ่มเขียนภาพแสดงความลึกตามหลักเพอร์สเพคทีฟ (perspective) การเขียนภาพต้องการความจริงมากขึ้น ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญที่นักเรียนหลายคนในวัยนี้หมดความสนใจในงานศิลปะ ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูที่จะแนะนำส่งเสริมการแสดงออกให้เหมาะสมกับความสนใจของเด็ก (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์, 2531)

การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก นั้นเป็นสิ่งที่พบได้ในการสร้างสรรค์ผลงานในวิชาศิลปะศึกษา ที่แสดงให้เห็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก โดยแต่ละคนจะรับรู้หรือมีความรู้สึกตอบรับสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป ซึ่งเด็กจะนำเอาความรู้สึกนึกคิดและความรู้ของตนเข้ามาผสมผสานไว้

ด้วยกัน ก่อให้เกิดเป็นผลงานศิลปะอันสามารถบอกได้ถึงบุคลิกของเขาได้อย่างชัดเจน (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2532)

สิ่งที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็กประกอบด้วย

1. พื้นฐานทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็กคือ ความเชื่อ แบบแผน หรือ ลักษณะการดำเนินชีวิต และ กิจกรรมของคนในสังคม ศิลปะเด็กจึง เป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมในสังคม ทั้งในแง่การสะท้อนถ่ายทอดสภาพของสังคม ให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะ และการสร้างสรรค์ศิลปะให้เป็นรูปวัตถุทางวัฒนธรรม

2. พื้นฐานทางสภาพแวดล้อม ที่มีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ได้แก่ ธรรมชาติ ผู้คน อาคารบ้านเรือน ฯลฯ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ในฐานะที่มีสภาพเป็นรูปธรรม นับว่ามีผลกระทบต่อ การแสดงออกทางศิลปะเป็นอย่างมาก เพราะสิ่งต่างๆ ดังกล่าวเป็นสื่อคล้อย และเป็นปัจจัยให้ การแสดงออกทางศิลปะโดยเด็กอาจจะเสนอรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับวัตถุสิ่งแวดล้อม เสนอเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือเสนอความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับสภาพของสิ่งแวดล้อมถ่ายทอดออกมา ในผลงาน

3. พื้นฐานทางความแตกต่างระหว่างบุคคล ความแตกต่างทางเอกลักษณ์ของเด็กแต่ละคน เช่น บุคลิกภาพ สติปัญญา อารมณ์ ความนึกคิด จะมีผลไปสู่การแสดงออกที่แตกต่างกัน ทั้งเรื่องราว รายละเอียด สี ความซับซ้อน เด็กอาจจะเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่ต่างกัน แสดงออกด้วย เทคนิคที่ต่างกัน งานศิลปะที่เด็กแสดงออกจึงมีแบบแผนเฉพาะตัวที่สะท้อนความแตกต่างทางเอกลักษณ์ของเด็กแต่ละคนโดยเฉพาะ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2525)

การแสดงออกทางศิลปะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็ก ที่จะช่วยสร้างเสริมประสิทธิภาพหรือพลังในตัวเด็ก ซึ่งพลังนั้นจะส่งผลต่อการรับรู้ การเรียนรู้ และการประพฤติปฏิบัติทุก ด้าน ลักษณะการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก จึงแสดงออกให้เห็นถึงสิ่งต่าง ๆ ในตัวเด็กดังนี้คือ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526)

1. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงความเติบโต การแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยเฉพาะการวาดภาพนั้น เมื่อเด็กเริ่มต้นจากการขีดเส้นอย่างวุ่นวายจนค่อย ๆ พัฒนาควบคุมเส้นสายให้เป็นระเบียบขึ้นเรื่อย ๆ เป็นการเริ่มต้นท่าทีของการออกแบบรูปทรง และในวันที่เติบโตขึ้นภาพวาดของเด็กจะพัฒนาสู่ลักษณะการออกแบบไปสู่รูปทรงเลียนแบบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การแสดงออกทางศิลปะเช่นนี้ย่อมเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงหรือการเติบโตของเด็ก ทั้งด้านร่างกาย การรับรู้ จิตใจ และการแสดงออกในตัวของเด็กนั่นเอง

2. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัว เด็กแต่ละคนจะรับรู้หรือมีความรู้สึกตอบรับสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไป เมื่อเด็กสร้างสรรค์งานศิลปะ เขาจะนำความรู้สึกนึกคิดหรือความรู้สึก

ของตนที่มีต่อสิ่งนั้น ผสมผสานไปกับการรับรู้ที่แตกต่างกันนั้นด้วย ผลงานศิลปะของเด็กแต่ละคนจึงสะท้อนลักษณะเฉพาะตัว หรือ สะท้อนบุคลิกของเขาอย่างเด่นชัด

3. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงการติดต่อสื่อสาร ในขณะที่เด็กวาดภาพตามพัฒนาการทางธรรมชาติของเขา รูปแบบยุ่งเหยิงที่เด็กใช้เป็นสัญลักษณ์ คน ต้นไม้ บ้าน ดวงอาทิตย์ หรือ สิ่งอื่นๆ ที่เขาชอบ ภาพที่ปรากฏเหล่านี้จะสื่อสารความรู้สึกนึกคิดบรรยายประสบการณ์ และจินตนาการของเขา การวาดภาพของเด็กจึงมีสภาพเป็นการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ด้วยสัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานศิลปะ ซึ่งอาจมีคุณค่ามากกว่าการบอกเล่าใด ๆ

4. การแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก การที่เด็กได้ทำงานศิลปะ และ ได้แสดงออกทางศิลปะนั้น เด็กจะแสวงหาหนทางเฉพาะตนด้วยการแสดงอารมณ์ และ ความรู้สึกนึกคิดในผลงานของตนอาจจะด้วยการนั้น หรือขยายขนาดของสิ่งที่ตัวเองเห็นว่ามีมีความสำคัญ เป็นการลดความคับข้องใจและการระบายความรู้สึกเก็บกดของเขาเองได้ด้วย

ประเทิน มหาพันธ์ (2531) กล่าวถึงการแสดงออกทางศิลปะว่า “เด็กทุกคนมีขีดความสามารถในการสร้างสรรค์ด้านศิลปะแตกต่างกัน แต่เด็กแต่ละคนก็สามารถปรับปรุงและพัฒนาขึ้นได้ภายในขอบเขตและความสามารถของตนเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เด็กเล็ก ๆ ยังมีการสร้างสรรค์และต้องการแสดงออกด้านความคิดและความรู้สึกต่างๆ ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก ซึ่งเด็กต้องการโอกาสได้แสดงออกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึกและความเข้าใจรวมทั้ง บุคลิกภาพ และ ความเป็นอิสระของเด็ก ออกมาได้สิ่งเหล่านี้ถ่ายทอดมาจากประสบการณ์และจินตนาการของเด็กแต่ละคน”

ดังนั้นการแสดงออกทางศิลปะของเด็กจึงแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านต่างๆในตัวเด็กที่ถ่ายทอดออกมาในรูปของผลงานทางศิลปะ บนพื้นฐานแห่งประสบการณ์ทางสภาพแวดล้อมของสังคม วัฒนธรรมและความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งเป็นพฤติกรรมภายนอกของเด็กโดยการถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นจากแบบหรือวัตถุในลักษณะการพยายามลอกเลียนแบบให้เหมือนจริง

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2533) ได้กล่าวถึงงานค้นคว้าวิจัยด้านวิธีการสอนศิลปะ (Art Instruction) เพื่อค้นคว้าวิถีทางให้เด็กได้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับการค้นคว้าวิธีการสอนโดยให้เด็กใช้การแก้ปัญหาด้านการวาดภาพด้วยการลอกเลียนแบบ (Copying) อาทิเช่น งานวิจัยของ พารีเซอร์ (Pariser, 1979) ได้ศึกษาพฤติกรรมกรวาดภาพของเด็ก โดยเสนอความเห็น 3 ทฤษฎี ดังนี้คือ

ทฤษฎีที่ 1 กล่าวว่าเด็กนั้นวาดภาพ ถ่ายทอดงานศิลปะตามแบบอย่างที่เคยมีมาก่อน (graphic conventions) ซึ่งเป็นอิทธิพลของวัฒนธรรมของเด็กชนชาตินั้น เช่น รูปกระต่ายของเด็กอเมริกันอาจมีลักษณะเดียวกับ “บักบันนี่” (Bug Bunny) ตัวการ์ตูนที่มีชื่อเสียงของอเมริกา ซึ่ง

แนวความคิดของทฤษฎีนี้เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เรียกว่าลอกเลียนแบบ (Copying) ได้แก่แนวคิดของ กอมบรีค (Gombrich, 1972) และ วิลสันและวิลสัน (Wilson & Wilson, 1977)

ทฤษฎีที่ 2 กล่าวถึงทักษะในการวาดภาพของเด็กนั้นเป็นผลมาจากการที่เด็กได้สัมผัสโดยตรง รับรู้จากประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่างๆ จากโลกรอบตัวของเด็กเด็กใช้สื่อถ่ายทอดสิ่งที่เด็กรับรู้สัมผัสในรูปของงานศิลปะดังนั้นงานที่เด็กทำเป็นผลรวมของการรวมตัวจัดระบบผลงานตัวกันระหว่างการรับรู้(perception) และการถ่ายทอดสื่อความหมาย (Golomb , 1974)

ทฤษฎีที่ 3 เสนอแนะว่าการถ่ายทอดงานศิลปะของเด็กเป็นผลมาจากการผสมผสานระหว่างการรับรู้สัมผัส และทักษะในการวาดให้แก่เด็ก งานวิจัยของพารีเซอร์สรุปว่าทักษะในการวาดและถ่ายทอดงานของเด็กนั้น มีการผสมผสานกันระหว่างการรับรู้ และการเคยเห็นแบบมาก่อน เขาเสนอแนะว่าวิธีการสอนแบบลอกเลียนแบบนั้นอาจไม่น่าเป็นอันตรายต่อพัฒนาการด้านศิลปะของเด็กก็ได้

กล่าวว่าการโยงความคิดไปสู่ประสบการณ์ สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม นับเป็นผลพลอยได้จากการฝึกปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะของเด็ก ซึ่งการโยงความคิดจะเป็นไปได้สองแง่ คือ 1.การที่เด็กโยงความคิดด้วยตัวเองในลักษณะการรับรู้ การคิด การแสดงออกและการชื่นชมผลงานซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ เด็กจะโยงความคิดไปสู่ประสบการณ์สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมโดยตรง 2.การโยงความคิดจะเกิดจากการเสนอแนะ การพูดคุยและการวิจารณ์ ทั้งจากครูผู้สอน เพื่อนนักเรียน และตัวเด็กเอง สำหรับศิลปะแล้ว เด็กสามารถที่จะตรวจสอบโลกภายนอกได้อย่างกว้างขวางและสามารถพบเห็นข้อแตกต่างและข้อดีงามด้วยตัวของเขาเอง โดยวิถีทางธรรมชาติ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539)

การแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

ถ้าพิจารณาเฉพาะผลงานศิลปะของเด็กที่มีเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมแล้ว จะพบว่าผลงานศิลปะที่ปรากฏได้รับแรงผลักดันมาจากวัฒนธรรมหลายด้าน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมซึ่งสามารถสรุปรวมได้ 3 ทาง คือ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539)

1.สภาพการณ์ในสังคมที่มีผลต่อเนื้อหา เมื่อสภาพการณ์ต่างๆ ในสังคมทั้งวัตถุ สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในสังคม คือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ศิลปะในฐานะที่บันทึกหรือสะท้อนสภาพการณ์ต่างๆ ในสังคม จึงเท่ากับเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมด้วย นอกจากสภาพการณ์ในสังคมจะเป็นพื้นฐานในการแสดงออกทางศิลปะแล้ว ในทางกลับกัน ผลงานศิลปะของเด็กก็ย่อมวิเคราะห์ถึงสภาพการณ์ในสังคมหรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กในแง่มุมต่างๆ ได้ด้วยเช่นกัน เช่น การที่เด็กชื่นชอบเขียนภาพ “ไอ้มดแดง” จากภาพยนตร์ญี่ปุ่น หรือ “กังฟู” จากภาพยนตร์จีนการแสดงออกเช่น

นั้น ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง และอาจมีผลในลักษณะเป็นเบี่ยงล่งทางเศรษฐกิจด้วย เป็นต้น

2. อิทธิพลทางรูปแบบจากรูปแบบศิลปะ รูปแบบศิลปะทั้งจากอดีตที่หลงเหลือมาถึงปัจจุบัน หรือที่นิยมชมชอบอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งรูปแบบที่แพร่หลายเข้ามาจากวัฒนธรรมอื่นด้วย จะมีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะของเด็กอย่างแน่นอน จริงอยู่ในทางศิลปะเราถือว่า อิทธิพลทางรูปแบบศิลปะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ความสำเร็จของอิทธิพลทางรูปแบบก็คือ เป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ศิลปะพัฒนาต่อไป อย่างไม่หยุดยั้ง แต่ข้อสำคัญอยู่ตรงที่ว่า อิทธิพลนั้นต้องไม่ครอบงำหรืออยู่เหนือความเป็นตัวของตัวเอง ในแง่ของอิทธิพลทางรูปแบบ ศิลปะเด็กจึงรวมการถ่ายทอดรูปแบบศิลปะตามสายวัฒนธรรมและรูปแบบศิลปะรอบๆ ตัวเขาไว้เป็นทั้งการรักษาวัฒนธรรมและสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ไปพร้อมกัน เช่น เมื่อเด็กเขียนภาพวัด เด็กจะรับอิทธิพลความงามของรูปแบบวัด รับอิทธิพลภาพเขียนวัดของศิลปินในสังคม รับอิทธิพลเทคนิคจากภาพเขียนสมัยใหม่ แล้วสร้างสรรค์ออกมาเป็น "ภาพวัด" เฉพาะตัวของเขา

3. สภาพทางอารมณ์ที่มีผลมาจากสภาพการดำรงชีวิต เมื่อสภาพการดำรงชีวิตของเด็กแต่ละคน หล่อหลอมให้เด็กมีบุคลิกนิสัยและอารมณ์ ที่แตกต่างกันออกไป การหล่อหลอมนี้ย่อมมีผลไปถึงการแสดงออกทางศิลปะด้วย ซึ่งถ้าเราจะได้ติดตามดูผลงานศิลปะอย่างใกล้ชิดสักระยะหนึ่งจะพบว่า ศิลปะมิได้มีความน่าสนใจอยู่เฉพาะเนื้อหาสาระที่เป็นเรื่องราวในผลงาน และความสวยงามของสี รูปทรง กลวิธี ซึ่งเป็นรูปแบบเท่านั้น แต่ผลงานศิลปะยังกอปรด้วยอารมณ์ในสภาพส่วนรวมอีกด้วย เช่น ความสงบ เงียบ รุนแรง สนุกสนาน น่าสะพรึงกลัว ฯลฯ อารมณ์เหล่านี้เป็นผลรวมของทั้งรูปแบบและเนื้อหา สำหรับศิลปะเด็ก อารมณ์ที่ปรากฏบนผลงาน นอกจากจะเป็นสิ่งสนับสนุนคุณค่าของผลงานแล้ว ยังเกี่ยวโยงไปถึงอารมณ์ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของเขาอีกด้วย เช่น เมื่อเด็กเขียนภาพที่เกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัว เขาอาจจะแสดงอารมณ์ที่บีบคั้นแฉ่งไว้ด้วย เป็นต้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าผลงานศิลปะนั้นได้รับแรงผลักดันจากวัฒนธรรมใน 3 ด้านคือ 1. สภาพการณ์ในสังคมที่มีผลต่อเนื้อหา 2. อิทธิพลจากรูปแบบศิลปะ 3. สภาพทางอารมณ์ที่มีผลจากสภาพการดำรงชีวิต ซึ่งลักษณะ 3 ประการดังกล่าวนี้เองที่ทำให้รูปแบบของศิลปะในแต่ละชาติมีความต่างกันไป

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) กล่าวถึงการแสดงออกทางศิลปะของเด็กนั้น สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมได้ส่งผลต่อการรับรู้และความรู้สึกนึกคิดของเด็กเป็นอย่างมาก การแสดงออกทางศิลปะเด็กมิใช่เป็นเพียงวุฒิภาวะทางความงาม (artistic maturity) เท่านั้นแต่ยังแสดงถึงวุฒิภาวะทางการรู้คิด (cognitive maturity) อีกด้วยโดยอ้างถึงงานวิจัยของ กิลล์ (M.S. Gill, 1976) ซึ่งได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาทัศนจินตภาพ (visual imagery) จากผลงานศิลปะเด็กกว่า 2,000 ชิ้นโดยเป็น

ผลงานของเด็กทั่วโลก ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องในทางศิลปวัฒนธรรมในแต่ละสายจากสถานทูตต่างๆนอกจากนั้นยังศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมจากเอกสารมากมายของยูเนสโก

ทัศนจินตภาพในความหมายของกิลล์กินความถึงจินตนาการของเด็กที่ปรากฏเป็นรูปธรรม ให้มองเห็นได้ บนผลงานเขียนภาพระบายสีเหล่านั้นโดยที่ปรากฏการณ์ทัศนจินตภาพนั้น ได้รับแรงกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเป็นประการสำคัญผลการวิจัยของกิลล์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การแสดงออกทางศิลปะของเด็กที่แตกต่างวัฒนธรรมและปัจจัยทางวัฒนธรรมที่หลากหลายนั้น สิ่งแวดล้อมทางกายภาพได้ส่งอิทธิพลให้เห็นอย่างชัดเจน
2. เทพนิยายของแต่ละสายวัฒนธรรมซึ่งมีความแตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางด้านเนื้อหาสาระในงานศิลปะเขียนภาพระบายสีของเด็กเป็นอย่างมาก
3. ท่ามกลางศิลปะเด็กหลากหลายวัฒนธรรมนั้น ปรากฏว่าศิลปะเด็กญี่ปุ่นได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางด้านมรดกศิลปะประจำเชื้อชาติเด่นชัดมากที่สุดกว่าประเทศใดๆ
4. ทัศนคติต่างๆ ของพ่อแม่และครูซึ่งมีสภาพเป็นนามธรรม อันเป็นทัศนคติต่อการดำรงชีวิตในแต่ละสายวัฒนธรรม ได้ส่งผลไปสู่การแสดงออกทางศิลปะการเขียนภาพระบายสีของเด็กอย่างชัดเจน
5. ปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคมของเด็ก เช่น ไฟไหม้ สงคราม น้ำท่วม อุบัติเหตุ ได้ปรากฏอยู่ในผลงานศิลปะเด็กเป็นอย่างมากปรากฏการณ์เหล่านี้ได้กลายเป็นตัวกระตุ้นการแสดงออกทางศิลปะของเด็กอย่างดียิ่ง
6. เอกลักษณะเด่นๆทางวัฒนธรรมของแต่ละเชื้อชาติก่อให้เกิดการแสดงออกทางศิลปะของเด็กที่แสดงบุคลิกเฉพาะในแต่ละสายวัฒนธรรมอย่างเห็นได้เด่นชัด
7. หนังสือภาพการ์ตูนนิทานต่างๆซึ่งเป็นที่นิยมชื่นชอบของเด็กในแต่ละสังคม มีอิทธิพลต่อรูปแบบในการแสดงออกทางด้านศิลปะเขียนภาพระบายสีเป็นอย่างมาก
8. นิทานพื้นบ้าน นิทานก่อนนอนและเรื่องเล่าต่างๆในแต่ละสังคมหรือแต่ละสายวัฒนธรรมช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการและแสดงออกทางศิลปะอย่างมีค่ายิ่งดังได้ปรากฏเป็นหลักฐานชัดเจน
9. ศิลปะเขียนภาพระบายสีของเด็กได้แสดงปรากฏให้เห็นถึงความคิดความเชื่อเด่นของเด็กในแต่ละสายวัฒนธรรมแต่ละเชื้อชาติอย่างเป็นรูปธรรมและน่าศึกษา
10. หลักสูตรและการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนทางศิลปะศึกษา ส่งผลไปสู่การแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยตรงและสร้างความแตกต่างในเด็กที่ต่างหลักสูตรต่างวัฒนธรรมกัน

จากข้อสรุปในงานวิจัยของกิลล์ได้สร้างความเข้าใจในเชิงวิเคราะห์ต่อผลงานเขียนภาพ
 ระบายสีของเด็กอย่างกว้างขวาง ซึ่งให้เห็นถึงความหลากหลายซึ่งเป็นผลกระทบมาจากสิ่ง
 แวดล้อมและวัฒนธรรม ซึ่งให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของผลงานศิลปะของเด็กที่แตกต่างวัฒนธรรม
 ต่างชาติแตกต่างกัน ซึ่งให้เห็นถึงการรับรู้ ความรู้ ความคิดและความเชื่อของเด็กที่ได้รับ
 การหล่อหลอมจากบ้านหลอมที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นผลจากการวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบ
 ข้ามวัฒนธรรมเช่นนี้ ยังช่วยให้สามารถเลือกพันปัจจัยต่างๆในแต่ละวัฒนธรรม นำมาเป็นตัว
 กระตุ้นหรือเป็นสื่อกลางในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กได้อย่างดีอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นธรรมเนียม
 ชาติ เทพนิยาย นิทานตัวศิลปกรรมของชาติ ปรากฏการณ์ต่างๆ หนังสือ ฯลฯ

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กไม่ว่าจะเป็นการเขียนภาพระบายสี ปั้น พิมพ์ แกะ ฯลฯ
 จึงเป็นการแสดงออกที่มีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเป็นตัวบ่งการอยู่ด้วย มิใช่เป็นก
 การแสดงออกจากความว่างเปล่าที่เป็นสูญญากาศ มิใช่สร้างสรรค์เพียงเพื่อสร้างสรรค์อย่างเดียว
 แต่เป็นการสร้างสรรค์เพื่อสะท้อนถ่ายสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและความรู้สึกนึกคิดของแต่ละวัฒน
 ธรรมพร้อมกันนั้น เด็กแต่ละคนยังสะท้อนถ่ายและสร้างสรรค์เพื่อเรียนรู้และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
 และวัฒนธรรมของเขาเองอีกด้วยเช่นกัน

การสร้างงานศิลปะตามเรื่องที่กำหนด

สาระ หมายถึง แก่นสาร,เนื้อหา,ความมีประโยชน์,ความหมาย,ความเป็นหลักฐาน (มานิต
 มานิตเจริญ, 2514;วิทย์ เทียงบุรณธรรม, 2535)

สาระ (Content) หมายถึง เนื้อหาเรื่องราวหรือลวดลายแม่บทในงานศิลปะรวมทั้งคุณค่า
 ในแง่ปัญญา สนุทธิภาพ จิตวิญญาณและการดำเนินเรื่องซึ่งนอกจากโครงสร้างของรูปแบบและ
 วิธีการในการทำงาน งานศิลปะนั้นต้องคำนึงถึงคุณสมบัติทางด้านโครงสร้างและเนื้อหาประกอบเข้า
 ด้วยกัน (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2540)

ประเทิน มหาพันธ์ (2531) กล่าวถึงการสร้างงานศิลปะตามเรื่องที่กำหนดว่า เป็นกิจกรรม
 ที่ครูและนักเรียนสามารถร่วมกันกำหนดชื่อเรื่องขึ้น แล้วให้นักเรียนในกลุ่มใช้เป็นเนื้อหาในการ
 แสดงออกทางศิลปะ ตัวอย่างชื่อเรื่องที่ครูกับนักเรียนร่วมกันกำหนดขึ้น เช่น ฉันกับบ้านของฉัน
 ฉันกับสุนัขของฉัน ทะเล สนามบิน วันขึ้นปีใหม่ วันตรุษสงกรานต์ เป็นต้น เด็กทุกคนในกลุ่มจะ
 สร้างงานศิลปะจากแนวคิดในชื่อเรื่องที่ได้เลือกไว้เด็กแต่ละคนมีอิสระในการแสดงออกตามแนวคิด
 และวิธีการของตนโดยไม่มีครูเป็นผู้บังคับหรือควบคุมให้เป็นไปตามความต้องการของครู

การที่เด็กได้มีโอกาสแสดงออกทางศิลปะตามชื่อเรื่องที่ได้ร่วมกันเลือกและเห็นว่า
 มีความเหมาะสมกับเด็ก ทำให้เด็กสามารถแสดงออกได้อย่างสมบูรณ์ โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่อง
 ประสบการณ์ ความถนัด ตลอดจนวัสดุที่ใช้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เด็กได้แสดงความสามารถในการ

แสดงออกตามของเซตที่ตนมีอยู่ เด็กอาจแสดงออกทางศิลปะแตกต่างกันไป ตามประสบการณ์และความถนัดของตน

การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ในทางศิลปะของเด็ก โดยอาศัยชื่อเรื่องเป็นตัวกำหนด ขอบข่ายของงานนั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจและครูควรจะศึกษาแลทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งในความหมายที่เด็กแสดงออกในผลงาน การที่ครูจะเข้าใจความหมายของผลงานทางศิลปะของเด็กได้อย่างถูกต้องก็โดยการที่ครูมีความเข้าใจเด็กผู้สร้างงานนั้นเป็นอย่างดีในทุกด้าน

การกำหนดชื่อเรื่องให้เด็กได้แสดงออกทางศิลปะ เป็นวิธีการสอนศิลปะแบบหนึ่งที่มีการกำหนดขอบเขตของเนื้อเรื่องไว้อย่างกว้างๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สร้างงานทางศิลปะได้มีโอกาสสร้างงานได้อย่างกว้างขวางตามความเข้าใจของตน ตามความต้องการของตนและตามความถนัดของตน ซึ่งแต่ละคนต่างก็สร้างงานออกมาได้หลายรูปแบบ หลายลักษณะและแม้ว่างานเหล่านั้นจะแตกต่างกันออกไปอย่างกว้างขวางแต่ก็ยังอยู่ในขอบเขตเดียวกัน อันมีชื่อเรื่องเป็นเครื่องกำหนดสิ่งที่ครูผู้สอนพึงคำนึงถึงก็คือ ในการกำหนดชื่อเรื่อง ซึ่งกระทำโดยครูและเด็กร่วมกันพิจารณานั้น ชื่อเรื่องควรเน้นที่ตัวเด็กมิใช่เน้นที่เนื้อหาวิชาและชื่อเรื่องควรมีลักษณะกว้างๆ ไม่มีความจำเพาะเจาะจงมากนัก เรื่องนี้แม้ครูจะมีได้เป็นผู้กำหนดชื่อเรื่องเพื่อการสร้างงานทางศิลปะ ชื่อเรื่องที่มีความจำเพาะเจาะจงมากอาจเหมาะกับเด็กเพียง 2-3 คน ไม่ควรกำหนดให้เป็นหัวข้อในการสร้างงานทางศิลปะ ควรเลือกเรื่องที่มีลักษณะกว้างๆ ซึ่งเด็กส่วนใหญ่หรือเด็กส่วนใหญ่หรือเด็กทุกคนในกลุ่มเคยมีประสบการณ์ อันจะเป็นการกระตุ้นให้เด็กมีจินตนาการที่กว้างขวาง มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่ลึกซึ้งและมีความตั้งใจที่จะสร้างผลงานให้มีคุณภาพ

เรื่องที่กำหนดให้สำหรับการสร้างงานทางศิลปะ ควรเป็นเรื่องที่มีขอบข่ายกว้างขวาง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กส่วนใหญ่ได้แสดงออกอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงออกทางด้านอารมณ์ เรื่องที่แคบและมีความจำกัดมาก ทำให้เด็กส่วนใหญ่ไม่สามารถแสดงออกตามแนวของเรื่องได้ แต่อาจเหมาะกับเด็กเพียง 2-3 คนเท่านั้น ตัวอย่างเรื่องที่มีความกว้าง เช่น ฉันทไปเที่ยวทะเล ท้องทะเลไทย ทะเลของเรา เป็นต้น เรื่องเกี่ยวกับทะเลที่มีความแคบ มีความจำกัด มีความเฉพาะเจาะจง เช่น ทะเลเลือด ทะเลในวันที่มีพายุ ใต้ทะเลลึก เป็นต้น เรื่องที่มีความแคบเช่นนี้ ทำให้เด็กส่วนใหญ่ที่ไม่มีประสบการณ์ ไม่มีจินตนาการ ไม่มีอารมณ์ ไม่สามารถที่จะแสดงออกได้ เรื่องประเภทนี้จึงไม่สมควรเลือกมาเป็นเรื่องที่จะให้เด็กแสดงออก

เรื่องที่กำหนดให้เด็กในการแสดงออกทางศิลปะ ควรเป็นเรื่องที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กได้แสดงออกอย่างสมบูรณ์ ช่วยขยายความสนใจของเด็กให้กว้างขวางขึ้น ช่วยให้เด็กเกิดแนวคิดในการเลือกวัสดุและวิธีการในการสร้างงานศิลปะ เรื่องที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางศิลปะได้อย่างหมดจด โดยอิสระไม่มีการลอกเลียนงานผู้อื่น เด็กจะมีความเป็นตัวของตัวเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น คุณสมบัติดังกล่าวนี้เป็นความมุ่งหมายโดยตรงของศิลปศึกษาที่

ต้องการปลูกฝังให้มีขึ้นในเด็กประถมศึกษาทุกคน ทั้งในด้านประสบการณ์เดิมของเด็ก ความสามารถของเด็กตลอดจนแนวคิดของเด็ก เพื่อครูจะได้ให้การแนะแนวทางในการเลือกเรื่องได้อย่างเหมาะสม

การแสดงออกทางศิลปะ มิใช่กระทำได้แต่เพียงการวาดอย่างเดียว การกำหนดชื่อเรื่องให้เด็กแสดงออกเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้วิธีการต่างๆ ในการแสดงออกได้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้โดยการใช้วัสดุต่างๆ ที่เหมาะสมกับวิธีการ เช่น ภาพท่องเที่ยวไทยเป็นต้น เด็กอาจใช้วิธีการหลายอย่างในการสร้างงาน เช่น การระบายสีด้วยนิ้วมือ การพับกระดาษ การขดลวด การพิมพ์ด้วยใบไม้ ดินไม้ การทาบสี การประดิษฐ์ด้วยเศษวัสดุ การตัดกระดาษ เป็นต้น วิธีการต่างๆ ก็ดี วัสดุที่ใช้ก็ดี ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความชำนาญมีประสบการณ์และมีการแสดงออกทางด้านอารมณ์ที่สมบูรณ์ คุณค่าดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของศิลปศึกษาแนวใหม่เป็นอย่างยิ่ง

วัฒนธรรมไทยกับการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

ความหมายของวัฒนธรรม

พระยาอนุমানราชธนะ ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม ถ้ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้ รวมทั้งผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบกันมาเป็นประเพณี ตลอดจนความรู้สึก ความคิดเห็น ความประพฤติ และกิริยาอาการ หรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและแสดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น เป็นมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม (เสถียร โกเศศ, 2515 : 103-104)

ไทเลอร์ (Tylor, 1871) นักมนุษยวิทยาและเป็นบิดาของสาขาวิชามนุษยวิทยา ได้ให้คำจำกัดความของวัฒนธรรมว่า “วัฒนธรรม คือสิ่งที่รวมทั้งหมดที่ประกอบไปด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และพฤติกรรมอื่นๆ ที่มนุษย์แสดงออกมาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม” นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังเป็นมรดกทางสังคมที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ประเพณี และความชำนาญที่คนเราได้มาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม (Broom & Selznik 1973) ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) กล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นรูปแบบของความประพฤติซึ่งได้จากการเรียนรู้และผลของความประพฤติ ซึ่งมีองค์ประกอบที่ได้ถูกแบ่งส่วนและถ่ายทอดให้แก่สมาชิกของสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะ (ดุขฎี มาลากุล, 2500)

วัฒนธรรม คือ แบบแผนการดำรงชีวิตของกลุ่มคน ซึ่งมีความสัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน แบบแผนการดำรงชีวิตนี้ ย่อมได้รับการสร้างสรรค์และตรวจสอบจากคนในกลุ่มหรือในสังคมนั้น โดยที่บุคคลจะร่วมแลกเปลี่ยนคุณค่า ความเชื่อ และความคิดเห็น เกิดการยอมรับที่จะประพฤติปฏิบัติและภายในเงื่อนไขของแบบแผนนั้น ย่อมมีวินัยในการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน วัฒนธรรมเป็นแบบแผนที่ยึดถือว่าเป็นสิ่งที่ตั้งงามสำหรับสังคม และเมื่อ “ธรรมะ” คือความดีงาม และ “วัฒนธรรมหรือพัฒนา” คือสิ่งที่พัฒนาให้เปลี่ยนแปลงก้าวหน้าได้ วัฒนธรรมจึงเป็นวัฒนธรรมที่ไม่อยู่คงที่ตายตัว แต่เป็นแบบแผนของคนแต่ละรุ่นที่สามารถพัฒนาจากแบบแผนเดิมให้ตั้งงามกว่าและเหมาะสมกับยุคสมัย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2539)

อย่างไรก็ตามจากการประชุมระหว่างชาติเรื่องนโยบายวัฒนธรรมซึ่งองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้จัดขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก ณ กรุงเวนิส ใน พ.ศ. 2513 (สาโรช บัวศรี 2531:37) ได้มีการแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภทคือ

1. ศิลปกรรม ภาษาและวรรณคดี การละคร นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ การดนตรี สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศิลปกรรม ที่เกิดใหม่ในด้านวิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ ฯลฯ
2. มนุษยศาสตร์ ศาสนา จริยกรรม ปรัชญา ขนบธรรมเนียมประเพณี มานุษยวิทยา อุดมการณ์ ทักษะคติของคนในชาติ กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ฯลฯ
3. การช่างฝีมือ การทอ การแกะสลัก การเย็บปักถักร้อย การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องถม การทำเครื่องปั้นดินเผา การจักสาน ช่างเหล็ก ช่างไม้
4. การกีฬาและนันทนาการ การกีฬาพื้นเมือง การละเล่นต่างๆ การต่อมวย การฟันดาบ กระบี่กระบอง ฯลฯ
5. คหกรรมศาสตร์ อาหารการกิน เสื้อผ้า การแต่งกาย การแต่งบ้านเรือน การเลี้ยงและอบรมลูก มารยาทการต้อนรับ การอยู่กันเป็นครอบครัว ฯลฯ

และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525) ได้รวบรวมวัฒนธรรมเข้าเป็นหมวดหมู่ตามหลักขององค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ดังปรากฏในเอกสารเผยแพร่ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งแยกเป็นวัฒนธรรมสากลได้ 5 สาขา คือ

1. สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม จรรยา ค่านิยม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย ฯลฯ
2. สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ดนตรี วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม การละคร ประติมากรรม ฯลฯ
3. สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำตุ๊กตา การทอเสื่อ การประดิษฐ์ การทำเครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

4. สาขาคหกรรม ได้แก่ เรื่องอาหาร การแต่งกาย การตกแต่งบ้าน การรักษาโรค การดูแลเด็ก ครอบครัว มารยาทในการกินอยู่ การต้อนรับแขก การประกอบอาชีพ ฯลฯ

5. สาขากีฬาและนันทนาการ ว่าด้วยเรื่องการเล่น เช่น มวยไทย ฟันดาบสองมือ ตะกร้อ ฯลฯ

ดังนั้นความหมายของวัฒนธรรมอาจสรุปได้ว่า เป็นลักษณะที่แสดงถึงความเจริญของมนุษย์อันเกิดจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรุ่นต่อรุ่นเพื่อให้เหมาะสมในแต่ละสังคม และยังมีเหมือนมรดกที่สืบทอด เพื่อให้ความเจริญนั้นอยู่ตลอดไป ซึ่งพอจะแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 5 ประเภทตามการแบ่งของ องค์การยูเนสโก (UNESCO) คือ 1.ด้านศิลปกรรม 2.ด้านมนุษยศาสตร์ 3.ด้านการช่างฝีมือ 4.ด้านการกีฬาและนันทนาการ 5.ด้านคหกรรมศาสตร์

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

นอกจากวัฒนธรรมจะสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆแล้ว วัฒนธรรมยังประกอบด้วยชิ้นจากองค์ประกอบต่างๆ ซึ่ง สุพัตรา สุภาพ (2534) ได้แบ่งไว้ดังนี้

1. องค์วัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) คือ วัฒนธรรมวัตถุที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ และมีรูปร่างเช่น เครื่องมือเครื่องใช้ โรงเรียน โรงงาน ภาพเขียน เครื่องจักร และส่วนที่ไม่มีรูปร่างเช่น ภาษา สัญลักษณ์ในการติดต่อสื่อความหมาย หลักวิชาคำนวณตัวเลข มาตรการขังวัด

2. องค์การ (Association or Organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดอย่างเป็นระเบียบ หรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมที่ซับซ้อน เช่น ครอบครัว (กลุ่มเล็กที่สุด) สหพันธกรรมกร ลูกเสือ สภากาชาด วัด สหประชาชาติ (องค์กรใหญ่ที่สุด) ฯลฯ

3. องค์พิธีการ (Usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่างๆตั้งแต่เรื่องการเกิด หมั้น แต่งงาน บวชนาค ตาย ฯลฯ ซึ่งศาสนาก็มีพิธีพลอยอยู่ไม่มากนักน้อยรวมตลอดถึงพิธีการแต่งกาย และรับประทานอาหาร เช่น เวลาไปงานเป็นทางการของราชการหญิงมักต้องแต่งชุดไทย

4. องค์คติ (Concepts) หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ตลอดจนอุดมการณ์ต่างๆเช่น กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา ความเชื่อในเรื่องการมีผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) ความเชื่อในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อในเรื่องพระเจ้าองค์เดียว (Monotheism) หรือหลายองค์ (Polytheism) ตลอดจนอุดมการณ์ ทศนคติ การยอมรับว่าสิ่งใดถูกหรือผิด ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าในวัฒนธรรมนั้นได้ก่อตัวขึ้นจากปัจจัยต่างๆ 4 ด้านคือองค์วัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) คือ วัตถุสิ่งของ องค์การ (Association or Organization)

คือ โครงสร้างในการอยู่ร่วมกัน องค์พิธีการ (Usage) คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกัน โดยทั่วไป องค์มติ (Concepts) คืออุดมการณ์หรือทัศนคติ

ประเภทของวัฒนธรรม

ได้มีการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็นประเภทต่างเพื่อถ่ายทอดการศึกษา ดังนี้เสถียร โทเศศ (2515) แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสุภาพ เพื่อให้ได้อยู่ดีกินดีมีความสุขสบายในการครองชีพ วัฒนธรรมประเภทนี้ได้แก่สิ่งที่จำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4 อย่าง และสิ่งอื่นๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องมืออาวุธยุทโธปกรณ์ที่เป็นเครื่องป้องกันตัวก็เข้าอยู่ในประเภทนี้ได้

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางสติปัญญา และศาสนา จรรยา ศิลป วรรณคดี กฎหมาย และระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึทางจิตใจให้งอกงามหรือให้สบายใจ

อมรา พงศาพิชญ์ (2531) แบ่งประเภทวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. วัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์จับต้องไม่ได้ เป็นต้นว่าภาษาพูด ระบบความเชื่อ ภาษามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี

2. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นต้นว่า อาคารบ้านเรือน วัด และศิลปกรรม ประติมากรรมต่างๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่างซึ่งใช้เป็นประจำวัน

โดยสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ วัฒนธรรมทางด้านวัตถุและวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ โดยจะต้องมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเท่ากันจึงจะเจริญงอกงามขึ้นได้

ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งดังจะเห็นได้จากการเข้าไปแทรกซึมเป็นวิถีการดำเนินชีวิต รวมทั้งการกำหนดแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การสร้างระบบการศึกษาอบรมที่กำหนดว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี ตลอดจนกำหนดเป้าหมายของชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมต่อการพัฒนาบ้านเมืองมี 3 ประการคือ

1. วัฒนธรรมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ ทำให้คนในชาติเกิดความภูมิใจในลักษณะเฉพาะของตน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี มีความรักความหวงแหนในฐานะมรดกของชาติ ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นำไปสู่ความมั่นคง

ของชาติ ดังพระบรมราชาโองาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันที่ทรงพระราชทานว่า “งานด้านการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรมนั้นเป็นงานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและจิตใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุและองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นทั้งหมดและเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป”

2. วัฒนธรรมช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชนและมีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและประเทศชาติ รากฐานของวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประพฤติดี ปฏิบัติดี ย่อมมีส่วนทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและชาติบ้านเมืองในที่สุด

3. วัฒนธรรมสร้างสันติสุข ในการอยู่ร่วมกันของคนในชาติและระหว่างประเทศ วัฒนธรรมของคนกลุ่มต่างๆทั้งในและต่างประเทศ มีหลักการและสาระไปในทิศทางเดียวกันคือ เพื่อความดี ความงาม ความเจริญก้าวหน้า และ ความสุขในการดำเนินชีวิตจะแตกต่างกันก็แค่ในเรื่องของกิจกรรมและความละเอียดเท่านั้น การศึกษาให้เข้าใจสาระแก่นแท้ของวัฒนธรรมซึ่งกันและกันจะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันและประสานสัมพันธ์ที่เป็นสาระประโยชน์แห่งความดีนั้นร่วมกันได้ จะเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขทั้งคนแต่ละกลุ่มภายในชาติเดียวกัน และคนที่อยู่ระหว่างประเทศด้วย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2536) กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมดังนี้ ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์นานาประการได้ก้าวรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้ระเบียนของสังคม หลักความคิดทางการเมืองการปกครองอันสืบเนื่องมาแต่เดิมต้องเคลื่อนที่และเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ความเจริญก้าวหน้าของโลกยังมีมากเพียงใด ความสำคัญของวัฒนธรรมก็มีมากขึ้น ถ้าเพียงแต่รักษาความเป็นอยู่ของส่วนรวมให้เป็นอย่างเดิมไม่มีการแก้ไขให้ก้าวหน้าทัดเทียมกับกาลสมัยก็กลายเป็นสภาพที่ล้าหลัง ไม่สามารถต้านทานต่อเหตุการณ์ของโลกได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ถ้าชาติไม่กระตือรือร้นเอาใจใส่วัฒนธรรมของตนและไม่รู้จักปรับปรุงวัฒนธรรมของตนให้เจริญงอกงามทวียิ่งขึ้น ชาตินั้นก็ถึงซึ่งความเสื่อมโทรมจนสูญสิ้นชาติในที่สุด เพราะไม่มีบุคลิกลักษณะหรือเอกลักษณ์แห่งชาติตนอีกต่อไป ตรงกันข้าม ถ้าวัฒนธรรมของชาติมีความเจริญงอกงามอยู่ ถึงแม้จะเข้าที่อัปจนก็ไม่ล่มจม อาจมีความเจริญได้ใหม่ในไม่ช้า และเป็นที่หวังได้ว่า ชาตินั้นจะมีแต่ความผาสุก เจริญรุ่งเรืองทวียิ่งขึ้นเสมอ โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้นานาชาติต่างรู้สึกกันว่าวัฒนธรรมเท่านั้นจะเป็นปัจจัยทำให้ประเทศต่างๆมีความเข้าใจดีต่อกันและช่วยเหลือกันได้ ดังจะเห็นว่าองค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญจึงก่อตั้งองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ซึ่งเป็นองค์การสาขาหนึ่งในองค์การสหประชาชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะดำเนินงานส่งเสริมการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดสันติสุขแก่สังคมมนุษย์ทั่วโลก ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นว่า นอกจากการ

ศึกษาและวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งแก่มวลมนุษยชนเช่นเดียวกัน

วัฒนธรรมมีความสำคัญทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ จอห์น ค. ทงประเสริฐ (2528) กล่าวว่าวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติมาก ถ้าวัฒนธรรมของชาติตาย ชาติก็ตาย ถ้าชาติใดไม่รู้จักรับรองส่งเสริมปรับปรุงและแก้ไขวัฒนธรรมเดิมของชาติ ให้เจริญและมั่นคงแล้ว ก็จะถูกกลืนด้วยการแทรกแซงจากวัฒนธรรมอื่น จนสิ้นวัฒนธรรมของตน จากประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า ชาติที่เจริญมีอารยธรรมของต่างชาติซึบและเข้าระคนปะปนอยู่ในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน จนคลี่คลายเป็นวิวัฒนาการถึงความเจริญอย่างสูงสุดในทุกวันนี้ ถ้าไม่มีวัฒนธรรมของชนชาติอื่นเข้ามาผสมเป็นแรงกำลัง ก็จะเกิดความเจริญขึ้นไม่ได้

ในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าประเทศชาติที่มีปกติสุขและถาวรอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่เข้าไปอยู่ในข่ายแห่งการเมืองว่าเป็นปัจจัยที่พึงปรารถนาในสังคม และพบว่าประเทศหลายประเทศใช้นโยบายทางวัฒนธรรมเป็นตัวกลางในการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ด้านอื่นๆกับต่างประเทศ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำนุบำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรม เราจะพบคำว่า "สัมพันธ์ภาพทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ" อยู่เสมอๆ ในระยะหลังนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากทางการเมือง และมีการจัดตั้งสำนักงาน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการนี้เป็นพิเศษมากขึ้น โดยมีการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนให้แก่ชาติอื่น และในคราวเดียวกันก็ยอมรับเอาวัฒนธรรมของชาติอื่นส่วนที่ดีกว่าของตนมาปรับปรุงให้เข้ากับวัฒนธรรมของตนและกันแล้ว ก็เป็นทางให้มีความเข้าใจต่อกัน และช่วยเหลือกันได้ในสิ่งที่เป็วัฒนธรรมของฝ่ายที่ยังบกพร่องอยู่

หน้าที่ของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมจึงมีหน้าที่ในการกำหนดรูปแบบของสถาบัน กำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมและควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

ผวจจิตต์ อธิคมนันท์(2521) ได้กล่าวถึงหน้าที่วัฒนธรรมโดยสรุปดังนี้

1.กำหนดรูปแบบของสถาบันเช่น รูปแบบของครอบครัวว่าลักษณะของครอบครัวในแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันไป บางสังคมชายอาจมีภรรยาได้หลายคน บางสังคมหญิงอาจจะมีสามีได้หลายคน สถาบันทางเศรษฐกิจจะทำหน้าที่กำหนดวิธีการทำมาหากิน ได้แก่ การกำหนดงานไว้ว่า งานชนิดใดชายทำ ชนิดใดหญิงทำ เป็นต้น

2.กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์เช่น จะแต่งงานเมื่ออายุเท่าใด ความแตกต่างระหว่างบุคลิกภาพชายกับหญิง

3.ควบคุมสังคม ได้แก่ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคม ที่ตนอาศัยอยู่ ก็จะได้รับ การตำหนิจากสังคม

วิเชียร รักการ(2529) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของวัฒนธรรม(The function of culture) ดังนี้

1.วัฒนธรรมสร้างมนุษย์ (Culture creates men) หมายความว่า วัฒนธรรมกำหนดเป้าหมายของชีวิตว่าควรมีเป้าหมายอย่างไร กำหนดรูปแบบของครอบครัว อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น

2.วัฒนธรรมจะควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น กำหนดปทัสถานต่างๆ ทางสังคม และกำหนดได้แม้แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีววิทยา เช่น จะรับประทานอาหารวันละกี่มื้อ ควรจะแต่งงานอายุเท่าใด กำหนดความแตกต่างในด้านบุคลิกภาพของหญิงชาย เป็นต้น

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าวัฒนธรรมนั้นมีหน้าที่ในการ กำหนดรูปแบบของสังคม พฤติกรรมมนุษย์และควบคุมสังคมให้เป็นสุข

อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ

ศิลปะและผลงาน : งานศิลปะในหลากหลายวัฒนธรรมและหลายช่วงเวลา

เฮร์เบอร์ฮอลซ์ และ เฮร์เบอร์ฮอลซ์ (Herberholz & Herberholz, 1998) งานศิลปะในทุกวัฒนธรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น บอกเราถึงสังคมและความเป็นปัจเจกซึ่งสร้างมันขึ้นมา การที่จะเข้าใจว่าทำไมงานศิลปะนี้ถูกสร้างขึ้นนำไปสู่ความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับตัวเราเอง สิ่งเหล่านี้มีรากฐานทางความคิด ความรู้สึก และแนวคิดของสังคม หรือความเชื่อส่วนบุคคล การรับรู้ ลำดับที่ไปที่ไป คุณค่า ประเพณี โศกนาฏกรรม และชัยชนะ

มุมมองของเราเกี่ยวกับศิลปะทั้งโลก จำเป็นต้องพิจารณาประโยชน์อันหลากหลายของศิลปะ เป้าหมายของมันที่ได้ส่งเสริมและยังคงส่งเสริมในวัฒนธรรมอื่น ๆ และในช่วงเวลาและสถานที่อื่น ๆ คุณสามารถหาตัวอย่างของผลงานศิลปะในชุมชนของคุณที่ถูกสร้างขึ้นสำหรับแต่ละเป้าหมายต่อไปนี้ได้หรือไม่?

ศิลปะรับใช้สังคม ศิลปินเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ศาสนา วรรณกรรมศิลปะอาจจะทำให้เกิดความสำนึก ตลใจ แรงบันดาลใจ วิพากษ์วิจารณ์ ชักจูง หรือทำให้ผู้คนแสดงสิ่งต่าง ๆ ออกมาซึ่งสัมพันธ์กับ ศาสนา การเมือง เชื้อชาติ หรือมูลเหตุทางสังคม

งานศิลปะมักจะใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ และระเบียบแบบแผนที่ถูกร้องขอสำหรับการปกป้อง และ ช่วยในการควบคุมบังคับธรรมชาติ บ่อยครั้งที่ศิลปะช่วยให้ระลึกถึง หรือ อุทิศให้กับบุคคล สถานที่ หรือ เหตุการณ์พิเศษ ที่น่ายกย่อง

ศิลปะบันทึกภาพ และ การแสดงออกทางความรู้สึกและจินตนาการของศิลปิน ศิลปะแสดงให้เห็นว่าผู้คนสถานที่ต่าง ๆ และวัตถุต่าง ๆ มีหน้าตาอย่างไร ภายในช่วงเวลาอันยาวนานมาแล้ว

ศิลปะแสดงให้เห็นถึงวิถีทางที่ศิลปินรู้สึกเกี่ยวกับผู้คน ทิวทัศน์ ธรรมชาติ เมือง ทะเล และอื่นๆ

ศิลปะแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลและสื่อสาร แนวคิดทางนวัตกรรมของศิลปิน

ศิลปะแสดงให้เห็นถึงความฝันของศิลปิน จินตนาการ ความสวยงามของจินตนาการ ศิลปะทำให้เห็นถึงผลกระทบที่มีต่อสายตาที่เกิดจาก สีต่าง ๆ รูปร่าง เส้น และพื้นผิว ศิลปะทำให้เรารู้สึกพอใจด้วยการเสริมแต่ง และการประดับด้วยวัตถุที่มีในสภาพแวดล้อมของเรา

ศิลปะสามารถนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของความคิดได้

ศิลปะรับใช้ความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอยพื้นฐานของเรา ศิลปะสามารถพิจารณาได้จากประโยชน์ใช้สอย เช่น การออกแบบสถาปัตยกรรม ผังเมือง เครื่องเรือน การบรรจุภัณฑ์ เครื่องใช้ในครัว เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับ

ศิลปะถูกเตรียมให้อยู่ในรูปของโฆษณา สัญลักษณ์ องค์ประกอบอื่น ๆ ของการออกแบบกราฟฟิก

โดยได้สรุปถึงการเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับศิลปะออกเป็นด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ 1.แรงบันดาลใจหรือคำสั่งสอนเพื่อเป้าหมายทางศาสนา(Inspiring or instructing for religious purposes) 2.พิธีกรรม,การควบคุมธรรมชาติ(Ceremonial , controlling natural forces) 3.ทำหน้าที่บันทึกเหตุการณ์(Recording a likeness) 4.บอกเล่าประวัติศาสตร์,เรื่องเล่า,ความเชื่อ,ตำนาน (Telling history , myths , legends) 5.โฆษณาชวนเชื่อ,การเมือง,การวิจารณ์สังคม(Propaganda , political , social comment) 6.การแสดงออกแต่ละบุคคล(Personal expression) 7.เพื่อประโยชน์ใช้สอย(Utilitarian) 8.ตกแต่ง,ประดับ(Decorate , embellish)

นักมนุษยวิทยาได้ทำการรวบรวมศิลปะจากกลุ่มต่างๆทั่วโลก และได้ทำการระบุถึงความคล้ายคลึง หรือ ความแตกต่างของรูปแบบแต่ในการที่จะระบุว่าคุณคนตัดสินว่ารูปทรงต่าง ๆ คุณค่าทางความงามในงานศิลปะนั้น เมื่อถูกส่งต่อจากรุ่นหนึ่งมาสู่อีกหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำงานศิลปะชิ้นใหม่จะถูกสร้าง เมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาศิลปินก็มีความกดดันที่จะต้องเปลี่ยนแปลงลักษณะงานศิลปะของตน เป็นเรื่องยากในการแยกแยะว่าการที่ผู้คนมีวิธีการตัดสินคุณค่าทางความงามที่ต่างกันนั้น เกิดมาจากวัฒนธรรมหรือเกิดจากประเพณี หรือเทคนิควิธีการ เช่น เทคนิคอาจเป็นวิธีในการแสดงคุณค่า เมื่อ "คุณค่า" ถูกทำให้เปลี่ยนไป เทคนิคและคุณค่าของวัฒนธรรมก็เปลี่ยนไปได้ (McFee,1998)

เวย์น เดนนิส (Dennis, 1960 อ้างถึงใน McFee,1998) ได้ทำการวิจัยถึงการวาดภาพคนในเด็ก เกรด 1 ถึง เกรด 6 ซึ่งอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมที่การแสดงรูปลักษณะคนเป็นเรื่องเคร่งครัดทาง

ศาสนา การวิจัยพบว่าเด็กในกลุ่มนี้มีพัฒนาการทางการวาดภาพคนช้ากว่าเด็กในชุมชนที่ได้มีโอกาสพบเห็นภาพคนจากสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพวาดระบายสีหรือภาพถ่ายก็ตาม ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าคนที่เติบโตในกลุ่มสังคมที่มีโอกาสได้เห็นภาพคนมากหรือน้อยต่างกันนี้จะมีผลต่อความแตกต่างทางสุนทรียภาพในการดูงานศิลปะที่มีภาพคนประกอบอยู่ด้วย

มิลเลอร์ (Miller, 1973 อ้างถึงใน McFee, 1998) ทำการวิจัยและพบว่า การได้สังเกตเห็นวัตถุรูปทรง 3 มิติที่มีส่วนช่วยในการวาดรูปวัตถุนั้น ๆ ออกมาเป็น 2 มิติ ได้ดีขึ้น ซึ่งในการศึกษาเด็กชาว Orotchen ซึ่งแทบแยกตัวออกจากสื่อต่าง ๆ ทุกชนิด เด็กพวกนี้สามารถวาดภาพวงรีวงรีเดี่ยวออกมาเป็น 3 มิติได้ซึ่งเกิดมาจากการดำรงชีวิตของพวกเขาต้องอาศัยวงรีวงรีเดี่ยวในการหาอาหาร ใช้เป็นแหล่งอาหาร และใช้หนังเป็นเครื่องนุ่งห่ม (Schubert, 1930 อ้างถึงใน McFee, 1998) ซึ่งการที่เด็กๆ ได้เห็นวัตถุจริงๆ นั้นต่างจากกรที่เด็กได้เห็นจากรูปถ่ายซึ่งอาจมองไม่เห็นรายละเอียดบางอย่างนอกจากนี้ มิลเลอร์ ยังได้ทำการวิจัยในแอฟริกา ในกลุ่มที่มีทั้งเชื้อชาติและวัฒนธรรมต่างกันในเรื่อง Object recognition หรือการจดจำวัตถุใดๆ จากรูปภาพมากขึ้นอยู่กับการพิจารณาว่าผู้คนได้มีประสบการณ์ในการดูรูปภาพมากน้อยแค่ไหน พวกเขาหรือไม่ว่าแผ่นกระดาษแบนๆ นั้นสามารถแสดงถึงรูปทรง 3 มิติด้วยการวาดภาพลงไป พวกเขาคุ้นเคยกับชนิดของวัตถุที่วาดหรือไม่ยกตัวอย่างเช่น ได้มีการทำการวิจัยระหว่างเด็กชาวแซมเบีย และ เด็กชาวสก๊อตแลนด์เปรียบเทียบการจดจำรูปทรงของสัตว์ และยานพาหนะ พบว่าเด็กชาวสก๊อตแลนด์สามารถแยกแยะรูปทรงของสัตว์และยานพาหนะได้ดีกว่าเด็กชาวแซมเบียจึงสันนิษฐานได้ว่าเด็กสก๊อตแลนด์นั้นมีโอกาสเรียนรู้เรื่องยานพาหนะได้มากกว่าเพราะมีให้เห็นจริงและสามารถเรียนรู้เรื่องสัตว์จากรูปภาพต่างๆ ได้ ในขณะที่เด็กชาวแซมเบียมีโอกาสเห็นยานพาหนะน้อยมากและอาจจะมีโอกาสในการเห็นภาพสัตว์จากสมุดภาพต่างๆ น้อยกว่า เช่น กันเห็นได้ชัดว่าประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กทั้ง 2 กลุ่มเด็กแซมเบียเข้าใจรูปภาพของฮิปโปดีกว่าในขณะที่เด็กสก๊อตเข้าใจภาพของหมูได้ดีกว่า (Deregowski & Serpell, 1971 อ้างถึงใน McFee, 1998) การทดลองนี้ชี้ให้เห็นว่าความคุ้นเคยกับวัตถุใด ๆ จะช่วยในการเชื่อมโยงรูปทรง 2 มิติไปสู่ รูปทรง 3 มิติ ในรูปทรงเดียวกันนั้น

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของ เทอร์นบูล (Turnbull, 1962 อ้างถึงใน McFee, 1998) ทำการศึกษา กลุ่มชาวปีกมี (Pygmy) ซึ่งเขาได้พาชาวปีกมีออกจากป่าสู่พื้นที่ปกติเป็นครั้งแรกพบว่า ประสบการณ์ในการมองเห็นจะเป็นระยะโฟกัสที่สั้น เพราะประสบการณ์ในการมองเห็นในป่าที่บั้นการจะมองเห็นสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ได้จะต้องมองในระยะใกล้ ๆ เพราะในป่าจะมีต้นไม้บังกันหนาทึบ ซึ่งในทางตรงกันข้ามเมื่อพวกเขาอยู่ในพื้นที่ปกติที่ไม่มีต้นไม้มาบดบังการมองเห็น พวกเขาสามารถมองเห็นสัตว์ต่างๆ ได้แม้จะมีระยะห่างไกล ซึ่งพวกปีกมีไม่เคยได้เรียนรู้ว่าสิ่งต่างๆ จะปรากฏในขนาดที่แตกต่างกันเมื่ออยู่ในระยะที่ต่างกัน

คำถามต่อมาที่ควรแก่การพิจารณาคือ ภาษาที่แตกต่างกันมีผลต่อมโนทัศน์ในการนึกคิด (imagery) ทางทัศนภาพ (visual) หรือไม่ คนจะคิดถึงแต่สิ่งที่ตนเห็นได้หรือไม่ถ้าภาษาของเขามีมโนทัศน์ (concept) เกี่ยวกับการนึกคิด จินตนาการ ทางทัศนภาพน้อยมาก ซึ่งในประเด็นนี้ก็ยังไม่เปิดกว้างอยู่ หากภาษาไม่มีมโนทัศน์ (concept) สำหรับอธิบายการรับรู้เรื่องความลึกก็จะมีผลต่อการค้นหาร่องรอยทางทัศนภาพ ซึ่งย่อมมีผลต่อการรับรู้ (Dutoit, 1966) เช่น มนุษย์จะสามารถแยกสีได้ต่างกันและในการที่มีคำพูดที่สามารถอธิบายลักษณะของสีที่หลากหลายได้มาก ก็จะมีผลดีต่อการเรียนรู้และการตอบรับทางด้านศิลปะ

ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นของศตวรรษที่ 20 นักวิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลการวาดภาพจากเด็กๆ ในวัฒนธรรมต่างๆทั่วโลก มีแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้เกี่ยวกับอิทธิพลที่ส่งผลต่อความหลากหลายในการวาดภาพคน และในแง่มุมอื่นๆของการวาดภาพของเด็ก พาเกต (Paget, 1932) ได้อภิปรายว่าหนึ่งในอิทธิพลที่มีความสำคัญมาคือกระบวนการแบบที่เด็กโตกว่าใช้และส่งต่อไปยังเด็กที่เล็กกว่า และเด็กก็ยังได้รับอิทธิพลจากกระบวนการแบบของภาพวาดตามแบบตัวอย่างผู้ใหญ่ได้วาดเอาไว้ในลักษณะต่างๆ (Opie & Opie, 1969 อ้างถึงใน Cox; Koyasu; Hiranuma; Perara, 2001) นอกจากนี้ การได้รับการศึกษาในโรงเรียนก็มีอิทธิพลต่อการวาดภาพของเด็กเช่นกัน อิทธิพลอีกประการหนึ่งก็คือวัฒนธรรมแบบป๊อปูลาร์ (popular) เมื่อ เบรนท์ วิลสันและ มายอร์ วิลสัน (Wilson & Wilson, 1997) ได้ทำการสัมภาษณ์เด็กวัยรุ่นอเมริกันจำนวน 147 คนว่า ภาพที่พวกเขาวาดนั้นมีแหล่งที่มาเรื่องรูปแบบอย่างไร ซึ่งส่วนมากแล้วพบว่าได้ต้นแบบมาจากสื่อแบบป๊อปูลาร์ต่างๆ ถึงแม้ว่านักศิลปศึกษา เช่น อาร์นไฮม์ (Arnheim, 1978) ซึ่งไม่พอใจนักที่สื่อได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการวาดภาพของเด็ก เพราะเชื่อว่าจะเป็นกีดกันความคิดสร้างสรรค์ตามธรรมชาติ แต่ เบรนท์ วิลสันและ มายอร์ วิลสัน (Wilson & Wilson, 1987) กลับเห็นด้วยและได้ชื่นชมวิธีการที่เด็กสามารถเรียนรู้หลักการของภาพกราฟิก (graphic) เช่นการย่อส่วนและตัดแปลงให้เป็นงานศิลปะที่มีความยืดหยุ่นและมีความคิดสร้างสรรค์ ยิ่งไปกว่านั้นทั้งคู่ ได้แสดงให้เห็นว่าในกลุ่มวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ชาวตะวันตกซึ่งมีสื่อต่างๆน้อยกว่า ก็จะมีอิทธิพลต่อขอบเขตของภาพวาดของเด็กน้อยกว่า ถึงแม้ว่าอิทธิพลจะมาจากเด็กหรือผู้ใหญ่หรือจากการศึกษา หรือจากสื่อป๊อปูลาร์ (popular) ก็ตาม ผู้ที่ตัดสินผลงานการวาดภาพของเด็กก็เป็นคนในวงการศิลปะมากกว่าคนทั่วไป (Wilson 1997, Wilson & Wilson, 1987)

ในปัจจุบันเป็นยุคของการสื่อสารไร้พรมแดน เนื่องจากการขยายตัวของสังคม จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาการรับรู้ทางสุนทรียภาพของกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆและการขยายความซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและการข้ามวัฒนธรรม (cross-culturally) ซึ่งจากเหตุผลข้อนี้จึงต้องตระหนักถึงปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อสุนทรียภาพ

การจะอภิปรายถึงประสบการณ์ทางสุนทรียภาพนั้นการให้คำจำกัดความจะช่วยให้ง่ายขึ้น เพราะท่ามกลางโลกที่กว้างใหญ่ต่างมีประสบการณ์สุนทรียภาพที่ต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ในอินเดียจะใช้วัตถุโบราณชิ้นหนึ่งในการอธิบายวิถีชีวิตหรืออาจหมายถึงการใช้ในพิธีกรรมบางอย่าง ในขณะที่กลุ่มสังคมที่เป็นสังคมอุตสาหกรรมอาจมองเห็นวัตถุนั้นเป็นเพียงแค่วัตถุธรรมดาชิ้นหนึ่ง

วิธีการที่จะช่วยให้เข้าใจประสบการณ์ทางสุนทรียภาพข้ามวัฒนธรรมนั้นคือ

1. เราสามารถสืบค้นประสบการณ์ทางวัฒนธรรมทั่ว ๆ ไป
2. เราสามารถใช้ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์กับงานศิลปะที่เกิดขึ้นในบริบทของวัฒนธรรมเดียวกันเท่านั้นเพื่อที่จะให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองสิ่งนั้น อันจะเป็นพื้นฐานศึกษาศิลปะของวัฒนธรรมอื่น ๆ
3. พยายามทำความเข้าใจการให้คุณค่าความงาม (คุณค่าทางสุนทรียภาพ) ของกลุ่มวัฒนธรรมอื่นให้มาก
4. เราสามารถสืบค้นว่า ประสบการณ์ในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และรับรู้ของผู้คนได้อย่างไร

ที่มาแห่งความแตกต่างทางวัฒนธรรม

มิลเลอร์ (Miller, 1993 1971 อ้างถึงใน McFee, 1998) ได้ตั้งคำถามว่า "ความแตกต่างที่เกิดขึ้นเป็นผลจากความแตกต่างของการรับรู้ของกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ หรือเป็นผลมาจากการที่กลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ มีลักษณะธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติที่แตกต่างกัน"

นักมนุษยวิทยาได้ทำการรวบรวมศิลปะจากกลุ่มต่าง ๆ ทั่วโลกและได้ทำการระบุถึงความคล้ายคลึง หรือ ความแตกต่างของรูปแบบแต่ในการที่จะระบุว่าผู้คนตัดสินว่ารูปทรงต่าง ๆ นั้นมีคุณค่าอย่างไรถือเป็นเรื่องยาก ซึ่งในประเด็นนี้จะต้องทำการศึกษาต่อไป

เป็นที่แน่นอนว่าคุณค่าทางความงามในงานศิลปะนั้น เมื่อถูกส่งต่อจากรุ่นหนึ่งมาสู่อีกรุ่นหนึ่งจะส่งผลต่อการที่งานศิลปะชิ้นใหม่จะถูกสร้างขึ้น การศึกษาประเด็นข้ามวัฒนธรรมทางสุนทรียภาพ(และความงาม)นี้เราจะต้องรวบรวมหลักฐานต่างๆในเรื่องการให้คุณค่าทางความงาม – การตัดสินคุณค่าของงานศิลปะ เมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนา ศิลปินก็มีความกดดันที่จะต้องเปลี่ยนแปลงลักษณะงานศิลปะของตน ซึ่ง โบแฮนนาน (Bohannan, 1971 อ้างถึงใน McFee, 1998) ได้ทำการศึกษาพบว่าในชาวแอฟริกา เมื่อเด็กชายคนหนึ่งที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนกล่าววิพากษ์วิจารณ์งานแกะไม้ของปู่ซึ่งไม่ได้มีประสบการณ์ในเรื่องมาตรฐานและเกณฑ์เรื่องความเหมือนธรรมชาติในงานศิลปะ ทำให้ปู่จำต้องเปลี่ยนรูปแบบในการแกะสลักไม้(ปู่และหลานไม่ได้มีประสบการณ์เหมือนกัน) เป็นเรื่องยากในการแยกแยะว่าการที่ผู้คนมีวิธีการตัดสินคุณค่าทางความงามที่ต่างกันนั้น เกิดมาจากวัฒนธรรมหรือเกิดจากประเพณี หรือเทคนิควิธีการ เช่น

เทคนิคอาจเป็นวิธีในการแสดงคุณค่า เมื่อ "คุณค่า" ถูกทำให้เปลี่ยนไป เทคนิค และคุณค่าของ วัฒนธรรมก็เปลี่ยนไปได้ คนที่เติบโตในกลุ่มวัฒนธรรมที่ค่อนข้างเสรี (มีความเปลี่ยนแปลง น้อย) อาจจะมีปัญหาในการมีความรู้สึกตอบสนองต่องานศิลปะจากกลุ่มวัฒนธรรมที่มีความ เปลี่ยนแปลงซึ่งแม้แต่ในกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน ก็ยังมีการแบ่งกลุ่มเป็นวัฒนธรรมย่อยซึ่งอาจมี ประเพณีในส่วนย่อยที่ต่างกันไปอีก

วัฒนธรรมย่อยในศิลปะ

ศิลปะแต่ละชนิดเกิดขึ้นมาและค่อยๆวิวัฒนาการด้วยโครงสร้างที่แตกต่างกัน ส่วน ประกอบและแนวความคิดที่ต่างกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สภาพทางวัฒนธรรมของ ดนตรี การ แสดง นาฏศิลป์ และ ศิลปะนั้นเกิดขึ้น และวิวัฒนาการแยกจากกันแต่ยังคงมีบริบทร่วมกัน

ถึงแม้ว่าในการจัดประชุม INSEA จะได้มีการนำเอาศิลปินต่าง ๆ มารวมกลุ่มกันเราพบว่า บรรดาศิลปิน นักดนตรี นักแสดงต่าง ๆ จะมีการสื่อสารกันในหมู่อาชีพเดียวกัน (โดยมีความแตก ต่างทางวัฒนธรรมกัน) มากกว่ากลุ่มคนในวัฒนธรรมเดียวกันแต่ต่างอาชีพกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ คนในกลุ่มอาชีพเดียวกันจะมีการแลกเปลี่ยนทางสุนทรียภาพเหมือนๆ กันเช่นในกลุ่มนักดนตรีด้วย กันเอง ก็จะเข้ากันได้ดีกว่าไปจับกลุ่มทำงานกับศิลปินในสาขาอื่นซึ่งเนื้อหาของงานนั้นแตกต่างกัน กลุ่มของศิลปินก็จะแลกเปลี่ยนการทำงานด้วยกันเพราะศิลปินทำงานเรื่องเกี่ยวกับรูปทรง 2-3 มิติ ถึงแม้จะใช้สื่อความหมายต่างกันแต่เรื่องรูปทรงและวิธีการหรือกระบวนการในการทำงานนั้นก็ยังคง แลกเปลี่ยนกันได้ ถ้าหากเราตัดเอาเรื่องของสัญลักษณ์และความหมายออกไปแล้วอาจเป็นไปได้ ว่า การนำสื่อต่างๆ มารวมกัน จะหยุดชะงักการพัฒนาของกลุ่มวัฒนธรรม

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ในโลกที่ได้สร้างศิลปะสาขาอื่น ๆ แยกย่อยไปอีก เช่น ทางด้านดนตรี บัลเลต์ จิตรกรรม การละคร ซึ่งเราเองก็เป็นสมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมเหล่านี้ ด้วยดังนั้นถึงแม้ว่า วัฒนธรรมของเรา และ ความรู้สึกทางสุนทรียภาพของเราจะแตกต่างกับกลุ่ม วัฒนธรรมอื่น แต่เราก็สามารถเข้าใจ สไตลที่เป็นสากล และ แนวโน้ม ซึ่งทำให้เราสามารถสื่อสาร กันได้ ทั้งนี้อย่าสับสนเกี่ยวกับเรื่องของการทำความเข้าใจสุนทรียภาพของแต่ละกลุ่ม เพราะเรา อาจไม่ต้องแลกเปลี่ยนความรู้สึกได้ตอบทางสุนทรียภาพที่เหมือนกันได้ (ไม่จำเป็นต้องมีความรู้สึก ทางสุนทรียภาพที่เหมือนกัน)

การศึกษาวิจัยประเด็นข้ามวัฒนธรรมในการเรียนรู้ทางทัศน

เวย์น เดนนิส (Dennis, 1960 อ้างถึงใน McFee, 1998) ได้ทำการวิจัยถึงการวาดภาพคน ในเด็ก เกรด 1 ถึง เกรด 6 ซึ่งอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมที่การวาดภาพคนเป็นเรื่องเคร่งครัดทางศาสนา การวิจัยพบว่าเด็กในกลุ่มนี้มีพัฒนาการทางการวาดภาพคนช้ากว่าเด็กในชุมชนที่ได้มีโอกาสพบ

เห็นภาพคนจากสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะของภาพวาดระบายสี หรือ ภาพถ่ายก็ตาม อาจสันนิษฐานได้ว่า คนที่เติบโตในกลุ่มสังคมที่มีโอกาสได้เห็นลักษณะภาพคน มาก หรือ น้อยต่างกัน นี้จะมีผลต่อความแตกต่างทางสุนทรียภาพในการดูงานศิลปะที่มีภาพคนประกอบอยู่ด้วย

ต่อมา เดนนิส ได้ทำงานวิจัยในทำนองนี้อีก และ พบว่าเด็ก ๆ ที่เจริญเติบโตในสภาพแวดล้อมที่มีรูปหรือภาพวาดที่ซับซ้อนต่าง ๆ (ภาพที่ปรากฏให้เห็น) จะได้คะแนนสูงกว่าผู้ใหญ่ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีภาพต่าง ๆ อยู่น้อย

การรับรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละคนแสดงให้เห็นจากการมีการโต้ตอบที่แตกต่างกัน ความสามารถในการมองมิติ (ความลึก)(dept perception) ของภาพวาดหรือภาพถ่ายนี้มีผลจากการที่ผู้คนได้มีโอกาสเห็นภาพ 2 มิติ ที่มีเนื้อหา หรือ แสดงลักษณะที่มีความลึกด้วยซึ่งไม่อาจสรุปได้ทีเดียวนักว่าเกิดจากการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

ผลกระทบของวัฒนธรรมต่อกระบวนการแบบทางสติปัญญา

เจอร์โรม บรูเนอร์ (Bruner,1966 อ้างถึงใน McFee,1998) และคณะได้ทำการวิจัยข้ามวัฒนธรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของเด็กโดยเฉพาะในเรื่องที่ใช้ ลักษณะทางทัศน์ (visual) กับ มโนทัศน์ (concept) พบว่าเด็กที่ในซานเมียมมีแนวโน้มที่จะใช้การรับรู้ทางทัศน์(visual)มากกว่า ในขณะที่เด็กในเมืองจะใช้คำจำกัดความ (concept) ในการมองสิ่งต่าง ๆ เด็กซานเมียมมีแนวโน้มที่จะบอกเราว่าของสิ่งนั้น "ดูเหมือนอะไร" ในขณะที่เด็กในเมืองจะบอกเราว่าสิ่งนั้น "คืออะไร" เห็นได้ชัดว่าเด็กในเมืองไม่สามารถจัดการกับความซับซ้อน หรือ สิ่งที่เป็นนามธรรม (abstract) ออกมาเป็นชื่อหรือชนิด ในขณะที่เด็กนอกเมืองรู้สึกสบาย ๆ ในการอธิบายรูปทรงนามธรรม (abstract) อีกประการหนึ่งที่นักวิจัยพบก็คือเด็กในบางกลุ่มวัฒนธรรมมีแนวโน้มจะใช้หนทางเชิงทัศน์ (visual) มากกว่าการพูด (verbal) ซึ่งสิ่งนี้เกี่ยวข้องกับการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของเด็กว่าเป็นลักษณะ Conceptual หรือ ลักษณะ Perceptual มากกว่ากัน อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้เป็นเพียงแนวโน้มส่วนกลางเท่านั้น ซึ่งในกลุ่มอื่น ๆ ควรทำการศึกษาต่อไป

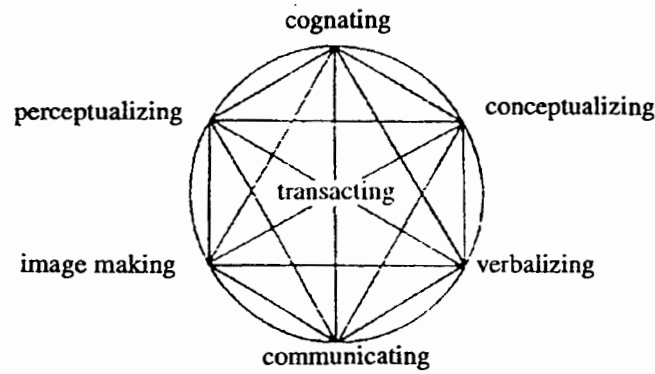

FIGURE 1
Cognitive patterns for learning to communicate
(from McFee and Degge, 1977)

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมिरูปแบบทางพุทธิปัญญาสำหรับการเรียนรู้เพื่อสื่อสาร
(Mcfee & Degge, 1977)

ในแผนภูมิที่ 2 แมคฟีและเด็กกี (Mcfee & Degge, 1977) พยายามอธิบายถึงความแตกต่างของการคิด และ สื่อสารของมนุษย์ซึ่งบางกลุ่มจะเป็นไปตามแผนภูมิในทางด้านซ้าย กล่าวคือ ใช้การรับรู้และการสร้างภาพในการเรียนรู้และสื่อสาร ในขณะที่คนในบางกลุ่มจะใช้วิธีในแผนภูมิทางด้านขวาคือ ใช้มโนทัศน์ (concept) และการพูดในการเรียนรู้เพื่อสื่อสาร ซึ่งทั้งนี้ผลกระทบจากคุณค่าของกลุ่มวัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่พวกเขาเติบโตขึ้นมา ซึ่งเด็กที่เติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยศิลปะ มีการฝึกฝนกระบวนการทั้ง 2 ด้านคือ ทั้งทางการรับรู้ทางทัศน์ (visual) และมโนทัศน์ (concept) จะมีการพัฒนาไปทั้ง 2 ข้างของแผนภูมิ อย่างไรก็ตามคนที่มีพัฒนาการไปทางด้านใดด้านหนึ่งของแผนภูมิ จะมีประสบการณ์ทางสุนทรียภาพที่ต่างกัน

ลักษณะสามัญข้ามวัฒนธรรม

นักจิตวิทยาบางคนได้ทำการทดลองเกี่ยวกับสุนทรียภาพ โดยตั้งคำถามว่า “อะไรที่นำมนุษย์ไปสู่การผลิตงานศิลปะและพิจารณาถึงคุณค่าทางความงามในสิ่งแวดล้อมของเขาโดยทุกๆ กลุ่มคนจากทุกกลุ่มวัฒนธรรม” “มีอะไรบ้างในโครงสร้างของศิลปะซึ่งเป็นสิ่งสามัญทั่วไปสำหรับมนุษย์ทุกคน” “อะไรคือกระบวนการในการตอบสนองต่องานศิลปะ”

เบอร์ลิน (Berlyne, 1972 อ้างถึงใน McFee, 1998) ได้ทำการวิจัยในประเด็นดังกล่าว และนักวิจัยคนอื่นๆก็ได้ทำการวิจัยมิติของการข้ามวัฒนธรรมในการที่จะบอกว่าส่วนใดของประสบการณ์ทางศิลปะได้ถูกนำมาแบ่งปันร่วมกัน และ ส่วนใดที่แปลกออกไป นักวิจัยชาวอังกฤษ อาย

เซนค์ (H.J. Eysenck) ได้ทำการศึกษากับ ซามูไร อิิวาวาคิ (Saburo Iwawaki) โดยเปรียบเทียบเด็กนักเรียนชาวญี่ปุ่นและอังกฤษอย่างละ 200 คน ซึ่งมีอายุ และระดับสติปัญญาใกล้เคียงกัน และ ทั้งสองกลุ่มนี้ไม่มีเด็กที่เก่งทางศิลปะเป็นพิเศษ และ ไม่ได้มีประสบการณ์จากวัฒนธรรมอื่น

กลุ่มทดลองได้ให้จัดอันดับภาพ 131 ภาพ จากหนังสือของ Hornung's Handbook ซึ่งเป็นภาพแบบนามธรรม การจัดอันดับมีตั้งแต่ ไม่ชอบ ชอบเล็กน้อย ชอบ ชอบมาก ชอบมากที่สุด (Hornung, 1932) ซึ่งเด็กทั้งสองกลุ่มค่อนข้างตัดสินออกมาคล้ายคลึงกัน มีความแตกต่างกันเล็กน้อยระหว่างเพศ และ เด็กอังกฤษทั้ง 2 เพศจะตัดสินอย่างชัดเจนไปด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าเด็กญี่ปุ่นซึ่ง ฮายเซนค์ และ อิิวาวาคิ (Eysenck & Iwawaki, 1975 อ้างถึงใน McFee, 1998) รู้สึกว่าเด็กๆได้ทำการระบุ "ความเป็นสามัญ" ในการตัดสินด้านความงามจากการที่กลุ่มทดลองให้ระดับกับภาพมโนธรรม (abstract) ดังกล่าว

แมคฟี (Mcfee, 1998) ได้สร้างแผนภูมิเพื่ออธิบายถึงกระบวนการในการออกแบบซึ่งช่วยให้เข้าใจว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการออกแบบ

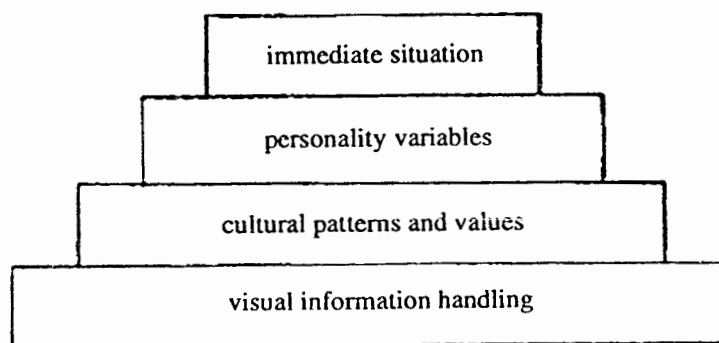
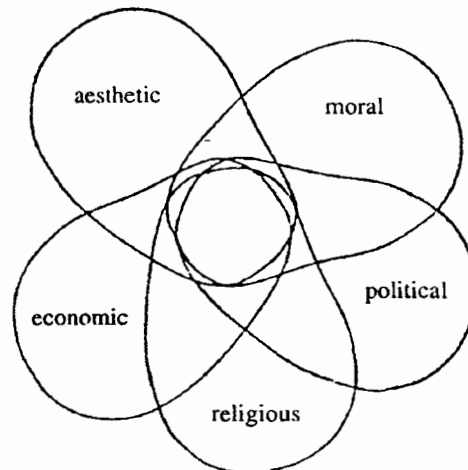

FIGURE 2
Factors that influence response to design
(from McFee, 1969)

แผนภูมิที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการได้ตอบต่อการออกแบบ

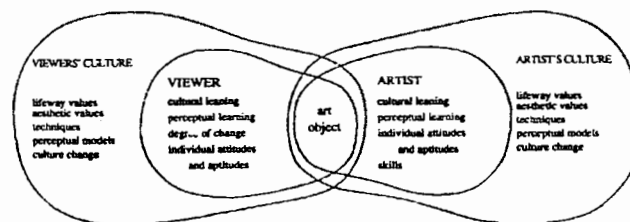
(McFee, 1998)

ในส่วนที่เป็นพื้นฐานคือข้อมูลที่มีให้เห็นอยู่แล้วนั้นใช้แนวทางของเกสตัลท์ (Gestalt) เกี่ยวกับด้านความคล้ายคลึง ความใกล้ชิด รูปลักษณะ พื้นหลัง และความต่อเนื่อง เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ ยังมีนักศิลปะศึกษาอีกคนหนึ่ง คือ เบเวอร์รี โจนส์ (Beverly Jones) ได้สร้างแผนภูมิสำหรับอธิบายปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อศิลปะในกลุ่มวัฒนธรรมนั้น ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลต่อความเข้าใจต่อการตอบรับทางด้านสุนทรียภาพ อันได้แก่ ศีลธรรม การเมือง ศาสนา เศรษฐกิจ และสุนทรียภาพ

FIGURE 3
Influences on Culture
(Jones, 1978)

แผนภูมิที่ 4 อิทธิพลในวัฒนธรรม (Jones, 1978 อ้างถึงใน McFee, 1998)

FIGURE 4
Variables in cross-cultural aesthetic experience

แผนภูมิที่ 5 ตัวแปรในประสบการณ์ทางสุนทรียภาพข้ามวัฒนธรรม
(McFee, 1998)

แมคฟี ได้พยายามให้ความหมายของประสบการณ์สุนทรียภาพโดยใช้หลัก จิตวิทยา-วัฒนธรรม มากกว่าทางปรัชญา ซึ่งเป็นจิตวิทยา-วัฒนธรรมของผู้ชมในการ เห็น รู้สึก เข้าใจ ได้ตอบ ให้คุณค่า และ จัดองค์ประกอบสิ่งที่เห็น

ผู้ชมงานศิลปะจากวัฒนธรรมเดียวกัน จะมีความรู้สึกคล้ายคลึงกันในกลุ่มที่มาจากวัฒนธรรมเดียวกัน ผู้ชมจะมีประสบการณ์อย่างสัญลักษณ์ (Iconography) วิธีที่โครงสร้าง และรูปทรง ได้พัฒนามา วิธีการใช้ช่องว่าง และ การใช้สัญลักษณ์ คุณภาพของวิธีการที่วัฒนธรรมของเขาจะเชื่อมโยงกับโลกภายนอก ซึ่งคนอื่น ๆ อาจไม่เข้าใจอย่างที่เขารู้สึกก็ได้

คำถามที่เกิดขึ้นก็คือ ความเข้าใจกันทางสุนทรียภาพข้ามวัฒนธรรมนั้นเป็นไปได้ไหม? และถึงแม้ว่าแง่มุมของศิลปะจะเป็นสากล หรือสิ่งนี้เป็นเพียงมุมมองของชาวตะวันตกเท่านั้น?

แม้แต่ในกลุ่มคนที่มีความเฉียบไว (sensitive) ก็อาจมีการพัฒนาวิธีการที่แตกต่างกันในการชมงานศิลปะ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และวัฒนธรรมของแต่ละคน บางคนอาจรับรู้ได้มาก ในขณะที่บางคนใช้มโนทัศน์มาก บางคนอาจใช้ความรู้สึกมากในขณะที่บางคนอาจใช้การวิเคราะห์มากกว่า บางคนคำนึงถึงวิธีการที่เป็นทางการ ในขณะที่บางคนใช้อารมณ์ ฯลฯ ซึ่งไม่ว่าจะให้วิธีใดก็ถือเป็นการชมงานศิลปะทั้งสิ้น สิ่งแวดล้อมที่ผู้คนเจริญเติบโตมาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการที่พวกเขาจะมีความเฉียบไวมากน้อยเพียงใด

อาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์ทางสุนทรียภาพจากวัฒนธรรมข้ามกลุ่มนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ มโนทัศน์ของแต่ละคน สิ่งแวดล้อมที่คน ๆ นั้นเติบโตขึ้นมา วิธีที่คน ๆ นั้นจะเรียนรู้ที่จะมองและคิดสิ่งต่างๆในสภาพแวดล้อมที่ปรากฏให้เห็น ซึ่งสิ่งนี้จะช่วยสนับสนุนความรู้สึกเกี่ยวกับความชัดเจนทางวัฒนธรรม ความรู้สึกที่จริงแท้ กระบวนการการตัดสินใจงานศิลปะ ความเข้าใจโครงสร้าง สังคม และ ความหมายของชีวิต

ในการที่จะช่วยให้เด็กๆ และเยาวชนให้เข้าใจศิลปะของชนชาติอื่น จำเป็นต้องเปิดโลกของพวกเขาให้รับรู้ศิลปะที่นอกเหนือจากศิลปะของพวกเขาเอง เด็กๆจำเป็นต้องมีความเข้าใจที่สมบูรณ์ถึงปัจจัยต่างๆทางวัฒนธรรมที่จะช่วยทำให้ศิลปินสร้างงานศิลปะขึ้นมาได้ บางทีความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งกันและกันของประสบการณ์ทางสุนทรียภาพในการประเมิน และตอบรับงานศิลปะจะทำให้เราเข้าใจผู้คนในโลกได้สมบูรณ์ขึ้น

ปัจจุบันนี้เรายอมรับว่า ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์และหนังสือการ์ตูนมีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนมาก สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะให้ความบันเทิงอย่างเดียวย่อมมีอิทธิพลในการเสริมความรู้ ความคิด รสนิยม ทักษะคิด ฯลฯ อันมีผลต่อเนื่องไปถึงการกระทำ การปฏิบัติ และความประพฤติด้วย การที่สื่อมวลชนดูจะมีอิทธิพลต่อเด็กมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้เนื่องจากความเจริญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนที่ถ่ายทอดสาระได้ตรงกับวัยและความต้องการของเด็กแล้วย่อมได้รับความสนใจจากเด็กๆเป็นอย่างมาก

ดี โดยเฉพาะเด็กในกรุงเทพมหานคร ย่อมมีโอกาสได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนมากกว่าเด็กในภูมิภาคอื่น (เผชัญ สังข์น้อย , 2527) การ์ตูนและตัวละครในภาพยนตร์ ที่ได้รับความนิยมมักจะมีผู้นำแบบไปผลิตสินค้าโดยทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เช่น กระเป๋า แก้วน้ำ ดินสอ กล่องเครื่องเขียน ฯลฯ จำหน่ายให้แก่เด็กๆและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายทั่วไป การเรียนรู้ยังมาในรูปแบบของภาพยนตร์ โทรทัศน์ การ์ตูนและนิตยสาร รูปแบบการเล่นของเด็กและซึมซับเอาวัฒนธรรมโดยทางอ้อมผ่านการแปลความจากผู้อื่น และ สื่อได้ยึดครองหน้าที่ ในการแพร่ขยายคุณค่าทางวัฒนธรรม และทัศนคติให้กับเด็ก (Mcfee,1961)

ที่มาของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทยเป็นสมบัติที่สำคัญยิ่งของชาติ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวคนไทยทั้งชาติรวมทั้งความภูมิใจของคนไทยทั้งมวล ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ให้สืบทอดมาสู่รุ่นลูกหลาน มนุษย์เริ่มสร้างวัฒนธรรมขึ้นโดยมีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นแรงผลักดัน ทำให้รู้จักคิดสร้างสรรค์เพื่อเอาชนะธรรมชาติ ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ วัฒนธรรมไทยก็ถือกำเนิดขึ้นในลักษณะเดียวกันนี้ อานนท์ อาภาภิรม (2525) ได้กล่าวถึงที่มาของวัฒนธรรมไทยว่าเกิดจากปัจจัยดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำหลายสาย และในชีวิตประจำวันต่างก็ได้อาศัยประโยชน์จากแม่น้ำ เมื่อถึงปีต่างก็คิดว่าน่าจะแสดงความระลึกถึงพระคุณของน้ำหรือขอกภัยจากแม่พระคงคา (ที่เชื่อว่ามี) ถ้าได้ทำสิ่งที่ไม่ควรทำกับแม่น้ำ อันเป็นที่เกิดประเพณีลอยกระทง นอกจากนี้ยังมีประเพณีแข่งเรืออีก เป็นต้น

2. ระบบเกษตรกรรม ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นสังคมเกษตร มีประชากรร้อยละ 80 ที่เป็นเกษตรกร อันทำให้คนไทยส่วนใหญ่ผูกพันกับวิถีชีวิตเกษตรกรรม ซึ่งประเพณีต่างๆเช่น การลงแขก ประเพณีของฝน การเดินกำรำเคียว ฯลฯ

3. ค่านิยมของคนไทย มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด และค่านิยมได้กลายมาเป็นแกนของวัฒนธรรม เช่น ค่านิยมของคนไทยในส่วนที่รักความสงบ รักอิสรภาพและเสรีภาพ

4. การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Culture Diffusion) ผู้ที่มีบทบาทในการก่อให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเช่น นักท่องเที่ยว พ่อค้า ทหาร คนอพยพ หมอสอนศาสนา วัฒนธรรมของสังคมอื่นที่แพร่เข้ามาในไทยคือ

4.1 ศาสนาพราหมณ์ โดยผ่านทางเขมร อินเดียเซีย มาเลเซีย เช่น พิธีสงกรานต์ ประเพณีอาบน้ำแต่งงาน อาบน้ำศพ พิธีปลงศพ

4.2 พุทธศาสนา โดยเข้ามาทางจีน ผ่านพม่า ลังกา ศาสนาพุทธมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างลึกซึ้งนับตั้งแต่เกิดจนตาย ประเพณีอันเกิดจากความเชื่อทางศาสนา เช่น

การก่อเจดีย์พระทราย ประเพณีการทอดกฐิน ประเพณีบวชนาค นอกจากนี้ไม่ว่าจะทำพิธีใดๆจะเห็นได้ว่ามีพิธีทางศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับด้วยทั้งสิ้น

4.3 วัฒนธรรมตะวันตก วัฒนธรรมตะวันตกเกิดการแพร่กระจายได้ก็เนื่องด้วยความสะดวกรวดเร็วของการติดต่อสื่อสารทางคมนาคมและความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี โดยเฉพาะทางสื่อมวลชนต่างๆ ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมตะวันตกมีอิทธิพลสูงมาก เช่น การตกทายโดยการจับมือ การกีฬา การแต่งกายต่างๆ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าวัฒนธรรมไทยนั้นมีที่มาจากสภาพอันเป็นเอกลักษณ์ด้านภูมิศาสตร์ ระบบเกษตรกรรม ค่านิยมของคนไทย และ การกระจายทางวัฒนธรรมของวัฒนธรรมอื่น ๆ รวมเข้าด้วยกัน

วัฒนธรรมไทยกับหลักสูตรประถมศึกษา

เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในทุกภูมิภาคเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมให้สอดคล้องกัน โครงสร้างเนื้อหาแบ่งจากส่วนใหญ่ออกเป็นหมวด หรือกลุ่มวิชา แล้วแบ่งออกเป็นกลุ่มวิชาบังคับ กลุ่มวิชาเลือก และแบ่งย่อยออกเป็นรายวิชาต่างๆ ในแต่ละรายวิชานั้นแบ่งออกด้วยว่าควรจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมด้านใดมากน้อยเพียงใด

หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้จัดกลุ่มประสบการณ์ออกเป็น กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย และ คณิตศาสตร์) กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา) ซึ่งผสมผสานเนื้อหาวิชาให้สัมพันธ์กับปัญหาชีวิตและสังคม ต้องการให้นักเรียนประถมศึกษา ได้เริ่มคิดเกี่ยวกับปัญหารอบๆตัว กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (จริยธรรม ศิลปะศึกษา พลศึกษา นาฏศิลป์ และดนตรี) เป็นกลุ่มกิจกรรมที่จะสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงาม กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ (งานบ้าน งานประดิษฐ์ งานเกษตร งานค้าขายและบริการ จรรยาบรรณและกฎหมาย และระเบียบที่ควรทราบ) เป็นภาคปฏิบัติมาก เพื่อสร้างทัศนคติที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการงาน และอาชีพต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้ดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเนื้อหาด้านวัฒนธรรมมีสอดแทรกในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยมากที่สุด โดยมุ่งหวังสร้างคุณลักษณะทางวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ และการเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ สามารถคิดแก้ปัญหาเป็น เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ จึงได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในด้านวัฒนธรรมขึ้น

จุดประสงค์ของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรม และ บุคลิกภาพ เน้นการเป็นคนช่างคิด ช่างทำ และปรับตัวเข้ากับการ

เปลี่ยนแปลงได้ โดยใช้กิจกรรม จริยศึกษา ศิลปะศึกษา พลศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพื่อประโยชน์ จึงต้องปลูกฝังให้มีลักษณะดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจในหลักการเกี่ยวกับความดีงาม การรักษาสุขภาพกาย และจิต
2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจาร์ณ แก้ปัญหา มีความสามารถในการแสดงออก และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. มีความเสียสละ สามัคคี มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญูกตเวที รักการทำงาน เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย
4. มีความสนใจแสวงหาความรู้ และรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ความรู้ในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาเพื่อการทำงาน และการดำรงชีวิต
5. ปรับปรุงตนเองให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหา และพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้

เนื้อหาวัฒนธรรมสำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยดังนี้
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2

หน่วยที่ 2 ใฝ่รู้ใฝ่เรียน (ใช้จริยศึกษาเป็นแกน)

- สังเกตธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัว
- ชื่นชมธรรมชาติโดยการเขียน การบรรยาย การวาดภาพ
- เคลื่อนไหวร่างกายเลียนแบบธรรมชาติ

หน่วยที่ 5 ครอบครัวยุคใหม่ (ใช้จริยศึกษาเป็นแกน)

- หน้าที่ต่อครอบครัว รับผิดชอบงานที่ทำ ช่วยตนเอง ขยันหมั่นเพียรเชื่อฟังพ่อแม่

หน่วยที่ 6 โรงเรียนดีมีวินัย (ใช้จริยศึกษาเป็นแกน)

- ข้อตกลงของเรา
- กฎ ระเบียบ วินัยของห้องเรียน โรงเรียน

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 และ 5-6

วิชาจริยศึกษา ได้แก่

- ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย
- คุณธรรมที่ควรปฏิบัติ 13 คุณธรรม เช่น ใฝ่รู้ ขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ สุจริต ระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา สามัคคี เสียสละ เมตตากรุณา กตัญญูกตเวที ยุติธรรม ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี
- ด้านคุณธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี แบบแผนที่ควรปฏิบัติที่สืบทอดกันมา ของทุกภาค
- ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533)

สาระสำคัญของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยจากเนื้อหาและจุดประสงค์นั้นต้องการให้นักเรียนมีความภูมิใจในความเป็นคนไทย มีบุคลิกที่ดี มีวินัย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เกิดการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ปรากฏ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (นิรมล หันหาบุญ, 2537) ส่วนในเนื้อหาของวิชาศิลปะศึกษานั้นในระดับชั้นประถมศึกษา 3-4 ในหน่วยการเรียนรู้การเขียนภาพระบายสีนั้นจะเริ่มให้นักเรียนเริ่มที่จะสังเกต ชื่นชม เขียนภาพจากรูปร่าง รูปทรงธรรมชาติ ชีวิตในชุมชน ตลอดจน ฝึกออกแบบและทดลองด้วยสี และเทคนิคต่างๆ อภิปราย บอกความรู้สึกที่เกิดจากการวาดภาพระบายสี ตามรูปแบบและเปลี่ยนรูปแบบ วิพากษ์ วิจาร์ณผลงาน เพื่อให้เห็นคุณค่าของความสวยงามตามธรรมชาติ เกิดความรู้สึกชื่นชมธรรมชาติสามารถคิด และแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ความงาม โดยจะเริ่มให้มีการถ่ายทอดรูปแบบของศิลปะไทยในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6

วิชาศิลปะศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

การเขียนภาพระบายสี

1. สังเกตและอภิปรายผลจากการสังเกตธรรมชาติ ศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น และศิลปะสากล
2. ฝึกแสดงออกโดยใช้เส้น รูปทรง สี แสงเงา ทดลองด้วยสี และเทคนิคต่าง ๆ ให้เป็นรูปแบบธรรมชาติ ศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น และศิลปะสากลด้วยการออกแบบโดยใช้จินตนาการและประสบการณ์
3. อภิปรายผลของการปฏิบัติ และความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการวาดภาพระบายสีจากธรรมชาติ ศิลปะของไทย ท้องถิ่น และศิลปะสากลวิพากษ์วิจารณ์ผลงาน ยอมรับ ให้กำลังใจ

วัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นคุณค่าความงามของธรรมชาติ ศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น ศิลปะสากล ชื่นชมธรรมชาติภูมิใจในความประณีต สวยงาม ศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น เห็นความแตกต่างของศิลปะไทย ศิลปะสากล คิดและแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ใน ความงาม ความประณีต ความเพลิดเพลิน ชื่นชม และ ภูมิใจในศิลปะไทย ยอมรับคำติชม และ แก้ไขข้อบกพร่อง การปั้นและการแกะสลัก

1. สังเกตรูปร่าง ลักษณะของวัสดุต่าง ๆ ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาใช้ในการปั้น และแกะสลัก
2. สังเกตรูปแบบที่อยู่ใกล้ตัว และนำมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้สึกให้เป็นรูปแบบศิลปะ
3. ฝึกปั้นและแกะสลักให้เป็นลวดลายของศิลปะไทยและตามรูปแบบที่กำหนดให้อภิปรายผลและวิจารณ์ผลงาน ให้ข้อเสนอแนะและนำผลงานไปใช้ในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการคัดเลือกวัสดุที่เหมาะสมในการปั้นและแกะสลัก สามารถสร้างสรรค์และแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ความงาม ความประณีต ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น ชื่นชมและภูมิใจในความสามารถตนเอง

การพิมพ์

1. สังเกต เปรียบเทียบ รูปร่างลักษณะ ลวดลายของวัสดุต่าง ๆ ที่จะนำมาพิมพ์ภาพและใช้ เป็นแม่พิมพ์
2. ฝึกคัดเลือกวัสดุตามแนวทางที่กำหนด ทดลอง ทาสี พิมพ์ เปรียบเทียบภาพลักษณะต่างๆ
3. ฝึกแกะแม่พิมพ์จากวัสดุที่คัดเลือกให้มีลักษณะเป็นรูปแบบธรรมชาติและเปลี่ยนรูปแบบให้ต่างจากธรรมชาติ
4. สังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อภิปรายผลและนำผลที่ได้ออกมาเป็นรูปแบบของภาพพิมพ์ อภิปรายผลจากการปฏิบัติงานและความรู้สึกจากการปฏิบัติงาน ฝึกวิพากษ์วิจารณ์

วัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นคุณค่าของวัสดุและความสวยงามตามธรรมชาติเกิดความชื่นชมในงานศิลปะ สามารถคิดสร้างสรรค์และแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ความงาม ความประณีต ความเพลิดเพลิน ยอมรับคำติชมและแก้ไขข้อบกพร่อง ชื่นชมในความสามารถของตนเอง

การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่าง ๆ

1. สังเกตวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้แล้ว ในท้องถิ่นที่มีลักษณะต่างกัน ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ได้ อภิปรายแนวทางในการเลือกวัสดุ
2. ฝึกเปรียบเทียบ รูปร่าง รูปทรง ความกลมกลืน น่าสนใจของวัสดุต่าง ๆ เพื่อคัดเลือก
3. ฝึกออกแบบ โดยเทคนิคต่าง ๆ จากวัสดุที่สะสมไว้ ให้เป็นภาพสองมิติ สามมิติภาพโดยปะติดจากวัสดุ เพื่อทำของเล่นของใช้ ตามความคิดสร้างสรรค์อภิปรายผลที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นคุณค่าของวัสดุต่างๆและเศษวัสดุที่ทิ้งแล้ว เกิดความชื่นชมในการนำวัสดุที่ทิ้งแล้วมาใช้ประโยชน์ทางด้านความสวยงาม สร้างสรรค์และแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ในความงามเพื่อความเพลิดเพลิน ยอมรับคำติชมและแก้ไขข้อบกพร่อง

การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ

1. ฝึกสะสมสิ่งของ รวบรวมผลงานศิลปะต่าง ๆ เพื่อจัดงานการแสดงทางศิลปะ อภิปรายซักถาม เพื่อให้ได้แนวความคิดในการจัดแสดงทางศิลปะ
2. ฝึกจัดแสดงทางศิลปะด้วยการเลือกสถานที่จัด วางแผนการทำงาน เตรียมบุคลากร เลือกสรรงานศิลปะ ตกแต่งโดยใช้กระบวนการศิลปะ

3. อภิปรายผลของการปฏิบัติ บอกความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการจัดงานแสดงทางศิลปะ สำรวจข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุง

วัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นคุณค่าของงานศิลปะ ชื่นชมในผลงานที่แสดง มั่นใจในการ
ทำงาน มีนิสัยการทำงานร่วมกัน รู้จักการวางแผนการทำงาน

จากหน่วยการเรียนรู้ต่างๆที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้หน่วยการเรียนรู้ “การวาดภาพ
ระบายสี” นั้นได้ระบุเป้าประสงค์ไว้อย่างชัดเจนกว่าหน่วยการเรียนรู้อื่น ๆ ในวิชาศิลปะศึกษาในการ
เน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าความงาม ชื่นชม ภูมิใจในความงามของศิลปะไทย และท้องถิ่น ตลอดจน
สามารถเปรียบเทียบแตกต่างระหว่าง ศิลปะไทยและศิลปะสากลได้

ลักษณะของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทยมีลักษณะทั่วไปเช่นเดียวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติอื่นๆ ลักษณะทั่วไป
เหล่านี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นลักษณะสากลของวัฒนธรรม ซึ่ง ประสิทธิ์ กายกอลอน (2536) ได้กล่าว
ถึงลักษณะของวัฒนธรรมว่า

1. เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น แล้วตกลงยอมรับร่วมกันในกลุ่ม สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
นั้นย่อมตอบสนองความต้องการในชีวิตของมนุษย์เอง กลุ่มชนใดสร้างวัฒนธรรมใดขึ้นมาก็ตอบสนอง
สนองความต้องการในสังคมของตน กลุ่มชนแต่ละกลุ่มย่อมสร้างวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไป
ตามสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์) ฉะนั้น วัฒน
ธรรมไทยย่อมต่างจากวัฒนธรรมญี่ปุ่นต่างจากวัฒนธรรมจีน และต่างจากวัฒนธรรมตะวันตก

2. เป็นสิ่งที่คนแต่ละรุ่นสืบทอดกันมา วัฒนธรรมที่สร้างขึ้นจะถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่
คนรุ่นหนึ่ง การถ่ายทอดนี้เกิดขึ้นด้วยการเรียนรู้ทั้งจากการเรียนรู้โดยตรงและโดยอ้อม สิ่งที่ช่วย
ถ่ายทอดวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดคือภาษา วัฒนธรรมไทยจากยุคอดีตถอยหลังเป็นพันๆปี ถ่าย
ทอดสืบมาได้ด้วยภาษาเป็นเครื่องมือ

3. เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ วัฒนธรรมที่คนรุ่นหลังรับสืบทอดเป็นมรดกมาจากคนรุ่นก่อน
ส่วนหนึ่งอาจจำได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงก็เพื่อความเหมาะสมให้ทันกับ
สภาพแวดล้อมของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงใหม่ โลกเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์ที่
ฉลาดที่สุดก็ย่อมต้องปรับวิถีของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมอยู่เสมอ วัฒนธรรมใดไม่
เปลี่ยนแปลงก็จะเป็นวัฒนธรรมที่ล้าหลังและหายไปในที่สุด

4. เป็นสิ่งที่มีระดับ มีความแตกต่างกันในกลุ่มย่อยๆ วัฒนธรรมไทยมีหลายระดับแตกต่าง
กันไปตามวัย ตามเพศ ตามท้องถิ่น ตามอาชีพ วัยรุ่นอาจมีวัฒนธรรมบางอย่างแตกต่างจากผู้ใหญ่
ผู้ชายย่อมมีวัฒนธรรมบางประการแตกต่างกับผู้หญิง วัฒนธรรมของทหารอาจมีบางส่วนที่แตก

ต่างจากวัฒนธรรมของคนที่เป็นครู คนภาคอีสานย่อมมีวัฒนธรรมแตกต่างจากวัฒนธรรมของคนภาคใต้ไม่มากนักน้อย ลักษณะเช่นนี้เราเรียกว่าวัฒนธรรมย่อย

สนิท สัมครการ (2534) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยที่สำคัญได้แก่

1. มีความสามารถในการปรับตัวสูง (Highly Adaptive) วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่เปิดรับวัฒนธรรมอื่นค่อนข้างมาก โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่มีความเหนือกว่า ในขณะที่เข้ามาปะทะสังสรรค์กัน เช่น การยอมรับเอาพุทธศาสนาเข้ามาเป็นศาสนาประจำชาติ การยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกทางการศึกษา เทคโนโลยีและการเมือง ในระยะหลังๆคนไทยแต่งงานกับคนต่างชาติ จะพบว่าวัฒนธรรมไทยได้มีการผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่นมากมาย ซึ่งเรียกว่าเป็นความฉลาดล้ำของวัฒนธรรมไทย ซึ่งสามารถทำให้สังคมขนาดเล็กมีความคงทนมาได้จนถึงทุกวันนี้

2. มีความยืดหยุ่นสูง (Highly Flexible) ข้อนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสามารถในการปรับตัว ความรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว รู้จักเลือกรับในสิ่งที่เหมาะสมและในขณะเดียวกันก็สามารถยึดมั่นในลักษณะที่สำคัญของตนไว้ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงจนขาดเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งเป็นความสามารถพิเศษที่ทำให้บ้านเมืองปลอดภัยแล้วยังช่วยให้สังคมไทยมีความร่มเย็น ไม่ใคร่มีความขัดแย้งรุนแรงดังที่ปรากฏในต่างประเทศ

3. มีความยึดมั่นในความเป็นคนไทยอย่างเหนียวแน่น (Thai-ism) หมายถึงความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย แสดงออกเป็นพฤติกรรมการรักษาพวกพ้อง

วัฒนธรรมไทยได้รับการสร้างสรรค์จากคนไทยเองมาตั้งแต่โบราณ และบางส่วนก็ได้รับมาจากสังคมอื่นนำมาใช้ทั้งหมดหรือนำมาเป็นบางส่วน หรือนำมาปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมกับค่านิยม เหมาะสมกับการใช้สอย และในที่สุดสิ่งต่างๆ เหล่านั้นก็คือวัฒนธรรมไทย

จากการพัฒนาวัฒนธรรมโดยลำดับขั้นเนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประกอบกับปัญหาความต้องการและความสามารถของคนไทย จึงก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ การหลอมรวมและได้วัฒนธรรมซึ่งมีลักษณะเฉพาะเป็นวัฒนธรรมไทยขึ้นมา และมีลักษณะเด่นๆให้ปรากฏหลายอย่าง ดังนี้(ณรงค์ เล็งประชา,2539)

1. การมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ
2. การมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. การมีอักษรไทยและภาษาไทย
4. ประเพณีไทย
5. วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต
6. ศิลปกรรมไทย
7. จรรยาบรรณและจิตใจของคนไทย
8. การพักผ่อนหย่อนใจของคนไทย

เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านสามารถประมวลได้ดังนี้

1. การมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ สังคมไทยรับเอาพุทธศาสนาเป็นที่นับถือของชาวไทยมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย และแม้ว่าในระยะต่อมาสังคมไทยจะมีศาสนาและลัทธิศาสนาอื่นๆเข้ามาเผยแพร่ แต่ผู้คนส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นพุทธศาสนิกชนจากสถิติของกรมการศาสนา เมื่อปี พ.ศ. 2534 พบว่า มีผู้นับถือพุทธศาสนา 94.63 เปอร์เซ็นต์

พุทธศาสนามีหลักคำสอนอยู่ 3 หลักคือ สอนให้ละเว้นความชั่ว ประพฤติแต่ความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ วิธีชีวิตของคนไทยเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ดังจะพบว่ากิจกรรมต่างๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ ตลอดจนคติในการดำเนินชีวิต จะนำเอาพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง นำเอาพิธีสงฆ์เข้ามาประกอบ

อนึ่ง แม้ว่าพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือเป็นวัฒนธรรมไทย แต่ชาวไทยก็ยังนับถือลัทธิศาสนาอื่น และความเชื่อในผีสางเทวดาสอดแทรกอยู่ในพุทธศาสนาที่นับถือด้วย

2. การมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สังคมไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน พระมหากษัตริย์ทรงมีบทบาทต่อสังคมไทยตลอดมาแม้ว่าในปัจจุบันพระมหากษัตริย์จะทรงอยู่ในฐานะประมุขของประเทศ มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติประชาชนยังเห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจ ประชาชนจงรักภักดีและเทิดทูนพระมหากษัตริย์

คนไทยเรามีความเคารพและยึดมั่นในองค์พระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ดังจะพบได้จากการถวายความจงรักภักดีในวาระการเสด็จไปในท้องที่ต่างๆ ประกอบกับคุณงามความดีที่พระองค์ได้ทรงสร้างไว้แก่ชุมชน จึงช่วยเสริมให้สถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญต่อสังคมยิ่ง

3. อักษรไทยและภาษาไทย สังคมไทยย่อมมีอักษรใช้มาก่อนหน้าสมัยกรุงสุโขทัยและได้รับการพัฒนาอักษรไทยโดยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ภาษาไทยประกอบด้วยตัวอักษรและตัวเลขที่ใช้กันเพียงไม่กี่ชาติ จัดเป็นเอกลักษณ์ที่น่าภูมิใจในความมีวัฒนธรรมเฉพาะของไทย ซึ่งอีกหลายชาติไม่มี โดยทั่วไปแล้วภาษาไทยมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

ก. คำแต่ละคำมีพยางค์เดียว และไม่มีเสียงควบกล้ำ เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ลิ่น ผมปาก ฯลฯ

ข. คำแต่ละคำเป็นคำสำเร็จรูป มีความหมายสมบูรณ์ในตัว นำเอาไปใช้เข้าประโยคได้ทันทีโดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงส่วนใดๆ ของคำอีก เช่น มีด ขวาน กิน นอน หนัก เบา ฯลฯ

ค. คำคำเดียวอาจมีหลายความหมายใช้ได้หลายหน้าที่โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำเลย เช่น คำว่า "เขา" อาจเป็นบุรุษที่ 3 หรือ อวัยวะส่วนหนึ่งของสัตว์ที่อยู่บนหัว เป็นต้น

ง. การเรียงลำดับคำมีความสำคัญมาก เมื่อเข้าประโยคจะต้องเรียงตามตำแหน่งหน้าที่ การเรียงผิดจะทำให้ความหมายผิดไป เช่น แดงถูกตี ถ้าเรียงใหม่เป็น แดงตีถูก ความหมายจะ ต่างไปจากเดิม

จ. เสียงสูงต่ำจะทำให้ความหมายผิดไป เช่น นำ-น้ำ อา-อ้า

ฉ. มีการใช้ราชาศัพท์ และภาษาสุภาพตามฐานะบุคคล เช่นคำว่า กิน อาจใช้เป็น รับประทาน เสวย ทาน ฯลฯ

ช. คำขยายนามอยู่ข้างหลังนามเสมอ เช่น คนอ้วน ผมดำ

ซ. มีลักษณะนามโดยละเอียด ยากต่อความเข้าใจของคนต่างชาติ เช่น ช้าง 2 เชือก บ้าน 2 หลัง โต๊ะ 2 ตัว พระพุทธรูป 2 องค์ ภิภษุ 2 รูป

4. ประเพณีไทย ประเพณีไทยเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา เป็นสิ่งแสดงถึงวิถีชีวิต ของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันว่ามีความเป็นมาและเป็นอยู่อย่างไร ประเพณีส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และอาจมีคติทางลัทธิศาสนาอื่นแฝงอยู่ด้วย ประเพณีไทยที่นิยมนับถือ ปฏิบัติกันมาแต่โบราณกาลมาถึง ความหมายของ ประเพณีไทย หมายถึง ทางปฏิบัติของบุคคล ในสังคมแต่สังคม นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดีงามและมีคุณประโยชน์ ต่อตนเองและสังคม ประเพณีไทยจำแนกตามกลุ่มผู้ยึดถือปฏิบัติได้ 3 ประเภท คือ ประเพณีครอบครัว ประเพณีของชุมชน และรัฐพิธีและพระราชพิธี (ภาวดี มหาพันธ์, 2544)

๖

1. ประเพณีครอบครัว ได้แก่การเกิด การโกนจุก การแต่งงาน การทำบุญบ้าน การตาย เป็นต้น

1.1 ประเพณีการเกิด การคลอดบุตรสมัยก่อนมีโอกาสสูงที่ทั้งแม่และเด็กอาจเสียชีวิต จึง ได้มีการประดิษฐ์พิธีกรรมเพื่อเป็นกำลังใจแก่สตรีตั้งแต่ตั้งครรภ์ เมื่อครรภ์แก่ใกล้คลอด เมื่อเจ็บท้องใกล้คลอด และเมื่อคลอด

1.2 ประเพณีโกนจุก นิยมให้เด็กชายหญิงไว้ผมจุกจนกระทั่งเด็กชายอายุ 13 ปี เด็กหญิง อายุ 11 ปี จึงจัดพิธีโกนจุกเพื่อเป็นการบอกกล่าวแก่ญาติมิตร และเพื่อเป็นสิริมงคล แก่การเปลี่ยนวัยของเด็กจากวัยเด็กเข้าสู่วัยหนุ่มสาว

1.3 ประเพณีการบวช มักทำ 2 ช่วง คือก่อนอายุ 20 ปี ให้บวชเณร และเมื่ออายุครบ 20 ปี บริบูรณ์แล้วจึงบวชพระ การบวชเณรเป็นไปเพื่อให้บุตรหลานได้รับการศึกษาอบรม ด้านอักษรศาสตร์ วิชาสี่ทศและคุณธรรม การบวชพระเป็นไปเพื่อผู้ที่จะเป็นหลักของ ครอบครัว และเป็นการสร้างกุศลทดแทนพระคุณบิดามารดา

1.4 ประเพณีการปลุกเรือน เป็นการเชื่อโชคลางที่แฝงไว้ด้วยเหตุผลด้านภูมิศาสตร์ และ ประโยชน์ใช้สอย ผู้ปลุกเรือนมักจะไปหาพระเพื่อขอฤกษ์ยามที่เป็นมงคล

- 1.5 ประเพณีการแต่งงาน เมื่อชายหญิงแต่งงานกัน ฝ่ายชายจะจัดผู้ใหญ่ให้ไปทาบทามกับฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงจะนำวันเดือนปีเกิดของเจ้าบ่าวไปให้โหราจารย์ตรวจดู จากนั้นจะมีการแห่ขันหมากหมั้น และทำการแต่งงานในภายหลัง
- 1.6 ประเพณีการตาย เมื่อผู้ป่วยใกล้ตาย ญาติมิตรจะคอยเตือนผู้ป่วยให้ระลึกถึง พระพุทธคุณ หรือบอกทางให้ไปสู่สุคติ เมื่อผู้ป่วยตายแล้ว จะทำการอาบน้ำศพ ทำการสวดหน้าศพ และพิธีฌาปนกิจศพ

2. ประเพณีของชุมชน

- 2.1 ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีที่ถือปฏิบัติในวันสงกรานต์ คือ ทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ต่อด้วยการฟังเทศน์และบังสกุลงกระดุกบรพบุรุษ กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ที่ล่วงลับ สรงน้ำพระ แห่พระ ชักพระ ก่อพระเจดีย์ทราย รดน้ำผู้ใหญ่ จากนั้นจึงมีการเล่นสงกรานต์เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง มีมหรสพเฉลิมฉลองศักราชใหม่
- 2.2 ประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากประเพณีการลอยพระประทีปของพวกพราหมณ์ในอินเดีย ต่อมามีการปรับให้มีการลอยกระทงด้วยดอกไม้รูปต่างๆลอยน้ำในพิธีลอยประทีป ลอยโคม ตรงกับวันเพ็ญเดือน 12
- 2.3 ประเพณีการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่สืบเนื่องมาจากวันเข้าพรรษา คือประเพณีการทอดกฐิน

3. รัฐพิธีและพระราชพิธี

- 3.1 พระราชพิธีบรมราชาภิเษก เกิดจากความเชื่อที่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราช ปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย
- 3.2 พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นพิธีสาบานตนของพระบรมวงศานุวงศ์ และขุนนางผู้ใหญ่ เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์
- 3.3 พระราชพิธีพืชมงคล และจรดพระนังคัล เป็นพิธีเดียวกัน เป็นพิธีทำขวัญพืชสำคัญคือข้าว เป็นสวัสดิมงคลแก่การเพาะปลูก เป็นการให้กำลังใจแก่เกษตรกร

ประเพณีอื่นๆ

ประเพณีรับโยนบัว สมุทรปราการ จะไม่ตรงกันทุกปีโดยจะเริ่มข้างขึ้นเดือน 11 ซึ่งเป็นช่วงน้ำมากมีการแข่งเรือตั้งฝายและเรือมาด โดยมีการแห่กันทางเรือ และมีการประกวดเรือที่ใช้แห่

ประเพณีการตักบาตรเทโว เนื่องมาจากประเพณีทางพุทธศาสนาประเพณีหนึ่ง เป็นประเพณีในช่วงออกพรรษาซึ่งมีรายละเอียดต่างกันตามแต่ละท้องถิ่น นอกจากอาหารทั่วไปที่ใส่ใส่บาตรแล้วจะมีข้าวต้มลูกโยน “ข้าวต้มมัด” เป็นอาหารที่ขาดไม่ได้

ประเพณีทำบุญกลางบ้าน เป็นประเพณีของชาวตำบลละมุด อำเภอนครชัยศรี กระจ่างกันทุกปีประมาณกลางเดือนเจ็ด โดยนำความเชื่อถือผีแบบโบราณมาผสมกับพุทธศาสนา นอกจากจะมีการทำบุญทั่วไปแล้ว จะมีการบวงสรวงด้วยตุ๊กตาดินเหนียวรูปคนเท่าสมาชิกคนในบ้าน และสัตว์เลี้ยง ตลอดจนเครื่องใช้ พร้อมอาหารแห้งและสด รวมทั้ง น้ำ เงิน ดอกไม้ ภูปเทียน เครื่องเช่น ให้แก่เจ้ากรรมนายเวร โดยเฉพาะ “ท้าวแสนห้าพระยาแสนโกฏิ”

ประเพณีกำฟ้า เข้าวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เป็นประเพณีสำคัญของชาวไทยพวน เป็นการสักการบูชาฟ้า ซึ่งอาจเป็นการแสดงความสำนึกบุญคุณของฟ้าที่ให้น้ำฝน และความสมบูรณ์โดยมีกิจกรรมถือปฏิบัติ 3 ประการคือ 1.งดเว้นการปฏิบัติงานที่ทำเป็นประจำทุกอย่าง 2.การทำบุญ 3. กาดังบายศรีบูชาฟ้า และขอพรจากผีฟ้า

บุญบั้งไฟ จัดในช่วงเดือน 6 หรือเดือน 7 ถ้าปีนั้นมีเดือน 8 สองหนกำหนดจัดงาน 2 วันคือ 1.วันแห่บั้งไฟรวม 2.วันจุดบั้งไฟ โดยบั้งไฟมี 3 ขนาด เล็ก กลาง ใหญ่

ประเพณีวิ่งควาย จัดในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ในอำเภอเมืองชลบุรีและใกล้เคียง เป็นประเพณีที่เน้นความบันเทิงมากกว่าความเชื่อ ซึ่งจะเป็นช่วงพักจากการค้าขายในแต่ละวันจึงถือโอกาสสูงควายเดินพบปะกันต่อมาก็จะมีการตกแต่งควายให้สวยงามขึ้น เช่น ตกแต่งเชือกจูงประดับดอกไม้ ทำตุ้มสวมเขา ตกแต่งปลูกเสียนควายรวมทั้งผู้ขี่ซึ่งก็จะแต่งตัวสวยงาม

ประเพณีวันสารทไทย เดือนกันยายนพุทธศาสนิกชนไทยลงมือกวาดกระยาสารทไทยทำบุญใส่บาตรที่วัดเสร็จแล้วก็จะมีการแจกจ่ายกระยาสารทไทยไปยังวงศาคณาญาติและผู้ที่ยับมือ ประเพณีดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ ซึ่งถือเป็นวันที่ข้าวออกรวงเป็นน้ำนม ดังนั้นจึงทำพิธีรับขวัญข้าวเพื่อให้เป็นสิริมงคล (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540)

5. วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย อาหารและยารักษาโรคเครื่องนุ่งห่มและการแต่งกายของคนไทย ได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีการรับวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวตะวันตกมาใช้มากขึ้นตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การแต่งกายของผู้ชายมักเป็นแบบง่าย ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน แต่สำหรับผู้หญิงจะเป็นไปตามสมัยนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในเมือง

ที่อยู่อาศัย เรือนไทยเหมาะสมกับสภาพธรรมชาติของสังคมไทย เรือนไทยมีลักษณะสูงโปร่งไม่มีห้องมากนัก รับลมเย็นได้ทุกด้าน ป้องกันแดดฝนได้เป็นอย่างดี ใต้ถุนสูงสำหรับเก็บของนั่งพักและทำงานบ้าน ในบ้านไม่นิยมประดับเครื่องตกแต่งมากนัก ปัจจุบันมีคนนิยมปลูกเรือนไทยน้อยเพราะราคาสูงและสนใจแบบบ้านของชาวตะวันตกมากกว่า

อาหาร อาหารของคนไทยสมัยก่อนมีลักษณะง่าย ๆ น้ำพริกปลาร้า ผัก แกงส้ม แกงเลียง ฯลฯ และรับประทานข้าวทั้งสามมือ ปัจจุบันคนไทยเป็นนักบริโภค ชอบแสวงหาอาหารรสแปลกๆ รับประทาน ชอบนำอาหารต่างชาติมาปรุงแต่งรับประทาน

ยารักษาโรค คนไทยยังนิยมการรักษาโรครักษาโดยใช้เจ็บตามแผนโบราณ และถ้าไม่ใช่ยาแผนโบราณก็จะไปซื้อยาที่ร้าน ตามคำแนะนำของคนขายยา ทำให้คนไทยมีสุขภาพอนามัยไม่ค่อยดี ปัจจุบันคนไทยนิยมรักษาโรครักษาโดยใช้เจ็บตามสถานพยาบาลมากขึ้น

6. ศิลปกรรมของไทย ศิลปกรรมเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากความเพียรพยายามของมนุษย์ ในการที่จะปรุงแต่งสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ให้สิ่งแวดล้อมน่าอยู่อาศัยสวยงาม รวมทั้งเป็นอาหารทางใจ วัฒนธรรมในด้านนี้ เช่น วรรณคดี ดนตรี จิตรกรรม ประติมากรรม และ สถาปัตยกรรม

วรรณคดี เป็นศิลปกรรมที่แสดงออกในรูปของตัวหนังสือ การแต่งความเป็นเรื่องราวทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกทางอารมณ์ แต่แฝงไปด้วยคติเตือนใจ ตัวอย่างเช่น หนังสือเรื่องพระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน

ดนตรี เป็นศิลปะเกี่ยวกับการบรรเลงให้เกิดเสียงที่ไพเราะ สิ่งที่ใช้บรรเลงทั้งตีดี สี ดี เป่า รวมเรียกเครื่องดนตรี ดนตรีอาจแยกออกเป็นดนตรีไทย ดนตรีสากล ดนตรีไทยปัจจุบันที่แสดงอยู่ เช่น วงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย วงมโหรี ส่วนดนตรีสากลเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อดนตรีไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การบรรเลงแตรวงเริ่มมีขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ 4 และเจริญก้าวหน้าขึ้นโดยลำดับ ดนตรีสากลที่แสดงในสังคมไทยปัจจุบัน และพบเห็นได้บ่อยๆ เช่น แตรวง และโยธวาทิต ดังจะพบในการแข่งขันกีฬา แห่งศพ บวชนาค หรือสวนสนาม

จิตรกรรม เป็นศิลปะเกี่ยวกับการวาด เขียน ระบายสี ให้เกิดเป็นภาพหรือลวดลายต่างๆ จิตรกรรมไทยนิยมภาพที่ไม่มีแลเงาเป็นภาพแบนๆ ศิลปะคล้ายๆของอินเดีย ลังกา ดังจะพบได้จากภาพตามผนังโบสถ์ ซึ่งมักเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา

ประติมากรรม เป็นงานสร้างสรรค์เกี่ยวกับการปั้น แกะสลัก หล่อ ทูบ ตี เคาะ ให้เกิดเป็นรูปร่าง ประติมากรรมที่นิยมทำกัน ได้แก่ พระพุทธรูป ซึ่งมีลักษณะเลียนแบบอินเดีย และ ขอม ประติมากรรมเพื่อการตกแต่ง ได้แก่ ซ่อฟ้า บัวปลายเสา ฯลฯ

สถาปัตยกรรม เป็นศิลปะการออกแบบก่อสร้าง สถาปัตยกรรมไทยมีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ดังจะพบได้จากปราสาทราชวัง วัด โบสถ์ วิหาร สิ่งเหล่านี้แสดงออกถึงคุณค่าทางศิลปะ ปัจจุบันสถาปัตยกรรมมักโน้มเอียงไปทางรูปแบบตะวันตก รวมทั้งโครงสร้างและเทคนิคการก่อสร้าง

7. จรรยาบรรณและจิตใจของคนไทย คนไทยมีลักษณะสุภาพอ่อนน้อมและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดี มีการแสดงความเคารพที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของสังคมอื่น เช่น การยิ้มแย้มทักทายปราศรัย การไหว้ การถวายความเคารพพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

ในด้านจิตใจของคนไทย การได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาทำให้คนไทยมีความกตัญญู เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อคนทั่วไป ให้เกียรติแก่ผู้มีอาวุโส รักเกียรติและรักศักดิ์ศรี ของความเป็นมนุษย์

8. การพักผ่อนหย่อนใจของคนไทย คนไทยชอบดำเนินชีวิตอย่างสบายๆ มีการพักผ่อน ควบคู่ไปกับการทำงาน การพักผ่อนของคนไทยแยกพิจารณาได้ 2 ลักษณะคือ การพักผ่อน หย่อนใจของคนในเมือง และการพักผ่อนหย่อนใจของชาวชนบท

การพักผ่อนหย่อนใจของคนในเมือง แยกพิจารณาได้ 2 ประเภทคือ พักผ่อนนอกบ้าน กับพักผ่อนในบ้าน การพักผ่อนนอกบ้าน ได้แก่ การดูภาพยนตร์ ดูร้านสรรพสินค้า สถานโบว์ลิ่ง สระว่ายน้ำ บาร์ ไนต์คลับ สวนสาธารณะ การพักผ่อนหย่อนใจในบ้าน ได้แก่ การดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือ เล่นสเก็ต เล่นกีฬา ทำสวนครัว ฯลฯ

การพักผ่อนหย่อนใจของชาวชนบท อาจมีกิจกรรมสังสรรค์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และเพื่อนบ้าน เช่นการเล่นการพนัน การเล่นพื้นเมือง เช่น ชักเย่อ กระโดดเชือก ตะกร้อ มวย ไทย เล่นว่าว ฯลฯ

คนไทยรักสนุก ในการทำงานมักแทรกด้วยการเล่นควบคู่กันไป เช่น การเที่ยวชาก็มักมีการร้องรำทำเพลง หรือเมื่อเสร็จกิจกรรมหนึ่งๆ ก็มักมีการพักผ่อนหย่อนใจลักษณะเช่นนี้มาตั้งแต่ อดีตและปัจจุบันก็ยังคงเป็นอยู่

การพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

การพัฒนาวัฒนธรรม หมายถึง การปรับปรุงวิถีชีวิตของหมู่คณะให้ดีขึ้นตามสภาพเงื่อนไขของชีวิตในยุคสมัยปัจจุบันและอนาคต มากกว่าที่จะหมายถึงการรักษาแบบอย่างของวิถีชีวิต ในอดีตที่ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชีวิตในปัจจุบัน การพัฒนาวัฒนธรรมที่เป็นการปรับปรุงเครื่องมือในการดำเนินชีวิตร่วมกันของชีวิตในหมู่คณะนี้ ต้องทำให้ทุกคนพอใจ รับผิดชอบร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ และมีเอกลักษณ์ที่เป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย

ความพยายามพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของรัฐบาลในปัจจุบันนี้ พิจารณาได้จากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ วันที่ 17 สิงหาคม 2536 ที่กำหนดให้มีการจัดปีรณรงค์วัฒนธรรมไทยขึ้น โดยมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นแกนกลางในการดำเนินงาน เริ่มแรกได้ กำหนด ปี พ.ศ. 2537 เป็นปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ภายหลังคณะรัฐมนตรีมีมติให้ขยายการรณรงค์ไปจนถึง พ.ศ. 2540 และได้กำหนดจุดเน้นในแต่ละปีไว้ดังนี้

พ.ศ. 2537 วัฒนธรรมกับการศึกษา

พ.ศ. 2538 วัฒนธรรมกับการพัฒนา

พ.ศ. 2539 วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว

พ.ศ. 2540 วัฒนธรรมกับการสื่อสารมวลชน

รัฐบาลกำหนดแนวทางเพื่อการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย 11 ประการขึ้น เพื่อที่จะรณรงค์ให้ประชาชน องค์กร สถาบันต่างๆ และชุมชนร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ส่งเสริม เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น วัฒนธรรมไทย 11 ประการ มีดังนี้

1. สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันหลักของสังคมไทย การได้รับรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทยมีความภาคภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนไทย รวมทั้งการตระหนักถึงคุณค่าและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ตลอดจนตระหนักถึงพระมหากษัตริย์องค์พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่างๆ ต่อสังคมไทย

2. วิถีครอบครัวและชุมชน ครอบครัวเป็นสถาบันมูลฐานของสังคม วิถีครอบครัวและชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชนแต่เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ทำให้การพัฒนามุ่งเน้นในด้านเศรษฐกิจมากเกินไป ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชนถูกละเลย ขาดการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม รวมทั้งขาดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในอันที่จะพึงปฏิบัติต่อกัน ดังนั้นจึงสมควรที่จะสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเหล่านี้เพื่อให้ครอบครัวและชุมชนมีความสงบสุขอบอุ่น และเป็นปึกแผ่นมั่นคงยิ่งขึ้น

3. ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเชื่อและค่านิยม เป็นสิ่งที่เสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ความไม่เข้าใจในความหมายและสาระของขนบธรรมเนียมและประเพณี จึงทำให้เกิดความเบี่ยงเบนในวิถีปฏิบัติ ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้มีการศึกษา และสร้างพันธะที่ถือปฏิบัติในชุมชนอย่างถูกต้องและเหมาะสม

4. ภาษาไทย เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติ ที่น่าภาคภูมิใจยิ่งบ่งบอกถึงความเป็นชาติอารยะ ปัจจุบันได้เกิดปัญหาของข้ามความสำคัญของการใช้ภาษาที่ถูกต้อง กลายเป็นต้นแบบที่ไม่เหมาะสม ทั้งยังขาดความเข้าใจในความสำคัญของภาษาถิ่นซึ่งเป็นเครื่องมือสืบทอดวัฒนธรรมด้วย จึงควรปลูกฝังจิตสำนึกให้คนไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญและความงดงามของภาษา

5. ระเบียบวินัย การมีระเบียบวินัยของคนในชุมชนอันประกอบด้วยลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านการควบคุมตนเอง การปฏิบัติอยู่ในระเบียบแบบแผนที่บรรพบุรุษได้อบรมสั่งสอนและในระดับหมู่เหล่าทุกภาคของประเทศทั้งในทางตรงและทางอ้อมนั้น เป็นสิ่งบ่งชี้ความดีงามโดยแฝงไว้ในศาสนาและจารีตประเพณี คนไทยจึงอยู่ร่วมกันได้อย่างปรกติสุข ซึ่งการส่งเสริมให้คนไทยทุกหมู่เหล่ามีระเบียบวินัยยิ่งขึ้น เป็นแนวทางสำคัญของการพัฒนาชาติไทย

6. ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวทางสังคมที่สำคัญ การปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ในสังคมไทยอันได้แก่ การยิ้มแย้มแจ่มใส การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชยัน ประหยัดและออม รักความยุติธรรมและรักสงบ เห็นอกเห็นใจผู้ด้อยโอกาส การเสียสละ

เพื่อส่วนรวม ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมเหล่านี้นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และควรได้รับการส่งเสริมต่อไป

7. วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย สืบทอดต่อเนื่องกันมา คนไทยอาศัยภูมิปัญญาแก้ปัญหา การดำรงชีวิตอย่างประสานสัมพันธ์กับธรรมชาติ วิถีชีวิตไทยจึงเรียบง่ายและปกติสุขมายาวนาน การเปลี่ยนแปลงค่านิยมตามยุคสมัยเป็นเหตุให้คนไทยละเลยภูมิปัญญาที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม ก่อให้เกิดปัญหาและความขัดแย้ง ภูมิปัญญาไทยจึงควรได้รับการส่งเสริมอย่างผสมผสานกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อการมีชีวิตที่ดี

8. การแต่งกายแบบไทย จะบ่งบอกถึงความเป็นไทย รสนิยมในการแต่งกายแบบไทย ประหยัด งดงามและสง่างามที่เหมาะสมกับสังคมไทยได้ถูกกลืนมานาน คนไทยส่วนใหญ่หันมา นิยมการแต่งกายแบบสมัยใหม่ตามแนวสังคมตะวันตก ทั้งมีบางส่วนที่รังเกียจเดียดฉันท์การแต่งกายแบบไทย จึงควรมีการรณรงค์เพื่อส่งเสริมการแต่งกายแบบไทยโดยใช้ผ้าไทยขึ้น

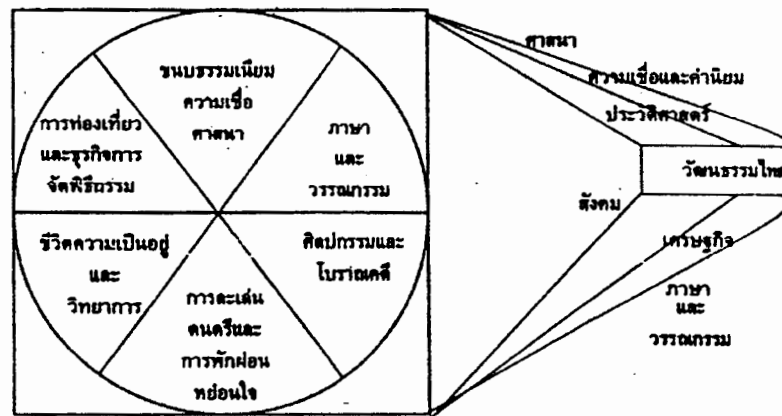
9. ศิลปกรรมไทย ศิลปกรรม คือ การแสดงออกทางวัฒนธรรมในด้านความงามและความซาบซึ้งในศิลปะที่เป็นรูปธรรมของชุมชน มีคุณค่าที่บ่งบอกพัฒนาการของคนในชุมชนนั้น บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์และสืบสานศิลปกรรมไทยจนเป็นเอกลักษณ์ไทย การส่งเสริมถ่ายทอดและอนุรักษ์เป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนไทยในชาติ

10. วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นมิติทางเศรษฐกิจที่รัฐมุ่งส่งเสริม เพื่อการสร้างงาน การกระจายรายได้ และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค วัฒนธรรมเป็นสิ่งจูงใจการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง การได้สัมผัสขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตอันดีงาม ตลอดจนศิลปหัตถกรรม โบราณวัตถุ และโบราณสถานต่างๆ เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจ วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวจึงผูกพันกันอย่างใกล้ชิด การส่งเสริมให้คนไทยรักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว จึงเป็นแนวทางในการลดวิกฤตทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

11. วัฒนธรรมกับการพัฒนา พื้นฐานการพัฒนาชาติบ้านเมือง คือ การพัฒนาคนพัฒนาสังคม และพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสังคมให้เป็นประชาธิปไตย และพัฒนาเศรษฐกิจที่คำนึงถึงศักยภาพของสิ่งแวดล้อมโดยมองข้ามมิติทางวัฒนธรรม ชาติด้อยภาพจะนำไปสู่การพัฒนาที่ขาดความยั่งยืน เกิดวิกฤติรุนแรงและทำให้สังคมขาดความปกติสุข

เสาวภา (2538) กล่าวว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นเครื่องมือและมรดกอันล้ำค่าของคนไทยทุกคน การศึกษาวิวัฒนาการวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ ผู้ศึกษาจะต้องศึกษาอย่างกว้างขวางพร้อมการวิเคราะห์วิจารณ์ระบบความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญาและพฤติกรรมของกลุ่มชน เช่น ค่านิยม โลกทัศน์ จริยธรรม บรรทัดฐาน ภาษาและวรรณกรรม เพลง ดนตรี การละเล่นและการแสดงงานช่าง

สถาปัตยกรรม กีฬาและนันทนาการ อาหารการกิน พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ องค์ประกอบดังกล่าวมีความสำคัญต่อการศึกษาวิวัฒนาการวัฒนธรรมไทยทุกๆด้าน

แผนภูมิที่ 6 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์การศึกษาวิวัฒนาการวัฒนธรรมไทยด้านต่างๆ ในหมวดหมู่วัฒนธรรม (เสาวภา โปทยวัฒน์, 2538)

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วจึงกำหนดกรอบในการวิจัยครั้งนี้ขึ้นจากลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทย 8 ประการ และ แนวทางเพื่อการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในการจัดปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย พ.ศ.2537-2540 โดยได้สรุปไว้ 8 ประการดังนี้ คือ

1. ชาติ
2. ศาสนา
3. การเมืองการปกครอง
4. ประเพณี
5. ปัจจัยในการดำรงชีวิต
6. ศิลปกรรม
7. จรรยาบรรณ
8. การละเล่น

โดยผู้วิจัยได้ตัดประเด็นด้านอักษรไทยและภาษาไทยออกไป เนื่องจากประเด็นดังกล่าวจะปรากฏให้เห็นชัดเจน ในลักษณะการ พูด และเขียนเพื่อใช้ในการสื่อสาร (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ อ้างถึงใน ทิพย์สุดานัยทรัพย์, 2535) มากกว่าการแสดงออกทางการวาดภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2543) ได้ทำการศึกษาการแสดงผลทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7 ถึง 9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนไทยมุสลิมที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-4 จำนวน 315คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1. แบบสอบถาม 2.แบบทดสอบการวาดภาพระบายสี 3.แบบประเมินค่า สร้างขึ้นจากหลักเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยผู้วิจัยได้ทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างประชากรด้วยตนเองแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และ ครูศิลปศึกษา สรุปผลการวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ และ ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนไทยมุสลิมสามารถวาดภาพระบายสีได้ตามทฤษฎีของโลเวนเฟลด์ ในขั้นที่ 3 คือ ขั้นวาดภาพได้คล้ายของจริง ดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพคนเฉพาะด้านหน้าคิดเป็นร้อยละ 90.47 และแสดงออกน้อยที่สุดคือ วาดภาพเน้นส่วนที่เห็นว่าสำคัญให้มีขนาดใหญ่ สิ่งที่เห็นว่าไม่สำคัญจะไม่วาด คิดเป็นร้อยละ 13.33
2. ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพมีลักษณะแบนราบ 2 มิติ คิดเป็นร้อยละ 95.23 แสดงออกน้อยที่สุดคือ วาดภาพแบบพับกลางหรือภาพแบบมองทะลุเห็นภายใน คิดเป็นร้อยละ 21.26
3. ด้านการใช้สี ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพมีลักษณะแบนราบแบบ 2 มิติ คิดเป็นร้อยละ 92.96 และ แสดงออกน้อยที่สุดคือ ระบายสีตกแต่งบนเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายหรือรายละเอียดอื่น ๆ ในภาพ คิดเป็นร้อยละ 21.26
4. ด้านการออกแบบ ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพแสดงออกโดยอิสระและเป็นตัวของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 97.46 และแสดงออกน้อยที่สุดคือ วาดภาพมีรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่าง ๆ หรือ เครื่องประดับต่าง ๆ เช่น เครื่องใช้ ทรงผม กำไล คิดเป็นร้อยละ 13.65

ปวีดา ชื่นเชย (2543) ได้ทำการศึกษาการวาดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 180 คน ภาคปลายปีการศึกษา 2543 เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 1.แบบทดสอบวาดภาพคน และแบบตรวจให้คะแนนทดสอบการวาดภาพคน DAP ของนาเกลลิ แบลโดย ดารณี อุทัยรัตนกิจ (2536) 2. แบบแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดคน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การวาดภาพคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนรวมในการวาดภาพคนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามลำดับ

2. การวาดภาพคนรูปผู้ชาย รูปผู้หญิง และรูปตนเอง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้คะแนนภาพวาดคนรูปผู้หญิงมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ภาพวาดรูปผู้ชาย และภาพวาดรูปตนเองตามลำดับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนภาพวาดคนรูปผู้ชายมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ภาพวาดคนรูปตนเอง และภาพวาดคนรูปผู้หญิง ตามลำดับ ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ได้คะแนนภาพวาดรูปผู้ชายมากที่สุดรองลงมาได้แก่ ภาพวาดรูปตนเอง และ ภาพวาดรูปผู้หญิง ตามลำดับ

3. ลักษณะรายละเอียดของภาพคน ที่พบมากที่สุดในภาพวาดคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้แก่ การติดของร่างกาย(การวาดแขน,ขา) และลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่นิ้วมือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ลักษณะรายละเอียดของภาพคนที่พบมากที่สุดได้แก่ลำตัว และ ลักษณะที่พบน้อยที่สุดได้แก่ นิ้วมือ และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ลักษณะรายละเอียดของภาพคนที่พบมากที่สุดได้แก่ลำตัว และ ลักษณะที่พบน้อยที่สุด ได้แก่ หู

4. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพคนพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ชอบวาดภาพโดยนักเรียนชอบวาดภาพคนเกี่ยวกับจินตนาการมากที่สุด และ ท่าทางของภาพคนที่นักเรียนอยากวาดมากที่สุดมีใกล้เคียงกัน 2 ท่าทางคือ ทำยืนและท่ากำลังเคลื่อนไหวลักษณะต่าง ๆ ในส่วนของการวาดภาพคนนักเรียนคิดว่าการวาดอวัยวะส่วนต่าง ๆ เช่น แขน ขา นิ้วมือ นิ้วเท้า เป็นสิ่งที่วาดยากที่สุด และนักเรียนอยากให้มีการสอนเกี่ยวกับ"การวาดภาพคน"เพิ่มเติมในส่วนวิธีการวาด"ท่าทางการเคลื่อนไหว" มากที่สุด นักเรียนคิดว่าการวาดภาพคนที่ยากที่สุด คือ การวาดภาพจากคนจริง และสิ่งที่นักเรียนอยากนำมาใช้ในการวาดภาพคนมากที่สุด ได้แก่ ดินสอ นักเรียนส่วนมากมีความรู้สึก สนุกสนานระหว่างเรียนในวิชาศิลปะ โดยกิจกรรมวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมที่นักเรียนชอบมากที่สุด

เจลา วรเดช (2539) ได้ทำการศึกษาบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครูฝ่ายกิจกรรมโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูฝ่ายกิจกรรมในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย ของโรงเรียนใน 226 โรงเรียน จำนวน 226 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยรวมทุกด้านซึ่งมีการปฏิบัติมากน้อยตามลำดับดังนี้

- 1.1 บทบาทด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
- 1.2 บทบาทด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย
- 1.3 บทบาทด้านการเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม โรงเรียนขนาดใหญ่มีการปฏิบัติบทบาทด้านต่างๆมากที่สุด
2. ปัญหาและอุปสรรคที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบในระดับมากคือ
  - 2.1 งบประมาณไม่เพียงพอ
  - 2.2 วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ
  - 2.3 ขาดสถานที่ทำงานที่ถาวร
  - 2.4 การอุทิศเวลาของบุคลากร
  - 2.5 ขาดการประสานงานที่ดี

โดยผู้วิจัยได้เสนอแนะในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติบทบาทดังกล่าวจากครูฝ่ายกิจกรรมคือ

1. ควรบรรจุครูนาฏศิลป์เพิ่มขึ้น
2. พัฒนาความรู้ด้านวัฒนธรรมของครู
3. เพิ่มอาคารเรียน
4. จัดหาอุปกรณ์ที่มีคุณภาพให้เพียงพอ
5. ปรับปรุงการประสานงานสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน

วงเดือน สุวรรณศิริ (2539) ได้ทำการศึกษาสภาพการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี ในด้านวิธีการปลูกฝังวัฒนธรรมทั้ง 5 วิธี ได้แก่ 1. การเป็นแบบอย่างของครู 2. การให้เด็กฝึกปฏิบัติ 3. การจัดสภาพแวดล้อม 4. การให้เด็กพบเห็นแบบอย่างที่ดี 5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผลการวิจัยจากแบบสอบถามพบว่า

1. การเป็นแบบอย่างของครูอยู่ในระดับมาก (= 3.08)
2. การให้เด็กฝึกปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (= 3.07)
3. การจัดสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง (= 1.96)
4. การให้เด็กพบเห็นแบบอย่างที่ดีอยู่ในระดับปานกลาง (= 1.54)
5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง (= 2.12)

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ พบว่าวิธีการปลูกฝังวัฒนธรรมที่ใช้มาก คือ การให้เด็กฝึกปฏิบัติ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการเป็นแบบอย่างของครูปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังวัฒนธรรมที่พบมากจากการตอบแบบสอบถาม คือ ชาติเชื้อและอุปกรณ์การสอนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม รองลงมา คือ มีครูอนุบาลไม่เพียงพอ จากแบบสอบถามปลายปิดพบว่า ครูอนุบาลไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและไม่มีความรู้ในการสอดแทรกวัฒนธรรมในกิจกรรมการเรียนการสอน

อรอนงค์ ฤทธิฤทัย (2538) ได้ทำการศึกษาการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยได้พบว่า

1. ด้านสถานภาพ และภูมิหลังของนักเรียนนักเรียนทุกคน เคยเห็นภาพการ์ตูนมาก่อน ชอบการ์ตูนมาก โดยเห็นภาพการ์ตูนจากภาพยนตร์โทรทัศน์ และวีดีโอมากที่สุด เคยเห็นการ์ตูนจากสิ่งทีนักเรียนชอบเรียงตามลำดับ คืออ่านหนังสือการ์ตูน วาดภาพการ์ตูน ดูภาพยนตร์การ์ตูน นักเรียนที่ไม่เคยวาดภาพการ์ตูนเลยมีน้อยมาก ตัวการ์ตูนที่นักเรียนชอบมากที่สุด คือ โดเรมอน เซเลอร์มูน สุนัขขนานเพลิงเพลิงกับการ์ตูนมากเริ่มวาดภาพการ์ตูนครั้งแรกเมื่ออยู่ชั้นอนุบาละร้อยละ 38.97

2. ด้านความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพการ์ตูน รู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินในขณะที่วาดภาพการ์ตูน ชอบวาดภาพการ์ตูนมากที่สุด เพราะชอบรูปแบบสีสันที่สวยงามของการ์ตูน คิดว่าการลอกภาพการ์ตูนช่วยให้ทักษะการวาดภาพอื่นๆดีขึ้น

3. ด้านการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียน ตัวการ์ตูนที่นักเรียนนิยมวาดมากที่สุดคือ โดเรมอน เคโระ ประเภทการ์ตูนที่นักเรียนนิยมวาดมากที่สุดคือการ์ตูนประเภทตลกขบขันและการ์ตูนสัตว์ ภาพการ์ตูนที่แสดงข้อคิดเกี่ยวกับการคบคนดีเป็นมิตร และความกล้าหาญ คิดเป็นร้อยละ 53.74 และ 44.96 การเป็นคนดีมีความซื่อสัตย์ คิดเป็นร้อยละ 53.74 มีอิทธิฤทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 52.03

4. ด้านพฤติกรรมการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียน นักเรียนมีการใช้แบบในการลอกเลียนภาพการ์ตูนมาก โดยใช้แบบจากภาพการ์ตูนมาจากหลายๆแห่ง แล้วนำมาผสมผสานกัน เด็กผู้ชายมักวาดภาพการ์ตูนที่เป็นวีรบุรุษการวาดภาพไม่ค่อยประณีต แต่วาดได้เสร็จรวดเร็ว ส่วนเด็กผู้หญิงจะวาดภาพการ์ตูนที่น่ารักและระบายสีได้เรียบร้อยดีกว่าเด็กผู้ชาย

พรพิมล ศิริวัฒน์ (2538) ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์ภาพระบายสีของเด็กญี่ปุ่นอายุ 9 ถึง 12 ปีตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ จากการวิจัยพบว่าเด็กญี่ปุ่นทั้งสองกลุ่มสามารถวาดภาพระบายสีได้ตามทฤษฎีของโลเวนเฟลด์ ในชั้นที่ 4 คือ ชั้นเริ่มต้นวาดภาพอย่างของจริง ดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน เด็กมีการเน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า ทรงผม และเครื่องประดับ คิดเป็นร้อยละ 92.31 ร้อยละ 26.92 วาดภาพคนที่แสดงอารมณ์บนใบหน้าชัดเจน ร้อยละ 25 วาดภาพคนที่มีขนาดใหญ่เต็มหน้ากระดาษ และร้อยละ 21.15 วาดภาพคนคล้ายการ์ตูนจากหนังสือ หรือภาพยนตร์โทรทัศน์
2. ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง เด็กสามารถแสดงขนาดของสิ่งต่างๆที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง คิดเป็นร้อยละ 94.23 ร้อยละ 30.77 มีการจัดวางภาพให้สมดุล สองข้างเท่ากัน ร้อยละ 21.15 แสดงมิติ และร้อยละ 1.92 มีการใช้เส้นฐาน
3. ด้านการใช้สี เด็กใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 100 ร้อยละ 46.15 ระบายสีโดยแสดงลักษณะรอยแปร่งไปในทิศทางเดียวกัน ร้อยละ 40.38 ระบายสีในหลายทิศทาง ร้อยละ 36.54 ใช้สีแบบจินตนาการ และร้อยละ 11.54 ใช้สีตามทความเป็นจริงตามธรรมชาติ
4. ด้านการออกแบบ เด็กสามารถออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ คิดเป็นร้อยละ 100 และร้อยละ 32.67 ออกแบบเรื่องราวแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์จากเหตุการณ์ประทับใจ และร้อยละ 30.77 ออกแบบสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและชีวิตที่เรียบง่าย

ธนิษฐ์ ตีรณานนท์ (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ไทยในกระแสโลกาภิวัตน์:ศึกษารณีผลของการสื่อสารต่อพฤติกรรมการบริโภคสินค้า และบริการของคนไทยในกรุงเทพมหานคร" มุ่งศึกษาถึงอิทธิพลของความเป็นตะวันตกที่เข้ามาทั้งกับการสื่อสารข้ามชาติ และ การสื่อสารแบบไม่ข้ามชาติ โดยมีปัจจัยของการพัฒนาเทคโนโลยี และสื่อต่างๆเป็นตัวเร่งเสริมให้มีการหลั่งไหลเข้ามาของสารจากตะวันตก ผลของอิทธิพลความเป็นตะวันตกนั้น มุ่งศึกษาทั้งในแง่ของพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการ รวมทั้งค่านิยมในการใช้ชีวิตแบบตะวันตกของคนไทยในกรุงเทพมหานคร

การศึกษานี้อาศัยการผสมผสานข้อมูลจากทั้งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยข้อมูลทุติยภูมินั้นมีทั้งข้อมูลที่เก็บรวบรวมโดยการวิจัยเชิงปริมาณ และ การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจัดทำขึ้นโดยบริษัท เอคออร์น-อิมินิแทร์ค ซึ่งเป็นบริษัทวิจัยและ ให้คำปรึกษาทางด้านการสื่อสาร การตลาด และ ทางสังคมวิทยา ส่วนข้อมูลปฐมภูมินั้นได้จากการที่ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์นักวิชาการทางด้านการสื่อสาร นักวิชาการทางด้านสังคมวิทยา และ ผู้ประกอบการวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยจำนวน 10 ท่าน

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวัดค่าตัวแปร ซึ่งผลจากการวิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือค่าร้อยละ และสถิติเชิงอนุมาน คือ การวิเคราะห์ค่าไค-สแควร์ สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ส่วนการ

วิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นคือ การจัดการสนทนากลุ่ม(Focussed Groups) และ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(Depth Interviews) จากการศึกษาทั้งหมด สรุปได้ดังนี้

1. ผู้ที่มีทัศนคติในเชิงบวกต่อลัทธิบริโภคนิยมจะมีพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการที่เป็นแบบตะวันตก
2. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการพัฒนาของสื่อทำให้การบริโภคสินค้าและบริการของคนไทยเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น
3. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการพัฒนาของสื่อทำให้ค่านิยมการใช้ชีวิตแบบตะวันตกของคนไทยเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามอิทธิพลของตะวันตกจะมีผลอย่างมากต่อเรื่องการใช้ชีวิตทั่วไป เช่นการใช้ชีวิตในลักษณะของครอบครัวเดี่ยว การคำนึงถึงความเท่าเทียมทางสิทธิระหว่างเพศชาย และ เพศหญิง ความเชื่อในเรื่องของวัตถุนิยมมากกว่าความดีงามเป็นต้น แต่ในเรื่องที่อ่อนไหว ชัดแย้งกับความเชื่อของพุทธศาสนา ความเป็นตะวันตกจะไม่มีผลมากนัก อาทิเช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน และ การทำแท้ง
4. ปัจจัยทางด้านสังคมประชากรในเรื่องของเพศของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับการบริโภคสินค้า และ บริการของคนไทย
5. ปัจจัยทางด้านสังคมประชากรในเรื่องอายุของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการบริโภคและบริการของคนไทยยกเว้นในเรื่องของ"ความภูมิใจกับการได้ใช้ยี่ห้อที่มีชื่อเสียง"
6. ปัจจัยทางด้านสังคมประชากรในเรื่องของรายได้ของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับการบริโภคสินค้า และ บริการของคนไทยยกเว้นเรื่องของการเลือกบริโภคสินค้า และ บริการในเรื่องแบบรุ่นล่าสุด"
7. ปัจจัยทางด้านสังคมประชากรในเรื่องอายุของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับการชื่นชอบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มาจากตะวันตกยกเว้นในเรื่องของการประทับใจต่อดารภาพยนตร์
8. ปัจจัยทางด้านสังคมประชากรในเรื่องของรายได้ของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับการชื่นชอบสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มาจากตะวันตกในทุกเรื่อง
9. ปัจจัยทางด้านสังคมประชากรในเรื่องของเพศของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับค่านิยมการใช้ชีวิตแบบตะวันตกของสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ยกเว้นในเรื่องของค่านิยมต่อการมีสิทธิเสมอภาคกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง และเรื่องค่านิยมต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน
10. ปัจจัยทางด้านสังคมประชากรในเรื่องของอายุของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับค่านิยมการใช้ชีวิตแบบตะวันตกของคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ยกเว้นในเรื่องของค่านิยมต่อการอยู่เป็นโสด และเรื่องค่านิยมต่อการทำแท้ง

11. ปัจจัยทางด้านสังคมประชากรในเรื่องของรายได้ของกลุ่มตัวอย่างไม่มีความสัมพันธ์กับค่านิยมการใช้ชีวิตแบบตะวันตกของคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม

ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่าหากไม่มีการกำหนดนโยบายในเรื่องของการรักษาหรือคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทยโดยใช้สื่อต่าง ๆ เป็นเครื่องมืออย่างถูกต้องและมีวิสัยทัศน์แล้ว วัฒนธรรมไทยก็จะถูกกลืนหายไปกลับความเป็นตะวันตก

นิรมล หันหาบุญ (2537) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้าตามทัศนของผู้เชี่ยวชาญ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมนิยมเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ด้านจารีตประเพณี ด้านขนบประเพณี ด้านธรรมเนียมประเพณีและด้านการใช้ภาษาไทย ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้า ศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมจำนวน 20 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คุณลักษณะของวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้านั้น ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันทั้ง 79 คุณลักษณะ และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้าอยู่ในระดับมากที่สุด คือ

1. ด้านจารีตประเพณี 12 คุณลักษณะ ได้แก่ กล้าที่จะขอโทษด้วยตนเอง ไม่ขัดทอดความผิดของตน ต้องยุติด้วยเหตุผล ไม่ข่มเหงเบียดเบียนผู้อื่น รู้จักเลือกอาชีพที่สุจริตไม่ขัดต่อกฎหมาย รู้จักเลือกอาชีพที่สุจริตไม่ขัดต่อศีลธรรม ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของอาชีพโดยไม่เห็นแก่เงินเป็นใหญ่ มีสัจจะไม่ละเมิดต่อคำมั่นสัญญาของตนเอง ยึดมั่นต่อการรักษาคำพูดที่ชอบธรรม รู้จักคิดก่อนพูด กล้าต่อสู้เพื่อความถูกต้อง และละอายต่อความประพฤติที่ผิดศีลธรรม

2. ด้านขนบประเพณี 9 คุณลักษณะ ได้แก่ ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองทุกกรณี ไม่ละเมิดกฎหมาย รู้จักถนอมใช้สาธารณสมบัติของชาติ ตั้งใจจริงในการทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่บิดพลิ้ว มีลำดับขั้นตอนในความคิด การควบคุมตนเองปฏิบัติให้ถูกกาลเทศะ ควบคุมตนเองให้ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ตามเงื่อนไขอย่างสม่ำเสมอด้วยความจริงใจ ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน และ เข้าแถวตามลำดับก่อนหลังด้วยความอดทน

3. ด้านธรรมเนียมประเพณี 6 คุณลักษณะ ได้แก่ ใช้คำพูด "ขอโทษ ขออภัย ขอขอบคุณ ขอโทษตามควรแก่โอกาส และ ฐานะของบุคคล กระทำต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่แสดงอาการดูหมิ่น ล่วงเกินเหยียดหยามทั้งบุคคลและสถานที่ แสดงความเคารพตามประเพณีไทย วางตัวให้เหมาะสมกับเพศ และวัยตามฐานะของตนและไม่ใช้อำนาจโดยมิชอบธรรมอันจะทำให้ผู้อื่นเสียผลประโยชน์

4. ด้านการใช้ภาษาไทย 3 คุณลักษณะ ได้แก่ ใช้คำพูดได้ชัดเจนเหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ อ่านออกเสียงได้ถูกต้องตามอักขรวิธีของไทยและเขียนภาษาไทยและเลขไทยได้ถูกต้องตามแบบแผน

โกศล ภูพลอย (2532) ได้ทำการการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10

ผลการวิจัยพบว่า การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของกลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงลักษณะต่างๆ แต่ละด้านตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ชั้นที่ 4 คือ ชั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริงได้ทุกลักษณะ ซึ่งนักเรียนจะถ่ายทอดสิ่งที่ตนเคยพบเห็นจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม โดยวาดเลียนแบบสิ่งต่างๆ การแสดงออกของนักเรียนทั้งหมดในแต่ละด้านจะมีลักษณะดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่กลุ่มตัวอย่างแสดงออกมากที่สุดคือการเน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายคิดเป็นร้อยละ 99.23 และ แสดงออกน้อยที่สุด คือ การแสดงอากัปกิริยาท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย แต่ยังมีธรรมชาติและท่าทางแข็งกระด้าง คิดเป็นร้อยละ 23.08

2. ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในภาพได้ถูกต้องตามความเป็นจริง คิดเป็นร้อยละ 98.46 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ การแสดงลักษณะสามมิติหรือส่วนลึกของวัตถุทางด้านข้าง คิดเป็นร้อยละ 15.38

3. ด้านการใช้สี ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การแสดงรอยแปรงหรือเส้นในการระบายสีซ้ำๆ ไปในแนวหรือทิศทางเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 92.31 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ การแสดงความแตกต่างของสีที่ใกล้เคียงกันได้ คิดเป็นร้อยละ 50.77

4. ด้านการออกแบบ ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การแสดงรายละเอียดความแตกต่างของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย คิดเป็นร้อยละ 83.08 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ เรื่องราวของภาพแสดงถึงความแตกต่างระหว่างเพศ คิดเป็นร้อยละ 66.92

จิตรา ศรีเจริญ(2532) การเปรียบเทียบการแปลความหมายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คือ วัฒนธรรมภาคเหนือ และ วัฒนธรรมภาคใต้ พิจารณาใน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี อาหาร การกิน ครอบครัว สถาปัตยกรรม ศาสนา และศิลปะ โดยให้นักเรียนดูภาพแล้วแปลความหมายของภาพต่างๆ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. เมื่อพิจารณากลุ่มคำสำคัญในแต่ละองค์ประกอบ โดยส่วนใหญ่แล้วจะตอบกลุ่มคำสำคัญเดียวกัน
2. การแปลความหมายโดยใช้ภาพโดยใช้พื้นหลังทางวัฒนธรรมในการตอบ พบว่านักเรียนที่มีวัฒนธรรมภาคเหนือ ส่วนใหญ่ใช้พื้นหลังทางวัฒนธรรมของตนในการแปลความหมายภาพ ในขณะที่นักเรียนที่มีวัฒนธรรมภาคใต้ จะแปลความหมายภาพตรงกับวัฒนธรรมของภาพ
3. ในการเปรียบเทียบการแปลความหมายภาพว่าถูกต้องตามเนื้อหาหรือไม่ มีการแปลความหมายถูกต้องตามเนื้อหาของภาพ แต่มีความแตกต่างกันใน องค์ประกอบสถาปัตยกรรม และ องค์ประกอบศิลปะ สำหรับองค์ประกอบด้านอื่นๆ ไม่พบ

สมสมร ภูประกร (2531) ได้ทำการศึกษาชั้นพัฒนาการทางวาดภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มอายุโดยส่วนใหญ่มีชั้นพัฒนาการทางวาดภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ เคยศึกษาค้นพบและสรุปไว้ ทั้งนี้ยกเว้นนักเรียนกลุ่มอายุ 12/1-14/0 ปี ส่วนใหญ่ที่มีพัฒนาการทางวาดภาพไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ คือ แทนที่จะมีชั้นพัฒนาการอยู่ในชั้นที่ 5 คือ ชั้นการวาดภาพเลียนธรรมชาติ กลับอยู่ในชั้นที่ 4 คือ ชั้นที่เด็กเริ่มเขียนรูปอย่างของจริง

2. ลักษณะการวาดภาพคน การใช้ช่องไฟ การใช้สีและการออกแบบ ของนักเรียนโดยเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

3. นักเรียนบางคนที่มีพัฒนาการวาดภาพจัดอยู่ในชั้นที่ 2 หรือ 3 หรือ 4 มีพัฒนาการทางวาดภาพบางลักษณะข้ามชั้นไปอยู่ในชั้นพัฒนาการที่สูงขึ้น

จากงานวิจัยในประเทศสามารถสรุปได้ดังนี้คือ

ด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้กับเด็กนักเรียน

จากการศึกษาของ ธนินทร์ ตีรณานนท์ (2538) จากพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและบริการของคนไทยในกรุงเทพมหานครพบว่าหากไม่มีการกำหนดนโยบายในเรื่องการรักษาหรือคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทยโดยใช้สื่อต่างๆ เป็นเครื่องมืออย่างถูกต้องและมีวิสัยทัศน์แล้ว วัฒนธรรมไทยก็จะถูกกลืนหายไปกับความเป็นตะวันตก ซึ่งในการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้กับในเด็กวัยอนุบาลส่วนใหญ่มักใช้การเป็นแบบอย่างของครู การให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติ (วงเดือน สุวรรณศิริ, 2539) ในระดับประถมศึกษาโรงเรียนส่วนใหญ่ก็มีการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม แต่ยังพบ

ปัญหาหลายด้าน คือ ยังขาดงบประมาณ, วัสดุอุปกรณ์, สถานที่, การอุทิศเวลาจากบุคลากรและขาดการประสานงาน (เจลา วรเดช, 2539)

นิรมล หันหาบุญ (2537) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้าตามทัศนผู้เชี่ยวชาญพบว่า โดยผู้เชี่ยวชาญได้ระบุ คุณลักษณะของวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ ด้านจารีตประเพณี 12 คุณลักษณะ ด้านขนบประเพณี 9 คุณลักษณะ ด้านธรรมเนียมประเพณี 6 คุณลักษณะ ด้านการใช้ภาษา 3 คุณลักษณะ

ด้านการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียน

จากศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา พบว่าเป็นไปตามขั้นพัฒนาการขั้นที่ 4 ของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ด้านการวาดภาพคน ปรากฏมากที่สุดคือการเน้นความแตกต่างของคนโดยเสื้อผ้า ด้านพื้นที่ว่าง สามารถแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้ตามความเป็นจริงมากที่สุด ด้านการใช้สี มีการแสดงรอยแปร่งในทิศทางเดียวกันมากที่สุด ด้านการออกแบบแสดงการออกแบบเครื่องแต่งกายมากที่สุด (โกศล ภูพลอย, 2532) เมื่อเปรียบเทียบผลดังกล่าวกับงานวิจัยของ พรพิมล ศิริวัฒน์ (2538) ที่ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์ภาพระบายสีของเด็กญี่ปุ่นอายุ 9 ถึง 12 ปีตามทฤษฎีของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ในขั้นที่ 4 และในด้านต่างๆ ด้านการวาดภาพคน ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง ด้านการใช้สี ด้านการออกแบบ ไม่พบความแตกต่างในการแสดงออกที่ชัดเจน จากการศึกษาการวาดภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิมอายุ 7-9 ปี ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ พบว่า ด้านการวาดภาพคนเฉพาะด้านหน้าปรากฏมากที่สุด ด้านการใช้พื้นที่ว่างมีลักษณะแบนราบเป็น 2 มิติปรากฏมากที่สุด ด้านการใช้สีมีลักษณะแบนราบเป็น 2 มิติปรากฏมากที่สุด ด้านการออกแบบวาดภาพโดยอิสระและแสดงความเป็นตัวเองมากที่สุด (ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ , 2543) ก็ยังไม่ปรากฏผลของความแตกต่างในการศึกษาดังกล่าวซึ่งทำให้เห็นว่าการรอบที่ผู้วิจัยทั้ง สามได้พยายามศึกษาโดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยการวิเคราะห์ด้านต่างๆ ด้านการวาดภาพคน ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง ด้านการใช้สี ด้านการออกแบบ ไม่สามารถพบข้อแตกต่างในการวาดภาพระบายสีของประชากรที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม บิวดา ซีนเซย (2543) ได้ทำการศึกษาการวาดภาพคนของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งให้เห็นความสามารถในการวาดภาพคนที่แตกต่างกันในนักเรียนแต่ละระดับโดย จากการวาดภาพคนนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนรวมมากที่สุด การวาดภาพชายหญิงและตนเองการวาดภาพคนรูปผู้ชาย รูปผู้หญิง และรูปตนเอง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้คะแนนภาพวาดคนรูปผู้หญิงมากที่สุด นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนภาพวาด

คนรูปผู้ชายมากที่สุด ส่วนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ได้คะแนนภาพวาดรูปผู้ชายมากที่สุด จิตรา ศรีเจริญ (2532) ได้ทำการศึกษาพบว่าพื้นฐานทางวัฒนธรรมแตกต่างกันมีผลต่อการแปลความหมายภาพ โดยพบว่านักเรียนภาคเหนือจะใช้ภูมิหลังทางวัฒนธรรมของตนในการแปลความหมายภาพ ในขณะที่นักเรียนที่วัฒนธรรมภาคใต้จะแปลความหมายภาพตรงกับวัฒนธรรมของภาพ และพบว่ามีความแตกต่างกันใน องค์ประกอบสถาปัตยกรรม และ องค์ประกอบศิลปะ

จากการศึกษาของ อรอนงค์ ฤทธิ์ฤทัย การวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนนักเรียนทุกคน เคยเห็นภาพการ์ตูนมาก่อน ชอบการ์ตูนมาก โดยเห็นภาพการ์ตูนจากภาพยนตร์โทรทัศน์และวีดีโอมากที่สุด เริ่มวาดภาพการ์ตูนครั้งแรกเมื่ออยู่ชั้นอนุบาล ด้านความคิดเห็น รู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินในขณะที่วาดภาพการ์ตูน ชอบวาดภาพการ์ตูนมากที่สุดเพราะชอบรูปแบบสีสันที่สวยงามของการ์ตูน คิดว่าการลอกภาพการ์ตูนช่วยให้ทักษะการวาดภาพอื่นๆดีขึ้น พฤติกรรมการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียน นักเรียนมีการใช้แบบในการลอกเลียนภาพการ์ตูนมาก โดยใช้แบบจากภาพการ์ตูนมาจากหลายๆแห่ง แล้วนำมาผสมผสานกัน เด็กผู้ชายมักวาดภาพการ์ตูนที่เป็นวีรบุรุษการวาดภาพไม่ค่อยประณีต แต่วาดได้เสร็จรวดเร็ว ส่วนเด็กผู้หญิงจะวาดภาพการ์ตูนที่น่ารักและระบายสีได้เรียบร้อยดีกว่าเด็กผู้ชาย (อรอนงค์ ฤทธิ์ฤทัย, 2538)

งานวิจัยต่างประเทศ

มัวรีน คอกซ์ และคณะผู้วิจัย (Cox; Koyasu; Hiranuma; Perara, 2001) ได้ทำการวิจัยร่วมกันเรื่องการเปรียบเทียบการวาดภาพระหว่างเด็กอังกฤษและเด็กญี่ปุ่น โดยมุ่งเน้นพิจารณาผลที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างอายุ เพศ และวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เด็กชายและเด็กหญิงอายุ 7-11 ปี ของทั้งสองประเทศในอัตราส่วนที่เท่าๆกัน โดยหัวข้อภาพวาดที่กำหนดคือ

1. ภาพคนหันหน้าตรง
2. ภาพคนกำลังวิ่งไปหันข้างไปทางขวา
3. คนกำลังวิ่งตรงมายังผู้ดูภาพ

ผลการวิจัยพบว่าเด็กที่มีอายุมากกว่ามีคะแนนสูงกว่า เด็กหญิงได้รับคะแนนมากกว่าเด็กชาย เด็กญี่ปุ่นได้รับคะแนนมากกว่า ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการที่ในประเทศญี่ปุ่นนั้น มีอุตสาหกรรมหนังสือการ์ตูนขนาดใหญ่ทำให้เด็กๆได้พบเห็นลักษณะภาพวาดคนในท่าทางเคลื่อนไหวต่างๆอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ เด็กญี่ปุ่นเองยังเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตหนังสือการ์ตูนของตนเองด้วย อย่างไรก็ตามข้อสันนิษฐานประการหนึ่งที่ว่าเด็กชายญี่ปุ่นจะมีการดัดแปลงท่าทางของการวาดภาพคนมากกว่าก็ไม่เป็นไปตามนั้น งานวิจัยยังพบด้วยว่าภาพวาดจากเด็กหญิงชาวญี่ปุ่นนั้น

ไม่ได้มีโครงสร้างแตกต่างไปจากเด็กชายหรือเด็กอังกฤษแต่อย่างใด การที่เด็กหญิงได้รับคะแนนมากกว่าเนื่องจากวาดส่วนประกอบอื่นๆได้ละเอียดมากกว่า

ราเชล เลฟ วีเซล และ อาลีน อาล เครนาวิ (Lev-Wiesel & Al-Krenawi, 2000) ได้ทำการศึกษารับรู้ของเด็กเบดูอิน-อาหรับ จากครอบครัวที่มีภรรยามากกว่า 1 คนที่สะท้อนในภาพวาดเด็กจากครอบครัวที่สามีมีภรรยามากกว่าหนึ่งคน โดยทำการศึกษาศึกษาเด็กอิสราเอลจำนวน 20 คน โดยให้เด็กวาดภาพครอบครัวของแต่ละคน พบว่า

1. เด็กทุกคนจะวาดภาพแม่ผู้ให้กำเนิดมีขนาดใหญ่กว่าภรรยาคนอื่นๆ ในครอบครัว
2. เด็กร้อยละ 36 ไม่วาดภาพบิดาของตน ซึ่งเป็นเด็กที่เกิดจากภรรยาใหญ่ทั้งสิ้น
3. เด็กร้อยละ 54 จะวาดพ่อด้วยแต่มีขนาดเล็กกว่ามารดาผู้ให้กำเนิด
4. เด็กร้อยละ 25 วาดบิดาของตนอยู่ข้างๆแม่ของตน และวาดพี่น้องอยู่ในกระตาด้านขวาและวาดภรรยาและพี่น้องอื่นๆไว้ด้านซ้าย
5. เด็กร้อยละ 39 วาดครอบครัวของตนเองไว้ด้านหน้า และวาดภรรยา และ พี่น้องอื่น ๆ ไว้ด้านหลัง
6. เด็กร้อยละ 75 ที่เป็นลูกของภรรยาใหญ่จะระบุด้วยว่าแม่ตนเป็นภรรยาใหญ่ ซึ่งเด็กที่เป็นลูกของภรรยาเล็กจะไม่ระบุสถานะของมารดาตนเอง

ดอนน่า ทูแมน (Tuman,1999) ได้ทำการศึกษาเรื่องความแตกต่างระหว่างเด็กชาย และ หญิงในความชอบในการวาดภาพ ได้ทำการศึกษาจากเด็ก 300 คน ในช่วงอายุ 6-12 ปี เป็นเด็กเกรด 1-5 เพื่อศึกษาอิทธิพลทางเพศ และคุณลักษณะที่ถูกใช้ในการวาดภาพ โดยให้เด็กเลือกวาดภาพจากสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น 2 สถานการณ์ พบว่า

1. เมื่อให้ทางเลือกทางความคิดในการวาดภาพ เด็กชายและหญิงจะเลือกสิ่งที่คล้ายคลึงกับเพศของตน
2. เด็กหญิงจะเน้นเรื่องสิ่งที่เห็นอยู่ทั่วไป ความเอาใจใส่ ประสบการณ์ทางสังคม ชีวิตในเมือง ธรรมชาติ สัตว์ และ ภาพรูปร่างของคน
3. เด็กชายมักเน้นเรื่องกีฬาในภาพมากกว่าเด็กหญิงทั้งยังเน้นเรื่องอันตราย ความก้าวร้าว เครื่องจักร ความรุนแรง ความเป็นวีรบุรุษ การท่องเที่ยว ศาสนา และการผจญภัย

พบความแตกต่างในการวาดภาพของเด็กชายและเด็กหญิง เช่น สี เส้น สัดส่วน รูปร่าง ช่องว่าง และ ส่วนประกอบ

1. เด็กหญิงใช้สีมากกว่าเด็กชาย และชอบผสมสี และมีการใช้สีใกล้เคียงกัน ในขณะที่เด็กชายใช้สีน้อยสี และ ใช้สีในโทนที่แตกต่างกัน
2. เด็กชายนิยมใช้เส้นตรง ในขณะที่เด็กหญิงมักใช้เส้นโค้ง
3. เด็กชายแสดงออกถึงความคมชัดของเส้น และใช้สัญลักษณ์มากกว่าเด็กหญิง
4. แต่ไม่พบความแตกต่างด้านการใช้ช่องว่าง
5. เด็กหญิงมีแนวโน้มที่จะวาดภาพจากจุดกึ่งกลางภาพ และเน้นสัดส่วนที่สมดุล ในขณะที่เด็กชายวาดภาพไปรอบๆและมีสัดส่วนที่ไม่สมดุล
6. ปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับรูปแบบในการวาดของเด็กชายและหญิง โดยเด็กหญิงนิยมวาดภาพมนุษย์ และสังคม เด็กชายนิยมวาดภาพที่แสดงออกถึงความก้าวร้าวและผจญภัย
7. ในสถานการณ์ที่กระตุ้นให้เกิดปัญหาในการวาดภาพคนที่ต่างจากเพศของตนโดยมีเด็กชาย 16 คน และ เด็กหญิง 17 คน จาก 250 คนพบว่าเด็กหญิงนิยมวาดภาพในแนวผจญภัย และก้าวร้าว เด็กชายนิยมวาดภาพเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม

เดวิด พารีเซอร์ (Pariser,1998) ทำการศึกษาสองประเด็นเกี่ยวกับพัฒนาการในการวาดภาพของเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นจะแสดงออกแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของกฎและทัศนคติของเด็ก เพื่ออธิบายถึงพัฒนาการในการวาดภาพและแสดงตัวอย่างเกี่ยวกับทัศนคติทางวัฒนธรรมรูปแบบเก่าและใหม่ สำหรับการพัฒนาการวาดภาพ คือ

1. กระตุ้นการพัฒนาการวาดภาพในรูปแบบดั้งเดิม เพื่อลดอิทธิพลของแนวคิดในการวาดภาพตามความเป็นจริง
2. กระตุ้นรูปแบบให้เน้นการพัฒนาซึ่งเป็นการลดความสำคัญของพระเจ้า

ความแตกต่างทางวิธีการในการวาดภาพซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่เกิดจนเข้าสู่วัยรุ่น วิธีเหล่านี้อยู่บนพื้นฐานของการเจริญเติบโตทางศิลปะ ในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (แสดงถึงตัวอย่างการเปลี่ยนอคติในงานศิลปะในโลกของผู้ใหญ่ในประเทศออสเตรเลีย จีน และอเมริกาเหนือ ด้านชีววิทยา (ยกตัวอย่างวิธีซึ่งสองศิลปินระดับโลกใช้ในการวาดภาพเมื่อตอนเป็นเด็ก สองศิลปินยกตัวอย่างวิธีซึ่งการทดลองวาดภาพของเด็กถูกปลดปล่อย เคลื่อนย้าย และขัดเกลาเข้าไปสู่ทัศนคติของผู้ใหญ่)

โรบิน โฮล์มส์ (Holmes,1997) ได้ทำการศึกษาการแสดงออกทางการวาดภาพศึกษาการใช้ช่องว่างระหว่างสังคมที่มีผลกระทบจากเชื้อชาติและเพศในเด็ก ออฟริกัน-อเมริกัน และ เด็ก

ยุโรป-อเมริกัน อายุ 7 ปีจำนวน 72 คนโดยมีเด็กเพศชายและหญิงเท่า ๆ กัน โดยให้เด็กวาดภาพคน 4 ภาพ

1. ภาพคนที่มีเชื้อชาติและเพศเดียวกัน
2. ภาพคนที่มีเพศเดียวกันแต่ต่างเชื้อชาติ
3. ภาพคนชาติเดียวกันแต่ต่างเพศ
4. ภาพคนต่างเชื้อชาติและต่างเพศ

ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กทุกคนจะมีช่องว่างน้อยในระหว่างเพื่อนที่มีเพศ และเชื้อชาติเดียวกัน
2. เด็กอาฟริกัน-อเมริกันจะมีช่องว่างระหว่างเพื่อนที่มีเพศ และเชื้อชาติเดียวกันน้อยกว่าเด็กยุโรป-อเมริกัน
3. ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศในทั้ง สองเชื้อชาติ

สเวน แอนเดอร์สสัน (Andersson,1995) ได้ทำการศึกษาการวัดระดับทางสังคมจากภาพวาดครอบครัวของเด็ก (การศึกษาเปรียบเทียบเด็กจากสามวัฒนธรรม) จุดมุ่งหมายในการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการวาดภาพครอบครัวของเด็กเพื่อใช้ตรวจสอบว่าการวาดภาพโครงสร้างมนุษย์ของเด็กสะท้อนถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมในการเน้นเรื่องช่องว่างทางสังคม หรือ ขนาด และเพศ ดังนั้นการตรวจสอบเน้นถึงคุณลักษณะทางวัฒนธรรมในการวาดภาพของเด็กและเกี่ยวกับเรื่องการวัดระดับทางสังคมซึ่งสะท้อนถึงระบบคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยผู้เข้าร่วมการวิจัยคือเด็กเกรด 5 จำนวน 262คน อายุ10-11ปี จากสามโรงเรียน ซึ่งอยู่ในสามวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ได้แก่

- 1.เด็กทานซาเนีย 140 คน (ชาย 67 คน และหญิง 73 คน)
- 2.เด็กที่อยู่ในศูนย์ผู้ลี้ภัยของสถานทูตแอฟริกา 52 คน (ชาย 22 คน และหญิง 30 คน)
- 3.เด็กสวีเดน 70 คน (ชาย 28 คนและหญิง 42 คน)

เด็กๆถูกบอกให้วาดรูปในหัวข้อที่ว่า " ครอบครัวในอนาคตของฉัน" ผลการวิจัยพบว่า

1.เรื่องช่องว่างทางสังคม กับ การเน้นโครงสร้างของมนุษย์/วัตถุ ภาพวาดของเด็กทานซาเนีย มีช่องว่างทางสังคมระหว่างโครงสร้างมนุษย์น้อย เมื่อเด็กวาดภาพกลุ่มคนโครงสร้างของครอบครัวใกล้ชิดกัน ซึ่งหมายความว่ามีการทับซ้อนเป็นบางส่วนระหว่างโครงสร้างมนุษย์ แต่ไม่มีการปิดกันเป็นบางส่วนในโครงสร้างวัตถุ เน้นตกแต่งในส่วนของโครงสร้างมนุษย์ ภาพวาดของเด็กสวีเดน มีช่องว่างทางสังคมระหว่างสมาชิกในครอบครัว เน้นตกแต่งในส่วนของวัตถุ

2.เรื่องช่องว่างทางสังคม และ การทับซ้อนกันทางโครงสร้างมนุษย์/วัตถุการเลือกปิดกันเป็นเพียงบางส่วนของเด็กถูกวิเคราะห์แยกออกเป็น 2 ส่วนคือ

2.1 การทับซ้อนทางโครงสร้างมนุษย์

2.2 การทับซ้อนทางโครงสร้างวัตถุ

การทับซ้อนทางโครงสร้างมนุษย์ถูกพบมากที่สุดในภาพวาดของเด็กแอฟริกันการทับซ้อนทางโครงสร้างวัตถุถูกพบมากที่สุดในภาพวาดของเด็กสวีเดน ผลสำรวจ(จากเด็กชายและหญิง)เปิดเผยว่าเด็กทานซาเนียวาดภาพที่แสดงถึงการทับซ้อนทางโครงสร้างมนุษย์มากกว่า

3. การกระจายส่วนประกอบในการตกแต่งการตกแต่งภาพวาดของเด็กที่สะท้อนถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมถูกตรวจสอบ ในเรื่องการเลือกกระจายโครงสร้างมนุษย์หรือวัตถุ ความถี่ของการวาดภาพที่ตกแต่งโครงสร้างมนุษย์มีรูปแบบเหมือนกับการปิดกั้นทางโครงสร้างมนุษย์ ผลการสำรวจทางเพศซึ่งแสดงความแตกต่างทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับโครงสร้างมนุษย์

4.การตอบสนองในการสัมภาษณ์ หลังการวาดภาพมีการสัมภาษณ์สั้นๆว่า " ให้นูพูดถึงภาพวาดของตัวเองว่าเป็นภาพวาดเกี่ยวกับอะไร" ดังนั้นการวัดระดับทางสังคมจากภาพวาดของเด็กสัมพันธ์กับข้อคิดเห็นของเด็กแอฟริกันให้ความเห็นเกี่ยวกับคนมาก เด็กสวีเดนให้ความเห็นเกี่ยวกับวัตถุมาก

5.การวัดขนาดจากภาพวาด เป็นที่คาดว่าเด็กจะเน้นวาดภาพโครงสร้างของเพศเดียวกันมากกว่าเพศตรงข้าม และ เด็กมักเลือกวาดภาพพ่อหรือแม่โดยเลือกจากผู้ที่มีเพศเดียวกับตน

เนเพิร์ต และ สเตอร์ (Neperud & Stuhr, 1993) ทำการศึกษาการให้คุณค่าศิลปะอินเดียในรัฐวิสคอนซิน โดยประชากรที่เป็นอินเดียแดงและที่ไม่ได้เป็น เป็นการศึกษาข้ามวัฒนธรรม เพื่อหาความหมายของศิลปะในกลุ่มชาติพันธุ์ การวิจัยนี้ศึกษาในทางตอนเหนือของรัฐวิสคอนซิน และบริเวณเขตอนุรักษ์ของเผ่าอินเดีย ชิพเพว และ เมโนมิณี ใช้สไลด์ภาพ 30 ภาพงานศิลปะของอินเดียแดงในวิสคอนซิน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ ศิลปะดั้งเดิมแบบประเพณี ศิลปะแบบส่งผ่าน ศิลปะแบบเปลี่ยนแปลง อย่างละ 10 ภาพ ซึ่งอ้างอิงการจัดกลุ่มจาก สเตอร์ งานที่คัดเลือกมาเป็นงานที่สร้างโดยศิลปินที่ได้รับการยอมรับในกลุ่มอินเดียแดง โดยให้นักเรียนดูแบบสุ่ม ไม่มีการอธิบายถึงงานศิลปะจนกว่าจะมีการให้คำระดับภาพสไลด์แล้วจากนั้นก็ตั้งคำถามให้ประชากรให้ระดับค่าคะแนนกับภาพสไลด์ และให้อธิบายคำระดับคะแนนในแบบสอบถาม ผลที่ได้แสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันในกลุ่มของงานศิลปะที่มาจากความแตกต่างกัน อันเป็นที่มาของ "งานศิลปะแบบอินเดียแดงที่ดี"

ได้มีการตั้งสมมติฐานเอาไว้ล่วงหน้าว่า ถ้าอินเดียแดงยึดถือรูปแบบประเพณี พวกเขาจะให้คุณค่ารูปแบบศิลปะดั้งเดิมแบบประเพณีมากกว่าศิลปะแบบส่งผ่านและศิลปะแบบเปลี่ยนแปลง ซึ่งผลการวิจัยไม่ออกมาเป็นเช่นนั้น อาจเป็นเพราะงานศิลปะดั้งเดิมประเพณีนั้นมีลักษณะของสังคม พิธีกรรม หรือสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณ ซึ่งสมาชิกเผ่าส่วนมากไม่รู้จักหรือไม่เข้าใจและ

อาจเป็นไปได้ว่าในสังคมของโรงเรียนหรือในชีวิตประจำวัน นักเรียนอินเดียนได้ถูกครอบงำทางวัฒนธรรมเรื่องมโนทัศน์เกี่ยวกับศิลปะ นักเรียนสามารถบอกได้แต่ว่างานศิลปะแบบประเพณีเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องใช้ มิใช่งานศิลปะ นอกจากนี้นักเรียนยังสามารถคะเนได้อย่างฉลาดอีกว่า ศิลปินผู้สร้างงานแบบประเพณีนั้นก็คงประเมินงานของพวกเขาว่าเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเช่นกัน มิใช่ผลงานของตนเป็นงานศิลปะตามความรู้สึกของชาวตะวันตก ท้ายที่สุด นักเรียนอาจมองเห็นว่างานศิลปะแบบประเพณีนั้นดูเหมือนกันไปหมด และภายในความคิดของนักเรียนก็ถูกแทนที่ด้วยรูปทรงศิลปะแบบส่งผ่านแล้ว ในงานวิจัยก่อนหน้านี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ศิลปินอินเดียนเกี่ยวกับงานที่พวกเขาสร้างและปฏิกิริยาของผู้ชมงานศิลปะ ก็ได้ผลที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้น ถึงแม้ว่าผลจะไม่ออกมาตามคาด แต่ก็สามารถอธิบายได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล

สำหรับงานวิจัยที่ทดลองในเขตอนุรักษ์เมโนมินี กลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่อินเดียนนั้นอาศัยและเรียนหนังสือในเขตอนุรักษ์ กลุ่มนักศึกษาวิทยาลัยที่ไม่ใช่อินเดียนก็เคยลงเรียนวิชาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของอินเดียน และส่วนใหญ่อาจเคยเข้าร่วมงานเทศกาลหรือพิธีกรรมต่างๆที่จัดขึ้นในเขตอนุรักษ์ ซึ่งทำให้ได้มีโอกาสสัมผัสกับลักษณะงานศิลปะแบบประเพณีและแบบส่งผ่านมาแล้ว ด้วยเหตุผลดังกล่าว กลุ่มนักเรียนที่ไม่ใช่อินเดียนในการทดลองนี้อาจไม่ใช่ตัวแทนประชากรกลุ่มคนไม่ใช่อินเดียนที่ดีที่สุดในการแสดงความเห็นเกี่ยวกับเรื่องคุณค่างานศิลปะของอินเดียนแดง อย่างไรก็ตาม ในเมื่อกลุ่มไม่ใช่อินเดียนนี้ให้ค่าระดับงานศิลปะทุกชนิดต่ำกว่ากลุ่มนักเรียนที่เป็นอินเดียน ก็สามารถคาดได้ว่ากลุ่มคนไม่ใช่อินเดียนที่ไม่ได้อยู่ใกล้ชิดอินเดียนจะให้คุณค่างานศิลปะต่ำกว่าที่เป็นไปในงานวิจัยอีก

ความแตกต่างเพียงประการเดียวก็คือผู้หญิงอินเดียนจะให้ค่างานศิลปะแบบส่งผ่านสูงกว่า ครูผู้หญิงชาวอินเดียนในสถานที่วิจัยทั้ง 2 แห่ง อาจนำเสนอลักษณะศิลปะแบบนี้ให้นักเรียนเห็นมากก็ได้ อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดเรื่อง "งานศิลปะอินเดียนที่ดี" นั้นเปิดรับความหลากหลายตั้งแต่งานศิลปะแบบประเพณี จนถึงแบบที่ดูร่วมสมัยแบบศิลปะตะวันตกมากขึ้น จึงต้องระมัดระวังเพื่อหลีกเลี่ยงการจำกัดว่า อะไรคือศิลปะอินเดียน ? เพื่อไม่ให้ความเชื่อเก่าๆมาเป็นตัวกำหนด

จากงานวิจัยนี้ยืนยันให้เห็นว่า เป็นเรื่องที่ยากมากที่จะระบุงานศิลปะของอินเดียนแต่ละกลุ่ม เช่นงานศิลปะของอินเดียนในวิสคอนซิน หากไม่มีการใช้ลักษณะของงานที่คล้ายคลึงกันแล้ว การระบุว่าอะไรคือศิลปะอินเดียน และการให้คุณค่านั้นก็จะเป็นเรื่องที่ซับซ้อนมาก และจะกลายเป็นการดัดแปลงโดยง่าย (ซึ่งเป็นไปในหลายๆวัฒนธรรม) ในกรณีนี้ ชนิดของวัฒนธรรมได้มาจากมุมมองของอินเดียนต่องานศิลปะอินเดียนซึ่งนำมาจากงานวิจัยของ สเตอร์ในปี 1987

แคทเธอริน แฟลนเนอรี และ มาลคอล์ม วัตสัน (Flannery & Watson, 1995) ได้ทำการศึกษาความแตกต่างทางเพศ และ ความแตกต่างของบทบาททางเพศในการวาดภาพของเด็กในเด็กผิวขาว 114 คนในระดับประถมศึกษาซึ่งแบ่งเป็นเด็ก เกรดสาม 39 คน (ชาย 19 คน และหญิง 20 คน) เด็กเกรดสี่ 40 คน (ชาย 17 คน หญิง 23 คน) และเด็กเกรดห้า 35 (เป็นชาย 17 คน หญิง 18 คน) โดยให้เด็กวาดรูปคน และตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาพวาดของเด็กชายไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงและมีแสดงออกถึงความก้าวร้าวมากกว่าเด็กหญิง
2. ภาพวาดของเด็กหญิงไม่ได้แสดงออกถึงความลึกซึ้งทางอารมณ์มากกว่าเด็กชาย
3. ไม่พบความแตกต่างด้านทักษะในการวาดภาพระหว่างเด็กหญิงและชาย

งานวิจัยของ วิรุณ ตั้งเจริญ (Tungcharoen, 1987) ทำการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการรับรู้และการวาดภาพคนของเด็ก กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็น เด็กที่มีระดับเศรษฐกิจและสังคมปานกลางของสหรัฐอเมริกากับเด็กไทยที่ศึกษาอยู่ในเกรด 1, เกรด 3, เกรด 5 จำนวน 135 คน โดยใช้แบบทดสอบของกู๊ดอินาฟ แฮริส (Goodenough Harris) วัดความรู้ความเข้าใจ ความคิดรวบยอด ความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในและความละเอียดละออโดยการสังเกตจากการวาดภาพคน ซึ่งวิเคราะห์และวัดจากแบบทดสอบของกู๊ดอินาฟ แฮริส ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กไทยแสดงวุฒิภาวะการรู้คิดมากกว่าเด็กอเมริกันในระดับเดียวกัน
2. เด็กไทยแสดงแนวโน้มการรับรู้เชิงวิเคราะห์มากกว่าเด็กอเมริกัน ในทางกลับกันเด็กอเมริกันแสดงแนวโน้มการรับรู้เชิงภาพรวมมากกว่าเด็กไทยในระดับเดียวกัน
3. เด็กหญิงแสดงวุฒิภาวะการรู้คิดมากกว่าเด็กชายในระดับเดียวกัน
4. เด็กชายแสดงแนวโน้มการรับรู้เชิงวิเคราะห์มากกว่าเด็กหญิง ซึ่งเด็กหญิงแสดงแนวโน้มการรับรู้เชิงภาพรวมมากกว่าเด็กชายในระดับเดียวกัน
5. เด็กที่มีอายุมากกว่าแสดงวุฒิภาวะการรู้คิดมากกว่าเด็กที่มีอายุน้อย
6. เด็กที่มีอายุมากกว่าแสดงการรับรู้เชิงวิเคราะห์มากกว่าเด็กที่มีอายุน้อย ซึ่งเด็กที่มีอายุน้อยกว่าแสดงการรับรู้เชิงภาพรวมมากกว่าเด็กที่มีอายุมาก
7. ปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมมีผลกระทบต่อภาพวาดผู้ชาย ภาพวาดผู้หญิง ภาพวาดตนเอง และ ผลรวมของภาพวาดทั้งหมด ในแบบทดสอบ G-HDT
8. ผลกระทบเชิงปฏิสัมพันธ์ แสดงปรากฏการณ์ระหว่างตัวแปรทางเพศกับผลของภาพวาดตนเองและผลรวมของภาพวาดทั้งหมดในแบบทดสอบ G-HDT

9. ผลกระทบเชิงปฏิสัมพันธ์ในระดับชั้นเรียน แสดงปรากฏการณ์ในภาพวาดผู้ชาย ภาพวาดผู้หญิง ภาพวาดตนเอง และ ผลรวมของภาพวาดทั้งหมดใน G-HDT
10. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศ และ ระดับชั้นเรียน มีผลกระทบต่อภาพวาดตนเองและผลรวมของภาพวาดทั้งหมดในแบบทดสอบ G-HDT
11. ปฏิสัมพันธ์ในแต่ละตัวแปรคือ วัฒนธรรม เพศ และ ระดับชั้นเรียน รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประเทศ และ ระดับชั้นเรียน มีผลกระทบในแบบทดสอบ EFT
12. เด็กซึ่งแสดงการรับรู้เชิงวิเคราะห์มากกว่าแสดงแนวโน้มที่จะมีวุฒิภาวะการรู้คิดมากกว่าตามผลการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม
13. เด็กชายและเด็กหญิงอเมริกันแสดงสภาพการรับรู้สมมูลกัน แต่เด็กหญิงกลับมีแนวโน้มที่จะแสดงวุฒิภาวะการรู้คิดมากกว่า
14. เด็กชายไทยแสดงแนวโน้มการรับรู้เชิงวิเคราะห์มากกว่าเด็กหญิง แต่กลับแสดงแนวโน้มวุฒิภาวะการรู้คิดน้อยกว่าเด็กหญิง ในวัฒนธรรมเดียวกัน

พาริเซอร์ (Pariser, 1985) ศึกษาพฤติกรรมการวาดภาพของเด็กว่าการวาดของเด็กวัยชั้นประถมศึกษาชั้นนั้นพัฒนาเช่นไร ทำเช่นไร เด็กจะวาดรูปได้คล่องแคล่วและวาดได้โดยเสรี โดยกลุ่มตัวอย่างคือเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการวาดภาพ 2 วิธีในการค้นคว้า คือ วิธีการวาดภาพวัตถุจริงโดยที่เด็กมองแต่วัตถุลักษณะ Blind Center กับวิธีการวาดภาพลอกเลียนแบบ โดยใช้รูปสัตว์ที่เขียนเป็นลายเส้นของศิลปินเป็นต้นแบบ ผลการวิจัยที่ได้พบว่าการวาดภาพลักษณะการรับรู้ถ่ายทอดจากวัตถุจริงมีลักษณะการวาดภาพแสดงการถ่ายทอดวัตถุ นั้นตามที่เด็กเห็น แต่เด็กบางคนยังวาดรูปสื่อแสดงการถ่ายทอดจากรูปแบบที่เด็กเคยเห็นมาก่อน เช่นภาพจากในการ์ตูน ส่วนการวาดภาพของเด็กที่ใช้วิธีการลอกเลียนแบบรูปศิลปินนั้น มีพฤติกรรมคล้ายกันคือ ลอกเส้นและรูปแบบตามที่เห็นในตัวอย่าง และรูปวาดของเด็กบางคนแทรกประสบการณ์ในการรับรู้ของตนลงในรูปในลักษณะการแสดงออกเฉพาะตัวเด็ก เช่น การเติมสิ่งแวดล้อมลงไปในรูปแบบ ประโยชน์ที่ได้จากการทดลอง ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการวาดภาพของเด็ก ประสบการณ์การรับรู้ของเด็กที่มีต่อการวาดภาพของเด็กแต่ละช่วงอายุ

เบรนท์ วิลสัน และ มายอร์ วิลสัน (Wilson & Wilson, 1979) ได้ทำการศึกษาข้ามวัฒนธรรมในการวาดภาพคน(ภาพคน การเคลื่อนไหว รูปแบบ) ของเด็กอเมริกัน กับเด็กชาวฮิปปี้ โดยได้ทำการเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กอเมริกันและเด็กฮิปปี้จากการวาดภาพคน (ภาพคน การเคลื่อนไหว รูปแบบ) เนื่องจากทั้งสองชาติมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมอย่างมาก เพราะเด็กอเมริกันมีโอกาสในการรับสื่อต่างๆมากกว่า ในขณะที่เด็กฮิปปี้ได้รับการสนับสนุนในเรื่องการวาด

ภาพน้อยรวมทั้งอุปกรณ์ในการวาดภาพก็น้อยกว่า จากผลการวิจัยพบว่า เด็กอเมริกันวาดภาพที่มีโครงสร้างและมีการเคลื่อนไหวมากกว่า และภาพจะมีเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับสื่อมากกว่าซึ่งจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการได้รับสื่อและการสนับสนุนให้เด็กแสดงออกทางศิลปะในกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ มีผลต่อพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก

เบรนท์ วิลสัน และ มายอร์ วิลสัน (Wilson & Wilson, 1977) ได้ทำการศึกษาภาพที่มาจากจินตนาการในการวาดภาพของเด็กและเยาวชน ซึ่งจากการวิจัยมาเป็นเวลาหลายปี ทั้งสองพบว่างานศิลปะเด็กส่วนมากวาดจากความคิดที่เกิดขึ้นจากสื่อ และตัวอย่างที่เป็นที่นิยม การหิบบิ๊มหรือ ลอกเลียนแบบความคิดที่มีอยู่ก่อนเริ่มมีในเด็กก่อนอายุ 6 ขวบ เด็กที่วาดภาพในลักษณะนี้มักไม่มีความก้าวหน้าในการแสดงความคิดของตัวเอง ทั้งสองจึงต้องการตรวจสอบว่าการวาดภาพของเด็กได้รับอิทธิพลจากภายนอก และได้เรียนรู้อะไรจากการเลียนแบบงานของผู้อื่น ทั้งยังต้องการศึกษาว่าความคิดของเด็กถูกพัฒนา เปลี่ยนแปลง และนำไปใช้อย่างไร เพื่อให้สามารถอธิบายได้ว่าทำไมเด็กถึงวาดรูปแบบนั้น จากการสัมภาษณ์เด็กมัธยมศึกษาและนักศึกษาวิทยาลัยจำนวน 147 คน กลุ่มตัวอย่างจะถูกสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานศิลปะที่เขาวาดในวัยเด็ก ขณะวาดรูปไปด้วย เด็กๆวาดรูปจากความทรงจำเกี่ยวกับวัตถุหรือโครงสร้างต่างๆ เช่น มนุษย์ สัตว์ พืช เครื่องจักรกล และเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น เด็กถูกถามคำถามเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพวาดของตน ต่อมาจะถูกถามคำถามใหม่ๆ และถูกสั่งให้วาดภาพเพิ่ม ขณะที่การศึกษากำลังพัฒนา และการสำรวจจะมีการกำหนดแน่นอนขึ้น พบว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมที่ให้เด็กวาดภาพเป็นกลุ่มและขณะเดียวกันเด็กก็ถูกสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลไปด้วย

ผลการวิจัยพบว่า

1. จินตนาการในการวาดภาพของเด็กสามารถมองย้อนกลับไปถึงแหล่งที่มาของภาพวาด ซึ่งแหล่งที่มาดังกล่าวแตกต่างกันไป จินตนาการดังกล่าวอาจถูกหิบบิ๊มมาจากพ่อแม่ พี่ชายพี่สาว หรือเพื่อน สื่อที่เป็นที่นิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ์ตูนและทีวี และจากภาพตัวอย่างและรูปภาพต่างๆ
2. การวาดรูปวัตถุใดโดยเฉพาะเจาะจงเกิดจากการดัดแปลงมาจากวัตถุนั้นเล็กน้อย เวลาเราจินตนาการเรามองเห็น บ้านที่ก และ แยกประเภทสิ่งที่รู้ เมื่อเราวาดภาพ สิ่งที่เรารู้จักสิ่งที่เราเคยเห็นหรือเห็นมาจากของคนอื่น แล้วนำมาใช้วาดภาพของตัวเอง ความคิดแบบนี้อยู่บนองค์ประกอบพื้นฐานทางจิตใจของคนเรา ดังนั้นจุดเริ่มต้นในการวาดรูปของเด็กจะมีพื้นฐานมาจากสถานที่ที่ใช้ในการวาดภาพ (อยากวาดรูปอะไรที่คิดออก ก็วาดเลยไม่ร่างก่อน) โดยเด็กไม่คำนึงถึงการวาดโครงร่างใดๆ

3. เด็กแต่ละคนแสดงออกถึงความสามารถในการวาดภาพวัตถุเฉพาะได้แตกต่างกัน จึงเลือกใช้โปรแกรมการวาดภาพเพื่อหาเหตุผลในเรื่อง ของความขัดแย้งในความสามารถส่วนตัวในการวาดภาพวัตถุของเด็ก รูปแบบที่ดีมีความแม่นยำก็จะถูกใช้ต่อไป ในกรณีนี้ให้เด็กวาดภาพที่ไม่ได้วาดมานาน เมื่อเด็กไม่มีทางเลือกมักเลือกใช้ลักษณะการวาดภาพเก่าๆ บางลักษณะไม่ได้มีไว้สำหรับวัตถุใดโดยเฉพาะ เราสามารถเลือกวิธีการที่ดีและมีคุณสมบัติใกล้เคียงมาใช้แทน

4. เด็กบางคนสามารถใช้วิธีการวาดภาพได้เป็นร้อยๆแบบ จากขั้นตอนการรวม การขยาย และการเฉลี่ยวิธีการที่ใช้ในปัจจุบัน เราสามารถสร้างวิธีการใหม่ที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น คนที่ไม่ใช้วิธีการวาดภาพใดๆเลยหายากมาก

ไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่า จินตนาการในการวาดภาพของเด็กไม่ได้มาจากการเรียนศิลปะ เราเชื่อว่ามันไม่ใช่สิ่งที่ผิดที่เด็ก ได้รับอิทธิพลการวาดภาพมาจากอาจารย์หรือจากพฤติกรรมการลอกเลียนแบบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถเพิ่มความสามารถในการวาดภาพเหมือน

เวย์น เดนนิส (Dennis, 1966) ได้ทำการศึกษา เรื่องประสบการณ์ทางศิลปะและความทันสมัยในรูปแบบศิลปะโดยใช้ GOODENOUGH SCORES ได้ทำการศึกษาในเด็กอายุ 6-7 ปีโดยให้เลือกรูปภาพคนจาก 40 กลุ่มวัฒนธรรม โดยพบว่ากลุ่มวัฒนธรรมที่มีระดับคะแนนสูงสุดคือ อเมริกา และญี่ปุ่น โดยผู้วิจัยสรุปว่าการเลือกรูปแบบดังกล่าวมาจาก 2 ปัจจัยคือ 1.ความทันสมัยของวัฒนธรรมนั้น ๆ 2.ความงามของวัฒนธรรมนั้น ๆ โดย เดนนิส กล่าวว่าความแตกต่างนั้นไม่เกิดขึ้นจาก 1.ปัจจัยด้านพันธุกรรมและชีวภาพ 2.ระบบการศึกษาในโรงเรียน 3.ความแตกต่างของประชากร 4.การศึกษาของผู้ปกครอง

อนัสตาซี (Anastasi, 1958) ได้ศึกษาและรวบรวมภาพวาดและภาพระบายสีของเด็กอายุ 6-12 ปี จาก 31 ประเทศ พบว่าภาพวาดของเด็กจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของเด็ก ซึ่งสังเกตได้ทุกรูปที่เด็กเลือกรวด ภาพที่เด็กเลือกรวดมากนั้น เช่น ภาพคน สัตว์ ต้นไม้ เป็นต้น ถึงอย่างไรก็ตามลักษณะเด่นของภาพในแต่ละประเทศก็แตกต่างกันไป เช่น เด็กอเมริกันกับอินเดียแดง เด็กกรีซ และเด็กบราซิล พอใจที่จะวาดสิ่งต่างๆภายในบ้าน ส่วนเด็กจากเดนมาร์คและญี่ปุ่น ก็สนใจสิ่งต่างๆภายนอกบ้าน นอกจากนี้ในแต่ละประเทศยังนิยมวาดภาพสัตว์ต่างๆแตกต่างกันไป เช่น ในออสเตรเลียวาดจิงโจ้ ในอัฟริกาวาดอูฐ และในอเมริกาได้วาดสมเสร็จ นอกจากนี้ภาพที่เด็กวาดก็แสดงให้เห็นถึงอาชีพที่สำคัญของแต่ละชาติ เช่น วาดภาพปีนต้นไม้ ปาล์มเพื่อเก็บลูกหรือภาพการใช้อูฐในการเดินทาง การขนส่ง ส่วนการวาดภาพจากจินตนาการนั้น เนื้อหาของภาพที่วาดยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนาซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละชาติ

แฮร์รี การ์ดิเนอร์ (Gardiner, 1969) ได้ทำการศึกษาข้ามวัฒนธรรมเปรียบเทียบการแสดงออกถึงความรุนแรงในภาพวาดเด็กได้ทำการวิจัยในเด็กชายอายุ 11-13 ปี จำนวน 2,382 คนจาก 26 กลุ่มวัฒนธรรม โดยให้วาดภาพคน และ ให้เกณฑ์ในการแปลความหมายภาพจากเดนิสและการ์ดิเนอร์ จาก 1.การปรากฏภาพอาวุธ 2.ภาพคนกำลังต่อสู้ 3.ภาพคนตาย หรือ บาดเจ็บ หรือ แสดงเครื่องหมายยศต่าง ๆ โดยพบความรุนแรงแสดงออกในภาพของเด็กไทยมากที่สุดซึ่งตรงกับสมมติฐานของผู้วิจัย เนื่องจากสังคมไทยต่อต้านการแสดงออกทางอารมณ์ที่รุนแรงก้าวร้าว เด็กจึงแสดงออกถึงความก้าวร้าวในภาพเขียนมากกว่าชาติอื่น

จากงานวิจัยต่างประเทศผู้วิจัยได้ทำการสรุปถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการวาดภาพระบายสี 5 ประการดังนี้

- 1.ด้านโอกาสในการพบเห็นสื่อ
- 2.ศาสนาและความเชื่อ
- 3.สภาพแวดล้อม
- 4.การอบรมเลี้ยงดู
- 5.การได้รับการศึกษา

1. ด้านโอกาสในการพบเห็นสื่อ ค็อกและคณะได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการวาดภาพระหว่างเด็กอังกฤษและเด็กญี่ปุ่น โดยมุ่งเน้นพิจารณาผลที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างอายุ เพศ และวัฒนธรรม พบว่าเด็กที่มีอายุมากกว่ามีคะแนนสูงกว่า เด็กหญิงได้รับคะแนนมากกว่าเนื่องจากวาดส่วนประกอบอื่นๆได้ละเอียดมากกว่า เด็กชาย เด็กญี่ปุ่นได้รับคะแนนมากกว่า ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการที่ในประเทศญี่ปุ่นนั้น มีอุตสาหกรรมหนังสือการ์ตูนขนาดใหญ่ทำให้เด็กๆได้พบเห็นลักษณะภาพวาดคนในท่าทางเคลื่อนไหวต่างๆอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ เด็กญี่ปุ่นเองยังเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตหนังสือการ์ตูนของตนเองด้วย อย่างไรก็ตามข้อสันนิษฐานประการหนึ่งที่ว่าเด็กชายญี่ปุ่นจะมีการดัดแปลงท่าทางของการวาดภาพคนมากกว่าก็ไม่เป็นไปตามนั้น งานวิจัยยังพบด้วยว่าภาพวาดจากเด็กหญิงชาวญี่ปุ่นนั้นไม่ได้มีโครงสร้างแตกต่างไปจากเด็กชายหรือเด็กอังกฤษแต่อย่างใด (Cox; Koyasu; Hiranuma; Perara, 2001) ซึ่งจากการศึกษาของค็อกและคณะนอกจากจะแสดงให้เห็นอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการวาดภาพระบายสี ยังแสดงให้เห็นความสำคัญของตัวแปรเรื่อง เพศและอายุ ว่าเป็นตัวแปรสำคัญในการศึกษาวิจัย

2.ศาสนาและความเชื่อ ราเซล เลฟ วีเซล และ อาลีน ฮาล เครนาวี ได้ทำการศึกษาจากการรับรู้ของเด็กเบดูอิน-อาหรับ จากครอบครัวที่สามมีภรรยามากกว่าหนึ่ง โดยให้เด็กวาดภาพครอบครัวของแต่ละคน พบว่าเด็กทุกคนจะวาดภาพแม่ผู้ให้กำเนิดมีขนาดใหญ่กว่าภรรยาคนอื่นๆประมาณหนึ่งในสามของเด็กไม่วาดภาพบิดาของตนซึ่งเป็นเด็กที่เกิดจากภรรยาใหญ่ทั้งสิ้นหรือ

วาดพ่อด้วยแต่มีขนาดเล็กกว่ามารดาผู้ให้กำเนิดหนึ่งในสามวาดครอบครัวของตนเองไว้ด้านหน้า และวาดภรรยา และ พี่น้องอื่น ๆ ไว้ด้านหลัง เด็กสามในสี่ที่เป็นลูกของภรรยาใหญ่จะระบุด้วยว่า แม่ตนเป็นภรรยาใหญ่ ซึ่งเด็กที่เป็นลูกของภรรยาเล็กจะไม่ระบุสถานะของมารดาตนเอง (Lev-Wiesel & Al-Krenawi, 2000) และจากงานวิจัยของ เดนนิส ซึ่งทำการศึกษาในเด็กที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมที่การแสดงรูปลักษณะคนเป็นเรื่องเคร่งครัดทางศาสนาพบว่าเด็กในกลุ่มนี้จะมีพัฒนาการด้านการวาดภาพคนต่ำ ซึ่งจากงานวิจัยทั้งสองแสดงให้เห็นว่าศาสนาและความเชื่อมีผลต่อการวาดภาพระบายสีของเด็กนอกจากนั้นยังทำให้เห็นว่าภาพระบายสีของเด็กนั้นเราสามารถนำมาวิเคราะห์ถึงประสบการณ์และทัศนคติของเด็กได้

3.สภาพแวดล้อม แมคฟี ได้ทำการเสนอผลการวิจัยของ ทอร์นบู ที่ได้ทำการศึกษาชาวปีกมี (Pygmy) ซึ่งเขาได้พาชาวปีกมีออกจากป่าสู่พื้นที่ปกติ(พื้นที่ไม่ใช่ป่าทึบ)เป็นครั้งแรกพบว่า ไม่สามารถแยกแยะในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างระยะกับขนาดของวัตถุ เพราะประสบการณ์ของพวกเขาจะต้องมองวัตถุในระยะใกล้เนื่องจากอยู่ในป่าทึบ (Turnbull, 1962 อ้างถึงใน Mcfee, 1998) มิลเลอร์ ทำการวิจัยและพบว่า การได้สังเกตวัตถุรูปทรง 3 มิติ นั้นมีส่วนช่วยในการวาดรูปวัตถุ นั้น ๆ ออกมาเป็น 2 มิติ ได้ดีขึ้น ซึ่งในการศึกษาเด็กชาวออร์ทเซียน (Orotchen) ซึ่งแทบแยกตัวออกจากสื่อต่าง ๆ ทุกชนิด เด็กพวกนี้สามารถวาดภาพวงเรณเดี่ยร์ออกมาเป็น 3 มิติได้ซึ่งเกิดมาจากการดำรงชีวิตของพวกเขาต้องอาศัยวงเรณเดี่ยร์ในการหาอาหาร ใช้เป็นแหล่งอาหาร และใช้หนังเป็นเครื่องนุ่งห่ม (Miller, 1973 อ้างถึงใน Mcfee, 1998)

4.การอบรมเลี้ยงดู จากการศึกษาความแตกต่างระหว่างเด็กชาย และ หญิงในความชอบในการวาดภาพ เพื่อศึกษาอิทธิพลทางเพศ และคุณลักษณะที่ถูกใช้ในการวาดภาพ โดยให้เด็กเลือกวาดภาพจากสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นพบว่าเมื่อให้ทางเลือกเด็กชายและหญิงจะเลือกสิ่งที่คล้ายคลึงกับเพศของตน เด็กหญิงจะเน้นเรื่องสิ่งที่เห็นอยู่ทั่วไป ความเอาใจใส่ ประสบการณ์ทางสังคม ชีวิตในเมือง ธรรมชาติ สัตว์ และ ภาพรูปร่างของคน เด็กชายมักเน้นเรื่องกีฬาในภาพมากกว่าเด็กหญิงทั้งยังเน้นเรื่องอันตราย ความก้าวร้าว เครื่องจักร ความรุนแรง ความเป็นวีรบุรุษ การท่องเที่ยว ศาสนา และการผจญภัย (Tuman, 1999) จากการทำการศึกษาการแสดงผลออกทางการวาดภาพศึกษาการใช้ช่องว่างระหว่างสังคมที่มีผลกระทบจากเชื้อชาติและเพศ ในเด็ก อาฟริกัน-อเมริกัน และ เด็ก ยุโรป-อเมริกัน ผลการวิจัยพบว่า เด็กทุกคนจะมีช่องว่างน้อยในระหว่างเพื่อนที่มีเพศ และเชื้อชาติเดียวกัน เด็กอาฟริกัน-อเมริกันจะมีช่องว่างระหว่างเพื่อนที่มีเพศ และเชื้อชาติเดียวกันน้อยกว่าเด็กยุโรป-อเมริกัน ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศในทั้งสองเชื้อชาติ (Holmes, 1997) ได้ทำการศึกษาการวัดระดับทางสังคมจากภาพวาดครอบครัวของเด็กเปรียบเทียบเด็กจากสามวัฒนธรรมได้แก่ 1.เด็กทานซาเนีย 2.เด็กที่อยู่ในศูนย์ผู้ลี้ภัยของสถานทูตแอฟริกา 3.เด็กสวีเดน เด็กๆถูกบอกให้วาดรูปในหัวข้อที่ว่า " ครอบครัวในอนาคตของฉัน" ผล

การวิจัยพบว่า เด็กทานซาเนีย มีช่องว่างทางสังคมระหว่างโครงสร้างมนุษย์น้อย เมื่อเด็กวาดภาพ กลุ่มคนโครงสร้างของครอบครัวใกล้เคียงกัน การทับซ้อนทางโครงสร้างวัตถุการทับซ้อนทางโครงสร้างมนุษย์ถูกพบมากที่สุดในภาพวาดของเด็กแอฟริกันการทับซ้อน ทางโครงสร้างวัตถุถูกพบมากที่สุดในภาพวาดของเด็กสวีเดน ผลสำรวจ(จากเด็กชายและหญิง) เปิดเผยว่าเด็กทานซาเนียวาดภาพที่แสดงถึงการทับซ้อนทางโครงสร้างมนุษย์มากกว่า จากการตอบสนองในการสัมภาษณ์ หลังการวาดภาพมีการสัมภาษณ์สั้นๆว่า “เด็กเด็กแอฟริกันให้ความเห็นเกี่ยวกับคนมาก เด็กสวีเดนให้ความเห็นเกี่ยวกับวัตถุมาก เด็กมักเลือกวาดภาพพ่อหรือแม่โดยเลือกจากผู้ที่มีเพศเดียวกับตน

สเวน แอนเดรสสัน (Andersson,1995)แคทเธรีน แพลนเนอร์ และ มาลคอล์ม วัตสัน (Flannery & Watson,1995) ได้ทำการศึกษาความแตกต่างทางเพศ และ ความแตกต่างของบทบาททางเพศในการวาดภาพของเด็กในเด็กผิวขาว 114 คนในระดับประถมศึกษาซึ่งแบ่งเป็นเด็กเกรดสาม 39 คน(ชาย19คน และหญิง 20คน) เด็กเกรดสี่ 40คน (ชาย 17คน หญิง 23 คน) และเด็กเกรดห้า 35 (เป็นชาย 17คน หญิง 18คน) โดยให้เด็กวาดรูปคน และตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าภาพวาดของเด็กชายไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริงและมีแสดงออกถึงความก้าวร้าวมากกว่าเด็กหญิง ภาพวาดของเด็กหญิงไม่ได้แสดงออกถึงความลึกซึ้งทางอารมณ์มากกว่าเด็กชายไม่พบความแตกต่างด้านทักษะในการวาดภาพระหว่างเด็กหญิงและชาย แฮร์รี การ์ดิเนอร์ ได้ทำการศึกษาข้ามวัฒนธรรมเปรียบเทียบการแสดงออกถึงความรุนแรงในภาพวาดเด็กได้ทำการวิจัยในเด็กชายอายุ 11-13 ปี จาก 26 กลุ่มวัฒนธรรม โดยให้วาดภาพคน และ ให้เกณฑ์ในการแปลความหมายภาพจากเดนิสและการตีเนอร์ จาก 1.การปรากฏภาพอาวุธ 2.ภาพคนกำลังต่อสู้ 3.ภาพคนตาย หรือ บาดเจ็บ หรือ แสดงเครื่องหมายยศต่าง ๆ โดยพบความรุนแรงแสดงออกในภาพของเด็กไทยมากที่สุดซึ่งตรงกับสมมติฐานของผู้วิจัย เนื่องจากสังคมไทยต่อต้านการแสดงออกทางอารมณ์ที่รุนแรงก้าวร้าว เด็กจึงแสดงออกถึงความก้าวร้าวในภาพเขียนมากกว่าชาติอื่น (Gardiner,1969)

5.การได้รับการศึกษา จากการศึกษาการให้คุณค่าศิลปะอินเดียนแดงในรัฐวิสคอนซิน โดยประชากรที่เป็นอินเดียนแดงและที่ไม่ได้เป็น เพื่อหาความหมายของศิลปะในกลุ่มชาติพันธุ์ ไซส์ไลด์ภาพ 30 ภาพงานศิลปะของอินเดียนแดงในวิสคอนซิน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ ศิลปะดั้งเดิมแบบประเพณี ศิลปะแบบส่งผ่าน ศิลปะแบบเปลี่ยนแปลง อย่างละ 10 ภาพ ซึ่งอ้างอิงการจัดกลุ่มจาก สเตอร์ พบว่าอาจเป็นไปได้ว่าในสังคมของโรงเรียนหรือในชีวิตประจำวัน นักเรียนอินเดียนได้ถูกรอบำทางวัฒนธรรมเรื่องมโนทัศน์เกี่ยวกับศิลปะ นักเรียนสามารถบอกได้แต่ว่างานศิลปะแบบประเพณีเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องใช้ มิใช่งานศิลปะ นอกจากนี้นักเรียนยังสามารถคะเนได้อย่างฉลาดอีกว่า ศิลปินผู้สร้างงานแบบประเพณีนั้นก็คงประเมินงานของพวกเขาว่าเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมเช่นกัน ไม่ถือว่างานของตนเป็นงานศิลปะ

ตามความรู้สึกของชาวตะวันตก นักเรียนอาจมองเห็นว่างานศิลปะแบบประเพณีนั้นดูเหมือนกันไปหมด และภายในความคิดของนักเรียนก็ถูกแทนที่ด้วยรูปทรงศิลปะแบบส่งผ่านแล้ว ในงานวิจัยก่อนหน้านี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ศิลปินอินเดียเกี่ยวกับงานที่พวกเขาสร้างและปฏิกิริยาของผู้ชมงานศิลปะ ก็ได้ผลที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้น ถึงแม้ว่าผลจะไม่ออกมาตามคาด แต่ก็สามารถอธิบายได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล (Neperud & Stuhr, 1993)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสาระในภาพพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ในกรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดในการดำเนินงานวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
2. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร
3. เครื่องมือในการวิจัยและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. เก็บรวบรวมข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูล
6. นำเสนอผลการวิจัย

1. การศึกษารวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูล ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางการวาดภาพพระบายสีจากเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ วารสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

1.2 ศึกษาหลักสูตร เนื้อหาการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกวัฒนธรรมไทยไว้ในกิจกรรมต่างๆ

1.3 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการวาดภาพพระบายสี จากงานวิจัยต่างๆ

1.4 ศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบของวัฒนธรรมไทย ประกอบกับงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวข้องกับบริบททางวัฒนธรรม เพื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาสาระที่ปรากฏในภาพพระบายสีของเด็กที่เกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรมไทยและนำเกณฑ์ที่ได้มาทดลองศึกษากับภาพตัวอย่างภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการของภาพตัวอย่างจากหน่วยงานที่เคยจัดประกวด

2. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชายและหญิงที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ปีการศึกษา 2546 โดย ในกรุงเทพมหานคร จาก 4 สังกัด โดยจากสถิติ พ.ศ. 2545 แต่ละสังกัดมีจำนวนนักเรียนจำแนกตามรายสังกัดดังต่อไปนี้

1. สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย (ทบวง) มีนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 1,568

คน

2. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) มีนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 12,863 คน
3. สังกัดกรุงเทพมหานคร (กทม) มีนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 83,675 คน
4. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช) มีนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 72,131 คน

รวมจำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครทั้งหมด มีจำนวน 170,237 คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการทำการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มประชากรตามตารางสำเร็จรูปของ Yamane ที่ 95% โดยผู้ศึกษาต้องการให้มีความคลาดเคลื่อนได้ $+5$ จากตารางพบว่าที่ค่าความเชื่อมั่น 95% จึงได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างมีขนาด 400 คน (เพื่อให้ประชากรนักเรียนหญิงและชายมีขนาดเท่ากันในแต่ละสังกัด จึงได้ปรับให้เป็น 404 คน) กำหนดจำนวนนักเรียนในแต่ละสังกัดโดยเทียบอัตราส่วนร้อยละ ดังต่อไปนี้

1. สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย (0.92%)
2. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (7.56%)
3. สังกัดกรุงเทพมหานคร (49.15%)
4. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (42.37%)

ขั้นตอนการสุ่ม กลุ่มตัวอย่างประชากร

จากสถิติ พ.ศ. 2545 จำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในแต่ละสังกัดมีดังนี้

1. สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย (ทบวง) มีจำนวน 3 โรงเรียน
2. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) มีจำนวน 38 โรงเรียน
3. สังกัดกรุงเทพมหานคร (กทม) เปิดสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 428 โรงเรียน
4. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช) เปิดสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 306 โรงเรียน

โดยทำการสุ่มเลือก 1 เขตจากแต่ละสังกัดโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ทำการสุ่มเลือกโรงเรียน และห้องเรียนตามลำดับ โดยรายชื่อโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรในการศึกษาครั้งนี้มีดังนี้คือ

สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

1. โรงเรียนประถมสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. โรงเรียนสายน้ำทิพย์

สังกัดกรุงเทพมหานคร

1. โรงเรียนวัดดอกไม้
2. โรงเรียนวัดช่องนนทรี

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

1. โรงเรียนพระมหาไถ่ศึกษา

หลังได้ทำการสุ่มเลือกประชากรแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนที่ใช้ในการศึกษาทั้ง 5 โรงเรียนได้จำนวนภาพทั้งสิ้น 564 ชิ้น

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียนที่ได้ทำการเก็บข้อมูลจริง จำแนกตามเพศ

เพศ	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5				ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6				รวม
	กทม.	สข.	สปฐ.	ทบวง	กทม.	สข.	สปฐ.	ทบวง	
ชาย	68	52	22	14	71	44	18	-	289
หญิง	60	48	23	12	72	35	25	-	275
รวม	128	100	45	26	143	79	43	0	564

หลังจากเก็บข้อมูลได้ตามจำนวนดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 1 แล้วผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกภาพประกอบด้วย 3 เกณฑ์ดังนี้คือ 1.มีความตรงตามเนื้อหา 2.ภาพเสร็จสมบูรณ์ 3.ตอบแบบสอบถามครบถ้วน จากนั้นทำการสุ่มเลือกจนครบจำนวนตามสัดส่วนที่ต้องการในแต่ละสังกัด จนครบจำนวน 404 ภาพ ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5				ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6				รวม	ร้อยละ
	กทม.	สข.	สปฐ.	ทบวง	กทม.	สข.	สปฐ.	ทบวง		
ชาย	50	42	8	2	50	42	8	0	202	50
หญิง	50	42	8	2	50	42	8	0	202	50
รวม	100	84	16	4	100	84	16	0	404	100
ร้อยละ	24.75	20.79	3.96	0.99	24.75	20.79	3.96	0	100	100

ตารางที่ 3 จำนวนและค่าร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ประถมศึกษาปีที่ 6
จำแนกตามสังกัด อายุ/เพศ ของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5								ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6								รวม	ร้อยละ
	กทม.		เอกชน		สปร.		ทบวง		กทม.		เอกชน		สปร.		ทบวง			
	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ		
10ปี	7	5	10	13	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	37	9.16
11ปี	28	41	30	23	6	6	2	2	5	4	10	14	1	2	-	-	174	43.07
12ปี	13	4	2	6	1	1	-	-	37	38	32	27	7	6	-	-	174	43.07
13ปี	2	-	-	-	-	-	-	-	7	7	-	1	-	-	-	-	17	4.20
14ปี	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0.25
15ปี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0.25
รวม	50	50	42	42	8	8	2	2	50	50	42	42	8	8	0	0	404	100

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 3 รายการดังนี้

เครื่องมือชุดที่ 1 ใบคำสั่งและกระดาษที่ใช้ในการวาดภาพ โดยคำสั่งในการวาดภาพ ครั้งนี้คือ "วัฒนธรรมไทยในใจฉัน" ให้เวลาในการวาด 40 นาที ลงบนกระดาษขนาด 8 x 11 นิ้ว ในชั่วโมงศิลปะศึกษา ผู้วิจัยจะทำการแจกอุปกรณ์ที่ใช้ในการวาดให้นักเรียนเหมือนกันทุกคนดังมีรายการดังนี้คือ 1. สีไม้ 24สี 2. ดินสอ 3. ยางลบ 4. กบเหลาดินสอ 5. ถุงสำหรับใส่เศษขยะ หลังจากนักเรียนวาดภาพเสร็จแล้ว ให้นักเรียนบรรยายภาพในกรอบที่กำหนดไว้บริเวณหลังภาพโดยให้บรรยายถึง 1. ภาพที่นักเรียนวาดในวันนี้เกี่ยวกับเรื่องราวอะไร ? 2. นักเรียนมีความประทับใจอะไรจึงวาดภาพภาพนี้ ? (กระดาษที่ผู้วิจัยได้แจกให้กับนักเรียนในครั้งนี้ ได้มีการกำหนดกรอบภาพเล็กเข้ามาจากขอบกระดาษด้านละครึ่งนิ้วเพื่อในการบันทึกภาพจะได้ภาพเต็มครบถ้วน)

เครื่องมือชุดที่ 2 แบบสอบถามนักเรียน หลังจากทำเครื่องมือชุดที่ 1 เสร็จแล้วให้นักเรียนตอบแบบสอบถาม ใช้เวลา 10 นาที แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วนคือ 1. สภาพภูมิหลัง 2. ความคิดเห็นของนักเรียนโดยให้นักเรียนทำพร้อมๆกัน ซึ่งผู้วิจัยทำการอ่านและอธิบายไปด้วยทุกข้อ

เครื่องมือชุดที่ 3 แบบวิเคราะห์ภาพ ใช้ในการวิเคราะห์ภาพ 2 ประเด็นด้วยกันคือ 1. เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ 2. รายละเอียดที่ปรากฏในภาพ โดยทำการวิเคราะห์ใน 8 ประเด็นดังนี้ 1.ชาติ 2. ศาสนา 3. การเมืองการปกครอง 4. ประเพณี 5. ปัจจัยในการดำรงชีวิต 6. ศิลปกรรม 7. จรรยาบรรณ 8. การละเล่น

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

ศึกษาศึกษาข้อเขียนของ แมคฟี (McFee,1961; 1998) และ แมคฟี และ เด็กท์ (McFee & Degge,1977) งานวิจัยทางศิลปศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในบริบททางวัฒนธรรมและข้ามวัฒนธรรมและงานวิจัยเกี่ยวกับภาพวาดระบายสีรวมทั้ง คำรา เอกสาร ที่เกี่ยวกับขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็กอายุ 9-12 ปี จากทฤษฎีพัฒนาการของ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld,1987) และเอกสารอื่นๆเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกกลุ่มประชากรและในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

1. การสร้างเครื่องมือชุดที่ 1 ศึกษาจากตัวอย่างภาพระบายสีในหัวข้อ “สำนึกไทยในใจฉัน” โดยผู้วิจัยได้ขอตัวอย่างภาพระบายสีจาก สาขาวิชาศิลปศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งจัดการประกวดวาดภาพร่วมกับช่อง 9 อ.ส.ม.ท. และ ศึกษาจากเนื้อหาหลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533)ในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในส่วนรายวิชาที่มีการสอดแทรกเนื้อหาวัฒนธรรมไทยไว้ (วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต) ปรับหัวข้อในการวาดภาพให้สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ โดยกำหนดหัวข้อ “วัฒนธรรมไทยในใจฉัน” ให้นักเรียนวาด

2. การสร้างเครื่องมือชุดที่ 2 ศึกษาจากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศและหลักสูตร 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้ทำการสร้างแบบสอบถามโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1.สถานภาพภูมิหลัง 2.ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี

3. การสร้างเครื่องมือชุดที่ 3 แบบวิเคราะห์ภาพได้ทำการสร้างจากกรอบงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาคำราและเอกสารต่างๆที่ได้รวบรวมไว้ โดยมี 8 ประการดังนี้ 1.ชาติ 2. ศาสนา 3. การเมืองการปกครอง 4. ประเพณี 5. ปัจจัยในการดำรงชีวิต 6. ศิลปกรรม 7. จรรยาบรรณ 8. การละเล่น

4. นำเครื่องมือที่ได้สร้างขึ้น ตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติม โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในเรื่องความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องชัดเจนของภาษา การใช้ถ้อยคำ เพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบแก้ไข ความตรงของเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา และการใช้ภาษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจแก้ไขเครื่องมือในครั้งนี้ ดังนี้

5.1 เป็นนักวิชาการด้านศิลปศึกษา 2 ท่าน โดยเป็นอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอน ไม่นต่ำกว่า 5 ปีและมีประสบการณ์ทางการวิจัย

5.2 เป็นครูระดับประถมศึกษา 2 ท่าน ที่มีประสบการณ์ในการสอนไม่ต่ำกว่า 5ปี

5.3 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม โดยเป็นอาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอน ไม่น้อยกว่า 5 ปีและมีประสบการณ์ทางการวิจัย (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 5 ท่าน เสนอในภาคผนวก)

6. นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โรงเรียนวัดชัยมงคล ระดับละ 1 ห้องเรียน เป็นจำนวนนักเรียนรวม 70 คน ผู้วิจัยได้สุ่มเลือกจำนวน 30 ภาพจากการทดลองเครื่องมือ เพื่อนำมาหาค่าความสอดคล้องภายในและภายนอกโดยผู้วิจัย นำภาพวาดมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือชุดที่ 3 (แบบวิเคราะห์ภาพ) 2 ครั้ง โดยในแต่ละครั้งมีระยะห่างกัน 1 สัปดาห์(ประคอง กรรณสูตร, 2539) หลังจากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญอีก 2 ท่าน ทำในกระบวนการดังกล่าวด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 ท่านประกอบด้วย

6.1 นักวิชาการทางศิลปศึกษาซึ่งเป็นครูระดับประถมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอน ไม่น้อยกว่า 5 ปีและมีประสบการณ์ทางการวิจัย 1 ท่าน

6.2 ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอน ไม่น้อยกว่า 5 ปี 1 ท่าน (รายนามผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 ท่าน เสนอในภาคผนวก)

จากนั้นนำผลที่ได้ของแต่ละคนมาตรวจหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจโดยใช้สูตรเพียร์สัน (Pearson's peoduct moment correlation coefficient)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจหรือผู้สังเกตจากสูตร

$$r_{xy} = \frac{n\sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{[n\sum X^2 - (\sum X)^2][n\sum Y^2 - (\sum Y)^2]}}$$

r_{xy} หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจหรือผู้สังเกต

X หมายถึง คะแนนจากผู้ตรวจหรือผู้สังเกตคนที่ 1

Y หมายถึง คะแนนจากผู้ตรวจหรือผู้สังเกตคนที่ 2

N หมายถึง จำนวนภาพวาดของเด็กทั้งหมด

(ประคอง กรรณสูตร, 2539)

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการตรวจให้คะแนนระหว่างผู้ตรวจคนที่ 1 และผู้ตรวจคนที่ 2 และความเที่ยงในการตรวจซ้ำ

การตรวจให้คะแนน	การประเมิน								
	ชาติ	ศาสนา	การเมืองการปกครอง	ประเพณี	ปัจจัยในการดำรงชีวิต	ศิลปกรรม	จรรยาบรรณ	การละเล่น	คะแนนรวม
ผู้ตรวจคนที่ 1 (ตรวจซ้ำ)ครั้งที่ 1,2	1	1	1	0.93	0.67	1	1	0.84	0.92
ผู้ตรวจคนที่ 2 (ตรวจซ้ำ)ครั้งที่ 1,2	1	1	1	1	1	1	0.90	1	0.98
ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างผู้ ตรวจคนที่ 1 และ 2	1	0.80	1	0.69	0.94	0.74	0.56	0.47	0.74

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีนัยสำคัญดังนี้

1. เมื่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ .00 (ประมาณ .30 และต่ำกว่า) ถือว่าเป็นค่าสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับต่ำ
2. เมื่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ .50 (ประมาณ .30-.70) ถือว่าเป็นค่าสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับกลาง
3. เมื่อค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เข้าใกล้ 1.00 (ประมาณ .70-.90) ถือว่าเป็นค่าสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับสูง (หากสูงกว่า .90 ถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก)

จากการตรวจให้คะแนนและหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ตรวจ 1 และผู้ตรวจ 2 (ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ก) พบว่าผู้วิจัยมีค่าสหสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกอยู่ในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 ท่าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสามารถทำการตรวจให้คะแนนการวาดภาพของนักเรียนทั้งหมดต่อไปได้ด้วยตนเอง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากได้ทำทดลองใช้และปรับปรุงเครื่องมือแล้ว ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ขออนุญาตความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อยื่นให้กับโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เมื่อได้รับการตอบรับแล้วจึงนัดหมายวัน เวลา ในการเก็บข้อมูลต่อไป

2. เตรียมเอกสารและอุปกรณ์อันได้แก่ แบบทดสอบการวาดภาพ (ประกอบด้วย กระดาษวาดภาพ ดินสอ ดินสอสีขนาด 24 สี ยางลบ กบเหลาดินสอ ฤกษ์ยะ) แบบสอบถามสำหรับนักเรียน แบบสัมภาษณ์สำหรับครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษาของแต่ละโรงเรียน
3. ก่อนทำการทดลองจะได้รับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ชื่อ เลขที่ และเพศของเด็กแต่ละคนจากครูประจำชั้น นักเรียนทุกคนจะได้รับเลขที่ใหม่จากผู้วิจัยโดยติดไว้ที่ตัวเด็ก และเลขที่ดังกล่าวจะถูกบันทึกไว้ให้ตรงกับแบบทดสอบชุดที่เด็กทำตามรายการต่างๆ ทุกชุด
4. จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในชั้นเรียน ตามวันและเวลาเรียนโดยใช้เวลา 1 คาบเรียน (ประมาณ 50-60 นาที ขึ้นอยู่กับโรงเรียน)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์ผลการวาดภาพด้วยเครื่องมือชุดที่ 3 (แบบวิเคราะห์ภาพ) ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการหาค่าความถี่ (frequency) และการหาค่าร้อยละ (percentage)
2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับนักเรียนด้วยวิธีการหาค่าความถี่ (frequency) และการหาค่าร้อยละ (percentage)

6. การนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่องการศึกษาสาระในภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับสถานภาพภูมิหลังของนักเรียน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสี เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี ปัจจัยในการดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสี เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในเรื่องราวหลักในแต่ละด้าน (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี ปัจจัยในการดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสี เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในรายละเอียดที่ปรากฏด้านต่างๆ (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี ปัจจัยในการดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสี เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในรายละเอียดที่ปรากฏในเรื่องราวหลัก ในแต่ละด้าน(ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี ปัจจัยในการดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับสถานภาพภูมิหลังของนักเรียน

ตารางที่ 5 จำนวนและค่าร้อยละ เกี่ยวกับ สถานภาพและภูมิหลังของนักเรียน

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับชั้น		
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	204	50.50
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	200	49.50
1. เพศ		
หญิง	202	50.00
ชาย	202	50.00
2. อายุ		
12 ปี	174	43.07
11 ปี	174	43.07
10 ปี	37	9.16
13 ปี	17	4.20
14 ปี	1	0.25
15 ปี	1	0.25
3. นับถือศาสนา		
พุทธ	382	94.55
คริสต์	14	3.47
อิสลาม	8	1.98
4. ในวิชาศิลปะศึกษา นักเรียนสนใจกิจกรรมใดต่อไปนี้เป็นมากที่สุด		
วาดภาพระบายสี	255	63.12
ปั้นและแกะสลัก	62	15.35
การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุ	43	10.64
การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ(การจัดนิทรรศการศิลปะ)	23	5.69
การพิมพ์	21	5.20
5. ในวิชาศิลปะศึกษาครูมักจะให้นักเรียนทำกิจกรรมใดต่อไปนี้น้อยครั้งที่สุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยและกากบาทหน้ากิจกรรมที่ไม่เคยทำ		
ครูสอนกิจกรรมการวาดภาพระบายสีเป็นอันดับที่ 1	371	91.82

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ครูสอนกิจกรรมการสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่าง ๆ เป็นอันดับที่3	115	28.47
ครูไม่เคยสอนกิจกรรมการปั้นและแกะสลัก	138	34.16
ครูไม่เคยสอนกิจกรรมการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ (การจัดนิทรรศการศิลปะ)	153	37.87
ครูไม่เคยสอนกิจกรรมการพิมพ์	142	35.15
6. ในวิชาศิลปะศึกษา กิจกรรมใดต่อไปนี้อุดมแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยบ่อยครั้งที่สุด		
วาดภาพระบายสี	348	86.14
ปั้นและแกะสลัก	24	5.94
การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ (การจัดนิทรรศการศิลปะ)	20	4.95
การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ	10	2.48
การพิมพ์	2	0.50
7. นักเรียนมีโอกาสในการวาดภาพระบายสีอย่างไร		
ทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง	250	61.88
เมื่อครูสั่ง	122	30.20
ไม่ค่อยได้วาด	32	7.92
8. นักเรียนได้รับการสนับสนุนในการเรียนศิลปะจากครอบครัวอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
จัดซื้ออุปกรณ์ให้	281	69.55
ผู้ปกครองแนะนำด้วยตนเอง	161	39.85
พาไปดูนิทรรศการศิลปะหรือพิพิธภัณฑ์	134	33.17
ให้นักเรียนเรียนพิเศษศิลปะ	63	15.59
ไม่สนับสนุน	2	0.50
ที่สอน	1	0.25
พ่อแม่ร่วมทำกิจกรรมด้วย	1	0.25
9. นักเรียนเคยวาดภาพระบายสี ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยบ่อยครั้งแค่ไหน		
นานๆ ครั้ง	319	78.96
เป็นประจำ	73	18.07
ไม่เคย	12	2.97

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
10. นักเรียนมีโอกาสที่จะวาดภาพระบายสีที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยอย่างไร		
ในชั่วโมงเรียนวิชาศิลปศึกษา	301	74.50
ทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง	166	41.09
ในชั่วโมงเรียนวิชาอื่นๆได้แก่ (วิชาสังคม ภาษาไทย สร้างเสริมประสบการณ์ ชีวิต สุขศึกษา จริยศึกษา คณิตศาสตร์ การงานพื้นฐานอาชีพ ชมรม)	70	17.33
กิจกรรมนอกชั่วโมงเรียน เช่นการประกวดวาดภาพงานวัฒนธรรม	4	1.00
ไม่ค่อยได้วาด	2	0.50
11. จากการวาดภาพระบายสีในวิชาศิลปศึกษาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนนำความรู้ทางวัฒนธรรมมาจากที่ใดบ้าง		
จากการเรียนการสอนในโรงเรียน	264	65.35
จากการพบเห็นสื่อ	223	55.20
จากสภาพแวดล้อมในชุมชน	159	39.36
จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว	133	32.92
จากศาสนาและความเชื่อของนักเรียน	122	30.20
หาความรู้เพิ่มเติมเช่น อ่านหนังสือ	1	0.25
12. นักเรียนเคยได้พบเห็นภาพหรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยจากที่ใดมากที่สุด		
หนังสือแบบเรียน	132	32.67
หนังสือนอกเวลา เช่น นิทาน การ์ตูน เรื่องสั้น การ์ตูน	91	22.52
ละครโทรทัศน์	76	18.81
ชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่	50	12.38
ภาพยนตร์	32	7.92
ภาพยนตร์การ์ตูน	19	4.70
อื่นๆ...สารคดีโทรทัศน์	1	0.25
พ่อแม่	1	0.25
จิตรกรรมฝาผนัง	1	0.25
ข่าว	1	0.25

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นถึงสถานภาพและภูมิลำเนาของนักเรียนดังนี้ นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 50.50, ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50, เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 50, เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 50, นักเรียนส่วนมากมีอายุ 11-12 ปี มีจำนวนเท่าๆกัน อย่างละ ร้อยละ 43.07 รองลงมาได้แก่ 10 ปีมีจำนวนร้อยละ 9.16, 13 ปี มีร้อยละ 17, และ 14-15 ปีมีร้อยละ ร้อยละ 0.25, นักเรียนส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 94.55 นับถือศาสนาคริสต์คิดเป็นร้อยละ 3.47 นับถือศาสนาอิสลามคิดเป็นร้อยละ 1.98

นักเรียนสนใจกิจกรรมวาดภาพระบายสีมากที่สุด มีจำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 63.12 รองลงมาได้แก่ การปั้นและแกะสลัก มีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.35 การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆมีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.64, การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ(การจัดนิทรรศการศิลปะ) มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.69, น้อยที่สุดได้แก่การพิมพ์ มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.20

ครูมักจะให้นักเรียนทำกิจกรรมวาดภาพระบายสีบ่อยที่สุดเป็นอันดับที่ 1 มีจำนวน 371 คนคิดเป็นร้อยละ 31.83, รองลงมาเป็นอันดับที่ 2 ได้แก่การปั้นและแกะสลัก มีจำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.18, การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆเป็นลำดับที่ 3 มีจำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 28.47, น้อยที่สุดได้แก่ (ที่ครูไม่เคยให้นักเรียนทำ) การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ มีจำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 37.87, และการพิมพ์ มีจำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 35.15

กิจกรรมวาดภาพระบายสีสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยบ่อยที่สุด มีจำนวน 348 คน คิดเป็นร้อยละ 86.14 รองลงมาได้แก่กิจกรรมปั้นและแกะสลักมีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 5.94, กิจกรรมการเรียนรู้คุณค่าของศิลปะ(การจัดนิทรรศการศิลปะ) มีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 4.95, กิจกรรมการสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ มีจำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 2.48, และ น้อยที่สุดได้แก่กาพิมพ์ มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50

นักเรียนวาดภาพระบายสีทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง มากที่สุดมีจำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 61.88, รองลงมาได้แก่ เมื่อครูสั่ง มีจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.20, น้อยที่สุดได้แก่ ไม่ค่อยวาด มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 7.92

ครอบครัวของนักเรียนสนับสนุนการเรียนศิลปะโดยการจัดซื้ออุปกรณ์ให้ มากที่สุด มีจำนวน 281 คนคิดเป็นร้อยละ 69.55, รองลงมาได้แก่ผู้ปกครองการให้คำแนะนำด้วยตนเอง มีจำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 39.85, พาไปดูนิทรรศการศิลปะ มีจำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 39.85, ให้นักเรียนเรียนพิเศษศิลปะ มีจำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.17, ให้นักเรียนเรียนพิเศษศิลปะมีจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.59, น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆ คือที่สอนมีจำนวน 1 คน

คิดเป็นร้อยละ 0.25, พ่อแม่ร่วมทำกิจกรรม มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25 และไม่ได้รับการสนับสนุนมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50

นักเรียนวาดภาพระบายสีที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยนานครั้งเป็นจำนวนมากที่สุด 319 คน คิดเป็นร้อยละ 78.96, รองลงมาได้แก่เป็นประจำ จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.07, และน้อยที่สุดได้แก่ ไม่เคยวาดเลย เป็นจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 2.97

นักเรียนมีโอกาสในการวาดภาพที่มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในช่วงเวลาว่าง มีจำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 41.09, ในช่วงเวลาเรียนวิชาอื่นๆ ได้แก่ วิชาสังคม วิชาภาษาไทย วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต วิชาสุขศึกษา วิชาจริยศึกษา วิชาคณิตศาสตร์ วิชาการงานพื้นฐานอาชีพ วิชาชมรม มีจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.33, น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆ กิจกรรมนอกช่วงเวลาเรียนเช่น การประกวดวาดภาพ, งานวัฒนธรรม มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1, และไม่ค่อยได้วาด มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5

จากการวาดภาพระบายสีในวิชาศิลปะศึกษาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนนำความรู้ทางวัฒนธรรมมาจากการเรียนการสอนมากที่สุดมีจำนวน 264 คน คิดเป็นร้อยละ 65.35, รองลงมาได้แก่จากการพบเห็นสื่อ มีจำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 55.20, จากสภาพแวดล้อมในชุมชน มีจำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39.36, จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว มีจำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 32.92, จากศาสนาและความเชื่อของนักเรียน มีจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.20, น้อยที่สุดได้แก่ อื่นๆ การหาความรู้เพิ่มเติมเช่นการอ่านหนังสือ มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 132 คน

นักเรียนเคยพบเห็นภาพหรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย จากหนังสือแบบเรียนมากที่สุดมีจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 32.67, รองลงมาได้แก่หนังสือนอกเวลาเช่นนิตานการ์ตูน มีจำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 22.52, ละครโทรทัศน์ มีจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 18.81, ภาพยนตร์ มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 7.92, จากภาพยนตร์การ์ตูน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.70, น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆ สารคดีโทรทัศน์มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25, พ่อแม่ มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25, จิตรกรรมฝาผนังมีจำนวน 1 คนเป็นร้อยละ 0.25, ชาว มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

ตารางที่ 6 จำนวนและค่าร้อยละ ความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1.นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการวาดภาพระบายสี		
-ชอบ	179	44.31
-ชอบมาก	158	39.11
-เฉยๆ	58	14.36
-ไม่ชอบ	9	2.23
2.นักเรียนชอบการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยหรือไม่		
-ชอบ	204	50.50
-เฉยๆ	107	26.49
-ชอบมาก	74	18.32
-ไม่ชอบ	19	4.70
3.นักเรียนรู้สึกอย่างไรในขณะวาดภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย		
-สนุกสนานเพลิดเพลิน	192	47.52
-ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำชาติ	173	42.82
-อื่นๆ.... เฉย ๆ	22	5.45
-เบื่อหน่าย	17	4.21
4.ในการวาดภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนคิดว่าต้องมีตัวอย่างภาพเพื่อใช้ในการวาดหรือไม่		
-ต้องมีแบบบ้างเพื่อใช้เป็นข้อมูล	220	54.46
-ไม่จำเป็นต้องมีแบบ	165	40.84
-ต้องลอกแบบทุกครั้ง	19	4.70
5.หากนักเรียนต้องการข้อมูลเพื่อใช้ในการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนสามารถค้นคว้าได้จากที่ใด		
-ตำราเรียน	234	57.92
-หนังสือนอกเวลา เช่น นิทาน เรื่องสั้น การ์ตูน	208	51.49
-สถานที่สำคัญในชุมชน เช่น วัด ตลาด ฯลฯ	175	43.32
-อินเทอร์เน็ต	153	37.87

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
-วารสาร นิตยสาร	121	29.95
-ข่าวของเครื่องใช้	38	9.41
อื่นๆ -ห้องสมุดโรงเรียน	1	0.25
-ถามผู้รู้ เช่นผู้ปกครอง	1	0.25
6.จากภาพที่นักเรียนวาดในหัวข้อ "วัฒนธรรมไทยในใจฉัน" ในครั้งนี้ นักเรียนได้รับแรงบันดาลใจอะไรในการวาดภาพดังกล่าว		
-จากการเรียนการสอนในโรงเรียน	132	32.67
-จากการพบเห็นสื่อ	89	22.03
-จากสภาพแวดล้อมในชุมชน	84	20.79
-จากศาสนาและความเชื่อของนักเรียน	64	15.84
-จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว	32	7.92
-อื่นๆ... จากเพื่อน	3	0.74
7.นักเรียนคิดอย่างไรถ้าในวิชาศิลปะศึกษาครูนำเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ		
ชอบ	371	91.83
-ได้รู้และเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้	158	39.11
-สนุกสนาน เพลิดเพลิน คลายเครียด	100	24.75
-ตระหนักในคุณค่าและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย	67	16.58
-ชอบโดยไม่แสดงเหตุผล	43	10.64
-ได้ฝึกฝนทักษะทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์	33	8.17
-เห็นความสำคัญของวิชาศิลปะ	14	3.47
-ชอบการวาดภาพระบายสี	13	3.22
-ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ	5	1.24
-แสดงความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย	1	0.25
ไม่ชอบ	33	8.17
-เบื่อหน่ายและการวาดภาพใช้เวลานาน	11	2.72
-เรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยวาดยาก และตัวเองวาดภาพไม่สวย	10	2.48
รวมทั้งวาดภาพคนไม่เป็น		
-ไม่ชอบโดยไม่แสดงเหตุผล	10	2.48

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
-เข้าช้อนกับวิชาอื่น	1	0.25

จากตารางที่ 6 นักเรียนรู้สึกชอบการวาดภาพระบายสีมากที่สุด มีจำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 44.31, รองลงมาได้แก่รู้สึกชอบมาก เป็นจำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.11, รู้สึกเฉยๆ มีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.36, น้อยที่สุดได้แก่รู้สึกไม่ชอบมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.23

นักเรียนรู้สึกชอบการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยมากที่สุดจำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 50.50, รองลงมาได้แก่รู้สึกเฉยๆ มีจำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.49, รู้สึกชอบมากมีจำนวน 7 ค4 คน คิดเป็นร้อยละ 18.32, น้อยที่สุดได้แก่รู้สึกไม่ชอบ มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.70

นักเรียนรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินขณะวาดภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย มีจำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 47.52, รองลงมาได้แก่ภูมิใจในวัฒนธรรมประจำชาติมีจำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 42.82, อื่นๆ รู้สึกเฉยๆ มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.45, น้อยที่สุดได้แก่รู้สึกเบื่อหน่าย มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.21

ในการวาดภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนเห็นว่าต้องมีแบบบ้างเพื่อให้ใช้เป็นข้อมูลมากที่สุด จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 54.46, รองลงมาได้แก่ ไม่จำเป็นต้องมีแบบ 165 คน คิดเป็นร้อยละ 40.84, น้อยที่สุดได้แก่ ต้องลอกแบบทุกครั้ง จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.70

หากนักเรียนต้องการข้อมูลเพื่อใช้ในการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนค้นคว้าจาก ตำราเรียน มากที่สุด 234 คน คิดเป็นร้อยละ 57.92, รองลงมาได้แก่สถานที่สำคัญในชุมชน เช่น วัด ตลาด จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 43.32, อินเทอร์เน็ต มีจำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 37.87, วารสาร นิตยสาร มีจำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 29.95, ชาวของเครื่องใช้มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.41, น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆเช่นห้องสมุดโรงเรียน มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25, ถ้ามัผู้รู้เช่นผู้ปกครอง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25 เช่นกัน

จากการวาดภาพ "วัฒนธรรมไทยในใจฉัน" นักเรียนได้รับแรงบันดาลใจจากการเรียนการสอนในโรงเรียนมากที่สุด มีจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 32.67, รองลงมาได้แก่การพบเห็นสื่อ จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 22.03, จากสภาพแวดล้อมในชุมชน จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 20.79, จากศาสนาและความเชื่อของนักเรียน มีจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 15.48, จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัวมีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 7.92

นักเรียนรู้สึกชอบ ถ้าในวิชาศิลปะศึกษาครูจะนำเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ มีจำนวน 371 คน คิดเป็นร้อยละ 91.83, เหตุผลที่นัก

เรียนชอบเพราะจะได้รู้และเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด มีจำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.11 รองลงมาได้แก่ สนุกสนาน เพลิดเพลินและคลายเครียด มีจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 24.75, แสดงความตระหนักในคุณค่าและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย มีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.58, ชอบโดยไม่แสดงเหตุผล มีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.64, ได้ฝึกฝนทักษะทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 18.317, เห็นความสำคัญของวิชาศิลปะ มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.47, ชอบการวาดภาพระบายสี มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.22, ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.24, น้อยที่สุดคือแสดงความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย มีจำนวนเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25

นักเรียนรู้สึกไม่ชอบถ้าในวิชาศิลปะศึกษาครูนำเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.17, เหตุผลที่นักเรียนไม่ชอบมากที่สุดเพราะเบื่อหน่ายและการวาดภาพใช้เวลานานมีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.72, รองลงมาได้แก่ไม่ชอบเพราะเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยวาดยากและตัวเองวาดภาพไม่สวย รวมทั้งวาดภาพคนไม่เป็น มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.48, และไม่ชอบโดยไม่แสดงเหตุผลมีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.48 น้อยที่สุดได้แก่ไม่ชอบเพราะรู้สึกว้าขี้ซนกว่าวิชาอื่น มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยจำแนกตามผลรวมและเพศในด้านต่างๆ (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

ตารางที่ 7 ความถี่และค่าร้อยละ ของเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ จำแนกตามรายด้าน เพศและผลรวม (ค่าความถี่และค่าร้อยละของภาพวาดระบายสีทั้ง 404 ภาพโดยแต่ละภาพสามารถแสดงเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยได้มากกว่า 1 ด้าน)

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
1.ชาติ	3	1.36	0	0	3	0.71
2.ศาสนา	13	5.90	2	0.98	15	3.54
3.การเมืองการปกครอง	3	1.36	0	0	3	0.71
4.ประเพณี	157	71.36	162	79.41	319	75.24
5.ปัจจัยในการดำรงชีวิต	1	0.45	1	0.49	2	0.47
6.ศิลปกรรม	17	7.72	8	3.92	25	5.90
7.จรรยา มารยาท	15	6.81	25	12.25	40	9.43
8.การละเล่น	11	5.00	6	2.94	17	4.01
รวม	220	100	204	100	424	100

จากตารางที่ 7 พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มากที่สุดได้แก่ด้านประเพณีมีจำนวน 319 คน คิดเป็นร้อยละ 75.24, รองลงมาได้แก่ด้านจรรยา มารยาท มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 9.43,ด้านศิลปกรรม มีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 5.90, การละเล่นมีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.01,ด้านศาสนา มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.54,ด้านการเมืองการปกครองและด้านชาติมีความถี่และร้อยละเท่ากันคือ มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.71,น้อยที่สุดได้แก่เรื่องราวที่เกี่ยวกับปัจจัยในการดำรงชีวิต มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.47

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในเพศชายมากที่สุดได้แก่ด้านประเพณีมีจำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 71.36,รองลงมาได้แก่ด้านศิลปกรรมมีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 7.72, ด้านจรรยา มารยาทมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 6.81, ด้านชาติมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ1.36, ด้าน

การเมืองการปกครองมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.36,น้อยที่สุดได้แก่ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.45

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในเทศกวีมากที่สุดได้แก่ด้านประเพณีมีจำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 79.41,รองลงมาได้แก่ด้านจรรยาบรรณมีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25,ด้านศิลปกรรมมีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.92,ด้านการละเล่นมีจำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 2.94, ด้านศาสนามีจำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 0.98,น้อยที่สุดได้แก่ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.49,และไม่ปรากฏด้านชาติและด้านการเมืองการปกครอง

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพวาดระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในแต่ละด้าน ในเรื่องราวหลัก จำแนกตามผลรวมและเพศ (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

ตารางที่ 8 ความถี่และค่าร้อยละ ที่ปรากฏในภาพที่เกี่ยวกับด้านชาติ จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศ เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ธงชาติ	2	66.67	0	0.00	2	66.67
แผนที่ประเทศไทย	1	33.33	0	0.00	1	33.33
รวม	3	100	0	100	3	100

จากตารางที่ 8 พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้านชาติแสดงถึงธงชาติมากที่สุดมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66, รองลงมาได้แก่แผนที่ประเทศไทยมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.34

นักเรียนชายในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ในด้านชาติแสดงถึงธงชาติมากที่สุดมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67, รองลงมาได้แก่แผนที่ประเทศไทยมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33

นักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ไม่ปรากฏภาพวาดด้านชาติเลย

ตารางที่ 9 ความถี่และค่าร้อยละในด้านศาสนา จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศเรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ทำบุญ	7	53.85	0	0.00	7	46.66
สวดมนต์ไหว้พระ	3	23.08	1	50.00	4	26.67
พระสงฆ์	3	23.08	1	50.00	4	26.67
รวม	13	100	2	100	15	100

จากตารางที่ 9 พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพพระบายส์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้านศาสนาแสดงถึงการทำบุญมากที่สุดมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 46.66, รองลงมาคือค่าความถี่และร้อยละเท่ากันได้แก่การสวดมนต์ไหว้พระและพระสงฆ์มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67

นักเรียนชายในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ในด้านศาสนาปรากฏรวม 13 คนโดยแสดงถึงการทำบุญมากที่สุดมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 53.85, รองลงมาคือค่าความถี่และร้อยละเท่ากันได้แก่การสวดมนต์ไหว้พระและพระสงฆ์มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 23.08

นักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ในด้านศาสนาปรากฏรวม 2 คน มีความถี่และร้อยละเท่ากันคือ การสวดมนต์ไหว้และพระสงฆ์ มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00

ตารางที่ 10 ความถี่และค่าร้อยละ จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศในด้านการเมืองการปกครอง เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
เหตุการณ์ชายแดนไทยพม่า	1	33.33	0	0.00	1	33.33
ในหลวง	1	33.33	0	0.00	1	33.33
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	1	33.33	0	0.00	1	33.33
รวม	3	100	0	100	3	100

จากตารางที่ 10 พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพพระบายสีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้านการเมืองการปกครองแสดงถึงเหตุการณ์ทางการเมือง ภาพในหลวงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีความถี่และร้อยละเท่ากัน มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33

นักเรียนชายในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ด้านการเมืองการปกครองปรากฏรวม 3 คน โดยแสดงถึงเหตุการณ์ทางการเมือง, ภาพในหลวงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีความถี่และร้อยละเท่ากัน มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33

นักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ด้านการเมืองการปกครองไม่ปรากฏ

ตารางที่ 11 ความถี่และค่าร้อยละในด้านประเพณี จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศ เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ประเพณีลอยกระทง	87	55.77	91	56.17	178	55.97
ประเพณีสงกรานต์	44	28.21	62	38.27	106	33.33
ประเพณีทำบุญตักบาตร	12	7.69	5	3.09	17	5.35
ประเพณีชนทรายเข้าวัด	4	2.56	3	1.85	7	2.20
ประเพณีบุญบั้งไฟ	3	1.92	1	0.62	4	1.26
ประเพณีเวียนเทียน	1	0.64	0	0.00	1	0.31
ประเพณีแห่นางแมว	1	0.64	0	0.00	1	0.31
ประเพณีขึ้นบ้านใหม่	1	0.64	0	0.00	1	0.31
ประเพณีวิ่งควาย	1	0.64	0	0.00	1	0.31
ประเพณีผีตาโขน	1	0.64	0	0.00	1	0.31
ประเพณีแข่งเรือพาย	1	0.64	0	0.00	1	0.31
รวม	156	100	162	100	318	100

จากตารางที่ 11 พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้านประเพณีแสดงถึงประเพณีลอยกระทงมากที่สุด มีจำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 55.97, รองลงมาได้แก่ประเพณีสงกรานต์ มีจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33, ประเพณีตักบาตร มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 5.35, ประเพณีชนทรายเข้าวัด มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.20, ประเพณีบุญบั้งไฟ มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.26, น้อยที่สุดได้แก่ประเพณีเวียนเทียน, ประเพณีแห่นางแมว, ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่, ประเพณีวิ่งควาย, การแห่ผีตาโขนและแข่งเรือพาย มีความถี่และร้อยละเท่ากัน มีจำนวน 1 คน คิดเป็นอย่างละร้อยละ 0.31

นักเรียนชายในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ในด้านประเพณีปรากฏรวม 156 คน แสดงถึงประเพณีลอยกระทงมากที่สุดมีจำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 55.77, รองลงมาได้แก่ประเพณีสงกรานต์มีจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 28.21, ประเพณีทำบุญตักบาตรมีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 7.69, ประเพณีชนทรายเข้าวัดมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.56,

ประเพณีบุญบั้งไฟมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.92,น้อยที่สุดได้แก่ประเพณีเวียนเทียน, ประเพณีแห่นางแมว,ประเพณีขึ้นบ้านใหม่,ประเพณีวิ่งควาย,ประเพณีผีตาโขนและแข่งเรือพายมีความถี่และร้อยละเท่ากัน มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.64,

นักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ในด้านประเพณีปรากฏรวม 162 คน แสดงถึงประเพณีลอยกระทงมากที่สุดมีจำนวน 91 คนคิดเป็นร้อยละ 56.17,รองลงมาได้แก่ประเพณีสงกรานต์มีจำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 38.27, ประเพณีทำบุญตักบาตมีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 3.09,ประเพณีขนทรายเข้าวัดมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.85, น้อยที่สุดได้แก่ประเพณีบุญบั้งไฟมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.62,

ตารางที่ 12 ความถี่และค่าร้อยละในด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวม และเพศ เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
อาชีพ	1	1.00	0	0.00	1	50.00
การแต่งกาย	0	0.00	1	1.00	1	50.00
รวม	1	100	1	100	2	100

จากตารางที่ 12 พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพพระบายนีส์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตแสดงถึงอาชีพ, การแต่งกาย มีค่าความถี่และร้อยละเท่ากันมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00,

นักเรียนชายในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ในด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตปรากฏรวม 1 ภาพ โดยแสดงถึงอาชีพมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 และไม่ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวกับการแต่งกายและทรงผม

นักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตปรากฏรวม 1 ภาพแสดงถึงการแต่งกายมีจำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 1.00 และไม่ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวกับอาชีพ

ตารางที่ 13 ความถี่และค่าร้อยละในด้านศิลปกรรม เรียงจำแนกตามเรื่องราวหลัก เพศและผลรวม ลำดับตามความถี่และร้อยละ

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
สถาปัตยกรรม	9	52.94	3	37.50	12	48.00
ทัศนศิลป์	2	11.76	3	37.50	5	20.00
นาฏศิลป์	3	17.65	2	25.00	5	20.00
วรรณกรรม	2	11.76	0	0.00	2	8.00
จิตรกรรม(ลายไทย)	1	5.88	0	0.00	1	4.00
รวม	17	100	8	100	25	100

จากตารางที่ 13 พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้านศิลปกรรมแสดงถึงสถาปัตยกรรมมากที่สุด มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00, รองลงมาได้แก่ ทัศนศิลป์และนาฏศิลป์มีค่าความถี่และร้อยละเท่ากัน มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00, วรรณกรรมมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 8.00, น้อยที่สุดได้แก่จิตรกรรม(ลายไทย)มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00,

นักเรียนชายในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครในด้านศิลปกรรมปรากฏรวม 17 คน แสดงถึงสถาปัตยกรรมมากที่สุดมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 52.94, รองลงมาได้แก่นาฏศิลป์มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 17.65, วรรณกรรมและทัศนศิลป์มีความถี่และร้อยละเท่ากันคือ มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 11.76, น้อยที่สุดได้แก่ลายไทยมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.88

นักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครในด้านศิลปกรรมปรากฏรวม 8 คน มีแสดงถึงสถาปัตยกรรมและทัศนศิลป์มากที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากันมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50, รองลงมาได้แก่นาฏศิลป์มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00, ไม่ปรากฏวรรณกรรมและลายไทย

ตารางที่ 14 ความถี่และค่าร้อยละในด้านจรรยาบรรณฯ จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศ
เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
การไหว้	14	93.33	25	100	39	97.50
การเคารพธงชาติ	1	6.67	0	0.00	1	2.50
รวม	15	100	25	100	40	100

จากตารางที่ 14 พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพพระบายสีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้านจรรยาบรรณฯ แสดงถึงการไหว้มากที่สุดมีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 97.50 , รองลงมาได้แก่การเคารพธงชาติมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50,

นักเรียนชายในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครในด้านจรรยาบรรณฯ ปรากฏรวม 15คน โดยแสดงถึงการไหว้มากที่สุดมีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 93.33,รองลงมาได้แก่การเคารพธงชาติ มีความถี่และร้อยละเท่ากัน มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67

นักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครในด้านจรรยาบรรณฯ ปรากฏรวม 25 คนโดยแสดงถึงการไหว้มากที่สุดมีจำนวน 25 คนคิดเป็นร้อยละ 100,

ตารางที่ 15 ความถี่และค่าร้อยละ จำแนกตามเรื่องราวหลัก ผลรวมและเพศ ในด้านการละเล่น เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ม้าก้านกล้วย	8	36.36	4	36.36	12	36.36
เดินกะลา	5	22.73	2	18.18	7	21.21
ตีวงล้อ	4	18.18	0	0.00	4	12.12
เล่นว่าว	1	4.55	1	9.09	2	6.06
ปิดตาตีหม้อ	2	9.09	0	0.00	2	6.06
ปั้นวัวปั้นควาย	1	4.55	0	0.00	1	3.03
ไม้ต่อขา/ขาหยั่ง/โกกเกก	1	4.55	0	0.00	1	3.03
ปั้นก้านกล้วย	0	0	1	9.09	1	3.03
งูกินหาง	0	0	1	9.09	1	3.03
หมากเก็บ	0	0	1	9.09	1	3.03
ลาวกระทบไม้	0	0	1	9.09	1	3.03
รวม	22	100	11	100	33	100

จากตารางที่ 15 พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้านการละเล่นแสดงถึงการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุดมีจำนวน 12 คนคิดเป็นร้อยละ 36.36, รองลงมาได้แก่การละเล่นเดินกะลา มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 21.21, การละเล่นตีวงล้อ มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12, การเล่นว่าว มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.06, การละเล่นปิดตาตีหม้อ มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.06, น้อยที่สุดได้แก่การละเล่นไม้ต่อขา(ขาหยั่ง/โกกเกก), การละเล่นปั้นก้านกล้วย, การละเล่นงูกินหาง, การเล่นหมากเก็บและการละเล่นลาวกระทบไม้มีค่าความถี่และร้อยละเท่ากัน มีจำนวนอย่างละ 1 คน คิดเป็นอย่างละร้อยละ 3.03,

นักเรียนชายในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครในการละเล่นปรากฏรวม 22 คนโดย แสดงถึงการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุดมีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36, รองลงมาได้แก่การละเล่นเดินกะลา 5 คน คิดเป็นร้อยละ 22.73, การละเล่นตีวงล้อมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18, การละเล่นปิดตาตีหม้อมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09, น้อยที่สุดได้แก่

การเล่นว่าว, การละเล่นไม้ต้อชา และการละเล่นปั่นวัวปั่นควาย(ปั่นดินเหนียว) มีความถี่และร้อยละเท่ากันมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.55,

นักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครด้านการละเล่นปรากฏรวม 11 คนโดยแสดงถึงการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุดมีจำนวน 4 คนคิดเป็นร้อยละ 36.36, รองลงมาได้แก่การละเล่นเดินกะลา มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18, น้อยที่สุดได้แก่การเล่นว่าว, ปั่นก้านกล้วย, รูกินหาง, หมากเก็บและลาวกระทบไม้มีความถี่และร้อยละเท่ากันมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09,

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในรายละเอียดที่ปรากฏด้านต่างๆ (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

ตารางที่ 16 ความถี่และค่าร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพ จำแนกตามรายด้าน

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏในแต่ละด้าน	ความถี่	ร้อยละ
1.ชาติ	20	1.99
2.ศาสนา	109	10.87
3.การเมืองการปกครอง	5	0.50
4.ประเพณี	317	31.61
5.ปัจจัยในการดำรงชีวิต	189	18.84
6.ศิลปกรรม	249	24.83
7.จรรยา มารยาท	96	9.57
8.การละเล่น	18	1.79
รวมภาพวาดทั้งหมด 404 ภาพ	1003	100

จากตารางที่ 16 พบว่ารายละเอียดของภาพพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยปรากฏด้านประเพณีมากที่สุด มีจำนวน 317 คน คิดเป็นร้อยละ 78.47, รองลงมาได้แก่ด้านศิลปกรรมมีจำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 61.63, ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต มีจำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 46.78, ด้านศาสนา มีจำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 26.98, ด้านจรรยา มารยาท มีจำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 23.76, ด้านชาติมีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 4.95, ด้านการละเล่นมีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.46, น้อยที่สุดได้แก่ด้านการเมืองการปกครองมีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.24

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ในรายละเอียดที่ปรากฏในเรื่องราวหลัก ในแต่ละด้าน (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

ตารางที่ 17 ความถี่และค่าร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพระบายสีในด้านชาติ เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
ธงชาติ	16	88.89
แผนที่ประเทศไทย	1	12.50
โบราณสถาน	1	12.50
รวม	18	100

จากตารางที่ 17 พบว่ารายละเอียดของภาพวาดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยด้านชาติปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับธงชาติมากที่สุดมีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89, รองลงมาได้แก่แผนที่ประเทศไทยและโบราณสถานมีความถี่และร้อยละเท่ากันได้แก่มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50,

ตารางที่ 18 ความถี่และค่าร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพพระบายสีในคำศาสนา
เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
ศาสนสถาน		
แสดงบรรยากาศวัดเป็นพื้นหลัง	63	38.65
วัดเป็นจุดเด่นของภาพ	9	5.52
พระสงฆ์	27	10.43
อัครบริวาร		
- จีวร	27	16.56
- บาตร	17	10.42
- ตาลปัตร	1	0.61
ทำบุญ		
- สวดมนต์ไหว้พระ	4	2.45
- ทำบุญที่วัด	3	1.84
- ทำบุญโดย(การปล่อยนกปล่อยปลา)	3	1.84
ไหว้พระภุมิเจ้าที่	1	0.61
รวม	163	100

จากตารางที่ 18 พบว่ารายละเอียดของภาพพระบายสีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยด้านศาสนา ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับศาสนสถานโดยแสดงถึงบรรยากาศวัดเป็นพื้นหลังมากที่สุดมีจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 38.65, รองลงมาได้แก่วัดเป็นจุดเด่นของภาพมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 5.52, พระสงฆ์มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 10.43, อัครบริวารโดยแสดงถึงจีวรมากที่สุดมีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 16.56, รองลงมาได้แก่บาตรมีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 10.42, น้อยที่สุดได้แก่ตาลปัตรมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.61, การทำบุญโดยแสดงถึงการสวดมนต์ไหว้พระมากที่สุดมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.45, รองลงมาได้แก่ค่าความถี่และร้อยละเท่ากันได้แก่การทำบุญที่วัดและการปล่อยนกปล่อยปลามีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.84, น้อยที่สุดได้แก่ความเชื่อ (ไหว้ศาลพระภูมิ) มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.61

ตารางที่ 19 ความถี่และค่าร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพระบายสีในด้านการเมืองการปกครอง เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
พระมหากษัตริย์(ภาพในหลวง)	2	50.00
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	1	25.00
ชาวสารบ้านเมือง	1	25.00
รวม	4	100

จากตารางที่ 19 พบว่ารายละเอียดของภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ด้านการเมืองการปกครองปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์(ในหลวง)มากที่สุดมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00, รองลงมา มีความถี่และร้อยละเท่ากันได้แก่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและชาวสารบ้านเมือง(สถานการณ์ชายแดน)มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00,

ตารางที่ 20 ความถี่และค่าร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพระบายสีในด้าน
ประเพณี เรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
ประเพณีลอยกระทง		
- แสดงเวลาคืนวันเพ็ญ	117	31.11
- แสดงเวลากลางคืน	27	7.18
- เฝ้ายืนเล่นไฟ	23	6.11
- แสดงอาชีพการขายกระทง	12	3.19
- คุกเข่าอธิษฐานก่อนลอย	6	1.59
- แสดงการทำกระทง	1	0.27
- แสดงอาชีพขายดอกไม้ไฟ	1	0.27
ประเพณีสงกรานต์		
- สาดน้ำด้วยขัน	97	25.79
- ก่อกองทราย	21	5.59
- สาดน้ำด้วยปืนฉีดน้ำ	19	5.05
- เล่นน้ำด้วยสายยาง	13	3.46
- สาดน้ำโดยใช้รถกระบะตระเวนสาด	10	2.66
- การรดน้ำดำหัว	7	1.86
ประเพณีทำบุญตักบาตร		
- สัมรับอาหาร	2	0.53
- ตักบาตรทางน้ำ	2	0.53
ประเพณีขนทรายเข้าวัด		
- ภาพการก่อกองทรายและกองทราย	7	1.86
ประเพณีบุญบั้งไฟ		
- ภาพบั้งไฟและคนกำลังจุดบั้งไฟ	4	1.06
ประเพณีการแข่งขันเรือพาย		
- ภาพคนกำลังพายเรือแข่งกันในแม่น้ำ	2	0.53

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
ประเพณีผีตาโขน		
- แสดงท่าทางของคนและหน้ากาก	1	0.27
ประเพณีเวียนเทียน		
- แสดงภาพคนถือเทียนเดินรอบโบสถ์	1	0.27
ประเพณีวิ่งควาย		
- แสดงภาพคนที่ควายแข่งกันในทุ่งนา	1	0.27
ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่		
- ภาพของเจ้าบ้านคอยต้อนรับแขกอยู่หน้าบ้าน	1	0.27
ประเพณีแห่นางแมว		
- ภาพขบวนแห่แมวอยู่ในกรง	1	0.27
รวม	376	100

จากตารางที่ 20 พบว่ารายละเอียดของภาพพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยรายละเอียดที่เกี่ยวกับด้านประเพณีปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงมากที่สุด โดยแสดงถึงเวลาวันเพ็ญมากที่สุดมีจำนวน 117คน คิดเป็นร้อยละ 31.11, รองลงมาได้แก่แสดงเวลากลางคืนมีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 7.18 , แสดงการเผาเทียนเล่นไฟ มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 6.11 , แสดงอาชีพขายกระทง มีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ3.19,แสดงการคุกเข่าอธิษฐานก่อนลอย มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.59, น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากันได้แก่ แสดงการทำกระทงและอาชีพขายดอกไม้ไฟ มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.27, รองลงมาได้แก่ประเพณีสงกรานต์ โดยแสดงถึงการสาดน้ำด้วยขัน มีจำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 25.79, รองลงมาได้แก่การก่อกองทราย มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.59 ,การสาดน้ำโดยใช้ปืนฉีดน้ำมีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.05 , การสาดน้ำโดยใช้สายยางฉีด มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.46, การสาดน้ำโดยใช้รถกระบะตระเวนสาด มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.66, น้อยที่สุดได้แก่การรดน้ำดำหัวมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.86, ประเพณีทำบุญตักบาตร มีความถี่และร้อยละเท่ากัน โดยแสดงถึงสำหรับอาหารและการตักบาตรทางเรือ มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.53,ประเพณีขนทรายเข้าวัด โดยแสดงถึงการก่อกองทรายและกองทรายมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.86, ประเพณีบุญบั้งไฟ แสดงถึงบั้งไฟและการจุดบั้งไฟมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.06, ประเพณีการแข่งขันเรือพายแสดงถึงภาพคนกำลังพายเรือแข่งกันในแม่น้ำมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.53, น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากันได้แก่ประเพณีเวียนเทียนโดยแสดงถึงแสดงภาพคนถือเทียน

เดินรอบโบสถ์, ประเพณีผีตาโชนโดยแสดงถึงแสดงท่าทางของคนและหน้ากาก, ประเพณีวิ่งควาย โดยแสดงถึงภาพคนที่ควายแข่งกันในทุ่งนา, ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านโดยแสดงถึงภาพของเจ้าบ้าน คอยต้อนรับแขกอยู่หน้าบ้านและประเพณีแห่นางแมวโดยแสดงถึงภาพขบวนแห่แมวอยู่ในกรงมี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.27

ตารางที่ 21 ความถี่และค่าร้อยละของรายละเอียดของสาระสิ่งที่ปรากฏในภาพระบายสีในด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตเรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
ข้าวของเครื่องใช้		
- ชัน	70	17.77
- โฉ่ง	28	7.11
- เรือ	6	1.52
- ตะกร้า	3	0.76
- โต๊ะหมู่บูชา	3	0.76
- พายเรือ	2	0.50
- ถาด	2	0.50
- เข็มร้อยมาลัย	2	0.50
- สุ่มไก่	2	0.50
- เต้าไฟ	2	0.50
- ปิ่นโต	1	0.25
- ตะบันหมาก	1	0.25
- ชันใส่บาตร	1	0.25
- ไม้กวาด	1	0.25
- ทัพพี	1	0.25
- หาบขายของ	1	0.25
- พาน	1	0.25
- หมอนกราบพระ	1	0.25
- กระตะ	1	0.25
- กระดิ่ง	1	0.25
- ชิ่งนั่งขนม	1	0.25
- หม้อดิน	1	0.25
- หมอนอิง	1	0.25

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
เครื่องนุ่งห่ม		
- ผ้านุ่ง	69	17.51
- ใจกระเบน	35	8.88
- สไบ	14	3.55
- เสื้อคอกระเช้า	7	1.78
- ผ้าคาดเอว	4	1.02
- เสื้อราชปะแตน	3	0.76
- ผ้าขาวม้า	2	0.51
- กระโจมอก	1	0.25
ทรงผม		
- จุก	38	9.64
- แกละ	8	2.03
- เปีย	2	0.51
เครื่องประดับ		
- ปิ่นปักผม	24	6.09
- เข็มขัด	9	2.28
- รัตเกล้า	8	2.03
- กำไลมือ	8	2.03
- สร้อยคอ	5	1.27
- กำไลแขน	4	1.02
- กำไลเท้า	3	0.76
- จอน	1	0.25
- ชฎา	1	0.25
- ต่างหู	1	0.25
อาหารไทย		
- ขนมไทย(ขนมใส่ไส้)	5	1.27
อาชีพ		
- ทำนา	1	0.25
- ทำขนม	1	0.25
รวม	394	100

จากตารางที่ 21 พบว่ารายละเอียดของภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้มากที่สุด โดยแสดงถึงขั้นมากที่สุด มีจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.77, รองลงมาได้แก่โถ่งมีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.11, เรือมีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.52, ตะกร้ามีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.76, โต๊ะหมู่บูชา มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.76, ไม้พาย, ถาด, เข็มร้อยมาลัย, สุ่มไก่และเตาไฟมีความถี่และร้อยละเท่ากันมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50, น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละกันได้แก่ปืนโต, ตะบันหมาก, ชั้นใส่บาตร, ไม้กวาด, ทัพพี, สานแหวก(หาบขายของ), พาน, หมอนกราบพระ, กระทะ, กระดิ่ง, ชั่ง, หนึ่งขนม, หม้อดินและหมอนอิงมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25, รองลงมาได้แก่เครื่องนุ่มห่มโดยแสดงถึงผ้าถุงมากที่สุดมีจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.51, รองลงมาได้แก่ใจกระเบนมีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.88, สไบมีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.55, เสื้อคอกระเช้ามีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.78, ผ้าคาดเอวมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.02, เสื้อราชปะแตนมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.76, ผ้าขาวม้ามีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.51, น้อยที่สุดได้แก่กระจอกมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25, ทรงผมโดยแสดงถึงทรงผมจุกมากที่สุดมีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.64, รองลงมาได้แก่ทรงผมแกละมีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.03, น้อยที่สุดได้แก่ทรงผมเปียมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.51, เครื่องประดับโดยแสดงถึงปิ่นปักผมมากที่สุดมีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.09, รองลงมาได้แก่เข็มขัดมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.28, รัตเกล้าและกำไลมือมีความถี่และร้อยละเท่ากันคือมีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.03, สร้อยคอมีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.27, กำไลขานมีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.02, กำไลเท้ามีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.76, น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากันได้แก่จอน, ขฎาและต่างหูมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25, อาหารไทยโดยแสดงถึงขนมไทยมีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.24, น้อยที่สุดได้แก่อาชีพโดยแสดงถึงการทำนาและอาชีพทำขนมมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25,

ตารางที่ 22 ความถี่และค่าร้อยละ ของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพระบายสี ในด้าน
ปัจจัยในการดำรงชีวิตเรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
หัตถศิลป์		
- กระทงใบตอง	137	34.25
- กระทงทั่วไป	30	7.50
- ร้อยมาลัย	7	1.75
- ลวดลายบนภาชนะ	3	0.75
- พานพุ่ม	3	0.75
สถาปัตยกรรม		
- เจดีย์	61	15.25
- โบสถ์	47	11.75
- บ้านทรงไทย(บ้านมีใต้ถุนสูง)	25	6.25
- กำแพงวัด	24	6.00
- วัด	12	3.00
- ศาลา	6	1.50
- หลังคาเกล็ดปลา	3	0.75
- หอระฆัง	1	0.25
- ซ้อฟ้า	1	0.25
- หน้าบัน	1	0.25
- หน้าจั่ว	1	0.25
- กาลาด	1	0.25
- ชุ่มประตูเข้าโบสถ์	1	0.25
- ชุ่มทางเข้าวัด	1	0.25
- เมรุเผาศพ	1	0.25
ประติมากรรม		
- พระพุทธรูป	8	2.00

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
นาฏศิลป์		
- การรำไทย	7	1.75
- เครื่องแต่งกาย(ศีรษะ, สนับเพลา, ประจำ ยาม, ทับทรวง, สไบเฉียง, ผ้า นุ่ง)	3	0.75
- เครื่องประดับ(รัตเกล้า, กำไล, ต่างหู, สังกวาล, เข็มขัด, สร้อย)	2	0.50
- โขน(ยักษ์, ลิงแสดงท่าทางตัวละคร)	1	0.25
จิตรกรรม		
- ลายไทย	8	2.00
วรรณคดี		
- ขุนช้างขุนแผน	1	0.25
- สุภาวดี	1	0.25
ดุริยางคศิลป์		
- ระนาด	1	0.25
- ปี่	1	0.25
รวม	400	100

จากตารางที่ 22 พบว่ารายละเอียดของภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยด้านศิลปกรรมปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับหัตถศิลป์มากที่สุดโดยแสดงถึงกระทงใบตองมากที่สุดมีจำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.27, รองลงมาได้แก่กระทงที่มีสีสันต่าง ๆ มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50, การร้อยมาลัยมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75, น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากัน ได้แก่ ลวดลายบนภาชนะและพานพุ่มมีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75, รองลงมาได้แก่ สถาปัตยกรรมโดยแสดงถึงเจดีย์มากที่สุดมีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 11.75, รองลงมาได้แก่ โบสถ์มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25, บ้านทรงไทยมีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25, กำแพงวัดมีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00, วัดมีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00, ศาลามีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.50, หลังกาเกล็ดปลามีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75, น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากัน ได้แก่ หอระฆัง, ซอฟ้า, หน้าบัน, หน้าจั่วมีจำนวน , กาน้ำ, ชุ่มประตู่เข้าโบสถ์ ชุ่มทางเข้าวัดมีจำนวนและ เมรุเผาศพ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25, ประติมากรรมโดยแสดงถึงพระพุทธรูปมีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00, นาฏศิลป์โดยแสดงถึงการรำไทยมากที่สุดมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75, รองลงมาได้แก่เครื่องแต่งกาย(ศีรษะ สนับเพลา ประจำยาม ทับทรวง ผ้าสไบ ผ้านุ่ง)มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75 , เครื่องประดับ(รัตเกล้า กำไล ต่างหู

สังวาล เข็มขัด สร้อย) มีจำนวน 2 คิดเป็นร้อยละ 0.50, น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากับได้แก่ โขน(ยักษ์ ลิง) และแสดงที่ทางตัวละคร, จิตรกรรม โดยแสดงถึงลายไทยมีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00, วรรณคดีมีความถี่และร้อยละเท่ากับโดยแสดงถึงเรื่องขุนช้างขุนแผนและสุภาวดี (ซึ่งข้างจับตักแตน) มีจำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 0.25, น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากับได้แก่ดุริยางคศิลป์โดยแสดงถึงระนาดและปี่มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25,

ตารางที่ 23 ความถี่และค่าร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพระบายสี ในด้าน จรรยา มารยาท เวียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
การไหว้		
- การไหว้ทั่วไป(อธิษฐาน, ไหว้ทักษุทาย)	29	29.00
- การไหว้พระสงฆ์/พระพุทธรูป	15	15.00
- การไหว้พ่อแม่	3	3.00
- การไหว้ผู้ใหญ่	9	9.00
- การไหว้ครู	7	7.00
- การไหว้ในหลวง	1	1.00
การนั่งพับเพียบ	25	25.00
การคุกเข่าให้ของผู้ใหญ่(พิธีรดน้ำดำหัว)	5	5.00
การคุกเข่าถวายของพระสงฆ์	3	3.00
การยิ้มแย้ม	2	2.00
การทำความเคารพธงชาติ	1	1.00
รวม	100	100

จากตารางที่ 23 พบว่ารายละเอียดของภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยด้านจรรยา มารยาทปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับการไหว้มากที่สุดโดยแสดงถึงการไหว้ (อธิษฐาน ไหว้ทักษุทาย กันและกัน) มากที่สุดมีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00, รองลงมาได้แก่การไหว้พระสงฆ์และ พระพุทธรูปมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00, การไหว้ผู้ใหญ่มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 9.00, การไหว้ครูมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.00, การไหว้พ่อแม่มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00, น้อยที่สุดได้แก่การแสดงความเคารพ(ไหว้)พระมหากษัตริย์มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00, รองลงมาได้แก่การนั่งพับเพียบมีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00, การคุกเข่าให้ของผู้ใหญ่(ในพิธีรดน้ำดำหัว) มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00, การคุกเข่าถวายของพระสงฆ์มี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00, การยิ้มแย้มมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00, น้อยที่สุดได้แก่ การทำความเคารพธงชาติมีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00

ตารางที่ 24 ความถี่และค่าร้อยละของรายละเอียดของสาระที่ปรากฏในภาพระบายสี ในด้านการละเล่นเรียงลำดับตามความถี่และร้อยละ

รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ	ความถี่	ร้อยละ
ม้าก้านกล้วย(การละเล่นม้าก้านกล้วย)	12	33.33
กะลา(การละเล่นเดินกะลา)	8	22.22
ว่าว(การละเล่นว่าว)	4	11.11
วงล้อ(การละเล่นตีวงล้อ)	4	11.11
หม้อ/ไม้ตี(การละเล่นปิดตาตีหม้อ)	2	5.55
หินหมากเก็บ(การละเล่นหมากเก็บ)	1	2.77
ลำไม้ไผ่(การละเล่นลาวกระทงไม้)	1	2.77
คนต่อตัวกันเป็นแถวยาว(การละเล่นงูกินหาง)	1	2.77
ปืนก้านกล้วย(การละเล่นปืนก้านกล้วย)	1	2.77
ชาหยั่ง(การละเล่นชาหยั่ง)	1	2.77
ตุ๊กตาดินเหนียว(การปั้นวัวปั้นควาย)	1	2.77
รวม	36	100

จากตารางที่ 24 พบว่ารายละเอียดของภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยรายละเอียดที่เกี่ยวกับด้านการละเล่นปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุดมีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33,รองลงมีความถี่และร้อยละเท่ากันได้แก่มาได้แก่การละเล่นเดินกะลา มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22,การละเล่นว่าวและการตีวงล้อมีความถี่และร้อยละเท่ากันคือจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 ,น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากันได้แก่การละเล่นหมากเก็บ,การละเล่นลาวกระทงไม้,การละเล่นงูกินหาง,การละเล่นปืนก้านกล้วย,การละเล่นชาหยั่งและการละเล่นปั้นวัวปั้นควาย มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.77

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับสถานภาพภูมิหลังของนักเรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในจำนวนนักเรียน 404 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 204 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 200 เป็นชายและหญิงเท่าๆกัน นับถือศาสนาพุทธมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 94.55 นับถือศาสนาคริสต์คิดเป็นร้อยละ 3.47 นับถือศาสนาอิสลามคิดเป็นร้อยละ 1.98

นักเรียนสนใจกิจกรรมวาดภาพระบายสีมากที่สุด (ร้อยละ 63.12), รองลงมาได้แก่ การปั้นและแกะสลัก (ร้อยละ 15.35), การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ (ร้อยละ 10.64), การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ(การจัดนิทรรศการศิลปะ) (ร้อยละ 5.69), น้อยที่สุดได้แก่การพิมพ์ (ร้อยละ 5.20)

ครูมักจะทำให้นักเรียนทำกิจกรรมวาดภาพระบายสีบ่อยที่สุดเป็นอันดับที่ 1 (ร้อยละ 31.83), รองลงมาเป็นอันดับที่ 2 ได้แก่การปั้นและแกะสลัก (ร้อยละ 32.18), การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ เป็น ลำดับที่ 3 (ร้อยละ 28.47), น้อยที่สุดได้แก่ (ที่ครูไม่เคยให้นักเรียนทำ) การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ (ร้อยละ 37.87) และการพิมพ์ (ร้อยละ 35.15)

กิจกรรมวาดภาพระบายสีสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยบ่อยที่สุด (ร้อยละ 86.14) รองลงมาได้แก่กิจกรรมปั้นและแกะสลัก (ร้อยละ 5.94), กิจกรรมการเรียนรู้คุณค่าของศิลปะ (การจัดนิทรรศการศิลปะ) (ร้อยละ 4.95), กิจกรรมการสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ (ร้อยละ 2.48), และน้อยสุดได้แก่การพิมพ์ (ร้อยละ 0.50)

นักเรียนวาดภาพระบายสีทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่างมากที่สุด (ร้อยละ 61.88), รองลงมาได้แก่เมื่อครูสั่ง (ร้อยละ 30.20), น้อยที่สุดได้แก่ ไม่ค่อยวาด (ร้อยละ 7.92)

ครอบครัวของนักเรียนสนับสนุนการเรียนศิลปะโดยการจัดซื้ออุปกรณ์ให้ มากที่สุด (ร้อยละ 69.55), รองลงมาได้แก่ผู้ปกครองการให้คำแนะนำด้วยตนเอง (ร้อยละ 39.85), พาไปดูนิทรรศการศิลปะ (ร้อยละ 39.85), ให้นักเรียนเรียนพิเศษศิลปะ (ร้อยละ 33.17), ให้นักเรียนเรียนพิเศษศิลปะ (ร้อยละ 15.59), น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆ ได้แก่ พี่สอน (ร้อยละ 0.25), พ่อแม่ร่วมทำกิจกรรม (ร้อยละ 0.25) และไม่ได้รับการสนับสนุน (ร้อยละ 0.50)

นักเรียนวาดภาพระบายสีที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยนานๆครั้งเป็นจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 78.96), รองลงมาได้แก่เป็นประจำ (ร้อยละ 18.07), และน้อยที่สุดได้แก่ ไม่เคยวาดเลย (ร้อยละ 2.97)

นักเรียนมีโอกาสในการวาดภาพที่มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในช่วงเรียนวิชาศิลปะศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 74.50), รองลงมาได้แก่ทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง (ร้อยละ 41.09), ในช่วงเรียนวิชาอื่นๆ ได้แก่ วิชาสังคม วิชาภาษาไทย วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต วิชาสุขศึกษา วิชาจริยศึกษา วิชาคณิตศาสตร์ วิชาการงานพื้นฐานอาชีพ วิชาชมรม (ร้อยละ 17.33), น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆ กิจกรรมนอกช่วงเรียนเช่น การประกวดวาดภาพ, งานวัฒนธรรม (ร้อยละ 1), และไม่ค่อยได้วาด คิด(ร้อยละ 0.5)

จากการวาดภาพระบายสีในวิชาศิลปะศึกษาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนนำความรู้ทางวัฒนธรรมมาจากการเรียนการสอนมากที่สุด (ร้อยละ 65.35), รองลงมาได้แก่จากการพบเห็นสื่อ (ร้อยละ 55.20), จากสภาพแวดล้อมในชุมชน (ร้อยละ 39.36), จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว (ร้อยละ 32.92), จากศาสนาและความเชื่อของนักเรียน (ร้อยละ 30.20), น้อยที่สุดได้แก่ อื่นๆ การหาความรู้เพิ่มเติมเช่นการอ่านหนังสือ มีจำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.25)

นักเรียนเคยพบเห็นภาพหรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย จากหนังสือแบบเรียนมากที่สุด(ร้อยละ 32.67), รองลงมาได้แก่หนังสือนอกเวลาเช่นนิตานการ์ตูน (ร้อยละ 22.52), ละครโทรทัศน์ (ร้อยละ 18.81), ภาพยนตร์ (ร้อยละ 7.92), จากภาพยนตร์การ์ตูน (ร้อยละ 4.70), น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆ สารคดีโทรทัศน์ (ร้อยละ 0.25), พ่อแม่ (ร้อยละ 0.25), จิตรกรรมฝาผนัง (ร้อยละ 0.25), ข่าว (ร้อยละ 0.25)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักเรียนรู้สึกชอบการวาดภาพระบายสีมากที่สุด (ร้อยละ 44.31), รองลงมาได้แก่รู้สึกชอบมาก (ร้อยละ 39.11), รู้สึกเฉยๆมีจำนวน (ร้อยละ 14.36), น้อยที่สุดได้แก่รู้สึกไม่ชอบ (ร้อยละ 2.23)

นักเรียนรู้สึกชอบการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย มากที่สุด (ร้อยละ 50.50), รองลงมาได้แก่รู้สึกเฉยๆ (ร้อยละ 26.49), รู้สึกชอบมาก (ร้อยละ 18.32), น้อยที่สุดได้แก่รู้สึกไม่ชอบ(ร้อยละ 4.70)

นักเรียนรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินขณะวาดภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยมากที่สุด (ร้อยละ 47.52), รองลงมาได้แก่ภูมิใจในวัฒนธรรมประจำชาติ (ร้อยละ 42.82), อื่นๆ รู้สึกเฉยๆ (ร้อยละ 5.45), น้อยที่สุดได้แก่รู้สึกเบื่อหน่าย (ร้อยละ 4.21)

ในการวาดภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนเห็นว่าต้องมีแบบบ้างเพื่อให้ใช้เป็นข้อมูลมากที่สุด (ร้อยละ 54.46), รองลงมาได้แก่ ไม่จำเป็นต้องมีแบบ (ร้อยละ 40.84), น้อยที่สุดได้แก่ ต้องลอกแบบทุกครั้ง (ร้อยละ 4.70)

หากนักเรียนต้องการข้อมูลเพื่อใช้ในการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนค้นคว้าจาก ตำราเรียน มากที่สุด (ร้อยละ 57.92), รองลงมาได้แก่สถานที่สำคัญในชุมชน เช่น วัด ตลาด (ร้อยละ 43.32), อินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 37.87), วารสาร นิตยสาร (ร้อยละ 29.95), ข่าวของเครื่องใช้ (ร้อยละ 9.41), น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆเช่นห้องสมุดโรงเรียน (ร้อยละ 0.25) และถามผู้รู้ เช่นผู้ปกครอง (ร้อยละ 0.25)

จากการวาดภาพ “วัฒนธรรมไทยในใจฉัน” นักเรียนได้รับแรงบันดาลใจจากการเรียนการสอนในโรงเรียนมากที่สุด (ร้อยละ 32.67), รองลงมาได้แก่การพบเห็นสื่อ (ร้อยละ 22.03), จากสภาพแวดล้อมในชุมชน (ร้อยละ 20.79), จากศาสนาและความเชื่อของนักเรียน (ร้อยละ 15.48), จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว (ร้อยละ 7.92)

นักเรียนรู้สึกชอบ ถ้าในวิชาศิลปะศึกษาคณะจะนำเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ (ร้อยละ 91.83), เหตุผลที่นักเรียนชอบเพราะจะได้รู้และเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด (ร้อยละ 39.11) รองลงมาได้แก่ สนุกสนานเพลิดเพลินและคลายเครียด (ร้อยละ 24.75), แสดงความตระหนักในคุณค่าและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 16.58), ชอบโดยไม่แสดงเหตุผล (ร้อยละ 10.64), ได้ฝึกฝนทักษะทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ (ร้อยละ 8.17), เห็นความสำคัญของวิชาศิลปะ (ร้อยละ 3.47), ชอบการวาดภาพระบายสี (เป็นร้อยละ 3.22), ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ (ร้อยละ 1.24), น้อยที่สุดคือแสดงความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 0.25)

นักเรียนรู้สึกไม่ชอบถ้าในวิชาศิลปะศึกษาคณะจะนำเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ (ร้อยละ 8.17), เหตุผลที่นักเรียนไม่ชอบมากที่สุดเพราะเบื่อหน่ายและการวาดภาพใช้เวลานาน (ร้อยละ 2.72), รองลงมาได้แก่ไม่ชอบเพราะเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยวาดยากและตัวเองวาดภาพไม่สวย รวมทั้งวาดภาพคนไม่เป็น (ร้อยละ 2.48) และไม่ชอบโดยไม่แสดงเหตุผล (ร้อยละ 2.48) น้อยที่สุดได้แก่ไม่ชอบเพราะรู้สึกว่าการช้ช้อนกว่าวิชาอื่น (ร้อยละ 0.25)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มากที่สุดได้แก่ด้านประเพณีมี (ร้อยละ 75.24) รองลงมาได้แก่ด้านจรรยา มารยาท (ร้อยละ 9.43) ด้านศิลปกรรม (ร้อยละ 5.90) การละเล่น (ร้อยละ 4.01) ด้านศาสนา (ร้อยละ 3.54) ด้านการเมืองการปกครองและด้านชาติมีความถี่และร้อยละเท่ากัน (ร้อยละ 0.71) น้อยที่สุดได้แก่เรื่องราวที่เกี่ยวกับปัจจัยในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 0.47)

ในเพศชาย เรื่องราวหลักที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ด้านประเพณี (ร้อยละ 71.36) รองลงมาได้แก่ด้านศิลปกรรม (ร้อยละ 7.72) ด้านจรรยา มารยาท (ร้อยละ 6.81) ด้านชาติ (ร้อยละ 1.36) ด้านการเมืองการปกครอง (ร้อยละ 1.36) น้อยที่สุดได้แก่ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 0.45)

ในเพศหญิง เรื่องราวหลักที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ด้านประเพณี (ร้อยละ 79.41) รองลงมาได้แก่ด้านจรรยา มารยาท (ร้อยละ 12.25) ด้านศิลปกรรม (ร้อยละ 3.92) ด้านการละเล่น (ร้อยละ 2.94) ด้านศาสนา (ร้อยละ 0.98) น้อยที่สุดได้แก่ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 0.49) และไม่ปรากฏด้านชาติและด้านการเมืองการปกครอง

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในเรื่องราวหลัก ในแต่ละด้าน (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพวาดระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้านชาติแสดงถึงธงชาติมากที่สุด (ร้อยละ 66.66) รองลงมาได้แก่แผนที่ประเทศไทย (ร้อยละ 33.34)

ในด้านชาติ ภาพวาดของนักเรียนชาย แสดงถึงธงชาติมากที่สุด (ร้อยละ 66.67) รองลงมาได้แก่แผนที่ประเทศไทย (ร้อยละ 33.33) สำหรับในนักเรียนหญิงไม่มีปรากฏ

เรื่องราวหลักด้านศาสนา แสดงถึงการทำบุญมากที่สุด (ร้อยละ 46.66) รองลงมามีจำนวนเท่ากันได้แก่การสวดมนต์ไหว้พระและพระสงฆ์ (ร้อยละ 26.67)

ด้านศาสนา ในนักเรียนชาย แสดงถึงการทำบุญมากที่สุด (ร้อยละ 53.85) รองลงมามีจำนวนเท่ากันได้แก่การสวดมนต์ไหว้พระและพระสงฆ์ (ร้อยละ 23.08)

ด้านศาสนา ในนักเรียนหญิง มีจำนวนเท่ากัน คือ การสวดมนต์ไหว้พระและพระสงฆ์ (ร้อยละ 50.00)

เรื่องราวหลักด้านการเมืองการปกครอง แสดงถึงเหตุการณ์ทางการเมือง ภาพในหลวง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 33.33)

ด้านการเมืองการปกครอง นักเรียนชาย แสดงถึงเหตุการณ์ทางการเมือง, ภาพในหลวง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 33.33) ในนักเรียนหญิงไม่ปรากฏ

เรื่องราวหลักด้านประเพณี แสดงถึงประเพณีลอยกระทงมากที่สุด (ร้อยละ 55.97) รองลงมาได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ (ร้อยละ 33.33) ประเพณีตักบาตร (ร้อยละ 5.35) ประเพณีขนทรายเข้าวัด (ร้อยละ 2.20) ประเพณีบุญบั้งไฟ (ร้อยละ 1.26) น้อยที่สุดได้แก่ประเพณีเวียนเทียน, ประเพณีแห่นางแมว, ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่, ประเพณีวิ่งควาย, การแห่ผีตาโชนและแข่งเรือพาย มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 0.31)

ด้านประเพณี ในนักเรียนชาย แสดงถึงประเพณีลอยกระทงมากที่สุด (ร้อยละ 55.77) รองลงมาได้แก่ประเพณีสงกรานต์ (ร้อยละ 28.21) ประเพณีทำบุญตักบาตร (ร้อยละ 7.69) ประเพณีขนทรายเข้าวัด (ร้อยละ 2.56) ประเพณีบุญบั้งไฟ (ร้อยละ 1.92) น้อยที่สุดได้แก่ประเพณีเวียนเทียน, ประเพณีแห่นางแมว, ประเพณีขึ้นบ้านใหม่, ประเพณีวิ่งควาย, ประเพณีผีตาโชนและแข่งเรือพาย (ร้อยละ 0.64)

ด้านประเพณี นักเรียนหญิง แสดงถึงประเพณีลอยกระทงมากที่สุด (ร้อยละ 56.17) รองลงมาได้แก่ประเพณีสงกรานต์ (ร้อยละ 38.27) ประเพณีทำบุญตักบาตร (ร้อยละ 3.09) ประเพณีขนทรายเข้าวัด (ร้อยละ 1.85) น้อยที่สุดได้แก่ประเพณีบุญบั้งไฟ (ร้อยละ 0.62)

เรื่องราวหลักด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต แสดงถึงอาชีพ, การแต่งกาย (ร้อยละ 50.00)

ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต นักเรียนชาย แสดงถึงอาชีพ (ร้อยละ 0.50) และไม่ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวกับการแต่งกายและทรงผม ในนักเรียนหญิง แสดงถึงการแต่งกาย (ร้อยละ 0.50)

เรื่องราวหลักด้านศิลปกรรม แสดงถึงสถาปัตยกรรมมากที่สุด (ร้อยละ 48.00) รองลงมาได้แก่ หัตถศิลป์และนาฏศิลป์มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 20.00) วรรณกรรม (ร้อยละ 8.00) น้อยที่สุดได้แก่จิตรกรรม(ลายไทย) (ร้อยละ 4.00)

ด้านศิลปกรรม นักเรียนชาย แสดงถึงสถาปัตยกรรมมากที่สุด (ร้อยละ 52.94) รองลงมาได้แก่นาฏศิลป์ (ร้อยละ 17.65) วรรณกรรมและหัตถศิลป์มีจำนวนเท่ากันคือ (ร้อยละ 11.76) น้อยที่สุดได้แก่ลายไทย (ร้อยละ 5.88)

ด้านศิลปกรรม นักเรียนหญิง แสดงถึงสถาปัตยกรรมและหัตถศิลป์มากที่สุด จำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 37.50) รองลงมาได้แก่นาฏศิลป์มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.99, ไม่ปรากฏวรรณกรรมและลายไทย

เรื่องราวหลักด้านจรรยาบรรณ แสดงถึงการไหว้มากที่สุด (ร้อยละ 97.50) รองลงมาได้แก่การเคารพธงชาติ (ร้อยละ 2.50)

ด้านจรรยาบรรณ ในนักเรียนชาย แสดงถึงการไหว้มากที่สุด (ร้อยละ 93.33) รองลงมา ได้แก่การเคารพธงชาติ มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 6.67)

ด้านจรรยาบรรณ ในนักเรียนหญิง แสดงถึงการไหว้มากที่สุด (ร้อยละ 100)

เรื่องราวหลักด้านการละเล่น แสดงถึงการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุดมีจำนวน (ร้อยละ 36.36) รองลงมาได้แก่การละเล่นเดินกะลา (ร้อยละ 21.21) การละเล่นตีวงล้อ (ร้อยละ 12.12) การเล่นว่าว (ร้อยละ 6.06) การละเล่นปิดตาตีหม้อ (ร้อยละ 6.06), น้อยที่สุดได้แก่การละเล่นไม้ต่อขา(ขาหยั่ง/โกกเกก),การละเล่นป็นก้านกล้วย,การละเล่นงูกินหาง,การเล่นหมากเก็บและ การละเล่นลาวกระทบไม่มีจำนวนอย่างละ 1 คน (ร้อยละ 3.03)

ด้านการละเล่น ในนักเรียนชายแสดงถึงการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุด (ร้อยละ 36.36) รองลงมาได้แก่การละเล่นเดินกะลา (ร้อยละ 22.73) การละเล่นตีวงล้อ (ร้อยละ 18.18) การละเล่น ปิดตาตีหม้อ (ร้อยละ 9.09) น้อยที่สุดได้แก่การเล่นว่าว,การละเล่นไม้ต่อขาและการละเล่นปั่นวุ้นปั้นควาย(ปั้นดินเหนียว)มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 4.55)

ด้านการละเล่น ในนักเรียนหญิงแสดงถึงการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุด(ร้อยละ 36.36) รองลงมาได้แก่การละเล่นเดินกะลา (ร้อยละ 18.18) น้อยที่สุดได้แก่การเล่นว่าว,ป็นก้านกล้วย,งูกินหาง,หมากเก็บและลาวกระทบไม่มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 9.09)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในรายละเอียดที่ปรากฏ ด้านต่างๆ (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยาบรรณ การละเล่น)

รายละเอียดของภาพวาดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยปรากฏด้านประเพณีมากที่สุด (ร้อยละ 78.47) รองลงมาได้แก่ด้านศิลปกรรม (ร้อยละ 61.63) ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 46.78) ด้านศาสนา (ร้อยละ 26.98) ด้านจรรยาบรรณ (ร้อยละ 23.76) ด้านชาติ (ร้อยละ 4.95) ด้าน การละเล่น (ร้อยละ 4.46) น้อยที่สุดได้แก่ด้านการเมืองการปกครอง (ร้อยละ 1.24)

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์สาระภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยรายละเอียดที่ปรากฏในเรื่อง รวหลัก ในแต่ละด้าน(ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยาบรรณ การละเล่น)

รายละเอียดของภาพวาดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยด้านชาติ ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับ ชาติมากที่สุด (ร้อยละ 88.89) รองลงมาได้แก่แผนที่ประเทศไทยและโบราณสถานมีจำนวนเท่า กัน (ร้อยละ 12.50)

รายละเอียดด้านศาสนา ปรากฏรายละเอียดโดยแสดงถึงบรรยากาศวัดเป็นพื้นหลังมากที่สุด (ร้อยละ 38.65) รองลงมาได้แก่วัดเป็นจุดเด่นของภาพ (ร้อยละ 5.52) พระสงฆ์ (ร้อยละ 0.61) อุตถบิหารโดยแสดงถึงจิ๋วรมากที่สุด (ร้อยละ 16.56) รองลงมาได้แก่บาตร (ร้อยละ 10.42) น้อยที่สุดได้แก่ตาลปัตร (ร้อยละ 0.61) การทำบุญโดยแสดงถึงการสวดมนต์ไหว้พระมากที่สุด (ร้อยละ 2.45) รองลงมามีจำนวนเท่ากัน ได้แก่การทำบุญที่วัดและการปล่อยนกปล่อยปลา (ร้อยละ 1.84) น้อยที่สุดได้แก่ความเชื่อ(ไหว้ศาลพระภูมิ) (ร้อยละ 0.61)

รายละเอียดด้านการเมืองการปกครอง ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์(ในหลวง) (ร้อยละ 50.00) รองลงมามีจำนวนเท่ากันได้แก่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและข่าวสารบ้านเมือง(สถานการณ์ชายแดน) (ร้อยละ 25.00)

จากรายละเอียดด้านประเพณี ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงมากที่สุด โดยแสดงถึงเวลาวันเพ็ญมากที่สุด (ร้อยละ 31.11) รองลงมาได้แก่แสดงเวลากลางคืน (ร้อยละ 7.18) แสดงการเผาเทียนเล่นไฟ (ร้อยละ 6.11) แสดงอาชีพขายกระทง (ร้อยละ 3.19) แสดงการคุกเข่าอธิษฐานก่อนลอย (ร้อยละ 1.59) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากันได้แก่ แสดงการทำกระทงและอาชีพขายดอกไม้ไฟ (ร้อยละ 0.27)

รองลงมาได้แก่ประเพณีสงกรานต์ โดยแสดงถึงการสาดน้ำด้วยขัน (ร้อยละ 25.79) รองลงมาได้แก่การก่อกองทราย (ร้อยละ 5.59) การสาดน้ำโดยใช้ปืนฉีดน้ำ (ร้อยละ 5.05) การสาดน้ำโดยใช้สายยางฉีด (ร้อยละ 3.46) การสาดน้ำโดยใช้รถกระบะตระเวนสาด (ร้อยละ 2.66) น้อยที่สุดได้แก่การรดน้ำดำหัว (ร้อยละ 1.86)

ประเพณีทำบุญตักบาตร มีจำนวนเท่ากันโดยแสดงถึงล่ำรับอาหารและการตักบาตรทางเรือ (ร้อยละ 0.53)

ประเพณีชนทรายเข้าวัด โดยแสดงถึงการก่อกองทรายและกองทราย (ร้อยละ 1.86) ประเพณีบุญบั้งไฟ แสดงถึงบั้งไฟและการจุดบั้งไฟ (ร้อยละ 1.06) ประเพณีการแข่งขันเรือพายแสดงถึงภาพคนกำลังพายเรือแข่งกันในแม่น้ำ (ร้อยละ 0.53)

น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ประเพณีเวียนเทียนโดยแสดงถึงแสดงภาพคนถือเทียนเดินรอบโบสถ์, ประเพณีผีตาโชนโดยแสดงถึงแสดงท่าทางของคนและหน้ากาก, ประเพณีวิ่งควายโดยแสดงถึงภาพคนขี่ควายแข่งกันในทุ่งนา, ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านโดยแสดงถึงภาพของเจ้าบ้านคอยต้อนรับแขกอยู่หน้าบ้านและประเพณีแห่นางแมวโดยแสดงถึงภาพขบวนแห่ซึ่งมีแมวอยู่ในกรง (ร้อยละ 0.27)

รายละเอียดด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้มากที่สุด (ร้อยละ 17.77) รองลงมาได้แก่โถ่ง (ร้อยละ 7.11) เรือ (ร้อยละ 1.52) ตะกร้า (ร้อยละ 0.76) โต๊ะหมู่บูชา (ร้อยละ 0.76) ไม้พาย, ถาด, เข็มร้อยมาลัย, สุ่มไก่และเตาไฟมีจำนวนเท่ากันมี

(ร้อยละ 0.50) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ ปิ่นโต, ตะบันหมาก, ชันใส่บาตร, ไม้กวาด, ทัพพี, สากแหกร(หาบชายของ), พาน, หมอนกราบพระ, กระทะ, กระด้ง, ชั่งนึ่งขนม, หม้อดินและหมอนอิง (เป็นร้อยละ 0.25)

รองลงมาได้แก่เครื่องนุ่งห่ม โดยแสดงถึงผ้านุ่งมากที่สุด (ร้อยละ 17.51) รองลงมาได้แก่ ใจกระเบน (ร้อยละ 8.88) สไบ (ร้อยละ 3.55) เสื้อคอกระเช้า (ร้อยละ 1.78) ผ้าคาดเอว (ร้อยละ 1.02) เสื้อราชปะแตน (ร้อยละ 0.76) ผ้าขาวม้า (ร้อยละ 0.51) น้อยที่สุดได้แก่กระโจมอก (ร้อยละ 0.25)

ทรงผม โดยแสดงถึงทรงผมจุกมากที่สุด (ร้อยละ 9.64) รองลงมาได้แก่ทรงผมแกละ (ร้อยละ 2.03) น้อยที่สุดได้แก่ทรงผมเปีย (ร้อยละ 0.51)

เครื่องประดับ โดยแสดงถึงปิ่นปักผมมากที่สุด (ร้อยละ 6.09) รองลงมาได้แก่เข็มขัด (ร้อยละ 2.28) รัตเกล้าและกำไลมือมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 2.03) สร้อยคอ (ร้อยละ 1.27) กำไลแขน (ร้อยละ 1.02) กำไลเท้า (ร้อยละ 0.76) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ จอน, ขฎาและต่างหู (ร้อยละ 0.25)

อาหารไทยโดยแสดงถึงขนมไทย (ร้อยละ 1.24) น้อยที่สุดได้แก่อาชีพโดยแสดงถึงการทำ นานาและอาชีพทำขนม (ร้อยละ 0.25)

รายละเอียดด้านศิลปกรรม ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับหัตถศิลป์มากที่สุด โดยแสดงถึง กระทงใบตองมากที่สุด (ร้อยละ 34.27) รองลงมาได้แก่กระทงที่มีสีเส้นต่างๆ (ร้อยละ 7.50) การ ร้อยมาลัย (ร้อยละ 1.75) น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากัน ได้แก่ ลวดลายบนภาชนะและพาน พุ่ม (ร้อยละ 0.75)

รองลงมาได้แก่สถาปัตยกรรมโดยแสดงถึงเจดีย์มากที่สุด (ร้อยละ 11.75) รองลงมาได้แก่ โบสถ์ (ร้อยละ 15.25) บ้านทรงไทย (ร้อยละ 6.25) กำแพงวัด (ร้อยละ 6.00) วัด (ร้อยละ 3.00) ศาลา (ร้อยละ 1.50) หลังกาเกล็ดปลา (ร้อยละ 0.75) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ หอระฆัง, ซ้อ ฟ้า, หน้าบัน, หน้าจั่วมีจำนวน , กานล์, ชุ่มประตู่เข้าโบสถ์ ชุ่มทางเข้าวัดและเมรุเผาศพ (ร้อยละ 0.25)

ประติมากรรม โดยแสดงถึงพระพุทธรูป (ร้อยละ 2.00)

นาฏศิลป์ โดยแสดงถึงการรำไทยมากที่สุด (ร้อยละ 1.75) รองลงมาได้แก่เครื่องแต่งกาย (ศิระะ สนับเพลา ประจ๋ายาม ทับทรวง ผ้านสไบ ผ้านุ่ง) (ร้อยละ 0.75) เครื่องประดับ (รัตเกล้า กำไล ต่างหู สังวาล เข็มขัด สร้อย) (ร้อยละ 0.50) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ โขน(ยักษ์ ลิง) และ แสดงท่าทางตัวละคร

จิตรกรรม โดยแสดงถึงลายไทย (ร้อยละ 2.00)

วรรณคดีที่มีความดีและร้อยละเท่ากันโดยแสดงถึงเรื่องขุนช้างขุนแผนและสุภาพิต (ซึ่งข้างจับตักแตน) (ร้อยละ 0.25)

น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากันได้แก่ดุริยางคศิลป์โดยแสดงถึงระนาดและปี่ (ร้อยละ 0.25)

รายละเอียดด้านจรรยาบรรณ ปรากรายละเอียดที่เกี่ยวกับการไหว้มากที่สุด โดยแสดงถึงการไหว้(อิฐฐาน ไหว้ทักทายกันและกัน)มากที่สุด (ร้อยละ 29.00) รองลงมาได้แก่การไหว้พระสงฆ์และพระพุทธรูป (ร้อยละ 15.00) การไหว้ผู้ใหญ่ (ร้อยละ 9.00) การไหว้ครู (ร้อยละ 7.00) การไหว้พ่อแม่ (ร้อยละ 3.00) น้อยที่สุดได้แก่การแสดงความเคารพ(ไหว้)พระมหากษัตริย์ (ร้อยละ 1.00)

รองลงมาได้แก่การนั่งพับเพียบ (ร้อยละ 25.00) การคุกเข่าให้ของผู้ใหญ่(ในพิธีรดน้ำดำหัว) (ร้อยละ 5.00)การคุกเข่าถวายของพระสงฆ์ (ร้อยละ 3.00) การยิ้มแย้ม (ร้อยละ 2.00) น้อยที่สุดได้แก่การทำความเคารพธงชาติ (ร้อยละ 1.00)

รายละเอียดด้านการละเล่น ปรากรายละเอียดที่เกี่ยวกับการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุด(ร้อยละ 33.33) รองลงมามีจำนวนเท่ากัน ได้แก่มาได้แก่การละเล่นเดินกะลา (ร้อยละ 22.22) การละเล่นว่าวและการตีวงล้อมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 11.11) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่การละเล่นหมากเก็บ,การละเล่นลาวกระทบไม้,การละเล่นงูกินหาง,การละเล่นปิ้งก้านกล้วย,การละเล่นชาหยั่งและการละเล่นปั้นวัวปั้นควาย (ร้อยละ 2.77)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ผลการศึกษาระโนภาพระบายสี่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ศึกษามาอภิปรายตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 สารโนภาพระบายสี่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ เรื่องราวหลักและรายละเอียดที่ปรากฏในภาพ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพพระบายสี่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษาที่ผ่านมาในโรงเรียน

ส่วนที่ 1 สารโนภาพระบายสี่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ เรื่องราวหลักและรายละเอียดที่ปรากฏในภาพ

เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว จากการศึกษาสารโนภาพระบายสี่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าปรากฏด้านประเพณีมากที่สุดโดยมีจำนวน 3 ใน 4 ของภาพวาดทั้งหมดผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นคำ

“วัฒนธรรมไทย” แล้วเด็กส่วนใหญ่จะนึกถึงเพณีไทย ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะประเพณี หมายถึง ความเชื่อ ความคิด การกระทำค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการ กระทำหรือการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่างๆซึ่งเชื่อกฎและปฏิบัติสืบทอดต่อกันมานานจน กลายเป็นแบบอย่างของความคิด ความเชื่อและการกระทำนั้นๆ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆด้วยกันคือ 1. จารีตประเพณี 2. ขนบประเพณี 3. ธรรมเนียมประเพณี (ภารดี มหา ชันธุ์, 2544)

เอเดรียน เกอร์แบนด์ (Gerbands) นักมนุษยวิทยาชาวดัตช์ได้ให้ทัศนะว่า คุณลักษณะ ของศิลปะอย่างหนึ่งก็คือ การเป็นสื่อกลางที่ส่งผ่านข้อมูลสื่อสารความคิด (Chalmers, 1992) และ แมคฟี นักวิชาการทางศิลปะศึกษาก็มีความเห็นสอดคล้องในประเด็นดังกล่าวว่า “ศิลปะ” คือ สิ่ง หนึ่งในการสื่อสารของมนุษย์ซึ่งจะร่วมแลกเปลี่ยนกัน สามารถสื่อสารถึงคุณภาพของประสบ การณ์ที่ไม่สามารถแสดงออกได้ด้วยคำพูด ซึ่งศิลปะเด็กก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคม ทั้งในแง่การสะท้อนถ่ายสภาพสังคมให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะ (McFee, 1961) แล้วในทางกลับ กันผลงานศิลปะของเด็กย่อมวิเคราะห์ให้เห็นถึงสภาพการณ์ในสังคมหรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ ตัวเด็กในแง่มุมต่างๆ ได้ด้วย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2536)

เรื่องราวหลักในด้านประเพณีที่พบมากที่สุด คือเรื่องราวที่เกี่ยวกับประเพณีลอยกระทง (ภาคผนวก ง ภาพที่ 12-16) ปรากฏจำนวนกว่าครึ่งของภาพวาดและร่องลงมาได้แก่เรื่องราวที่ เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ (ภาคผนวก ง ภาพที่ 17-20) มีจำนวนประมาณหนึ่งในสามของด้าน ประเพณี ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการที่เด็กเลือกที่จะสื่อเรื่องราวในภาพวาดที่เกี่ยวกับประเพณี ลอยกระทงและประเพณีสงกรานต์มากที่สุด อาจเป็นเพราะเป็นประเพณีที่เด็กได้มีโอกาสมีประสบ การณ์จริง ซึ่งเป็นประเพณีที่คนไทยรู้จักกันดี ผู้คนทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าร่วมประเพณีทั้งสองนี้ ได้ อีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะเกี่ยวข้องคือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครู จากการสัมภาษณ์ ครูผู้สอนวิชาศิลปะเกี่ยวกับนโยบายของโรงเรียน ในการให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมี ส่วนในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ในส่วน of นักเรียน โรงเรียนทั้งหมด (5 โรงเรียน) จะจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ เช่น การประกวดกระทงในวันลอยกระทง และจัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ โดยเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือผู้ใหญ่ที่เป็นที่นับถือในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้ง ในวิชาศิลปะศึกษา ครูผู้สอนทุกโรงเรียนก็มักจะสอดแทรกวัฒนธรรมไทยโดยให้นักเรียนวาดภาพ ระบายสีในหัวข้อตามวันสำคัญต่างๆ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมไทยและการใช้เวลาว่างของประชากร พุทธศักราช 2538 ซึ่งจัดทำโดย สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ พบว่ากิจกรรมที่ ประชากรนิยมเข้าร่วมมากที่สุดคือ ประเพณีส่วนรวม งานตรุษสงกรานต์, งานขึ้นปีใหม่สากล, งานลอยกระทง ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2543)

เรื่องราวหลักในด้านประเพณีที่ปรากฏน้อยมาก เช่น ประเพณีการแห่นางแมว (ภาคผนวก ง ภาพที่ 21) ประเพณีวิ่งควาย (ภาคผนวก ง ภาพที่ 22) ประเพณีการแห่ผีตาโขน (ภาคผนวก ง ภาพที่ 23) และประเพณีการแข่งเรือพาย (ภาคผนวก ง ภาพที่ 24) คือมีเพียงอย่างละ 1 ภาพเท่านั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเด็กส่วนมากไม่มีประสบการณ์ร่วมหรือไม่มีความคุ้นเคยเพียงพอที่จะถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาดได้และประเพณีเหล่านี้เป็นประเพณีที่มีการจัดขึ้นในเฉพาะท้องถิ่น สอดคล้องกับรายงาน การสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการใช้เวลาว่างของ ประชากร พบว่าประชากรในกรุงเทพมหานคร เคยร่วมงานประเพณีท้องถิ่น เพียงร้อยละ 15.6 เท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าภูมิภาคอื่นๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจซึ่งต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพและประกอบกับการจัดงานประเพณีท้องถิ่นมีไม่มากนัก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2543)

ส่วนประเพณีการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ที่ปรากฏน้อย (ภาคผนวก ง ภาพที่ 25) ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจเป็นเพราะ ประเพณีทำบุญบ้านเป็นประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะ ไม่ได้ทำเป็นประจำ ซึ่ง สอดคล้องกับรายงาน การสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการใช้เวลาว่างของ ประชากร พบว่างานทำบุญบ้านซึ่งจัดให้อยู่ในกลุ่มของประเพณีส่วนบุคคลอันประกอบไปด้วยงาน บวช งานศพ งานแสดงเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย พบว่าประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปทั่วราชอาณาจักร ประชาชนในทุกภูมิภาคให้ความสนใจกับการเข้าร่วมงานประเพณีวัฒนธรรมส่วนบุคคลน้อยกว่างานประเพณีวัฒนธรรมส่วนรวม โดยเฉพาะในกรุงเทพเกือบทุกกิจกรรมมีสัดส่วนต่ำกว่าร้อยละ 50 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2543)

เมื่อพิจารณาในส่วนของรายละเอียดพบว่า รายละเอียดในด้านประเพณีปรากฏมากที่สุดถึงหนึ่งในสามของภาพทั้งหมด โดยแสดงถึงรายละเอียดที่เกี่ยวกับ เรื่องราวของประเพณีลอยกระทงมากที่สุด รายละเอียดที่ปรากฏได้แก่ บรรยากาศในคืนวันเพ็ญ, แสดงเวลากลางคืน, เผาเทียนเล่นไฟ, แสดงอาชีพการขายกระทงและแสดงอาชีพการขายดอกไม้ไฟตามลำดับ รายละเอียดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นบรรยากาศของวันลอยกระทง จุลพรรณ พิทยานนท์ (2543) ยังให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงว่า เป็นประเพณีที่มีต้นกำเนิดจากทางภาคเหนือตรงกับเดือน 12 หรือเดือนพฤศจิกายนเป็นช่วงฤดูน้ำหลากพิธีหลวงจะเรียกว่าพิธีลอยพระทีป โดยมีความเชื่อในการลอยพอสังเขปดังนี้ 1.เป็นการลอยบาปของเราให้ไปกับน้ำ 2.เป็นการส่งเครื่องอุปโภคแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ 3.เป็นการนมัสการพระนารายณ์ 4.เพื่อบูชาพระพุทธบาท 5.คนในสังคมเกษตรจะบูชาน้ำเพื่อทดแทนพระคุณพระแม่คงคา 6.กระทงถือเป็นการตั้งมั่นในความดี มีการอธิษฐานขอให้เกิดสิริมงคลเพื่อเป็นกำลังใจในการดำรงชีวิต ในส่วนพิธีหลวงก็จะมี ความเชื่อของพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง

รายละเอียดในด้านประเพณีที่ปรากฏรองลงมาได้แก่รายละเอียดที่เกี่ยวกับประเพณี สงกรานต์ โดยแสดงบรรยากาศในการสาดน้ำด้วยขัน, ก่อกองทราย, สาดน้ำด้วยปืนฉีดน้ำ, เล่นน้ำ

ด้วยสายยาง, สาดน้ำโดยใช้รถกะบะตระเวนสาด, การรดน้ำคำหัว ตามลำดับซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่า เด็กได้แสดงถึง รายละเอียดที่เกี่ยวกับการเล่นสาดน้ำในวันสงกรานต์มากกว่า กิจกรรมหลักตาม ประเพณีเช่น การรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งในรายละเอียดของเรื่องราว ประเพณีสงกรานต์ก็คือ ภาพจำนวนหนึ่งแสดงถึง การเล่นสงกรานต์ด้วยปืนฉีดน้ำและการสาด น้ำโดยใช้รถ กะบะตระเวนสาด (ภาคผนวก ง ภาพที่ 19-20) รายละเอียดดังกล่าวสะท้อนให้เห็น ถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของการเล่นน้ำในประเพณีสงกรานต์ จะเห็นว่ารูปแบบวัฒนธรรม ดังกล่าวได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งวัฒนธรรมย่อมมีการปรับ ตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าของโลกและบริบทต่างๆในสังคม(สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,2536) จุลทรรศน์ พยามรานนท์ (2543) ยังได้ให้รายละเอียด เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์เพิ่มเติมว่าส่วนประเพณีสงกรานต์ตรงกับ วันที่ 13-15 เมษายนในแต่ ละปีเป็นประเพณีที่เนื่องมาจากการคำนวณทางโหราศาสตร์ตามระบบสุริยคติตามแบบอินเดีย ตอนเหนือซึ่งเป็นวันที่เริ่มเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ เส้นทางโคจรของดวงอาทิตย์เข้าสู่กึ่งกลางโลก คน ไทยเอาคตินิยมดังกล่าวมาใช้กำหนดเป็นวันขึ้นศักราชใหม่เป็นประเพณีนิยม

รายละเอียดที่ปรากฏรองลงมาคือ ด้านศิลปกรรม (ภาคผนวก ง ภาพที่ 28-31) ปรากฏ หนึ่งในสี่ของจำนวนภาพทั้งหมด ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลดังกล่าวแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของ ศิลปะและวัฒนธรรมเนื่องจากเมื่อทำการวิเคราะห์สาระหลักที่ปรากฏในภาพพระบายสีเด็กจะแสดง ถึงด้านศิลปกรรมน้อยมากแต่เมื่อทำการวิเคราะห์ในรายละเอียดกลับพบว่ารายละเอียดด้านศิลป กรรมปรากฏเป็นลำดับที่สองรองจากด้านประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2536) กล่าว ว่าเราจะพบว่าผลงานศิลปะที่ปรากฏ ได้รับแรงผลักดันมาจากวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและ นามธรรมซึ่งสามารถสรุปรวมได้ 3 ทางคือ 1. สภาพการณ์ในสังคมที่มีผลต่อเนื้อหา 2. อิทธิพลทาง รูปแบบจากรูปแบบศิลปะ 3. สภาพทางอารมณ์ที่มีผลมาจากสภาพการดำรงชีวิต

เฮอเบอร์ฮอลซ์ และ เฮอเบอร์ฮอลซ์ (Herberholz & Herberholz 1997) ได้ให้ความเห็นใน ทิศทางเดียวกันโดยกล่าวว่างานศิลปะในทุกวัฒนธรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้าง ขึ้น บอกเราถึงสภาพสังคมและความเป็นปัจเจกซึ่งสร้างมันขึ้นมา การที่จะเข้าใจว่าทำไมงาน ศิลปะนี้ถูกสร้างขึ้นนำไปสู่ความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับตัวเราเอง สิ่งเหล่านี้มีรากฐานทางความคิด ความรู้สึกและแนวคิดของสังคม หรือความเชื่อส่วนบุคคล โดยได้สรุปถึงการเชื่อมโยงวัฒนธรรม กับศิลปะออกเป็นด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ 1.แรงบันดาลใจหรือคำสั่งสอนเพื่อเป้าหมายทาง ศาสนา(Inspiring or instructing for religious purposes) 2.พิธีการ,การควบคุมธรรมชาติ (Ceremonial , controlling natural forces) 3.ทำหน้าที่บันทึกเหตุการณ์(Recording a likeness) 4.บอกเล่าประวัติศาสตร์,เรื่องเล่า,ความเชื่อ,ตำนาน(Telling history , myths , legends) 5. โฆษณาชวนเชื่อ,การเมือง,การวิจารณ์สังคม(Propaganda , political , social comment) 6.การ

แสดงออกแต่ละบุคคล(Personal expression) 7.เพื่อประโยชน์ใช้สอย(Utilitarian) 8.ตกแต่ง, ประดับ(Decorate , embellish)

กรมวิชาการ (2539) กล่าวถึงการได้ศึกษาเรียนรู้เข้าถึงความงามในศิลปกรรม ทำให้เราเข้าถึงวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ และก่อให้เกิดความรัก ห่วงแทนในศิลปวัฒนธรรมความมั่นคงของชนในชาติ คิดร่วมมือทำนุบำรุงอนุรักษ์ สืบทอดให้ยั่งยืนเพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงอารยธรรมความเจริญและเอกลักษณ์ของสุนทรียภาพทางเชื้อชาติที่ไม่เหมือนใคร วิรุณ ตั้งเจริญ (2536) ได้กล่าวเสริมในประเด็นดังกล่าวว่าเมื่อวัฒนธรรมหมายรวมทั้งความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม และกิจกรรมของคนในสังคมศิลปะจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมโดยสมบูรณ์ ซึ่งนอกจากจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรม ทั้งส่วนตัวของผู้สร้างสรรค์และส่วนรวมของสังคมแล้ว ศิลปะยังเป็นกิจกรรมที่ปรากฏเป็นผลงานชิ้น ซึ่งผลงานศิลปะจะตกทอดเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์สืบไป

ข้อสังเกตจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้พบภาพวาดที่นักเรียนวาดเรื่องราวเกี่ยวกับการแสดงโขน (ภาคผนวก ง ภาพที่ 31) โดยสามารถแสดงท่าทางของตัวละครและรายละเอียดของเครื่องแต่งกายได้อย่างชัดเจนถูกต้องถึงแม้ภาพดังกล่าวจะปรากฏเพียง 1 ภาพแต่ข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ การที่เด็กสามารถแสดงรายละเอียดต่างๆ ได้ดีซึ่งน่าจะเกิดจากการที่นักเรียนมีโอกาสได้เรียนและมีโอกาสเข้าร่วมการแสดงโขนทั้งหมด ในงานประจำปีทุกคนซึ่ง กรมวิชาการ (2539) กล่าวถึงการเรียนการสอนที่ดีนั้นครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ในการรับรู้ถึงคุณค่า ความดีงาม ความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สอนสอดแทรกในวิชาต่างๆ และทุกกลุ่มประสบการณ์ในระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ครูยังสามารถจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ เช่น การจัดชมรมศิลปกรรม ชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

เดเรโกวสกีและเซอร์เพลล์ (Deregowski and Serpell) ยังได้ศึกษาความสามารถของเด็กในการเชื่อมโยงประสบการณ์ ในรูปสองมิติไปสู่รูปทรงสามมิติได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กชาวแชนเบียและเด็กชาวสก๊อตซึ่งพบว่า เขาพบว่าเด็กชาวแชนเบียเข้าใจภาพของฮิปโปได้ดีกว่าในขณะที่เด็ก ชาวสก๊อตจะเข้าใจรูปหมูได้ดีกว่า ในประเด็นดังกล่าว มิลเลอร์ (Miller) ได้ทำการวิจัยในประเด็นดังกล่าวเช่นกันซึ่งผลการวิจัยพบว่าการได้สังเกตรูปทรง 3 มิติช่วยในการวาดรูปวัตถุนั้นออกมาในรูปทรง 2 มิติ ได้ดีขึ้น (McFee, 1998)

สำหรับด้านที่ปรากฏน้อยได้แก่ ด้านชาติ (ภาคผนวก ง ภาพที่ 6) คือปรากฏเพียง 3 ภาพจากทั้งหมด เรื่องราวที่ปรากฏในด้านชาติเด็กสองในสามจะแสดงถึง ธงชาติ โดยหนึ่งในสามแสดงถึงแผนที่ประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ ทั้งนี้สันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะ รูปแบบที่เด็กมีความคุ้นเคยที่สุดในด้านชาติก็คือ รูปแบบของธงชาติซึ่งนักเรียนต้องเข้าแถวทำความเคารพอยู่ทุกเช้าก่อนเข้าชั้นเรียน อีกทั้งบริเวณเหนือกระดานหน้าชั้นเรียนของทุกโรงเรียนก็มีประดับธง

ชาติไว้ในห้อง ธงชาติจึงเป็นรูปแบบที่นักเรียนคุ้นชินและง่ายที่สุดในการนำเสนอประเด็นในด้านดังกล่าว

อีกด้านหนึ่งที่ปรากฏน้อยคือด้านการเมืองการปกครองคือปรากฏเพียง 3 ภาพจากภาพวาดทั้งหมดโดยเรื่องราวที่ปรากฏในด้านการเมืองการปกครองแสดงถึง ภาพในหลวงซึ่งเป็นภาพพระมหากษัตริย์ไทย ภาพสถานการณ์ชายแดนไทยพม่าและ ภาพที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การเมืองการปกครองยังเป็นเรื่องที่ไกลตัวเด็ก ไม่สื่อถึงลักษณะของวัฒนธรรมประจำชาติในมุมมองของเด็ก และมีลักษณะเป็นนามธรรมยากที่จะถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาด ซึ่งจากการตรวจวิเคราะห์ภาพ 2 ใน 3 ผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้คำบรรยายประกอบภาพเพื่อประกอบวิเคราะห์ อีกทั้งภาพวาดที่แสดงถึงพระมหากษัตริย์ก็เป็นภาพที่มีลักษณะเหมือนจริง ซึ่งเด็กในวัยนี้เริ่มรู้จักการสังเกตรูปแบบที่เหมือนจริงจึงอาจหลีกเลี่ยงการนำเสนอในประเด็นดังกล่าว จากงานวิจัยของ สายทิพย์ สุคติพันธ์ ได้ทำการศึกษาถึงความสนใจทางการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมืองของเด็กไทยระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนมีความสนใจทางการเมืองในระดับปานกลางและระดับน้อยอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ซึ่งนักเรียนที่มีความสนใจทางการเมืองสูงมีน้อยมาก ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองคือ ระดับชั้นและอายุของเด็ก คือยิ่งเด็กได้ศึกษาในระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้นยิ่งมีความสนใจทางการเมืองขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังพบอีกว่าค่านิยมในสังคมไทยโดยทั่วไปยังคงถือว่า เรื่องการเมืองการปกครองไม่ใช่เรื่องของเด็กหรือเยาวชน ทำให้ไม่มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้พูดคุยในประเด็นทางการเมืองในครอบครัวและในสถาบันการศึกษา (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และสายทิพย์ สุคติพันธ์, 2526)

ด้านที่ปรากฏน้อยที่สุดได้แก่ปัจจัยในการดำรงชีวิต (ภาคผนวก ง ภาพที่ 26-27) คือปรากฏเพียง 2 ภาพเท่านั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการดำรงชีวิตของคนในกรุงเทพได้เปลี่ยนไปจากลักษณะการดำรงชีวิตของคนไทยในอดีต ทำให้เด็กมีโอกาสพบเห็นรูปแบบของการดำรงชีวิตอย่างไทยน้อยมาก สอดคล้องกับคณะผู้เรียบเรียงหนังสือไทยศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่กล่าวถึงความเป็นอยู่ของคนไทยปัจจุบันว่าสภาพการดำรงชีวิตของคนไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากเดิม เนื่องจากเกิดการลอกเลียนแบบอาหารการกิน เครื่องแต่งกาย ศิลปะ ภาพยนตร์ ดนตรี กระทั่งสำเนียงภาษา ฯลฯ ของต่างชาติ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545) รวมทั้งผลกระทบจากนโยบายบางประการของรัฐในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เช่น การห้ามกินหมาก การห้ามนั่งใจกระบะบน ฯลฯ ต่างส่งผลกระทบต่อสภาพการดำรงชีวิตและด้านอื่นๆของคนไทยในปัจจุบัน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา, 2539)

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตเกี่ยวกับการแต่งกายในชุดไทย และอาชีพทำขนมไทย เป็นจำนวนอย่างละครึ่งหนึ่งของภาพที่ปรากฏในหัวข้อดังกล่าวทั้งหมด ผู้

วิจัยสันนิษฐานว่าปรากฏการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมที่เด็กดำรงชีวิตอยู่ใน กรุงเทพมหานคร ค่อนข้างห่างเหินจากรูปแบบการดำรงชีวิตของไทย เช่น ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย การรับประทานอาหาร เสื้อผ้า ยานพาหนะ ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ต่างได้รับรูปแบบมาจากทางตะวันตก ซึ่งไม่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยให้พบเห็นมากเท่าใดนัก

เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ภาพ ในส่วนของรายละเอียด พบว่านักเรียนมีการสอดแทรกรายละเอียดในด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตไว้ในภาพถึง ประมาณเกือบหนึ่งในห้าของภาพวาด รายละเอียดที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ขัน ซึ่งเป็นเครื่องใช้ในประเพณีสงกรานต์โดยปรากฏเกือบหนึ่งในห้าของด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต ที่ปรากฏใกล้เคียงกันมากได้แก่ ฝานึ่งซึ่งอยู่ในกลุ่มเครื่องนุ่งห่ม

จากผลการวิจัยดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยืนยันแนวความคิดของแมคฟี ศิลปะเด็กสามารถสื่อสารและสะท้อนถ่ายสภาพสังคมให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะ (Mcfee,1961) นอกจากนี้นักเรียนยังแสดงถึงความสนใจในสภาพแวดล้อม และเรื่องราวของชุมชนโดยแสดงออกผ่านกิจกรรมการวาดภาพระบายสี ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีพัฒนาการ ขั้นพัฒนาการขั้นที่ 4 (The Stage of Drawing Realism) ของวิกเตอร์โลเวนเฟลด์(Lowenfeld,1987) ในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งมีอายุระหว่าง 9-12 ปีนั้นว่าอยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 4 (The Stage of Drawing Realism)นอกจากเด็กวัยนี้จะสนใจในเรื่องสภาพแวดล้อมในสังคมแล้ว ยังเริ่มที่จะทดลองเขียนภาพแสดงความลึกตามหลักทัศนียภาพ (ภาคผนวก ง ภาพที่ 40-41) (perspective) การเขียนภาพต้องการแสดงถึงความสมจริงมากขึ้น (ภาคผนวก ง ภาพที่ 42-43) ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญที่นักเรียนหลายคนในวัยนี้หมดความสนใจในงานศิลปะ(วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์,2531)

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

นอกจากประเด็นที่ได้นำเสนอจากการสังเกตแล้วจากแบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย มีนักเรียนส่วนน้อยเท่านั้นที่รู้สึกไม่ชอบการวาดภาพระบายสี และเมื่อสอบถามเกี่ยวกับการนำเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม มาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ พบว่านักเรียนที่รู้สึกไม่ชอบมีจำนวนมากขึ้นโดยให้เหตุผลว่าเบื่อหน่ายการวาดภาพเพราะการวาดภาพใช้เวลานาน และเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยวาดยากและรู้สึกว่าตัวเองวาดภาพไม่สวยรวมทั้งวาดภาพคนไม่เป็นและคิดว่าเนื้อหาซ้ำซ้อนกับวิชาอื่นๆ อย่างไรก็ตามนักเรียนในกลุ่มดังกล่าวก็มีจำนวนน้อยมาก

การขาดความมั่นใจในการวาด

ผู้วิจัยได้สังเกตจากการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ลักษณะของการขาดความมั่นใจพบว่า เมื่อได้รับคำสั่งจากใบงานนักเรียนบางคนนานมากในการตัดสินใจวาดและไม่สามารถวาดเสร็จเมื่อเวลาในที่สุด ขณะวาดมีการใช้ไม้บรรทัดหรือวัสดุใกล้เคียงตัวเช่นกล่องสี เหรียญ สันหนังสือเพื่อช่วยในการขีดเส้นให้ตรง (ภาคผนวก ง ภาพที่ 44-45) หรือการใช้ยางลบเปลี่ยนแปลงรูปที่ตัวเองวาดไปมาหลายครั้ง นอกจากนั้นยังพบพฤติกรรมของการลอกแบบจากภาพการ์ตูนหรือภาพประกอบหนังสือเรียน (ภาคผนวก ง ภาพที่ 46-47) ซึ่งที่พบทั้งหมดนำรูปแบบมาใช้ในการแสดงภาพคนในภาพวาดหรือนักเรียนบางคนจะหลีกเลี่ยงการวาดภาพคน (ภาคผนวก ง ภาพที่ 47-48) โดยการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทง ซึ่งสอดคล้องกับแชปแมน(Chapman,1978) ที่ได้กล่าวถึงช่วงวิกฤตของความเชื่อมั่น (crisis of confidence) ในการแสดงออกของเด็กเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเด็กวัยประถมศึกษาตอนปลาย เพราะว่าเป็นวัยที่เด็กรู้จักการคิดวิเคราะห์มากกว่าเด็กประถมต้นเริ่มรู้จักการตัดสินใจ เช่น ดีหรือไม่ดีและรับรู้ได้ถึงความสามารถทางศิลปะของตนว่าเป็นอย่างไร พฤติกรรมที่พบในการขาดความเชื่อมั่นเห็นได้จาก การเริ่มทำงานเดิมและทำงานใหม่, ไม่มีความก้าวหน้าในงานที่ทำ, การลอกเลียนแบบ, การเลิกทำงานกลางคันโดยพฤติกรรมดังกล่าวจะต่อเนื่องไปถึงระดับมัธยม

แชปแมน (Chapman,1978) ได้เสนอว่าการสังเกตเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและเอาชนะในส่วนดังกล่าว โดยการได้รับรู้และเข้าใจจากสิ่งนั้นโดยตรง การที่ครูให้หัวข้อในการวาดภาพจากการสังเกตจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ น่าจะเป็นแนวทางที่จะช่วยพัฒนาการสร้างสรรค้งานของเด็ก โลเวนเฟลด์ (Lowenfeid,1987) ยังกล่าวถึงพัฒนาการของเด็กในกลุ่มอายุประมาณ 10-12 ปี ผลจากการอบรมสั่งสอน การช่วยเหลือ การสนับสนุนทางด้านศิลปะจะปรากฏให้เห็นในงานที่มีคุณภาพของเด็กและถ้าโตขึ้นไปอีกอิทธิพลของสิ่งต่างๆ จะส่งผลต่อการแสดงออกทางศิลปะในด้านการวาดภาพระบายสีของเด็กให้มีความแตกต่างกัน เช่น อิทธิพลของวัฒนธรรม

ความแตกต่างของสาระในภาพระบายสีระหว่างนักเรียนชายและหญิง

ประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งคือความแตกต่างของสาระในภาพระบายสี พบว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงมีการแสดงออกถึงเรื่องราวในด้านประเพณีอยู่ในระดับใกล้เคียงกันคือประมาณสามในสี่ของภาพวาดในแต่ละเพศ ในด้านศิลปกรรมพบว่าเด็กผู้ชายมีการแสดงออกมากกว่าเด็กผู้หญิงมากกว่า 1 เท่าตัว ในด้านศาสนา เด็กชายมีการแสดงออกมากกว่าเด็กหญิงอย่างเห็นได้ชัดมากกว่าถึง 6 เท่าตัว ในด้านชาติและการเมืองการปกครอง ไม่ปรากฏภาพวาดของเด็กผู้หญิงใน

ด้านดังกล่าวเลย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าภาพในด้านต่างๆที่กล่าวถึงความแตกต่างนั้น นักเรียนแสดงออกในจำนวนที่น้อยมากอยู่แล้วแต่น่าจะเป็นข้อสังเกตที่น่าสนใจในการนำมาศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ เรื่องตัวแปรทางเพศที่มีผลต่อการวาดภาพระบายสี พบว่านักวิจัยทางศิลปะศึกษาได้เสนอว่า เป็นประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากมีการศึกษาจำนวนมากที่ไม่ได้ให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ตัวแปรดังกล่าว นักวิจัยที่ให้ความสนใจในประเด็นทางเพศ เช่น คอกซ์และคณะ, แพลนนารีและวัตสัน, และทูแมน (Cox; Koyasu; Hiranuma; Perara, 2001; Flannery & Watson, 1998; Tuman, 1999) ได้ทำการวิจัยและพบว่าคุณลักษณะทางเพศส่งผลต่อพัฒนาการทางศิลปะ คอกซ์และคณะศึกษาการวาดภาพคนระหว่างเด็กญี่ปุ่นและเด็กอังกฤษ พบว่า เด็กหญิงได้รับระดับคะแนนสูงกว่าเนื่องจากสามารถวาดภาพคนได้ละเอียดมากกว่าเด็กชาย แพลนนารีและวัตสัน ได้ศึกษาเรื่องความแตกต่างทางเพศ บทบาททางเพศ และการวาดภาพของเด็ก ได้ให้ความสำคัญกับตัวแปร 4 ด้าน 1. ในเรื่องระดับการมองภาพตามความเป็นจริง 2. ความก้าวร้าวที่แสดงออกในภาพ 3. ความลึกซึ้งในการแสดงออก 4. ทักษะทางศิลปะ ซึ่งจากงานวิจัยของทั้งสองพบว่า ข้อสรุปที่แตกต่างที่ชัดเจนคือเด็กผู้ชายแสดงความก้าวร้าวในภาพวาดมากกว่า ทั้งสองกล่าวว่าภาพวาดของเด็กชายจะสะท้อนถึงความสนใจในรูปแบบของความเพ้อฝัน ความรุนแรง ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่เด็กผู้หญิงจะมุ่งเน้นไปในเรื่องของความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน และแสดงถึงความลึกซึ้งละเอียดอ่อนมากกว่าเด็กผู้ชาย (ภาคผนวก ง ภาพที่ 50-53) เช่น การวาดพระอาทิตย์ยิ้ม ต้นไม้ที่กิ่งก้านตกลงสำหรับทูแมน พบว่า เด็กหญิงเลือกที่จะวาดภาพที่มีเนื้อหาเน้นความเป็นจริง สนใจประสบการณ์ทางสังคม ชีวิตในเมือง ธรรมชาติและสัตว์ ในขณะที่เด็กชาย มักสนใจการวาดภาพเรื่องกีฬา อันตราย ความก้าวร้าว เครื่องจักรกล ความรุนแรง พลังอำนาจ ความเป็นวีรบุรุษ การผจญภัย (ภาคผนวก ง ภาพที่ 54-57) ถึงแม้ยังไม่มีข้อสรุปที่แน่นอนว่าเด็กชายหรือเด็กหญิง เพศใดมีพัฒนาการสูงกว่ากัน (Cox; Koyasu; Hiranuma; Perara, 2001) แต่ในด้านของเนื้อหาเรื่องราวที่ปรากฏ จากงานวิจัยที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าภาพวาดของเด็กผู้ชายจะแสดงออกถึงเนื้อหาเรื่องราวที่ก้าวร้าวมากกว่า ส่วนในหัวข้อที่เด็กผู้หญิงแสดงออกมากกว่าเด็กผู้ชาย คือ ด้านจรรยาบรรณ พบว่ามีมากกว่าเกือบเท่าตัว ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเกิดจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูตามบทบาททางเพศที่ถูกกำหนดไว้ในสังคมตามอย่างวัฒนธรรมไทย ซึ่งแชปแมน (Chapman, 1978) ได้กล่าวเสริมถึงประเด็นดังกล่าวว่ามีส่วนทำให้เด็กชายมีความสนใจใน เครื่องยนต์ กลไก และวีรบุรุษ สำหรับเด็กหญิงก็จะชอบวาดภาพวิว ดอกไม้ ความสวยความงาม

ข้อสังเกตประการหนึ่งที่พบคือ เด็กมักวาดภาพคนเพศเดียวกับตนเอง (ภาคผนวก ง ภาพที่ 52-23 และ 56-57) โดยจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ แอนเดรสสัน (Andresson,

1995) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องการวัดระดับทางสังคมจากการวาดภาพครอบครัวของเด็ก ผลการวิจัยพบว่าเด็กมักจะเลือกวาดภาพคนที่เป็นเพศเดียวกับตนเอง เช่น เด็กผู้หญิงมักจะวาดรูปแม่ ในขณะที่เด็กผู้ชายมักจะวาดรูปพ่อ ซึ่ง นวลลออ ทินานนท์ (นวลลออ ทินานนท์, 2542) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของนักเรียนอายุระหว่าง 9-12 ปี ว่านักเรียนวัยนี้สามารถแสดงออกถึงประสบการณ์ต่างๆที่พบ ที่เกิดกับตัวเองได้ ลักษณะที่เด่นชัดของเด็กในวัยนี้ก็คือการแสดงออกถึงการเป็นกลุ่มหรือเรียกว่าเป็น วัยเกาะกลุ่ม (Gang age) เด็กจะแบ่งแยกเพศ เด็กชายและเด็กหญิงจะไม่รวมกลุ่มกัน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพพระบายสีในด้านการวาดภาพคน

ในด้านการวาดภาพคนที่พบมากที่สุดคือการแสดงความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายและทรงผม เช่น ผู้ชายสวมกางเกง ผู้หญิงสวมกระโปรง ซึ่งเป็นไปตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 4 ของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld,1987) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรา สุคนธ์ทรัพย์ (ภัทรา สุคนธ์ทรัพย์, 2505 อ้างถึงใน โกศล ภูพลอย,2527) อัจฉา แสงอัสนีย์ (อัจฉา แสงอัสนีย์, 2515) โกศล ภูพลอย (โกศล ภูพลอย,2527) และ พรพิมล ศิริวิวัฒน์ (พรพิมล ศิริวิวัฒน์, 2538) ซึ่งพบว่านักเรียนในอายุระหว่าง 9-12 ปีสามารถวาดภาพคนโดยเน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายและทรงผมได้มากที่สุด ลักษณะที่แสดงออกทรงลงมาได้แก่การใช้เส้นหยักเส้นคดเพิ่มเติมจากเส้นและรูปทรงทางเรขาคณิตเพื่อแสดงส่วนต่างๆของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉา แสงอัสนีย์ (อัจฉา แสงอัสนีย์, 2515) โกศล ภูพลอย (โกศล ภูพลอย,2527) และพรพิมล ศิริวิวัฒน์ (พรพิมล ศิริวิวัฒน์, 2538) และน้อยที่สุดได้แก่การแสดงอากัปกริยาท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายแต่ยังผิดธรรมชาติและท่าทางแข็งกระด้างซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉา แสงอัสนีย์ (อัจฉา แสงอัสนีย์, 2515) โกศล ภูพลอย (โกศล ภูพลอย,2527) และพรพิมล ศิริวิวัฒน์ (พรพิมล ศิริวิวัฒน์, 2538)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่านักเรียนหลายคนใช้สื่อต่างๆที่อยู่รอบตัวมาเป็นแบบในการวาดภาพคน เช่น ตำราเรียน รูปแบบการ์ตูนที่นักเรียนชอบ ซึ่ง โกศล ภูพลอย (2527) ได้ให้ข้อสังเกตดังกล่าวว่าภาพคนที่นักเรียนวาดคล้ายภาพการ์ตูนที่นักเรียนพบเห็นได้จากหนังสือ และภาพยนตร์โทรทัศน์ส่วนใหญ่ และนักเรียนหญิงสามารถถ่ายทอดรายละเอียดได้มากกว่า ในส่วนการตกแต่งเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ซึ่งเขาและผู้เชี่ยวชาญ สรุปว่าการที่นักเรียนนำรูปแบบของการ์ตูนมาใช้นั้นเป็นเพราะนักเรียนไม่ได้รับการส่งเสริมให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการเท่าที่ควร ผู้วิจัยยังได้ตั้งข้อสังเกตอีกว่านักเรียนส่วนใหญ่จะไม่แสดงรายละเอียดของนิ้วมือซึ่งสอดคล้องกับ ปวีดา ชื่นเชย (2543) ได้ทำการศึกษาการวาดภาพคนของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่าสิ่งที่นักเรียนไม่สามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจนในการวาดภาพคนคือ ในส่วนของนิ้วมือและหู ซึ่งเขายังกล่าวถึงแนวโน้มที่ลดลงของการแสดงรายละเอียดในการวาดภาพคนในส่วนของ เท้า มือ

ผม ลำตัว และนิ้วมือ เพื่อเน้นส่วน เช่น การแสดงอากัปกิริยาท่าทางทำให้ไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ทุกส่วน และแนวโน้มที่ลดลงดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เดวิส (Davis, 1997) ที่พบว่าพัฒนาการทางสุนทรียภาพและการแสดงออกของเด็ก มีลักษณะคล้าย "ตัวยู" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการของเด็กนั้นไม่ใช่จะเจริญงอกงามไปตามวัยที่สูงขึ้นเสมอไปแต่จะมีช่วงหนึ่งที่มีพัฒนาการถอยหลังด้วย

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีในด้านการใช้พื้นที่ว่าง

ในด้านการใช้พื้นที่ว่างพบว่าที่แสดงออกมากที่สุด คือสามารถแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในภาพเดียวกันได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นไปตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 4 ของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) ซึ่งสอดคล้องกับ โกลด์ ภูพลอย (โกลด์ ภูพลอย, 2527) รองลงมาคือ สามารถจัดวางสิ่งต่างๆ ในภาพได้เหมาะสมพื้นที่ที่กำหนดให้ จากงานวิจัยของ พรพิมล ศิริวัฒน์ (2538) ได้วิเคราะห์ภาพระบายสีของเด็กญี่ปุ่นอายุ 9-12 ปี ตามทฤษฎีของวิกเตอร์โลเวนเฟลด์ พบว่าเด็กญี่ปุ่นแสดงถึงประเด็นดังกล่าวมากที่สุดซึ่ง สมพร รอดบุญญ ได้กล่าวว่าเด็กในช่วง 11-12 ปีจะมีความเข้าใจในการใช้เนื้อที่กระดาษ (สมพร รอดบุญญ, 2525 อ้างถึงใน พรพิมล ศิริวัฒน์, 2538) ลักษณะที่ปรากฏน้อยที่สุดคือแสดงลักษณะสามมิติ ผู้วิจัยพบว่านอกจากเด็กจะแสดงออกน้อยแล้วส่วนใหญ่เด็กจะแสดงออกเพียงบางส่วนของภาพ เช่น ภาพโต๊ะหมูบูชา หรือ ทำน้ำ ซึ่งตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 4 ของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) เด็กวัย 8-14 ปีจะเข้าใจหลักทัศนียภาพ (perspective) และลักษณะสามมิติของวัตถุต่างๆ แต่ผลการวิจัยกลับพบการแสดงออกในภาพวาดน้อยมาก

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีในด้านการใช้สี

ในด้านการใช้สีที่พบมากที่สุดคือแสดงรอยแปรง หรือเส้นในการระบายสีซ้ำๆ ในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจเนื่องมาจากอุปกรณ์ที่แจกให้ในครั้งนี้เป็นสีไม้ซึ่งจะมองเห็นทิศทางของการลงสีได้ง่าย อีกทั้ง นักเรียนถูกจำกัดด้วยเวลา อย่างไรก็ตาม ผลดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ โกลด์ ภูพลอย (โกลด์ ภูพลอย, 2527) ซึ่งศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่พบใกล้เคียงกันได้แก่การใช้สีแสดงลักษณะวัตถุได้เหมือนจริง ซึ่งเป็นไปตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 4 ของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) โดยเด็กสามารถใช้สีได้ถูกต้องตามของจริงเกือบทุกสี เช่น การใช้สีเขียวสื่อถึงกระทงใบตอง ต้นไม้ สนามหญ้า หรือการใช้สีเหลือง สื่อถึงพระพุทธรูปสีทอง หรือ เจดีย์สีทอง เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผลดังกล่าวขึ้นอยู่กับความพร้อมของอุปกรณ์ที่เตรียมให้กับเด็กด้วยเช่นกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เตรียมสีชนิด 24 สีให้กับนักเรียน น่าจะเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนเลือกใช้ได้ตามความต้องการได้ง่ายขึ้น โกลด์ ภูพลอย (โกลด์ ภูพลอย, 2527) ได้ให้ข้อสังเกตจากงานวิจัยของเขาว่าสีที่นักเรียนสามารถใช้ได้เหมือนจริงมีจำนวนไม่มากโดยมีเพียง สีฟ้า สีแดง สีน้ำ

ตาล สีเขียว เท่านั้น ที่ปรากฏน้อยที่สุดคือสามารถแสดงความแตกต่างของสีที่ใกล้เคียงกัน โดยผู้วิจัยพบว่าเด็กส่วนใหญ่จะแสดงน้ำหนักของสีใกล้เคียงกันโดยการเลือกสีที่มีน้ำหนักต่างกันอยู่แล้ว ในชุดอุปกรณ์ โดยไม่ค่อยใช้การผสมสี เช่น สีเขียวเข้มและสีเขียวอ่อน สีฟ้าเข้มและสีฟ้าอ่อน สีแดงสีชมพู ฯลฯ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน

ด้านความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีพบว่านักเรียนเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครเกือบทั้งหมดเกือบทั้งหมดครูผู้สอนชอบถึงชอบการวาดภาพระบายสีมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลของแบบสอบถามในส่วนสถานภาพภูมิหลังของนักเรียน พบว่ากิจกรรมที่นักเรียนสนใจมากที่สุด ในวิชาศิลปะศึกษา คือ การวาดภาพระบายสีโดยนักเรียนประมาณเกือบ 3 ใน 4 สนใจกิจกรรมดังกล่าวมากที่สุด ผลที่ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวีดา ชื่นเชย (2543) เรื่องการศึกษาการวาดคณภาพของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนส่วนมากมีความรู้สึกสนุกสนานระหว่างเรียนในวิชาศิลปะ โดยกิจกรรมการวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมที่นักเรียนชอบมากที่สุด

ผลของแบบสอบถาม พบว่ากิจกรรมศิลปะที่ครูมักจะทำให้นักเรียนทำมากที่สุดคือการวาดภาพระบายสี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน และครูผู้สอนศิลปะในโรงเรียนที่ได้ทำการเก็บข้อมูลในครั้งนี้อย่างให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมดังกล่าวโดยครูผู้สอนเกือบทั้งหมดกล่าวว่านักเรียนสนใจกิจกรรมดังกล่าวมากที่สุดเพราะกิจกรรมดังกล่าวมีอิสระในการแสดงออกมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ อีกทั้งในโรงเรียนที่ไม่มีห้องปฏิบัติการทางศิลปะ กิจกรรมดังกล่าวยังสามารถควบคุมชั้นเรียนได้ง่ายและนักเรียนสามารถทำให้เสร็จได้ในคาบเรียน วิชาต่างๆก็มักจะนำกิจกรรมดังกล่าวไปบูรณาการเป็นกิจกรรมเสริมในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535) การจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ศิลปะในระดับเด็กเล็กส่วนใหญ่มุ่งเน้นการปฏิบัติงานเขียนภาพระบายสีมากกว่ากิจกรรมด้านอื่นๆ และได้รับความสนใจจากทางโรงเรียนและผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น

โดยครูผู้สอนอีก 2 ท่านให้ความเห็นว่านักเรียนมีความชอบกิจกรรมศิลปะในทุกกิจกรรม โดยให้เหตุผลว่านักเรียนมีความชอบและความถนัดที่แตกต่างกันจึงต้องจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายอีกทั้งการจัดกิจกรรมที่หลากหลายจะทำให้เด็กนักเรียนมีประสบการณ์ทางศิลปะและความรู้ในหลายเทคนิคซึ่งนักเรียนสามารถนำความรู้ดังกล่าวมาสร้างสรรค์งานในรูปแบบใหม่ๆได้

ซึ่งพริยา สระมาลา(2543) กล่าวว่า ศิลปะเป็นสื่อแสดงความคิด พฤติกรรม รวมถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนมาเป็นเวลานานแล้ว เนื่องจากหลักฐานทางวัฒนธรรมมักจะปรากฏบนผลงานทางศิลปะ ดังนั้นศิลปะศึกษาจึงสามารถเป็นสื่อกลางในการส่งเสริมและปลูกฝังเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมได้ ด้วยการโยงความรู้จากหลักการทั้ง 4 ด้านของศิลปะ คือ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลป์ ศิลปวิจารณ์และศิลปะปฏิบัติ

กิจกรรมวาดภาพระบายสียังเป็นกิจกรรมในวิชาศิลปะศึกษาที่ครูสอดแทรกเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยบ่อยที่สุด โดยนักเรียนเกือบทั้งหมดได้ให้ข้อมูลดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับผลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนศิลปะศึกษา พบว่าครูผู้สอนเกือบทั้งหมดได้สอดแทรกเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยโดยใช้กิจกรรมการวาดภาพระบายสี ด้วยการวาดลายไทยแบบง่ายๆ และวาดภาพในหัวข้อวันสำคัญต่างๆ จากการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว สอดคล้องกับหลักสูตร 2511 (ฉบับปรับปรุง 2533) ที่ได้ระบุว่า ให้นักเรียนฝึกการแสดงออกโดยใช้ เส้น รูปทรง สี แสงเงา ทดลองด้วยสีและเทคนิคต่างๆ ในรูปแบบธรรมชาติ ศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น และศิลปะสากลด้วยการออกแบบ โดยใช้จินตนาการและประสบการณ์ ซึ่งอาจเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ผลการวิจัยพบว่ามี การแสดงออกด้านประเพณีไทยมากที่สุดจากวัฒนธรรมไทยทั้ง 8 ด้าน

โอกาสในการวาดภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ยังพบว่านักเรียนสามในสี่ มีโอกาสทำกิจกรรมดังกล่าวในวิชาศิลปะศึกษามากที่สุด และยังพบว่ามีวิชาอื่นๆ เช่น วิชาภาษาไทย สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สุขศึกษา จริยศึกษา ฯลฯ ที่ได้นำกิจกรรมดังกล่าวไปช่วยเสริมการเรียนการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยซึ่งขณะวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยนักเรียนเกือบครึ่งหนึ่งรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ในขณะที่นักเรียนอีกเกือบครึ่งหนึ่งรู้สึกภูมิใจในวัฒนธรรมประจำชาติ ซึ่งจากหลักสูตร 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้ระบุไว้ในกิจกรรมการวาดภาพระบายสีในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นคุณค่าความงามของธรรมชาติ ศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น ศิลปะสากล ชื่นชมธรรมชาติ ภูมิใจในความประณีต สวยงาม ศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น เห็นความแตกต่างของศิลปะไทย ศิลปะสากล คิดและแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ในความงาม ความประณีต ความเพลิดเพลิน ชื่นชม และภูมิใจในศิลปะไทย ยอมรับคำติชม และแก้ไขข้อบกพร่อง สำหรับในหลักสูตร 2544 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางศิลปะในช่วงชั้นที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้ระบุว่า เมื่อผ่านการศึกษาในชั้นนี้แล้ว นักเรียนควรมีความตระหนักชื่นชมคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักสูตรทั้งสองต่างให้ความสำคัญในการสอดแทรกเนื้อหาเรื่องราวทางด้านวัฒนธรรมและทำให้เด็กเกิดความซาบซึ้งและตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประจำชาติและมีความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น อย่างไรก็ตามจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนยังพบว่าปัญหา

ในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องวัฒนธรรมไทยมากที่สุดคือ ครูเกือบทั้งหมดให้ความเห็นว่าเวลาเรียนในวิชาศิลปะน้อย

ในประเด็นเกี่ยวกับความต้องการตัวอย่างเพื่อใช้ในการวาดภาพเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย พบว่านักเรียนกว่าครึ่งหนึ่งตอบว่าต้องการมีแบบเพื่อใช้เป็นข้อมูล ในขณะที่นักเรียนนักเรียนอีกเกือบครึ่งหนึ่งคิดว่าไม่จำเป็นต้องมีแบบเพื่อใช้ในการวาด นอกจากนี้ยังนักเรียนจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งยังตอบว่าแหล่งความรู้ที่นำมาใช้ในการวาดภาพในครั้งนี้คือตำราเรียน รองลงมาคือใช้หนังสือนอกเวลาเช่น นิทาน เรื่องสั้น และการ์ตูน จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน 3 ใน 7 ท่าน ให้ทัศนะเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อที่ส่งผลต่อการวาดภาพระบายสีของนักเรียนว่า อิทธิพลของสื่อส่งผลต่อรูปแบบของการวาดภาพระบายสี ซึ่งรูปแบบที่นักเรียนมักจะนำมาใช้ได้แก่ภาพการ์ตูนญี่ปุ่น และจากเกมส์คอมพิวเตอร์ หากเปิดโอกาสให้เด็กได้วาดภาพโดยอิสระจะสังเกตเห็นได้ชัดเจนมาก ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบของการ์ตูนญี่ปุ่นมักจะถูกนำมาใช้ในการวาดภาพคน และครูผู้สอน 2 ท่านยังให้ความคิดเห็นว่ารูปแบบต่างๆ ที่เด็กพบจากสื่อจะช่วยให้เด็กสามารถถ่ายทอดรายละเอียดได้มากขึ้น ในประเด็นเรื่องการเลียนแบบนี้ เบรนท์ วิลสัน และ มายอร์ วิลสัน (Wilson & Wilson, 1977) พบว่าเด็กส่วนมากวาดจากภาพเลียนแบบโดยได้รับตัวอย่างจากสื่อและตัวอย่างที่เป็นที่นิยม ซึ่งทั้งสองเชื่อว่าไม่ใช่สิ่งที่มีผิดที่เด็กได้รับอิทธิพลการวาดภาพมาจากผู้ใหญ่หรือจากพฤติกรรมกรรมการลอกเลียนแบบ

เกี่ยวกับแรงบันดาลใจที่นักเรียนนำมาใช้ในการวาดภาพระบายสี "วัฒนธรรมไทยในใจฉัน" ในครั้งนี้พบว่านักเรียนนำแรงบันดาลใจจากด้านการเรียนสอนมากที่สุดถึง 1 ใน 3 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลในการจัดการเรียนการสอนมีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะ

นอกจากนี้แมคฟี และ เด็กกี (McFee & Degge, 1977) ยังได้กล่าวถึงการรับมือกับความหลากหลายและความแตกต่างภายในชั้นเรียน ซึ่ง "ความแตกต่าง" ในที่นี้หมายถึงรวมถึง นักเรียนตัวครูผู้สอนเอง สื่อการสอนชนิดต่างๆ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการถ่ายโอนระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว (มนุษย์คนอื่นๆก็เป็นสิ่งแวดล้อมเช่นกัน) ในการเรียนรู้เรื่องศิลปะและการสร้างสรรค์งานศิลปะจะต้องให้ความสำคัญในด้านความพร้อมของนักเรียน (Readiness), ด้านสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยาวัฒนธรรม (Psychocultural Environment), ด้านสิ่งแวดล้อมทางทัศนภาพและกายภาพ (Visual-Physical Learning Environment), และการใช้ข้อมูล (Information Handling) เพราะในการที่เด็กสร้างงานศิลปะขึ้นมาชิ้นหนึ่งย่อมเป็นเครื่องแสดงความพร้อมทางทักษะ ความคุ้นเคยกับวัสดุ ความยืดหยุ่นในการใช้เครื่องมือหรือวัสดุในการที่จะนำมาใช้สร้างสรรค์ รวมถึงการเลือกสื่อที่เหมาะสม ครูผู้สอนจะสามารถเห็นความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนในการทำงานได้ และทำให้รู้ว่าควรจะต้องปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยาวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทางทัศนภาพและกายภาพอย่างไร

การจัดการเรียนการสอน จึงควรครอบคลุมถึงกระบวนการให้ความรู้ที่มีลักษณะเป็นการปลูกฝังความรู้ ความคิด ทักษะ และทักษะในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งถ้าหากครูสามารถกระทำได้ดีดังนี้ ก็นับเป็นการพัฒนานักเรียนทุกๆ ด้านนอกจากนี้การที่ครูมุ่งสอนความรู้เพียงอย่างเดียวจะทำให้เด็กมีโลกทัศน์และทัศนคติที่คับแคบ ขาดการรับรู้ในคุณค่าของคุณงามความดี ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ครูจึงไม่ควรละเลย "โอกาส" ที่จะสอดแทรกและปลูกฝังนักเรียนให้มองเห็นคุณค่าความงามในมิติอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิถีชีวิตไทยมีสิ่งดีงามที่ควรกล่าวถึงในกระบวนการเรียนการสอน ทั้งในเรื่องศาสนา ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติแวดล้อม เช่น ในเทศกาลเกี่ยวกับประเพณีหรือวันสำคัญต่างๆ ครูอาจจะพูดคุยหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับวันสำคัญดังกล่าว เพื่อให้นักเรียนได้ทราบประวัติความเป็นมา ทราบถึงความหมายและเหตุผลในการจัดกิจกรรม (กรมวิชาการ, 2539)

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน

จากผลงานวิจัยในครั้งนี้จะชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมวาดภาพระบายสีของเด็กนั้นนอกจากจะเป็นกิจกรรมการสอนศิลปะศึกษาอย่างหนึ่งแล้ว ภาพระบายสียังสะท้อนให้เห็นมวลประสบการณ์ของเด็กในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งครูผู้สอนควรให้ความสำคัญและทำความเข้าใจกับประเด็นนี้ด้วยเพื่อเป็นส่วนส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการสอนศิลปะศึกษา

1. ครูผู้สอนควรมีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยโดย จัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายมากขึ้นเนื่องจากพบว่าส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมให้นักเรียนโดยเน้นเนื้อหาของศิลปะปฏิบัติเพียงอย่างเดียว
2. เพื่อประสิทธิภาพในการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยควรมีการประชุมระหว่างครูผู้สอนและผู้บริหารในโรงเรียนเพื่อวางแผนในการบูรณาการหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชา หรือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรให้มีการทำวิจัยทางศิลปะศึกษาในบริบทที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ของวัฒนธรรมให้มากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของการรับรู้และการแสดงออก ของเด็กไทย ในทุกกลุ่มอายุ เพศ และ กลุ่มวัฒนธรรมในประเทศไทย
3. ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะเด็กหรือประเด็นที่ใกล้เคียงควรมีการใช้เครื่องมือถามแบบสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลไปด้วยในขณะเก็บข้อมูล

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรรณิการ์ สัจกุล. เอกสารประกอบการสอนวิชา 2701178 วัฒนธรรมไทย. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา คุณารักษ์. หลักสูตรและการพัฒนา. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2527.
- โกศล ภูพลอย. การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เขตการศึกษา 10. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- โครงการบริหารวิชาบูรณาการ หมวดวิชาศึกษาทั่วไปมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ไทยศึกษา. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. พัฒนาการทางด้านวัฒนธรรม. วารสารจันทร์เกษม 183 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2528): 60-67.
- จิตรา ศรีเจริญ. การเปรียบเทียบการแปลความหมายภาพของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. สาระไทย. สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา. ทิศทางวัฒนธรรมไทย: รวบรวมบทความและรายงานการอภิปรายจากการสัมมนา วันที่ 22 มิถุนายน 2538. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- เจลา วรเดช. บทบาทในการอนุรักษ์ส่งเสริม และ เผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครตามการรับรู้ของครูฝ่ายกิจกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์. การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7 ถึง 9 ปี ใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ชูจิตต์ วัฒนารมย์. ศึกษาคุณค่าของกิจกรรมศิลปะที่ศึกษาด่อนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตามการรับรู้ของศิลปะศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

- ณรงค์ เล็งประชา. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่สาม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2539.
- ดุษฎี มาลากุล และ วิภาวรรณ. เชื้อชาติกับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ, 2500.
- ทวีเกียรติ ไชยงยศ. "เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการวาดภาพคนโดยวิธีการสอนแบบในออกนอก กับวิธีสอนแบบนอกเข้าใน". วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.
- ทิตนา เขมมณี และคณะ. หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ธนิษฐ์ ตีรณานนท์. "ไทยในกระแสโลกาภิวัตน์: ศึกษากรณีผลของการสื่อสารต่อพฤติกรรมการบริโภคสินค้า และ บริการของคนไทยในกรุงเทพมหานคร". วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. กิจกรรมการศึกษาเพื่อท้องถิ่น: การศึกษาเพื่อทรัพยากรมนุษย์. คณะครุศาสตร์: สถาบันราชภัฏภูเก็ต, 2540.
- นवलลลอ ทินานนท์. เอกสารประกอบการสอน ศล 211 หลักสูตรและการสอนศิลปะศึกษา 1. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2542.
- นิพนธ์ ทวีกาญจน์. 3มิติ ทักษะทางศิลปะและศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาคพัฒนาตำรา และเอกสาร หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2533.
- นิรมล หันหาบุญ. การศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา ในทศวรรษหน้าตามทัศนะผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- บุปผา คุ้มพิงษ์. สภาพปัญหาการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ประคอง กรวรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ประภัสสร นิยมธรรม. ศิลปะของเด็กเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ครุสภาลาดพร้าว, 2523.
- ประเทิน มหาจันทร์. ศิลปะในโรงเรียนประถม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2531.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน และ นิพนธ์ อินสน. ภาษากับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2536.

- ปวีดา ชื่นเชย. การศึกษาการวาดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาลังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- พรพิมล ศิริวัฒน์. การวิเคราะห์ภาพระบายสีของเด็กญี่ปุ่นอายุ 9-12 ปี ตามทฤษฎีของวิกเตอร์ โลเวนเฟลด์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้วและสายทิพย์ สุกดีพันธ์. การเมืองของเด็ก: กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง. เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526.
- พระธรรมปิฎก. หนทางผ่านวิกฤตชาติ และทางรอดของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ภัคธรรม, 2544.
- พีระพงศ์ กุลพิศาล. "การสอนศิลปะเด็ก". ใน มโนภาพทางการรับรู้ทางศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการฝึกหัดครู. 2531:139-141.
- ภากรดี มหาพันธ์. พื้นฐานอารยธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2544.
- มนทิรา ไชยวิสุทธิ. "การวิเคราะห์กระบวนการใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อรณรงค์วัฒนธรรมไทย". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. กระบวนการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษาสำหรับครูยุคใหม่. ไทยวัฒนาพานิช, 2545.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. พจนานุกรมศัพท์และเทคนิคทางศิลปะ. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. ศิลปศึกษา. ใน นิทรรศการทัศนศิลป์วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. หน้า 45-49. กรุงเทพมหานคร: เลิฟ แอนด์ ลิฟเพรส, 2533.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. ศิลปศึกษา: ความเป็นมา ปรัชญาหลักการ วิวัฒนาการด้านหลักสูตร ทฤษฎี การเรียนการสอนและการค้นคว้าวิจัย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- มานิต มานิตเจริญ. พจนานุกรมไทย. กรุงเทพมหานคร, 2514.
- ลำพอง บุญช่วย. การสอนเชิงระบบ. ปทุมธานี : วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์, 2530.
- เลิศ อานันทนนะ. "ถ้าฉันเป็นนายกรัฐมนตรี: เสี่ยงจากเด็กรุ่นใหม่". กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง, 2535.

- วงเดือน สุวรรณศิริ. สภาพการปลูกฝังวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2539.
- วราคม ทีสุกะ. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สยาม, 2527.
- วิทย์ เทียงบุญธรรม. พจนานุกรมไทยอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: อักษรพิทยา, 2535.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. ศิลปะเด็ก:สภาพปัจจุบัน และอนาคต. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์,
2529.
- วิเชียร รักการ. วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้น
ติ้งเฮ้าส์, 2529.
- วิรัตน์ พิชญไพฑูลย์. ศิลปะในโรงเรียนประถม. พิมพ์ครั้งที่ 2: ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. เด็กกับศิลปะ. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยเด็ก หมายเลขที่ 8-15.
กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ทัศนศิลป์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2536.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ปัญหาศิลปะศึกษา.ใน ศิลปทรรศน์. หน้า199-215.กรุงเทพมหานคร.แสงศิลป์การ
พิมพ์,2532.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร :ฉบับฉลอง
ศิริราชสมบัติครบ 50 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2(8)
กค.-ธค, 2539.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร: วิมวอลอาร์ต, 2526.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส.พริ้นติ้ง เฮ้า, 2539.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา 21201 พฤติกรรมวัยเด็ก เล่มที่2 หน่วยที่ 8-15
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536.
- ศิลปากร,กรม. ระบบการวัฒนธรรม และ คุณภาพมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร,
(มปป.)
- สมสมร ภูประกร. การศึกษาขั้นพัฒนาทางการวาดภาพของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สันติ คุณประเสริฐ. สื่อการเรียนการสอนศิลปะศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาศิลปะศึกษา คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- สาโรช บัวศรี. "ความหมายของวัฒนธรรม". วัฒนธรรมประจำชาติ. สำนักงานคณะกรรมการวัฒน
ธรรมแห่งชาติ,2531.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทยจากความคิดขัดแย้งสู่ความร่วมมือ. กรุงเทพมหานคร: พริสกาล จำกัด, 2536.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. คู่มือฝึกอบรมวัฒนธรรมไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ชีวิตไทยชุดบรรพบุรุษของเรา. กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการใช้เวลาว่างของประชาชน, กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2540.

สุชาวดี สุกโกษะ. "ศิลปะเด็ก:โลกทัศน์และจินตนาการ". มิตรครู(15 ก.ค. 2527):41-42.

สุวรรณ เกษรนิล. ศาสนาและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.

เสถียรโกเศศ. วัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: บรรณาการ, 2516.

เสถียรโกเศศ. วัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, 2515.

เสาวภา ไพทยวัฒน์. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย:แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา. สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, 2538.

อมรา พงศาพิชญ์. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

อรอนงค์ ฤทธิฤทัย. การศึกษาการวาดภาพการ์ตูนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

อภิชัย กาบทอง. "กระบวนการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบชุมชนในกรุงรัตนโกสินทร์:กรณีศึกษาย่านบางลำพู". วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อัจฉรา แยมสรวล. ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์วิชาวาดภาพกับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

อรรษา แสงอัสนีย์. การศึกษาระดับพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่ได้รับการสอนศิลปะทั้งแนวเก่าและแนวใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.

ภาษาอังกฤษ

Anastasi, A. *Differential Psychology*. New York: The Macmillan, 1958.

- Andersson, Sven B. Social scaling in children's family drawings: a comparative study in three cultures. Child Study Journal.25,2(1995):97-121.
- Bloom, Micheal and Freedman, Marvin. Personal history and professional career. In Freedman, Marvin (ed). Facilitating faculty development.pp. 49-59. San Francisco : Jossey-Bass, 1973.
- Chapman,Laura H. Approaches to Art in Education. United States of America,1978.
- Cox Maureen, Julian Perara and Xu Fan. Children's Drawing in the UK and China. Longman in Association with NSEAD. (1999) : 173-178.
- Cox Maureen, Masuo Kayasu, Hiromasa Hiranuma and Julian Perara. Children's human figure drawing in the UK and Japan:The effect of age, sex and culture. British Journal of Developmental Psychology. (2001). 19: 275-292.
- Efland Arthur. Planing Art Education in the Middle/Secondary School of Ohio. Columbus Ohio, 1977.
- Flannery, Kathleen A. and Watson, Malcolm W. Sex Differences and Gender-role Differences in children's drawing. Studies in Art Education 36,2(1995).
- Good, C. V. Dictionary of Education. New York : Mc Graw-Hill, 1959.
- Harry W.Gardiner.A Cross-Cultural comparison of hostility in children's drawing.The Journal of Social Psychology. (1969):261-263.
- Herberholz, D and Herberholz, B. Art works for elementary teachers developing artistic and perceptual awareness. McGraw Hill. United States of America, 1997.
- Hills, P. J. A . Dictionary of Education. London : Routledge and Kegan Payl, 1982.
- Holmes, Robyn M. Children's use of social distance:The effect of race and gender. Child Study Journal.27,2(1997):129-144.
- Kerry Freedman. Cultural Associations and Communications:Students'Construction of Meaning in Response to visual Images. Longman in Association with NSEAD. (1997):269-272.
- Lensing, K. M. Art, Artist and Art Education. New York : McGraw-Hill, 1976.
- Lev-Wiesel, Rachel and Al-Krenawi, Alean .Perception of family among Beduin-Arab children of polygamous families as reflected in their family drawing.American Journal of Art Therapy.38,4(2000):98-106.
- Linderman, E. W. Teaching Secondary School Art. 2nd ed. Iowa : WM.C. Brown, 1980.

- Linderman Marlene Gharbo. Art in elementary school. Brown and Brenchmark, 1997
- Lowenfield, V and Britain, W. Creative and mental Growth. (7th ed) New York : Macmillan, 1987.
- McFee, J.K. and Degge, R.M. Art, Culture and Environment A Catalyst for Teaching. The United States of America, 1977.
- McFee, J.K. "Cultural Influence on Aesthetic Experience" in Cultural Diversity and The Structure and Practice of Art Education. (The National Art Education Association, 1998) p.25-42.
- McFee, J.K. Preparation for Art . San Francisco : Woodsworth Publishing. 1961.
- Mittler, Gene A. 1994. Art in Focus. Ohio : Glencoe Macmillan/McGraw-Hill. 1994.
- Neperud, Rounald W. and Patricia L. Stuhr. Cross Cultural Valuing of Wisconsin Indian Art by Indians and Non-Indians. Studies In Art Education. 34,4(1993) : 244-253.
- Pariser, David A. Children of Kronos : what two artists and two cultures did with their childhood art. The Journal of Aesthetic Education. 3,1(1999) : 62-72.
- Tuman, Donna M. Gender style as form and content: an examination of gender stereotypes in the subject preference of children's drawing. Studies in Art Education. 40,1(1999) : 40-60.
- Wayne Dennis. Goodenough Scores, Art Experience and Modrenization. The Journal of Social Psychology. 68 (1966) : 211-228.
- Wilson, B. and Wilson, M. "Figure Structure, Figure Action, and Framing in Drawing by American and Egyptian Children" .Studies in Art Education. 21,1(1979) :36-43.
- Wilson, B. and Wilson, M. "Iconoclastic View of the Imagery Sources in the Drawings of Young People". Art Education. 30,1(1977):5-11.
- Young, David: Aesthetic Response as Copying Behavior : An Anthropological Perspective, Studies in Art Education. 24,1(1982):5-15.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันติ คุณประเสริฐ
หัวหน้าภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ สัญญา วงศ์อร่าม
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ลลิตพรรณ ทองงาม
หัวหน้าหมวดศิลปะ
โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ฝ่ายประถม
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นवलลลข ทินานนท์
หัวหน้าสาขาวิชาศิลปศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
5. อาจารย์สมศักดิ์ ศิริวิโรจน์สกุล
อาจารย์ประจำหมวดศิลปะ
โรงเรียนสาธิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ภาพ (เพื่อหาความเที่ยงในการตรวจภาพของผู้วิจัย)

1. อาจารย์ธินกร บัวพูล
อาจารย์ประจำหมวดศิลปะ
โรงเรียนสาธิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์บุษบา มธุรสกุล
อาจารย์ประจำหมวดศิลปะ
โรงเรียนวัดติสฐานุการาม

รายนามอาจารย์ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

1. รองศาสตราจารย์ ลลิตพรรณ ทองงาม
หัวหน้าหมวดศิลปะ โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ฝ่ายประถม
2. อาจารย์ชาญณรงค์ ทองวันดำ
อาจารย์ประจำหมวดศิลปะ โรงเรียนวัดดอกไม้

3. อาจารย์สุเชนน้อยสำแดง
อาจารย์ประจำหมวดศิลปะ โรงเรียนพระมหาไถ่ศึกษา
4. อาจารย์ศรีกัญญา นาคขวิญ
อาจารย์ประจำหมวดศิลปะ โรงเรียนพระมหาไถ่ศึกษา
5. อาจารย์จรัสศรี บุญลอย
อาจารย์ประจำหมวดศิลปะ โรงเรียนวัดช่องนนทรี
6. อาจารย์อนุมาน สมบูรณ์ศิลป์
อาจารย์ประจำหมวดศิลปะ โรงเรียนประถมสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
7. อาจารย์อารีย์ ชันฉวีจิต
อาจารย์ประจำหมวดศิลปะ โรงเรียนสายน้ำทิพย์

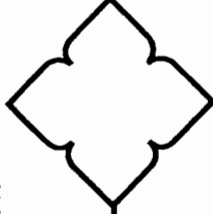
ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบทดสอบการวาดภาพสำหรับเด็ก

คำชี้แจง

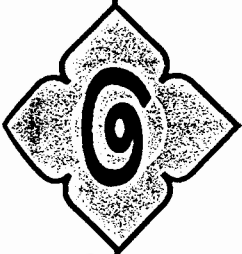
ให้นักเรียนวาดภาพในหัวข้อ "วัฒนธรรมไทยในใจฉัน" ลงในกระดาษที่แจกให้ โดยใช้เวลา 40 นาที สามารถวาดภาพระบายสีได้ตามอิสระพร้อมเขียนบรรยายภาพสั้นๆ ประมาณ 2 บรรทัดบริเวณด้านหลังภาพในช่องว่างที่กำหนดให้

ก่อนลงมือทำอย่าลืม เขียนชื่อ นามสกุล ชั้นเรียน ชื่อโรงเรียนและเลขที่ที่ได้รับใบใหม่ลงที่ด้านหลังภาพ

เลขที่.....

..... / ..... / .....

โรงเรียน.....

ชื่อ.....นามสกุล.....

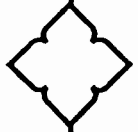
.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบตามความคิดเห็นของนักเรียน

ที่มีต่อการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

คำชี้แจง

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย
แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ สถานภาพ ภูมิหลัง ของนักเรียน

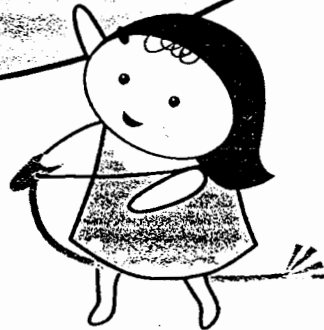
ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

คำชี้แจง

ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความคิดเห็นในตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒ โดยปฏิบัติตามนี้

๑.๑ ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ○ ตามคำสั่งที่กำหนดให้โดยให้นักเรียน
เลือกคำตอบที่ตรงตามความเป็นจริง

๑.๒ หากในข้อที่ไม่มีตัวเลือกระบุ ตรงกับที่นักเรียนต้องการให้นักเรียนเลือกอื่นๆ.....
พร้อมทั้งเติมคำตอบลงในช่องว่าง

แบบสอบถามนักเรียน

ตอนที่ 1: สถานภาพส่วนตัวและภูมิหลัง

ชื่อ.....นามสกุล.....

โรงเรียน.....ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 6

1.เพศ หญิง ชาย

2.อายุ.....ปี

3.นับถือศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่นๆ.....

4.ในวิชาศิลปะศึกษา นักเรียนสนใจกิจกรรมใดต่อไปนี้เป็นมากที่สุด

- วาดภาพระบายสี
- ปั้นและแกะสลัก
- การพิมพ์
- การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ
- การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ(การจัดนิทรรศการศิลปะ)

5.ในวิชาศิลปะศึกษาคู่มือมักจะให้นักเรียนทำกิจกรรมใดต่อไปนี้น้อยครั้งที่สุด (โดยให้นักเรียนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย และใส่เครื่องหมาย X หน้ากิจกรรมที่นักเรียนไม่เคยทำมาก่อน) ?

- ..... วาดภาพระบายสี
- ..... ปั้นและแกะสลัก
- ..... การพิมพ์
- ..... การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ
- ..... การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ(การจัดนิทรรศการศิลปะ)

6. ในวิชาศิลปศึกษา กิจกรรมใดต่อไปนี่ที่สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยบ่อยครั้งที่สุด ?

- วาดภาพระบายสี
- ปั้นและแกะสลัก
- การพิมพ์
- การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ
- การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ(การจัดนิทรรศการศิลปะ)

7. นักเรียนมีโอกาสในการวาดภาพระบายสีอย่างไร ?

- ทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง
- เมื่อครูสั่ง
- ไม่ค่อยได้วาด

8. นักเรียนได้รับการสนับสนุนในการเรียนศิลปะจากครอบครัวอย่างไร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ?

- ให้นักเรียนเรียนพิเศษศิลปะ
- จัดซื้ออุปกรณ์ให้
- ผู้ปกครองแนะนำด้วยตนเอง
- พาไปดูนิทรรศการศิลปะ หรือพิพิธภัณฑ์
- อื่นๆ.....

9. นักเรียนเคยวาดภาพระบายสี ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยบ่อยครั้งแค่ไหน ?
(ถ้าไม่เคยวาดข้ามไปทำข้อ 12)

- เป็นประจำ
- นานๆครั้ง
- ไม่เคย

10. นักเรียนมีโอกาสที่จะวาดภาพระบายสีที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยอย่างไร ?
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง
- ในช่วงเวลาเรียนวิชาศิลปศึกษา
- ในช่วงเวลาเรียนวิชาอื่นๆได้แก่วิชา.....
- อื่นๆ.....

11. จากการวาดภาพระบายสีในวิชาศิลปะศึกษาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนนำความรู้ทางวัฒนธรรมมาจากที่ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- จากการพบเห็นสื่อ
- จากศาสนาและความเชื่อของนักเรียน
- จากสภาพแวดล้อมในชุมชน
- จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว
- จากการเรียนการสอนในโรงเรียน
- อื่นๆ.....

12. นักเรียนเคยได้พบเห็นภาพหรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยจากที่ใดมากที่สุดบ้าง?

- หนังสือแบบเรียน
  - หนังสือนอกเวลา เช่น นิทาน เรื่องสั้น การ์ตูน
  - ภาพยนตร์การ์ตูน
  - ภาพยนตร์
  - ละครโทรทัศน์
  - ชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่
  - อื่น ๆ.....
- .....

ตอนที่ 2: ความคิดเห็นในการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

1. นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับการวาดภาพระบายสี ?

- ชอบมาก   ชอบ   เฉย ๆ   ไม่ชอบ

2. นักเรียนชอบการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยหรือไม่ ?

- ชอบมาก   ชอบ   เฉย ๆ   ไม่ชอบ

3. นักเรียนรู้สึกอย่างไรในขณะวาดภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ?

- ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำชาติ
 สนุกสนานเพลิดเพลิน
 เบื่อหน่าย
 อื่น ๆ.....

4. ในการวาดภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนคิดว่าต้องมีตัวอย่างภาพเพื่อใช้ในการวาดหรือไม่ ?

- ต้องลอกแบบทุกครั้ง
 ต้องมีแบบบ้างเพื่อใช้เป็นข้อมูล
 ไม่จำเป็นต้องมีแบบ

5. หากนักเรียนต้องการข้อมูลเพื่อใช้ในการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนสามารถค้นคว้าได้จากที่ใด ? (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ตำราเรียน
 หนังสือนอกเวลา เช่น นิทาน เรื่องสั้น การ์ตูน
 วารสาร นิตยสาร
 ข่าวของเครื่องใช้
 สถานที่สำคัญในชุมชน เช่น วัด ตลาด ฯลฯ
 อินเทอร์เน็ต
 อื่น ๆ.....

6. จากภาพที่นักเรียนวาดในหัวข้อ " วัฒนธรรมไทยในใจฉัน" ในครั้งนี้ นักเรียนได้รับแรงบันดาลใจจากอะไรในการวาดภาพดังกล่าว ?

- จากการพบเห็นสื่อ
- จากศาสนาและความเชื่อของนักเรียน
- จากสภาพแวดล้อมในชุมชน
- จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว
- จากการเรียนการสอนในโรงเรียน
- อื่นๆ.....

7. นักเรียนคิดอย่างไรถ้าในวิชาศิลปะศึกษาครูนำเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ?

- ชอบ
- ไม่ชอบ

เพราะ.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูผู้สอน

เรื่อง การศึกษาสาระในภาพระบายสี เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย
ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนที่ผู้ทดลองได้ทำการเก็บข้อมูล
มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5-6
ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จได้ด้วยดีก็ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบ
สัมภาษณ์ตามความเป็นจริง คำตอบของท่านทุกๆ ข้อเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสมบูรณ์ของผลการวิจัย
ผู้วิจัยจะถือข้อมูลที่ได้รับเป็นความลับและนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้นจะไม่มีผลกระทบหรือก่อ
ให้เกิดความเสียหายแก่ท่านแต่ประการใด ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อ.ดร. อำไพ ตีรวงสาร
ผู้วิจัย นายเชิดวัฒน์ วนเมธิน
ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์สำหรับครูผู้สอนศิลปะ

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
2. เพศ .....หญิง .....ชาย
3. ระดับการศึกษาระดับ ..... สาขา.....
4. อายุ ..... ปี
5. ประสบการณ์ในการสอนวิชาศิลปะศึกษา.....ปี ระดับชั้นที่สอนในปัจจุบัน.....
6. ปัจจุบันทางโรงเรียนของท่าน ได้ใช้หลักสูตรใดในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ?.....
7. ทางโรงเรียนของท่านมีนโยบายที่จะให้ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และ ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย หรือไม่ อย่างไร ?
.....
8. ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ(ทัศนศิลป์) ท่านคิดว่ากิจกรรมประเภทใดที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุด เพราะเหตุใด ?
.....
9. จากหลักสูตร พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในการสอนวิชาศิลปะศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ได้แบ่งกิจกรรมในหลักสูตรออกเป็น 5 กิจกรรม ได้แก่ การเขียนภาพระบายสี การปั้นและการแกะสลัก การพิมพ์ การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ และ การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ ท่านได้สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยไว้ในกิจกรรมใด อย่างไร และสอดแทรกไว้ในกิจกรรมใดมากที่สุด ?
.....
10. ท่านคิดว่าอิทธิพล 5 ด้านต่อไปนี้ คือ ศาสนาและความเชื่อ สภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และการได้รับการศึกษา ส่งผลต่อการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย หรือไม่ อย่างไร ?
.....
11. จากกิจกรรมการเขียนภาพระบายสี ท่านเคยนำเนื้อหาเกี่ยวกับ ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณีไทย การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น มาเป็นหัวข้อให้นักเรียนวาดหรือไม่ อย่างไร ?
.....
12. จากการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยไว้ในกิจกรรมต่างๆ ท่านมีวิธีการในการอธิบาย หรือ ใช้สื่อในการสอนอย่างไร ?
.....
13. ท่านพบปัญหาอย่างไรบ้างจากการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาที่สอดแทรกเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ?
.....
14. ท่านคิดว่าวิชาศิลปะศึกษาควรมีบทบาทที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียนอย่างไร ?
.....

แบบวิเคราะห์ภาพวาด

เรื่อง การศึกษาสาระในภาพระบายสี เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย
ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

โปรดอ่านคำอธิบายกรอบการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสีเพื่อเป็นเกณฑ์ในการใช้แบบวิเคราะห์
ภาพวาดระบายสีของนักเรียนโดยพิจารณาตามเกณฑ์คือ หากภาพวาดของนักเรียนมีเรื่องราวต่างๆ
ที่ระบุไว้จะได้ 1 คะแนน หากภาพวาดของนักเรียนไม่มีเรื่องราวที่ระบุไว้จะได้ 0 คะแนน จากนั้น
ระบุนายละเอียดของสิ่งที่ปรากฏในภาพวาดในช่องรายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อ.ดร. ยำไพ ตีรณสาร
ผู้วิจัย นายโชติวัฒน์ วนเมธิน
ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**กรอบการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสี เพื่อเป็นเกณฑ์ในการใช้แบบวิเคราะห์
ภาพผู้วิจัยได้กำหนดไว้พอสังเขปดังนี้**

วัฒนธรรมไทยนั้นมีโครงสร้างเช่นเดียวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติอื่นๆ ซึ่งมีโครงสร้างหลักเหมือนกันและในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมตำรา เอกสารและงานวิจัยต่างๆ จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 8 ด้าน วัฒนธรรมไทย หมายถึง วิถีชีวิตของคนไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อบริบทหรือสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่อันจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะ 8 ด้านอันได้แก่ 1.ชาติ 2.ศาสนา 3.การเมืองการปกครอง 4.ประเพณี 5.ปัจจัยในการดำรงชีวิต 6.ศิลปกรรม 7.จรรยาบรรณ 8.การละเล่น เพื่อนำมาเป็นกรอบในการศึกษาสาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในกรุงเทพมหานครที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทย โดยในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

- 1.ชาติ แสดงถึงการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย และ แสดงความภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนไทย
- 2.ศาสนา แสดงถึงคุณค่า และ การปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา
- 3.การเมืองการปกครอง แสดงถึงการปกครองของชาติไทยในปัจจุบันซึ่งเป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 4.ประเพณีไทย แสดงถึงวิถีชีวิตของคนไทยอันมีคุณค่าซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ และ ค่านิยมที่ส่งเสริมความสามัคคีในสังคมที่กระทำสืบทอดต่อกันมา
- 5.เครื่องใช้ไม้สอย แสดงถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต (ปัจจัย 4) อันได้แก่ที่อยู่อาศัย อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และข้าวของเครื่องใช้
- 6.ศิลปกรรม แสดงถึงวัฒนธรรมในด้านความงาม ความซาบซึ้งในศิลปะที่เป็นรูปธรรมของชุมชน ซึ่งบ่งบอกพัฒนาการของคนในชุมชนที่ได้สร้างสรรค์และสืบสานจนเป็นเอกลักษณ์ เช่น วรรณคดี ดนตรี จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ฯลฯ
- 7.จรรยาบรรณ แสดงถึงการแสดงออกด้านการควบคุมตนเอง การปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่บรรพบุรุษได้อบรมสั่งสอนซึ่งมีลักษณะอ่อนน้อม และ ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี เช่น การยิ้มแย้ม ทักทายปราศรัย การทำความเคารพพระมหากษัตริย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ
- 8.การละเล่น แสดงถึงการมีกิจกรรมสังสรรค์ระหว่างสมาชิก ในครอบครัวและชุมชนอันได้แก่ การละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ เช่น วิ่งเปี้ยว เดินกะลา วิ่งข้าวสาร ม้าก้านกล้วย จำ้ วิ่งเปี้ยว ฯลฯ

แบบวิเคราะห์ภาพวาดการศึกษาสาระในภาพระบายสี เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย
ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร

โรงเรียน.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....
ชื่อ-นามสกุล.....เลขที่.....
ผู้ทำการวิเคราะห์.....

เรื่องราวที่ปรากฏในภาพ	ปรากฏ/ไม่ปรากฏ	รายละเอียดสิ่งที่ปรากฏ
1.ชาติ แสดงถึงการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย และ แสดงความภูมิใจที่เกิดมาเป็นคนไทย เช่น ภาพธงชาติไทย ภาพแผนที่ประเทศไทย ฯลฯ		....
2.ศาสนา แสดงถึงคุณค่า และ การปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น ภาพพระพุทธรูป ภาพพระสงฆ์ ภาพอัครบิดร ฯลฯ		....
3.การเมืองการปกครอง แสดงถึงการปกครองของชาติไทยในปัจจุบันซึ่งเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เช่น ภาพในหลวง ภาพพระราชกรณียกิจ ภาพอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ภาพเหตุการณ์ทางการเมือง ฯลฯ		....
4.ประเพณีไทย แสดงถึงวิถีชีวิตของคนไทยอันมีคุณค่าซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ และ ค่านิยมที่ส่งเสริมความสามัคคีในสังคมที่กระทำสืบทอดต่อๆ กันมา เช่น ภาพประเพณีสงกรานต์ ภาพประเพณีวันลอยกระทง ภาพประเพณีวันไหว้ครู ฯลฯ		....
5.ปัจจัยในการดำรงชีวิต แสดงถึงปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต (ปัจจัย 4)อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และข้าวของเครื่องใช้ เช่น ภาพคนแต่งกายด้วยชุดไทย ภาพบ้านทรงไทย ภาพอาหารไทย ภาพเครื่องจักรสาน ฯลฯ		....
6.ศิลปกรรม แสดงถึงวัฒนธรรมในด้านความงาม ความซาบซึ้งในศิลปะที่เป็นรูปธรรมของชุมชน ซึ่งบ่งบอกพัฒนาการของคนในชุมชนที่ได้สร้างสรรค์ศิลปะงานอันเป็นเอกลักษณ์ เช่น วรรณคดี ดนตรี จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ฯลฯ		....
7.จรรยาบรรณ แสดงถึงการแสดงออกด้านการควบคุมตนเอง การปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่บรรพบุรุษได้อบรมสั่งสอนซึ่งมีลักษณะอ่อนน้อม และ ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี เช่น การยิ้มแย้ม ทักทายปราศรัย การทำความเคารพพระมหากษัตริย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ		....
8.การเล่น แสดงถึงการมีกิจกรรมสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิก ในครอบครัวและชุมชนอันได้แก่ การเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ เช่น วิ่งเปี้ยว เดินกะลา รั้วข้าวสาร ม้าก้านกล้วย จ้ำจี้ วิ่งเปี้ยว ฯลฯ		....

ภาคผนวก ค

ตารางแสดงรายละเอียดของเรื่องราวหลักที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในภาพวาดของนักเรียนระดับ
ประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำแนกตามรูปภาพ

ตารางแสดงรายละเอียดของเรื่องราวหลักที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในภาพวาดของนักเรียนระดับประถมศึกษา
ศึกษาปีที่ 5-6 จำแนกตามรายภาพ

ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ	ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ	ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ
1	ประเพณี	34	การเล่น	67	ประเพณี
2	ประเพณี	35	ประเพณี	68	ประเพณี
3	ศิลปกรรม	36	การเล่น	69	จรรยา มารยาท
4	ประเพณี	37	การเล่น	70	ประเพณี
5	ศิลปกรรม	38	ประเพณี	71	จรรยา มารยาท
6	ประเพณี	39	จรรยา มารยาท	72	ประเพณี
7	ประเพณี	40	การเล่น	73	ประเพณี
8	ศิลปกรรม	41	ประเพณี	74	ประเพณี
9	ศาสนา	42	ประเพณี	75	ประเพณี
10	ประเพณี	43	ประเพณี	76	ประเพณี
11	ประเพณี	44	ประเพณี	77	ประเพณี
12	ประเพณี	45	ประเพณี	78	ประเพณี
13	ประเพณี	46	ประเพณี	79	ประเพณี
14	ประเพณี	47	ประเพณี	80	ประเพณี
15	ประเพณี	48	ประเพณี	81	ประเพณี
16	ประเพณี	49	ประเพณี	82	ประเพณี
17	ประเพณี	50	ปัจจัยในการดำรงชีวิต	83	ประเพณี
18	ประเพณี	51	ศิลปกรรม	84	ประเพณี
19	ประเพณี	52	ประเพณี	85	ศาสนา
20	ประเพณี	53	ประเพณี	86	ประเพณี
21	ประเพณี	54	ประเพณี	87	จรรยา มารยาท
22	ประเพณี	55	ประเพณี	88	จรรยา มารยาท
23	การเล่น	56	จรรยา มารยาท	89	ประเพณี
24	ประเพณี	57	ศาสนา, ประเพณี, จรรยา	90	ประเพณี
25	ศาสนา, ประเพณี, การเล่น	58	จรรยา มารยาท	91	จรรยา มารยาท
26	ศิลปกรรม	59	ประเพณี	92	จรรยา มารยาท
27	การเมืองการปกครอง	60	จรรยา มารยาท	93	ประเพณี
28	ประเพณี	61	ประเพณี	94	ประเพณี
29	การเล่น	62	ประเพณี	95	จรรยา มารยาท
30	ประเพณี	63	จรรยา มารยาท	96	ประเพณี
31	ประเพณี	64	จรรยา มารยาท	97	จรรยา มารยาท
32	ประเพณี	65	ประเพณี	98	จรรยา มารยาท
33	ชาติ, ประเพณี, ศิลปกรรม, การเล่น	66	จรรยา มารยาท	99	ประเพณี

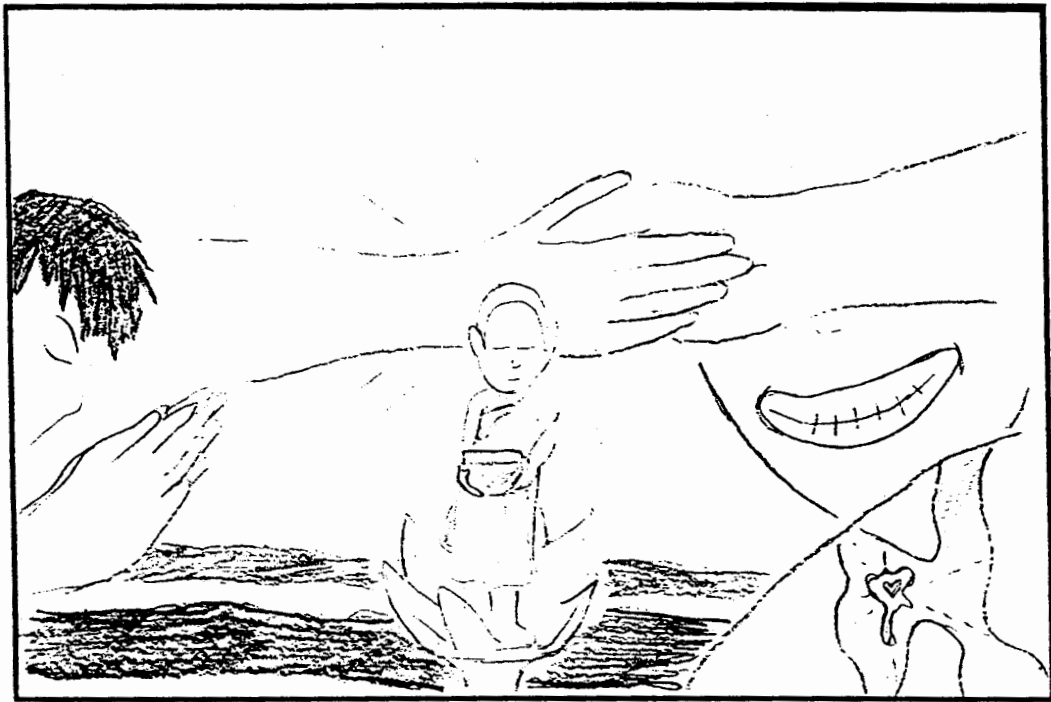
ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ	ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ	ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ
100	ประเพณี	134	จรรยา มารยาท	168	ประเพณี
101	ประเพณี	135	จรรยา มารยาท	169	การละเล่น
102	ประเพณี	136	ประเพณี	170	ประเพณี
103	ประเพณี	137	จรรยา มารยาท	171	ประเพณี
104	ประเพณี	138	ประเพณี	172	ประเพณี
105	ประเพณี	139	ประเพณี	173	ประเพณี
106	ประเพณี	140	ประเพณี	174	ประเพณี
107	ศาสนา	141	จรรยา มารยาท	175	การละเล่น
108	จรรยา มารยาท	142	ศาสนา	176	ประเพณี
109	ประเพณี	143	ประเพณี	177	ประเพณี
110	จรรยา มารยาท	144	ศาสนา	178	ประเพณี
111	ศาสนา	145	ศิลปกรรม	179	การละเล่น
112	ประเพณี	146	ประเพณี	180	ประเพณี
113	ประเพณี	147	จรรยา มารยาท	181	ประเพณี
114	ประเพณี	148	ประเพณี	182	ประเพณี
115	ประเพณี	149	ประเพณี	183	ประเพณี
116	ประเพณี	150	ประเพณี	184	ประเพณี
117	ศาสนา	151	ประเพณี	185	ประเพณี
118	ศิลปกรรม	152	ประเพณี	186	ประเพณี
119	ศาสนา	153	ประเพณี	187	ศิลปกรรม
120	ประเพณี	154	ปัจจัยในการดำรงชีวิต	188	ประเพณี
121	ประเพณี	155	ประเพณี	189	ประเพณี
122	ประเพณี	156	ศิลปกรรม	190	ประเพณี
123	ประเพณี	157	ประเพณี	191	ประเพณี
124	ประเพณี	158	ประเพณี	192	ประเพณี
125	ประเพณี	159	ประเพณี	193	ประเพณี
126	ประเพณี	160	ประเพณี	194	ประเพณี
127	ประเพณี	161	ประเพณี	195	ประเพณี
128	ศาสนา	162	ประเพณี	196	ประเพณี
129	ประเพณี	163	ประเพณี	197	ประเพณี
130	ประเพณี	164	ประเพณี	198	ประเพณี
131	ประเพณี	165	ประเพณี	199	ประเพณี
132	จรรยา มารยาท	166	ประเพณี	200	ประเพณี
133	ประเพณี	167	ประเพณี	201	ประเพณี

ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ	ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ	ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ
202	ประเพณี	236	ประเพณี	270	ประเพณี
203	ประเพณี	237	ประเพณี	271	ประเพณี
204	ประเพณี	238	จรรยา มารยาท, ประเพณี	272	ประเพณี
205	ประเพณี	239	จรรยา มารยาท	273	ประเพณี
206	ประเพณี	240	ศิลปกรรม	274	ประเพณี
207	ประเพณี	241	ประเพณี	275	ประเพณี
208	ประเพณี	242	ประเพณี	276	ประเพณี
209	ประเพณี	243	ประเพณี	277	ประเพณี
210	ประเพณี	244	ศิลปกรรม	278	ประเพณี
211	ประเพณี	245	จรรยา มารยาท	279	ประเพณี
212	ประเพณี	246	ประเพณี	280	ประเพณี
213	ประเพณี	247	ประเพณี	281	ประเพณี
214	ประเพณี	248	ศิลปกรรม	282	ประเพณี
215	ประเพณี	249	ประเพณี	283	ประเพณี
216	ศิลปกรรม	250	ประเพณี	284	ประเพณี
217	ประเพณี	251	ประเพณี	285	ประเพณี
218	ประเพณี	252	ประเพณี	286	ประเพณี
219	ประเพณี	253	ประเพณี	287	ประเพณี
220	ประเพณี	254	ประเพณี	288	ประเพณี
221	ประเพณี	255	ประเพณี	289	ประเพณี
222	ประเพณี	256	ศิลปกรรม	290	ประเพณี
223	ประเพณี	257	ประเพณี	291	ประเพณี
224	ประเพณี	258	การเล่น	292	ประเพณี
225	ประเพณี	259	ประเพณี	293	ประเพณี
226	ศิลปกรรม	260	ประเพณี	294	ประเพณี
227	ประเพณี	261	ชาติ, ศาสนา, การเมืองการปกครอง	295	ประเพณี
228	จรรยา มารยาท	262	ประเพณี	296	ประเพณี
229	ประเพณี	263	ประเพณี	297	ประเพณี
230	ประเพณี	264	ประเพณี	298	ประเพณี
231	ประเพณี	265	ประเพณี	299	ประเพณี
232	ประเพณี	266	ประเพณี	300	ประเพณี
233	ประเพณี	267	ประเพณี	301	ประเพณี
234	ศิลปกรรม	268	ประเพณี	302	ประเพณี
235	ประเพณี	269	ประเพณี	303	ประเพณี

ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ	ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ	ภาพที่	ด้านที่ปรากฏ
304	ประเพณี	338	ประเพณี	372	ศิลปกรรม
305	ประเพณี	339	ประเพณี	373	ศาสนา
306	จรรยา มารยาท	340	ประเพณี	374	ประเพณี
307	จรรยา มารยาท	341	ศิลปกรรม	375	ประเพณี
308	ประเพณี	342	ประเพณี	376	ประเพณี
309	ศิลปกรรม	343	ประเพณี	377	ประเพณี
310	ประเพณี	344	ศิลปกรรม	378	ประเพณี
311	ประเพณี	345	ประเพณี	379	ประเพณี
312	จรรยา มารยาท	346	ประเพณี	380	การละเล่น
313	ประเพณี	347	ประเพณี	381	ประเพณี
314	ประเพณี	348	ประเพณี	382	ประเพณี
315	ประเพณี	349	ประเพณี	383	ประเพณี
316	ประเพณี	350	ประเพณี	384	จรรยา มารยาท
317	ประเพณี	351	ประเพณี	385	จรรยา มารยาท
318	ประเพณี	352	ประเพณี	386	ประเพณี
319	ประเพณี	353	ประเพณี	387	ประเพณี
320	จรรยา มารยาท	354	ประเพณี	388	ประเพณี
321	ประเพณี	355	ประเพณี	389	ประเพณี
322	ประเพณี	356	ประเพณี	390	ประเพณี
323	ประเพณี	357	ประเพณี	391	ประเพณี
324	จรรยา มารยาท	358	ประเพณี	392	ประเพณี
325	การละเล่น	359	ประเพณี	393	จรรยา มารยาท
326	จรรยา มารยาท	360	จรรยา มารยาท	394	ประเพณี
327	การละเล่น	361	ประเพณี	395	ประเพณี
328	ประเพณี	362	ประเพณี	396	ประเพณี
329	ประเพณี	363	ประเพณี	397	ประเพณี
330	ประเพณี	364	ประเพณี	398	การละเล่น
331	ประเพณี	365	ประเพณี	399	ชาติ, พระสงฆ์, การนุ่ง, จรรยา
332	ประเพณี	366	ประเพณี	400	ชาติ, ประเพณี, ศิลปกรรม, การละเล่น
333	ประเพณี	367	ประเพณี	401	ประเพณี
334	ประเพณี	368	ประเพณี	402	ศิลปกรรม
335	ศิลปกรรม	369	ประเพณี	403	จรรยา มารยาท
336	ประเพณี	370	ประเพณี	404	ศาสนา, ประเพณี, ศิลปกรรม
337	ประเพณี	371	ประเพณี		

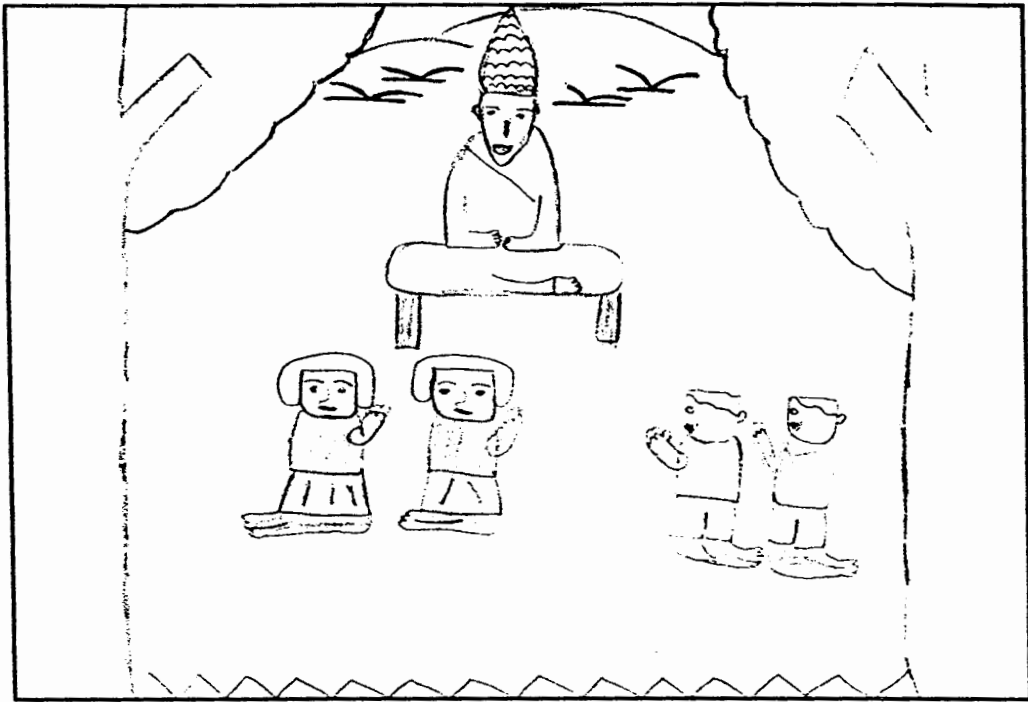
ภาคผนวก ง
ตัวอย่างภาพวาดจากการวิจัย

ตัวอย่างภาพวาดระบายสีด้านชาติ

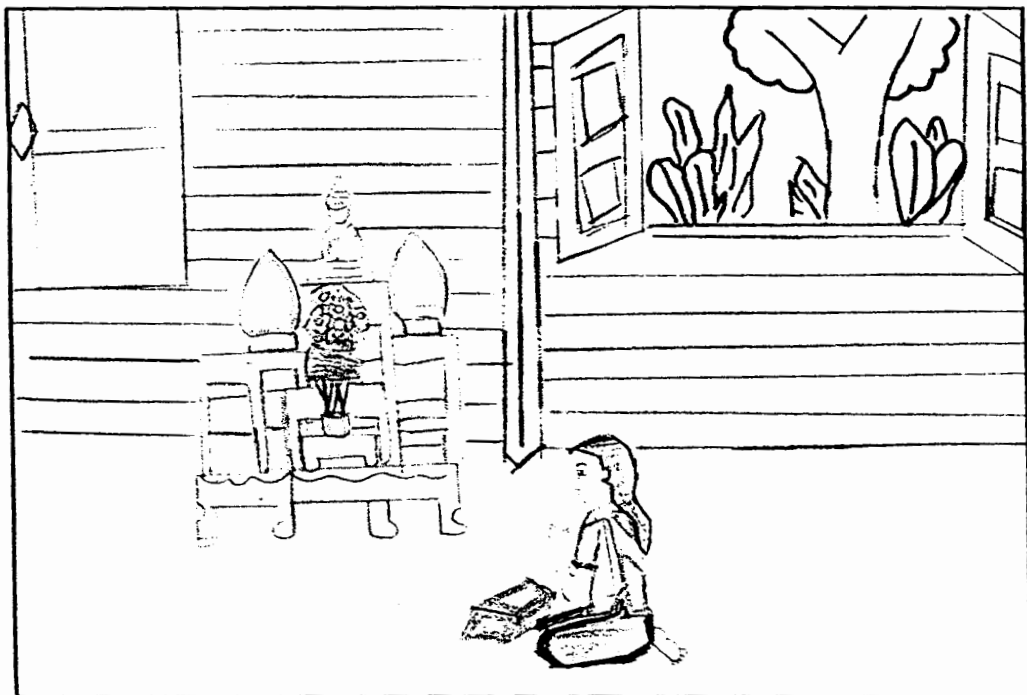

ภาพที่ 1 ภาพวาดด้านชาติ
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 11ปี

ตัวอย่างภาพวาดระบายสีด้านศาสนา

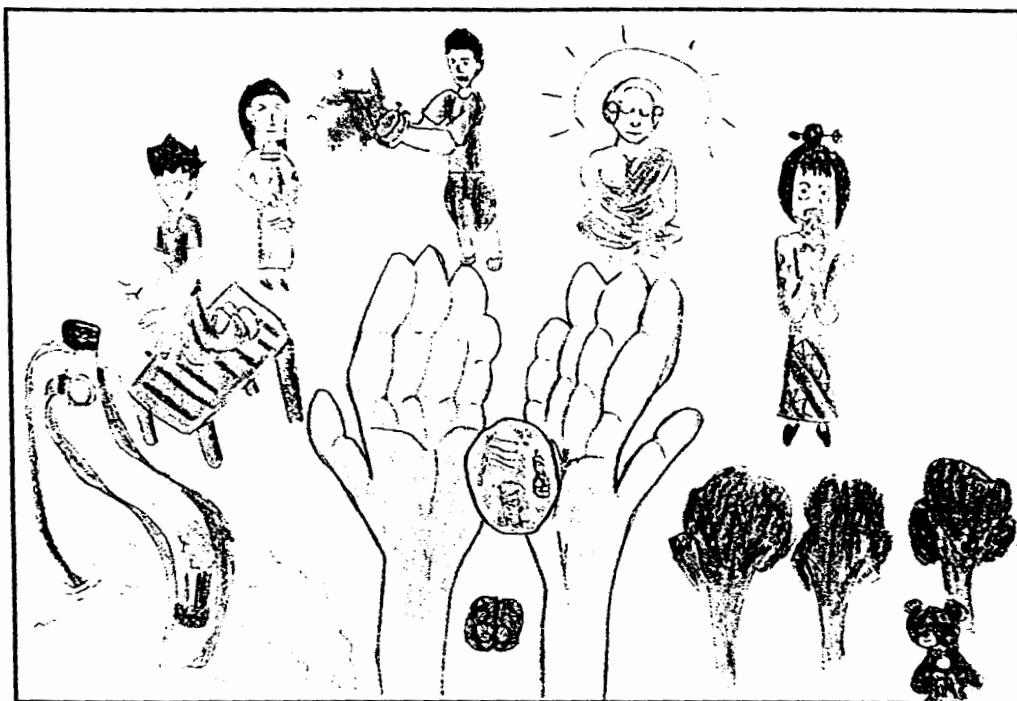

ภาพที่ 2 ภาพวาดด้านศาสนา
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 13 ปี

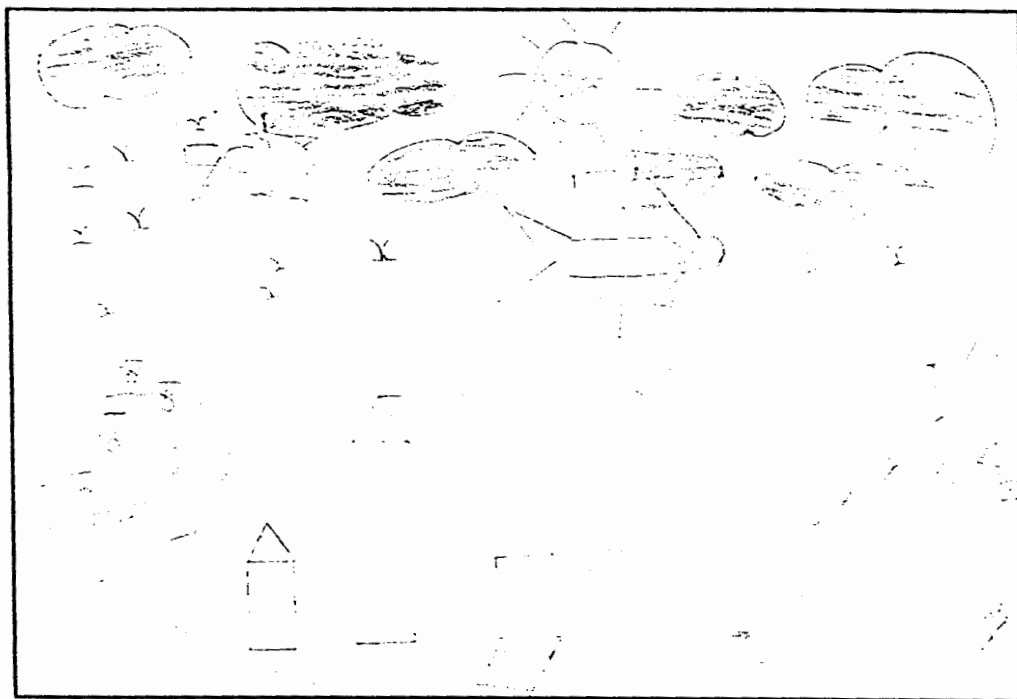

ภาพที่ 3 ภาพวาดด้านศาสนา
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 11 ปี

ตัวอย่างภาพวาดระบายสีด้านการเมืองการปกครอง

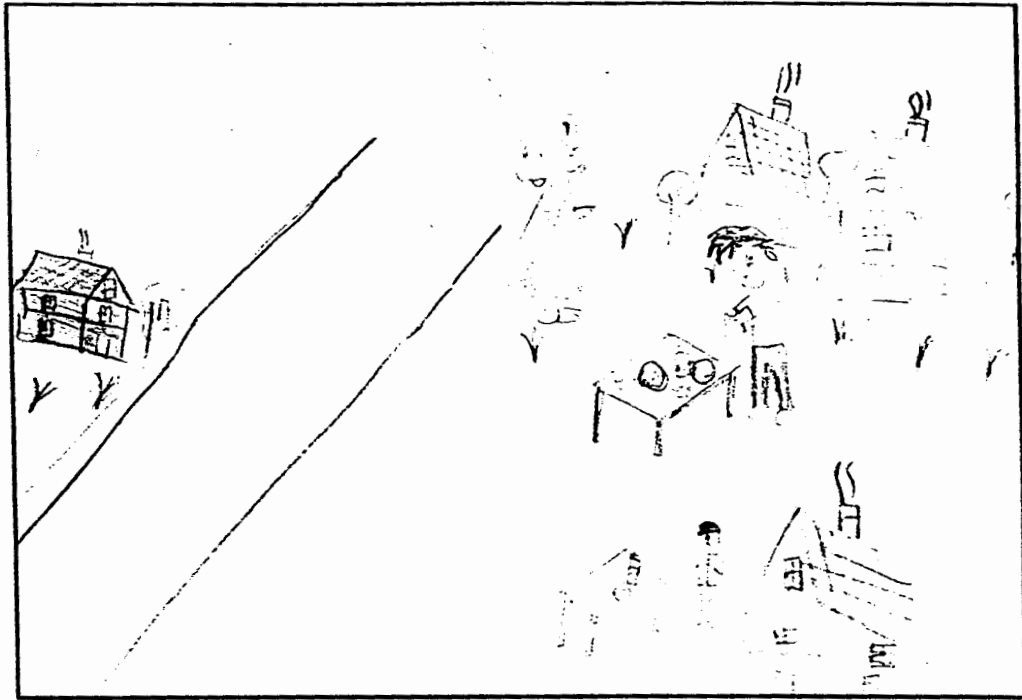

ภาพที่ 4 ภาพวาดด้านการเมืองการปกครอง
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

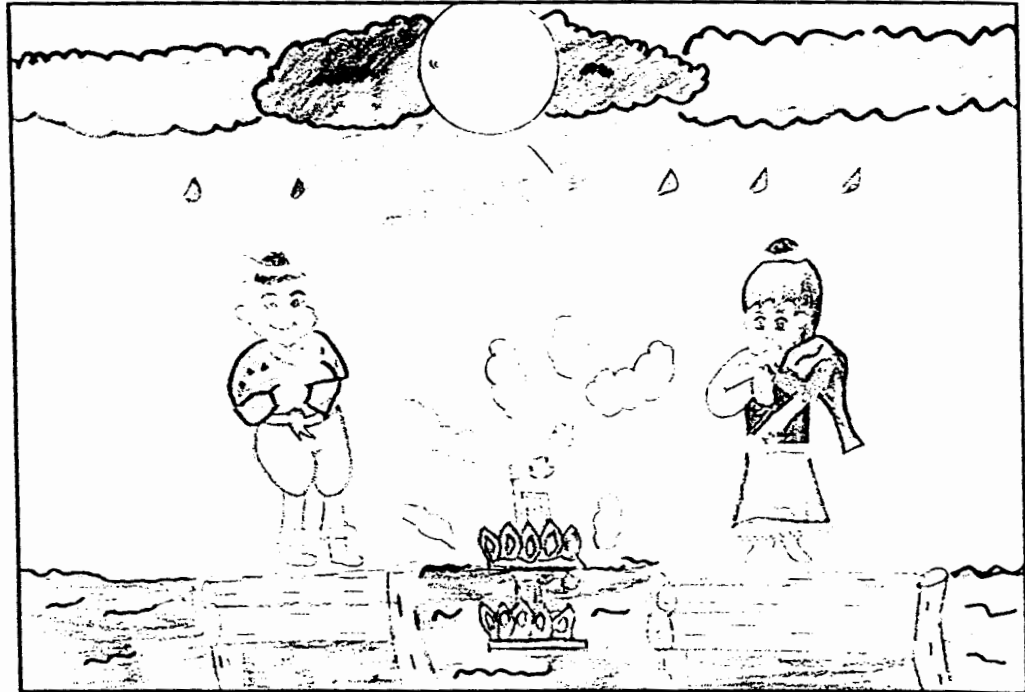

ภาพที่ 5 ภาพวาดสถานการณ์ชายแดนไทย-พม่า
เด็กชาย อายุ 12 ปี

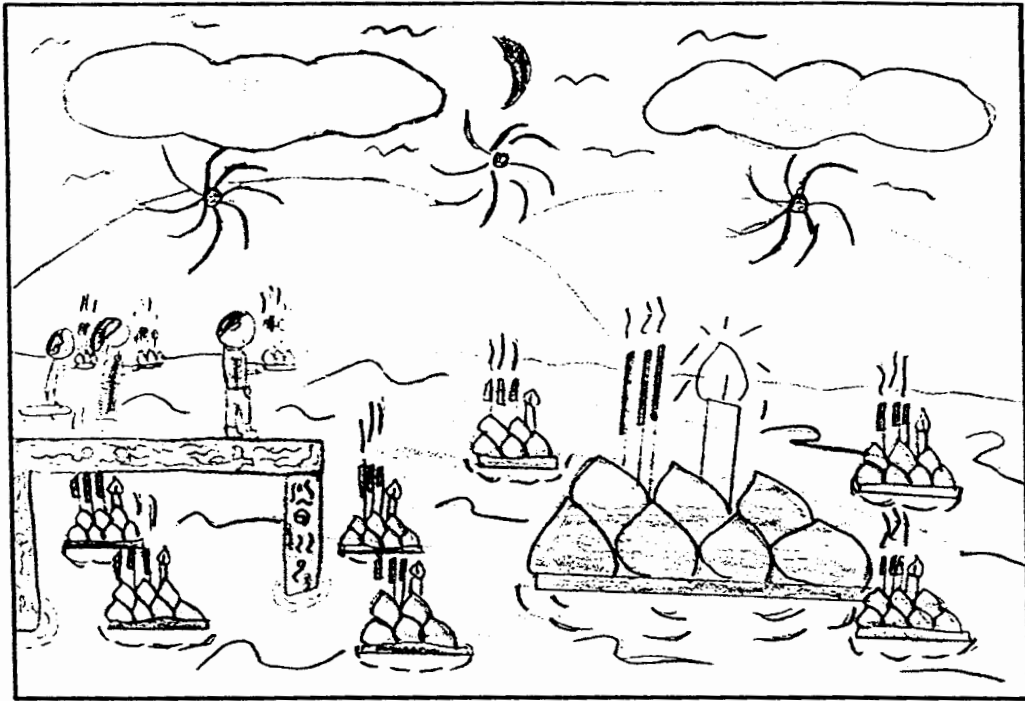
ตัวอย่างภาพวาดระบายสีด้านประเพณี

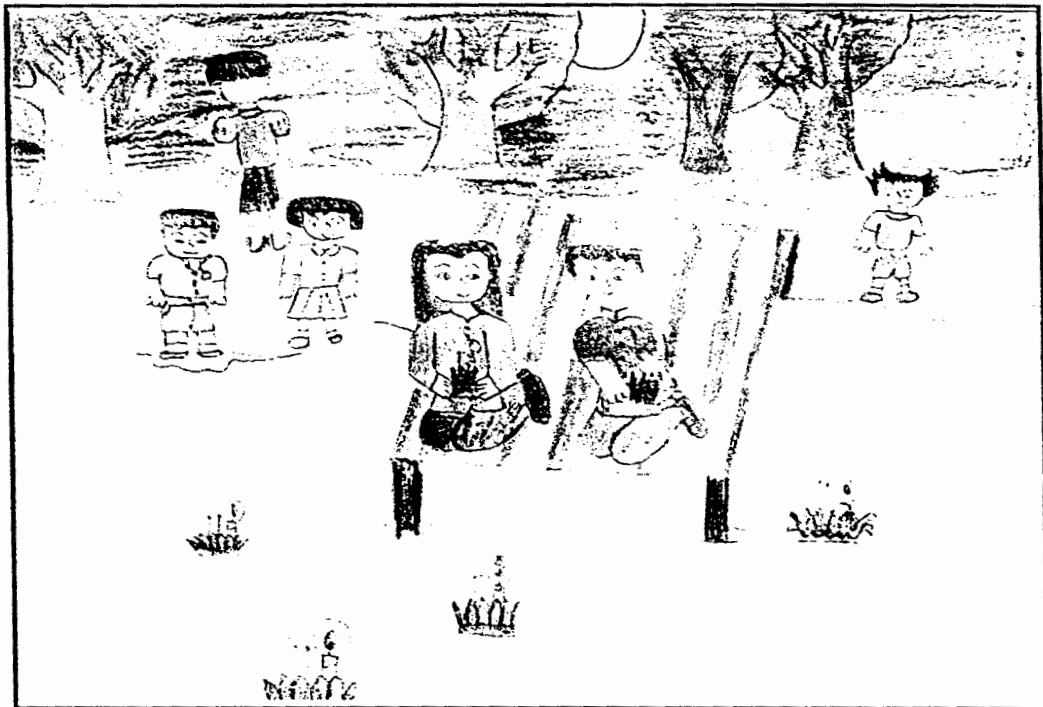
ภาพที่ 6 ภาพวาดการบุญตักบาตร
เด็กชาย อายุ 12 ปี

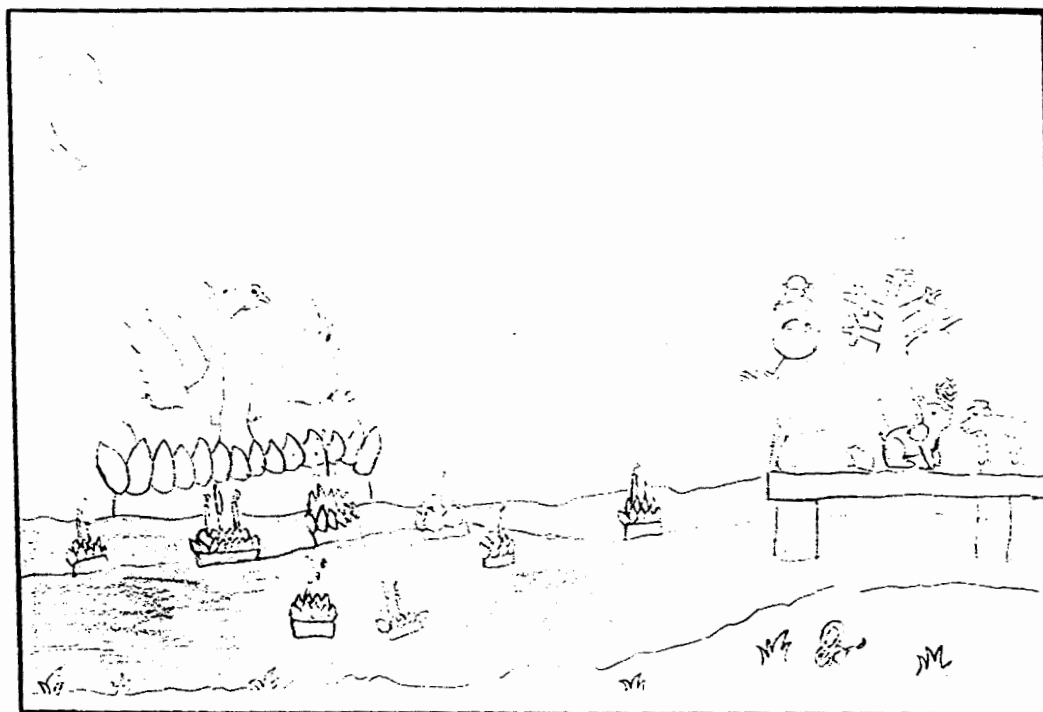
ภาพที่ 7 ภาพวาดประเพณีลอยกระทง
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

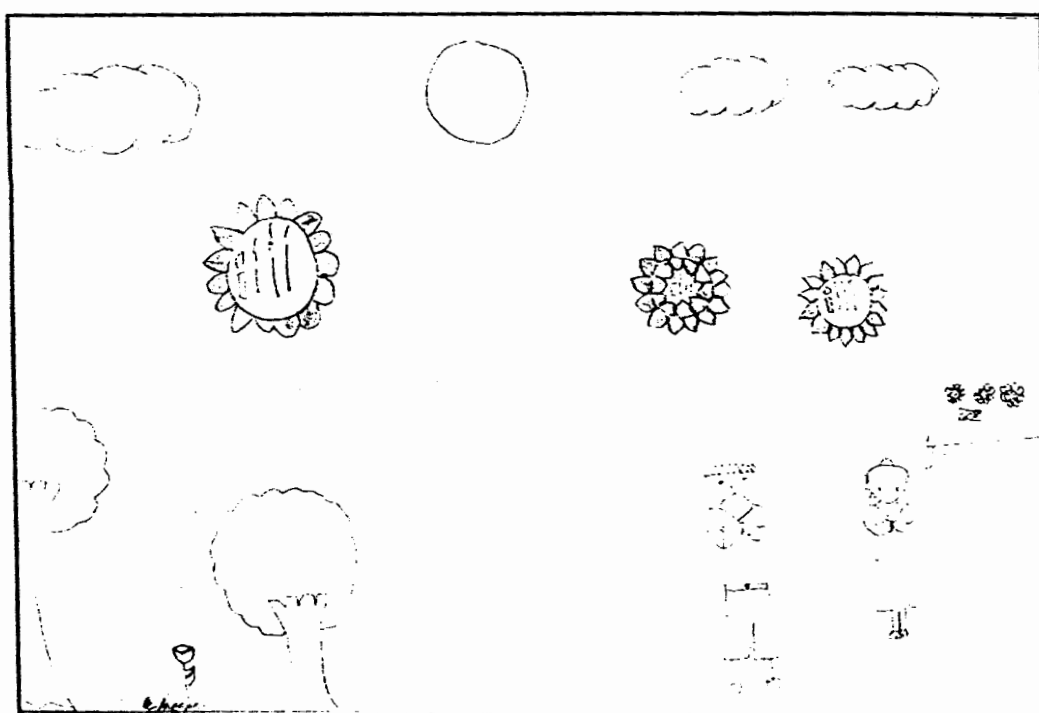
ภาพที่ 8 ภาพวาดประเพณีลอยกระทง
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

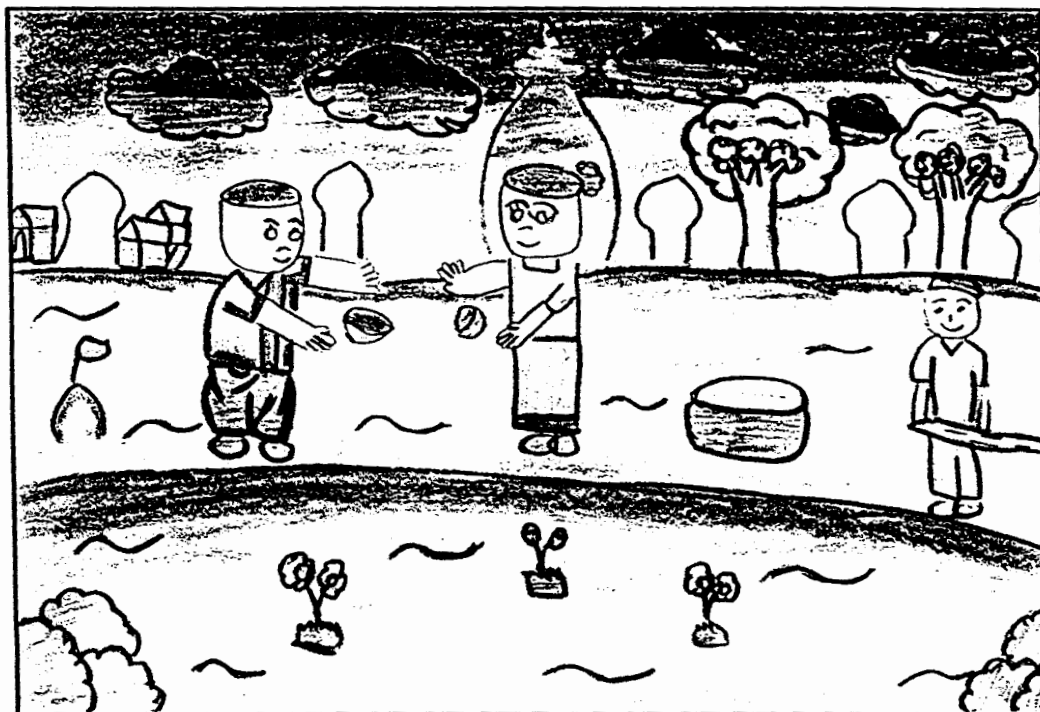
ภาพที่ 9 ภาพวาดประเพณีลอยกระทง
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

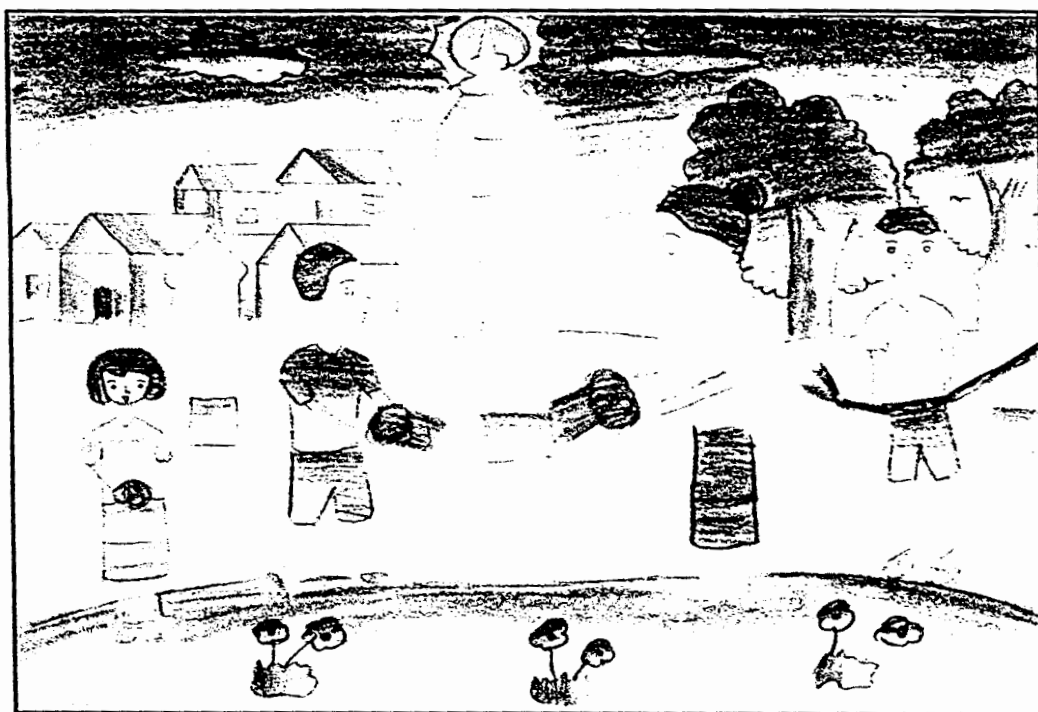
ภาพที่ 15 ภาพวาดประเพณีลอยกระทง
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

ภาพที่ 16 ภาพวาดประเพณีลอยกระทง
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

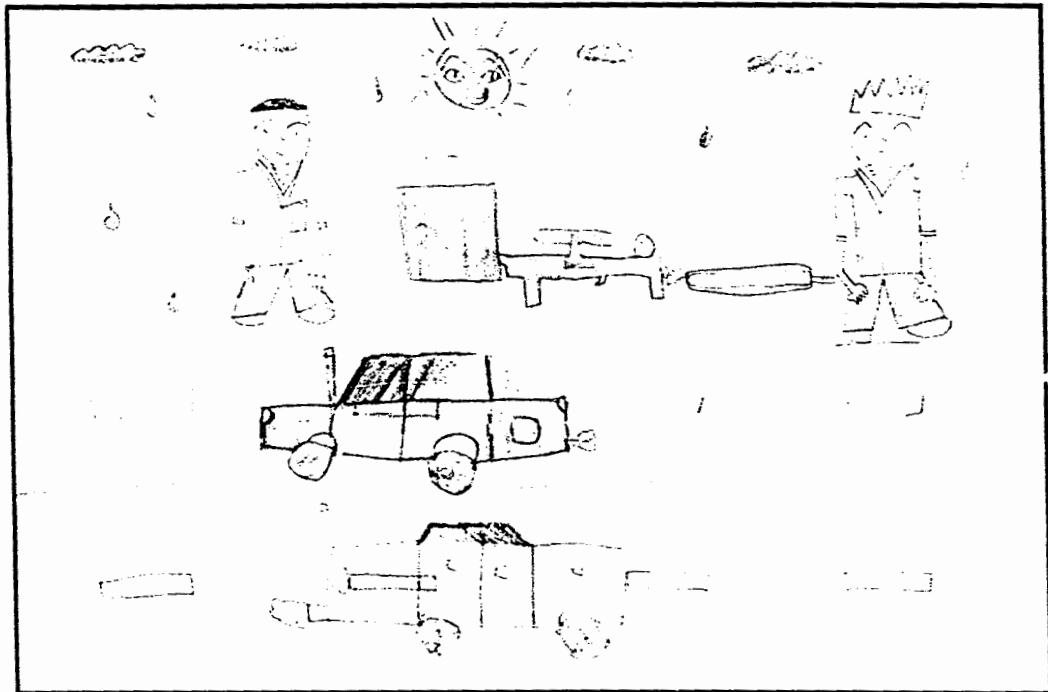
ภาพที่ 17 ภาพวาดประเพณีสงกรานต์
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

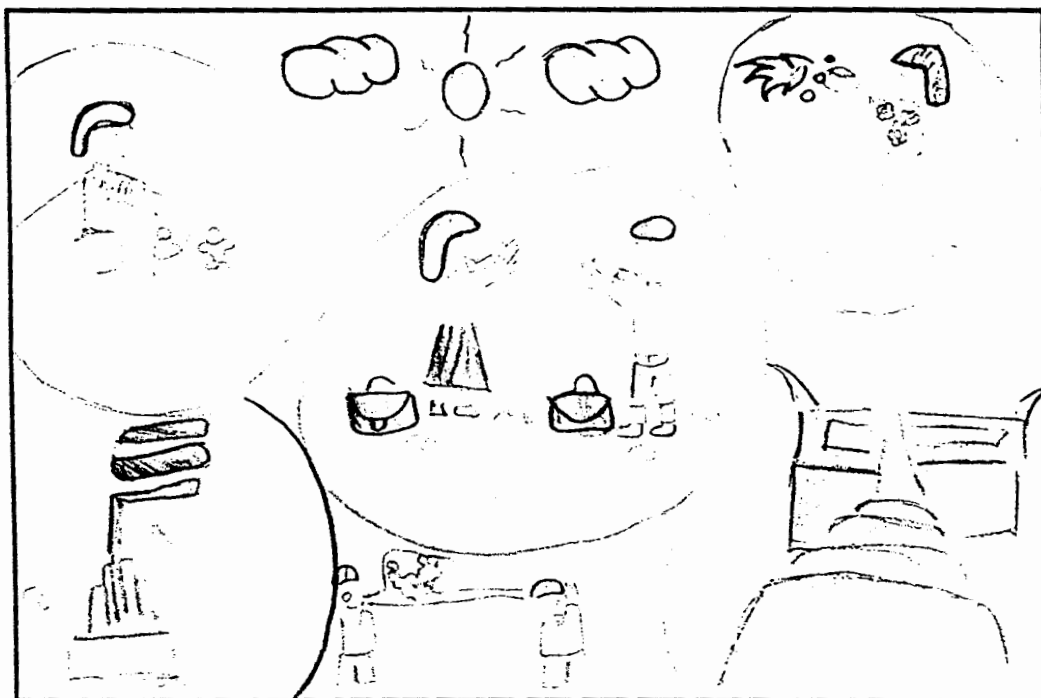
ภาพที่ 18 ภาพวาดประเพณีสงกรานต์
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

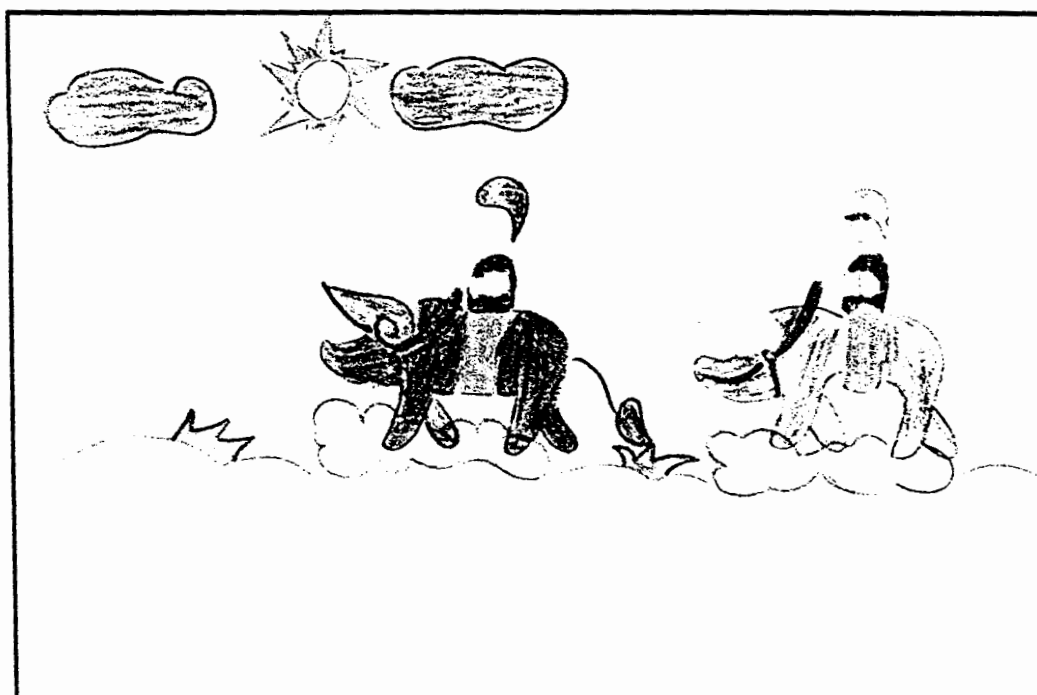
ภาพที่ 19 ภาพวาดประเพณีสงกรานต์
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 11 ปี

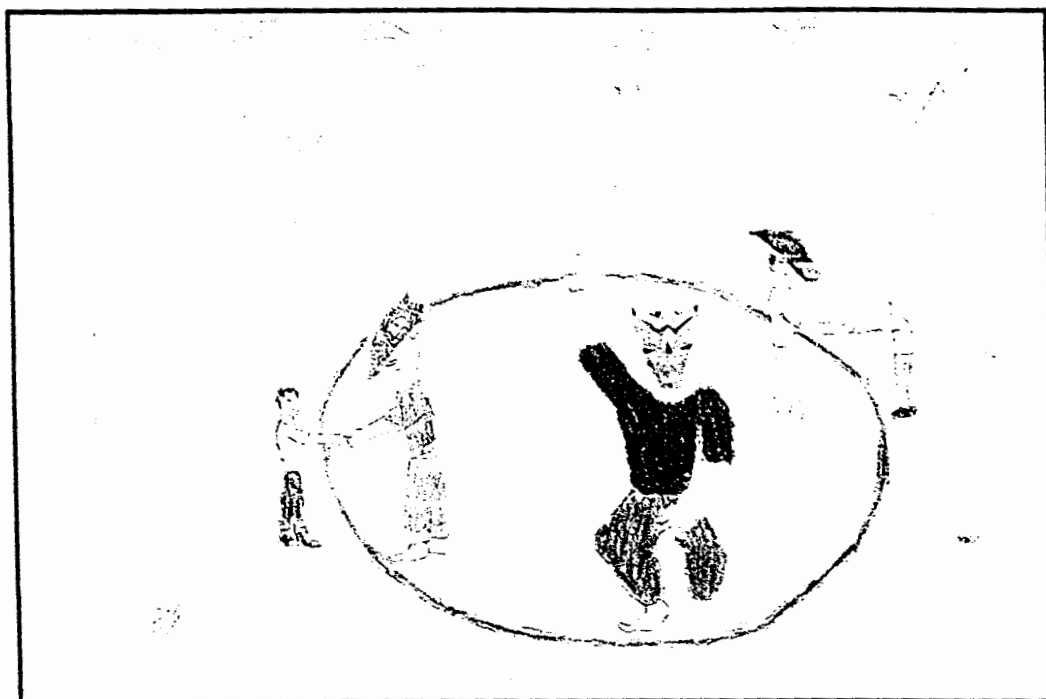
ภาพที่ 20 ภาพวาดประเพณีสงกรานต์
เด็กชาย อายุ 11 ปี

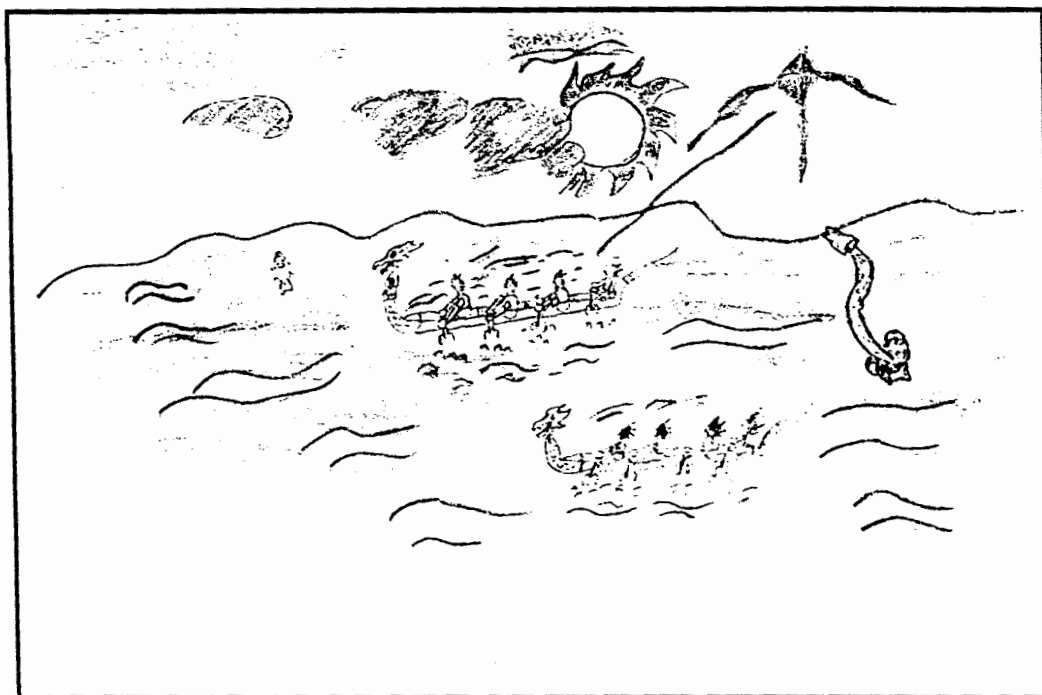
ภาพที่ 21 ภาพวาดประเพณีรวม มีการแห่นางแมว
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

ภาพที่ 22 ภาพวาดประเพณีวิ่งควาย
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

ภาพที่ 23 ภาพวาดประเพณีแห่ผีตาโขน
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

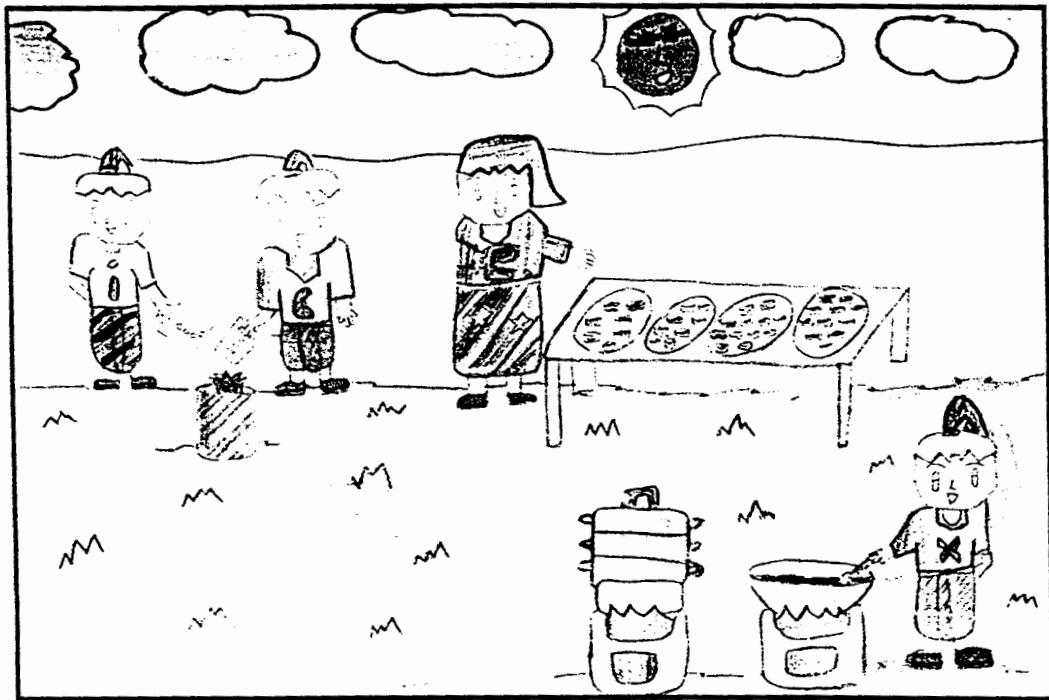

ภาพที่ 24 ภาพวาดประเพณีการแข่งขันเรือ
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 11 ปี

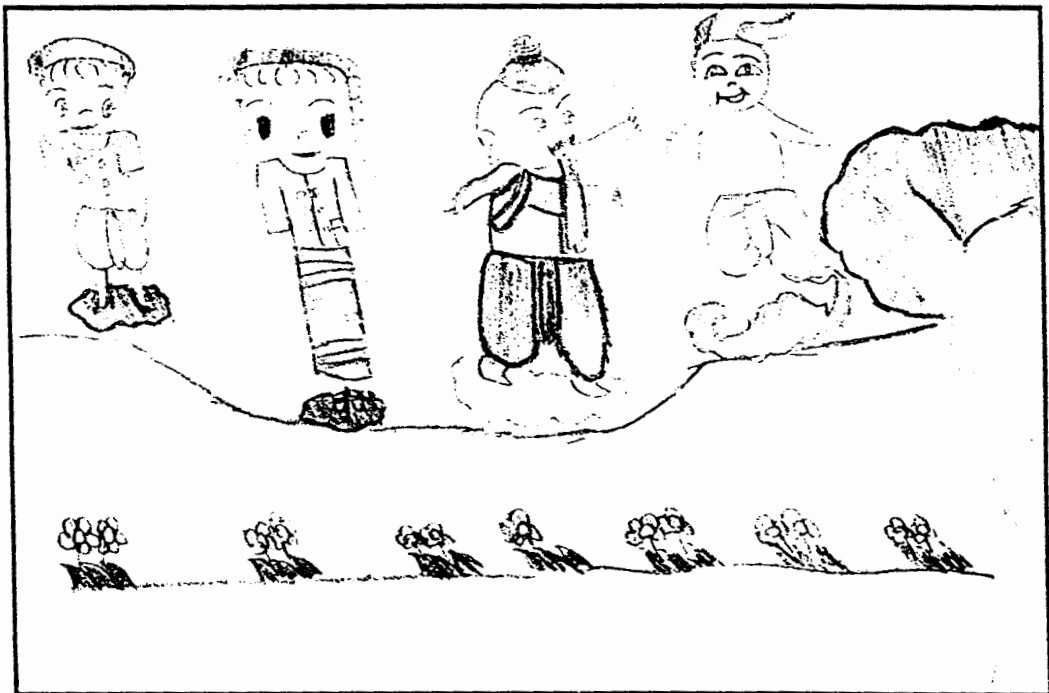

ภาพที่ 25 ภาพวาดประเพณีการขึ้นบ้านใหม่
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

ตัวอย่างภาพวาดระบายสีด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต

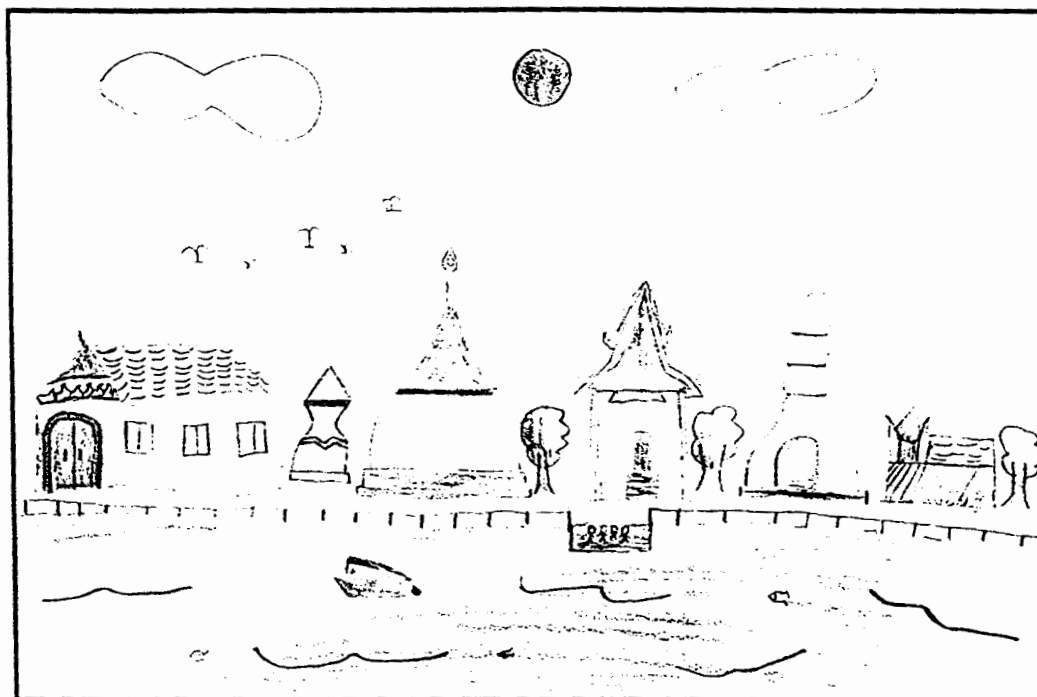

ภาพที่ 21 ภาพวาดแสดงถึงอาชีพการขายขนม
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

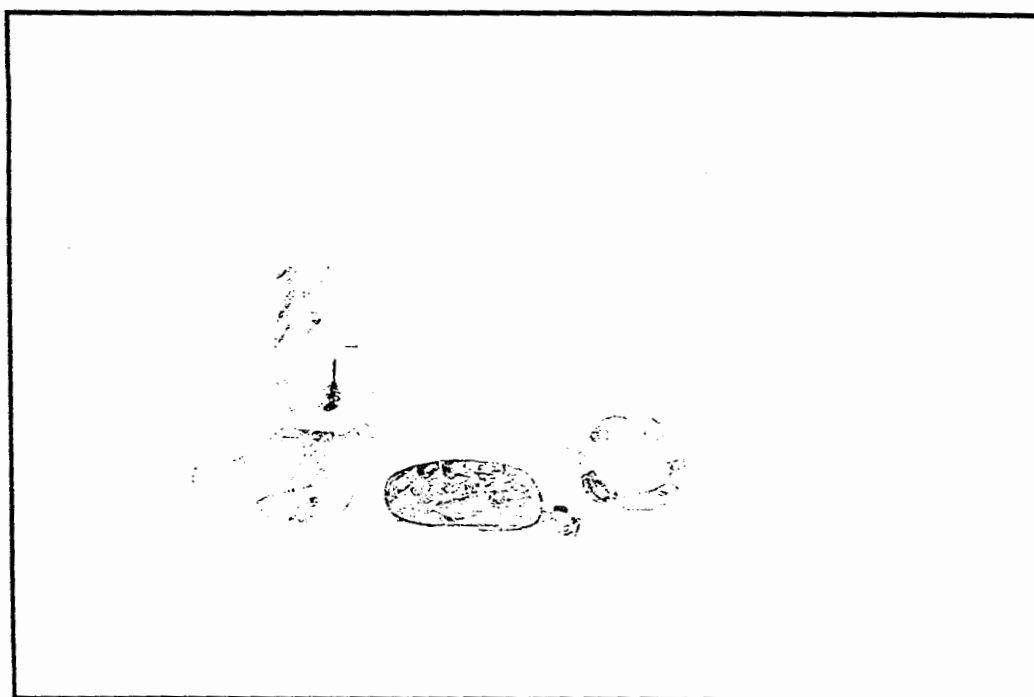

ภาพที่ 22 ภาพวาดแสดงถึงการแต่งกายแบบไทย
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

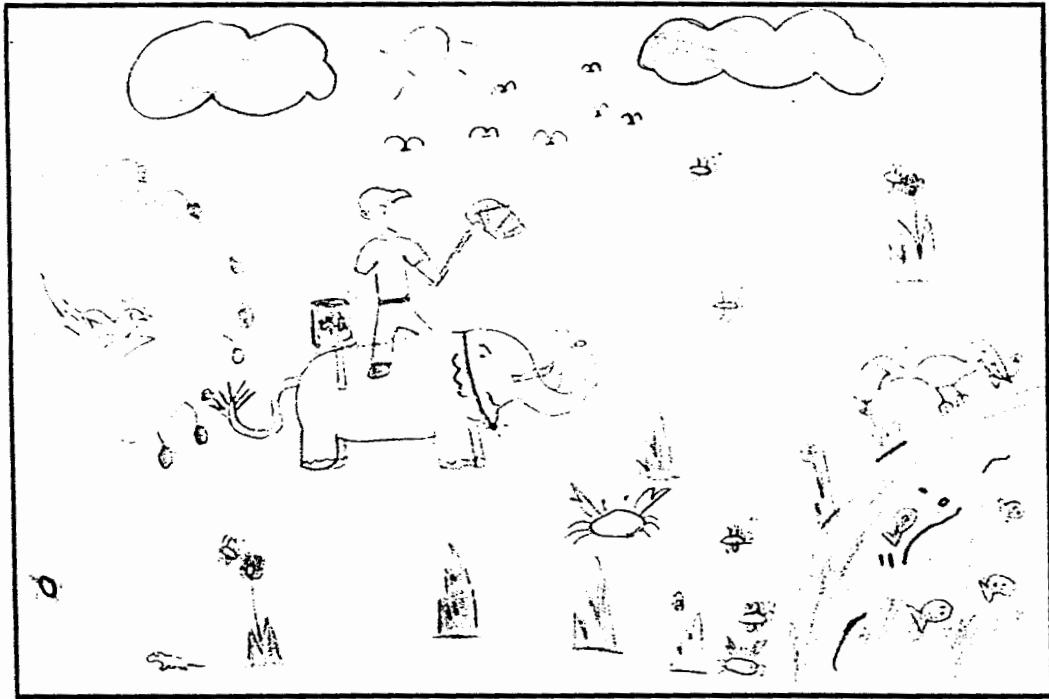
ตัวอย่างภาพวาดระบายสีด้านศิลปกรรม

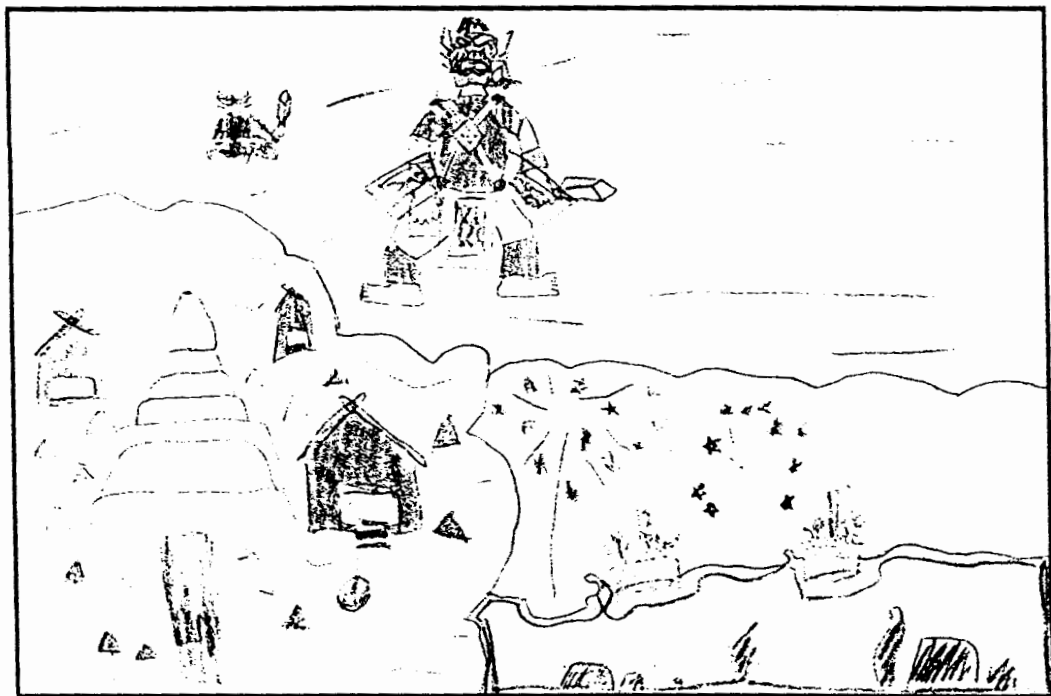
ภาพที่ 23 ภาพวาดแสดงถึงสถาปัตยกรรมไทย
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

ภาพที่ 24 ภาพวาดแสดงถึงงานหัตถศิลป์ (ร้อยมาลัย)
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 10 ปี

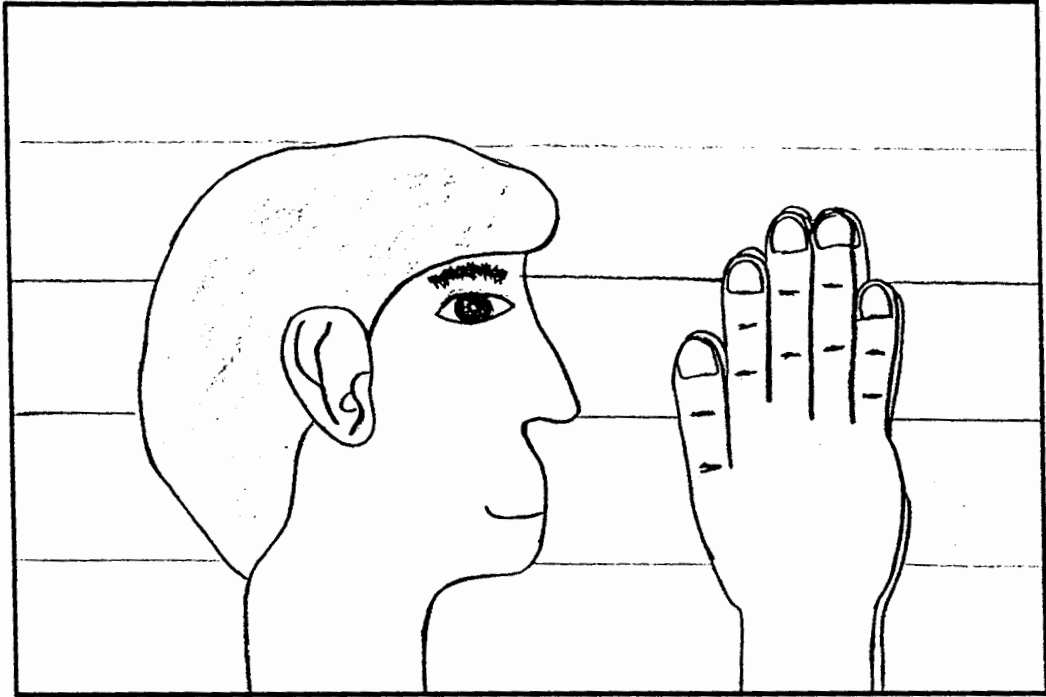

ภาพที่ 25 ภาพวาดแสดงถึงวรรณกรรม (คำพังเพยขี่ช้างจับตั๊กแตน)
 เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 12 ปี

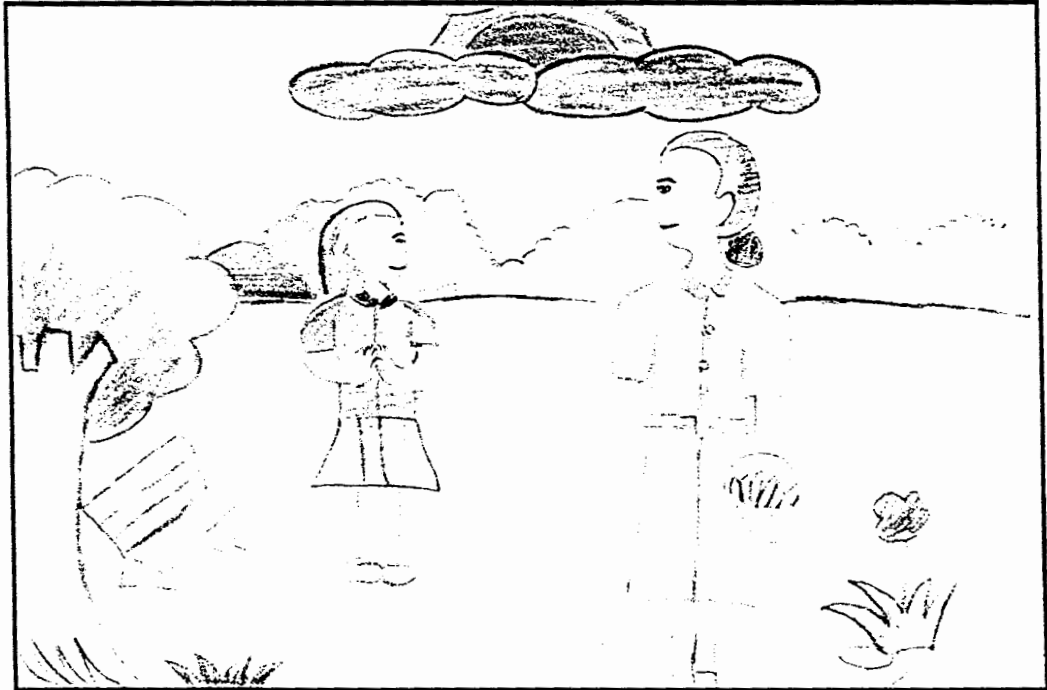

ภาพที่ 26 ภาพวาดแสดงถึงนาฏศิลป์ (โขน)
 เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

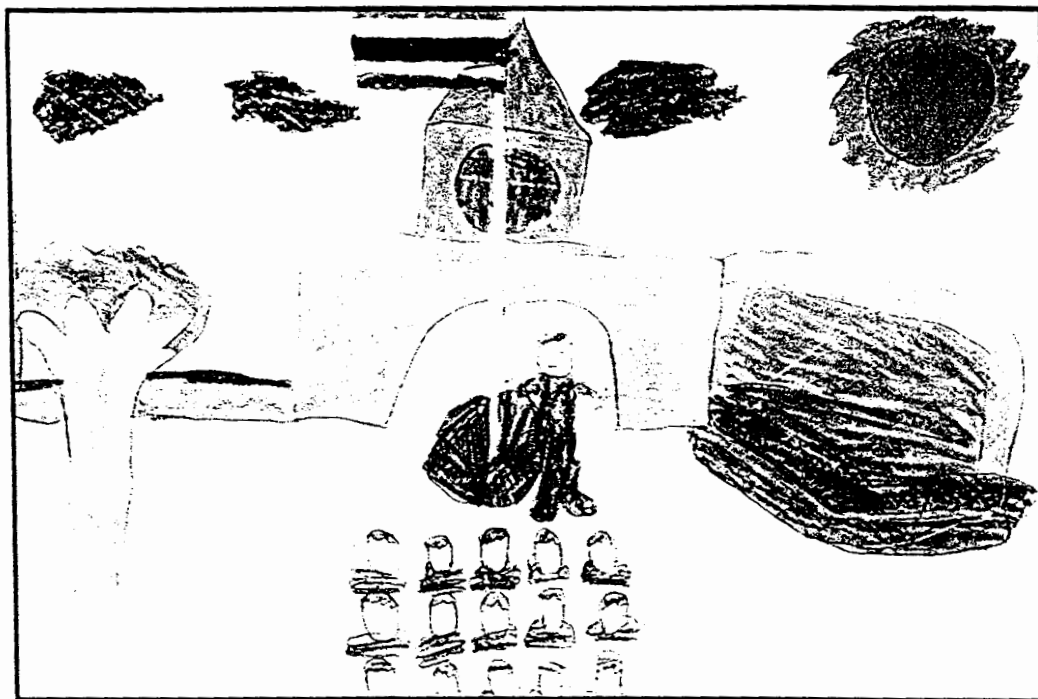
ตัวอย่างภาพวาดระบายสีด้านจรรยาบรรณ

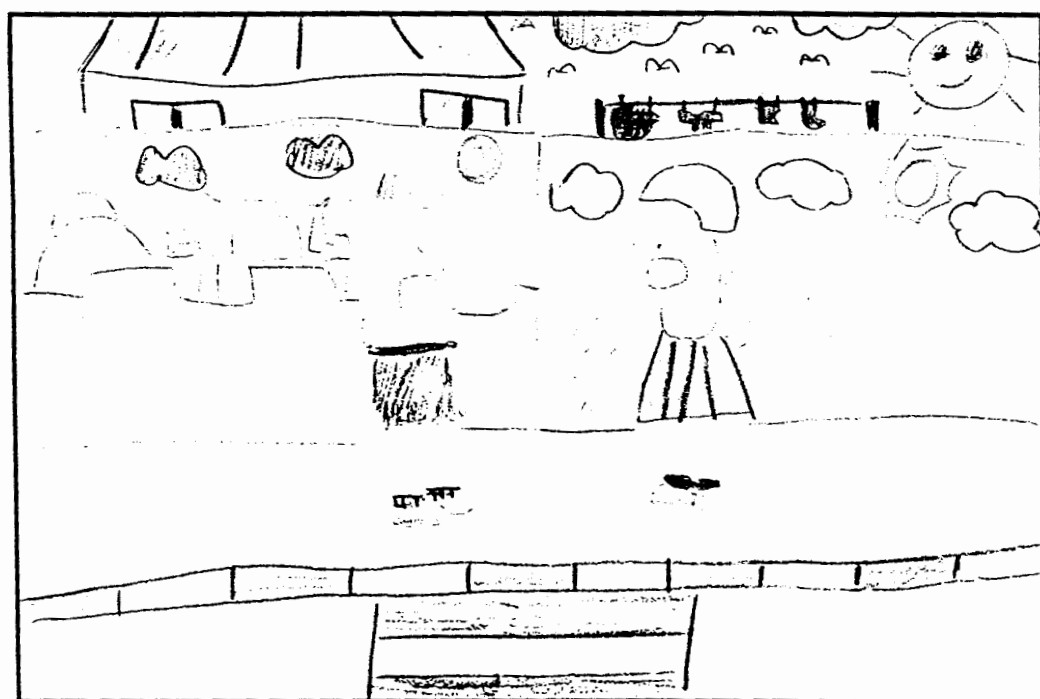
ภาพที่ 27 ภาพวาดแสดงการทำความเคารพต่อชาติ
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 11 ปี

ภาพที่ 28 ภาพวาดแสดงการทำความเคารพต่อผู้ใหญ่
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

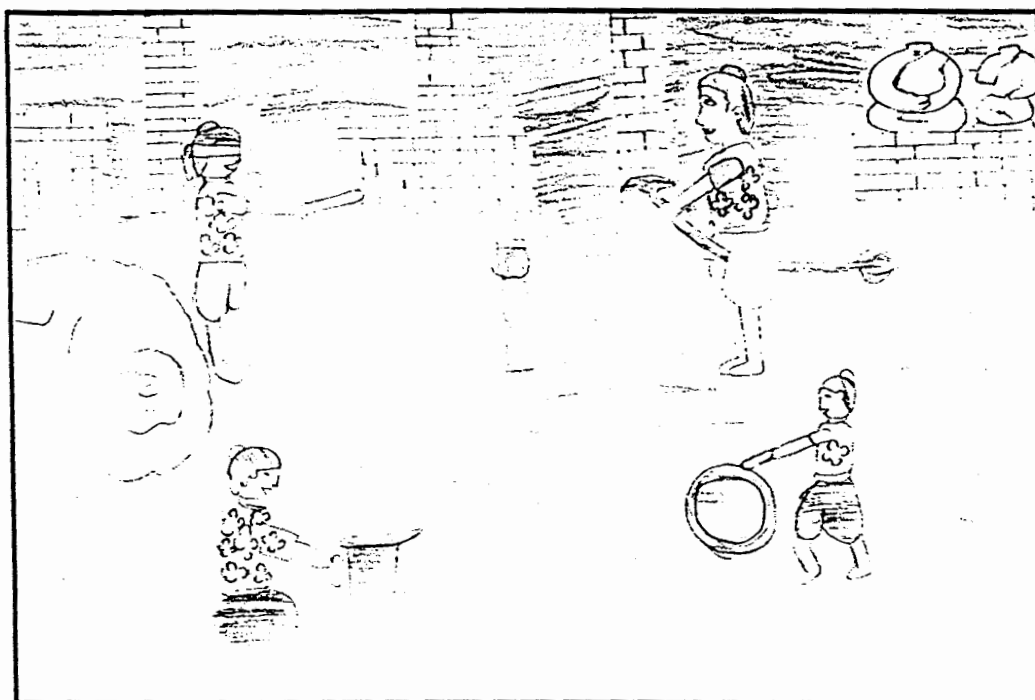

ภาพที่ 29 ภาพวาดแสดงการทำความเคารพธงชาติ
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

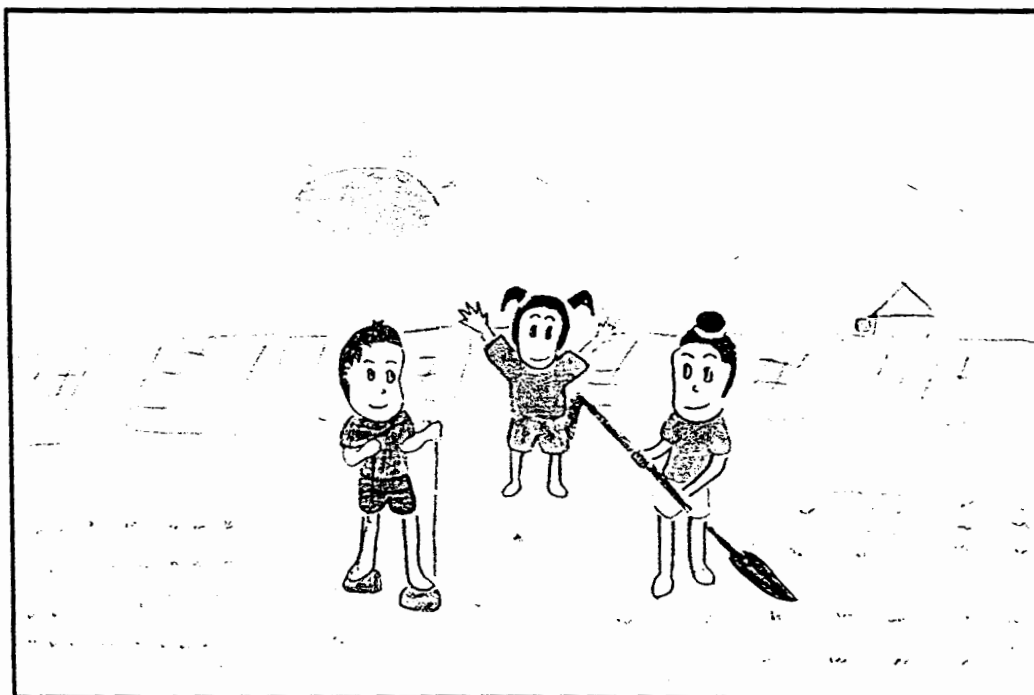

ภาพที่ 30 ภาพวาดแสดงการทักทายด้วยการสวัสดี
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

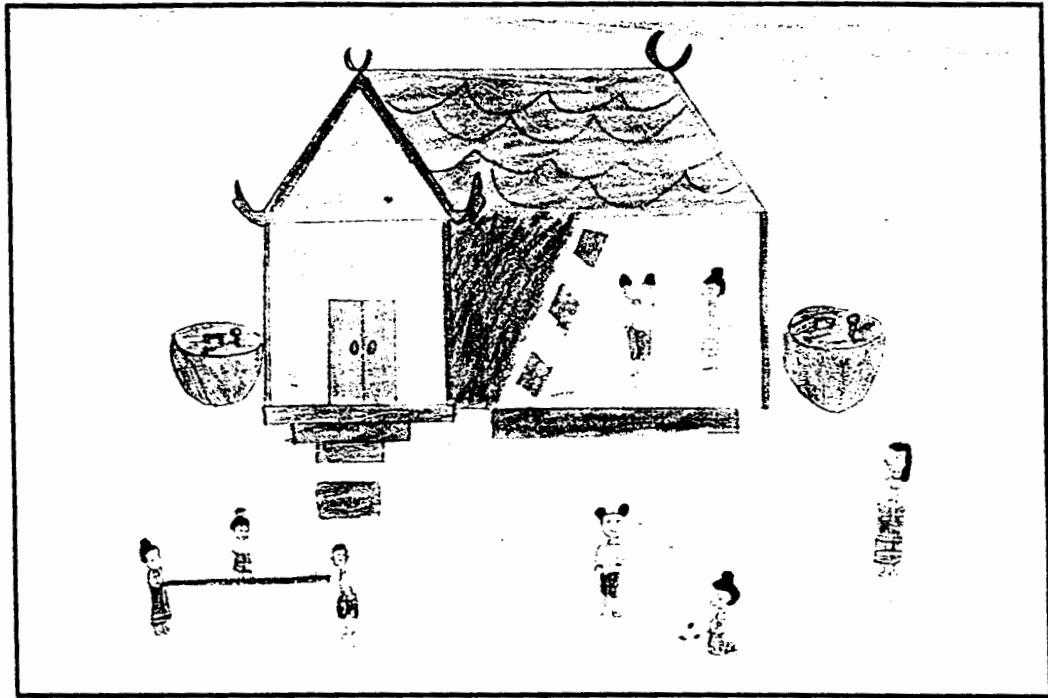
ตัวอย่างภาพวาดระบายสีด้านการละเล่น

ภาพที่ 31 ภาพวาดแสดงการเล่นปิดตาตีหม้อ ม้าก้านกล้วย ตีวงล้อ
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

ภาพที่ 32 ภาพวาดการเล่นม้าก้านกล้วย เดินกะลา
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

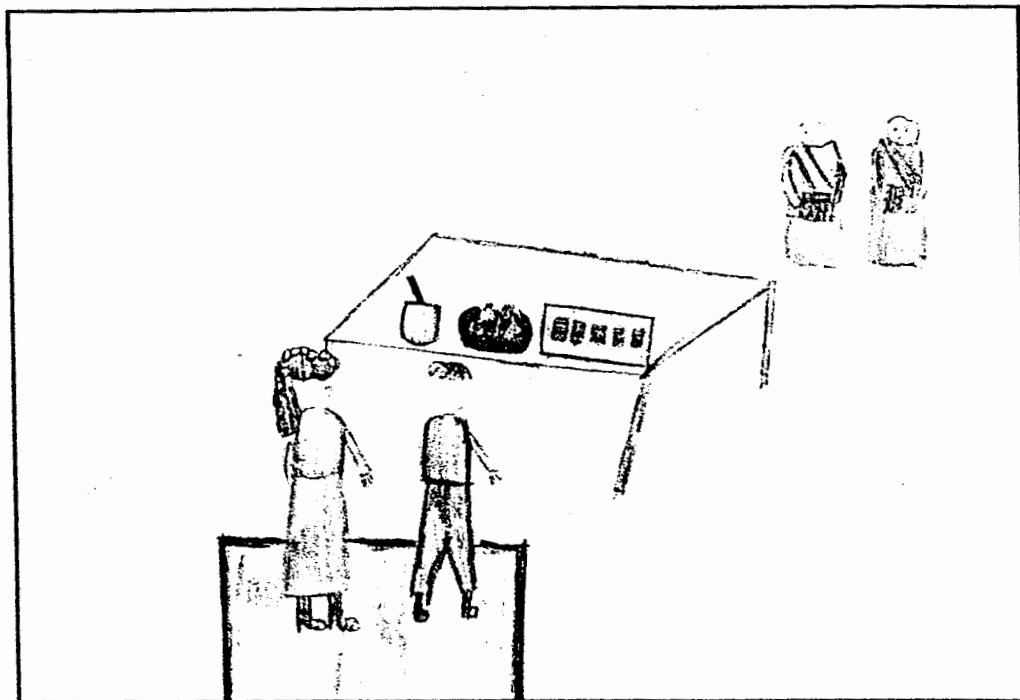

ภาพที่ 33 ภาพวาดการเล่นลาวกระทบไม้ หมากเก็บ
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

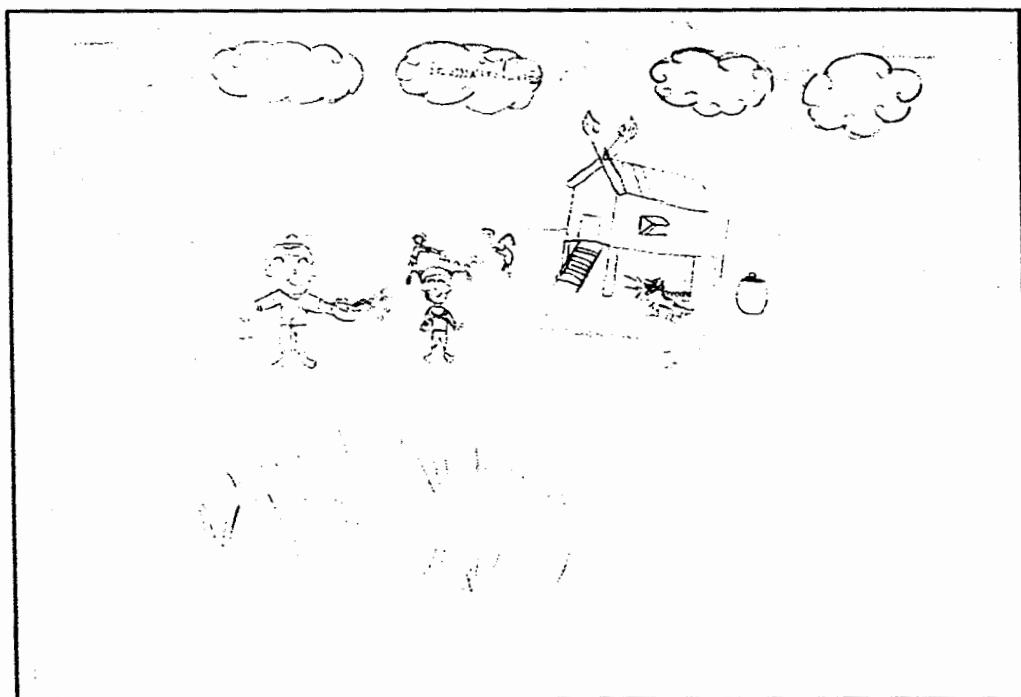

ภาพที่ 34 ภาพวาดการเล่นน้ำก้านกล้วย เดินกะลา
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

ตัวอย่างภาพวาดระบายสีที่ปรากฏลักษณะเพอร์สเพคทีฟ

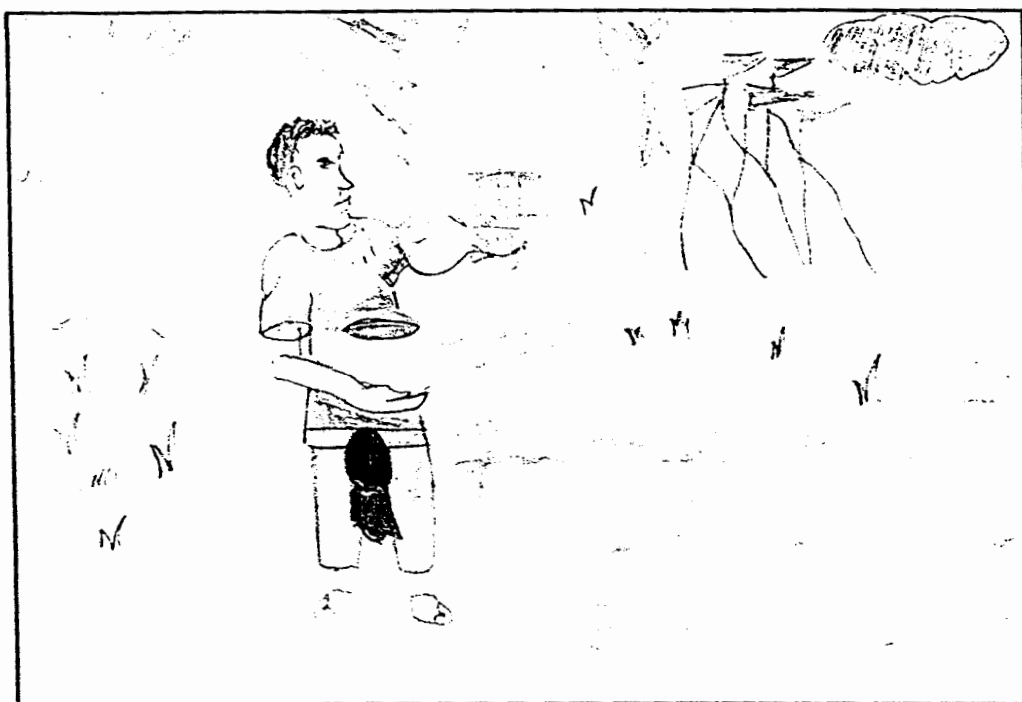

ภาพที่ 35 ภาพวาดการทำบุญตักบาตร โต๊ะมีลักษณะเป็นเพอร์สเพคทีฟ
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

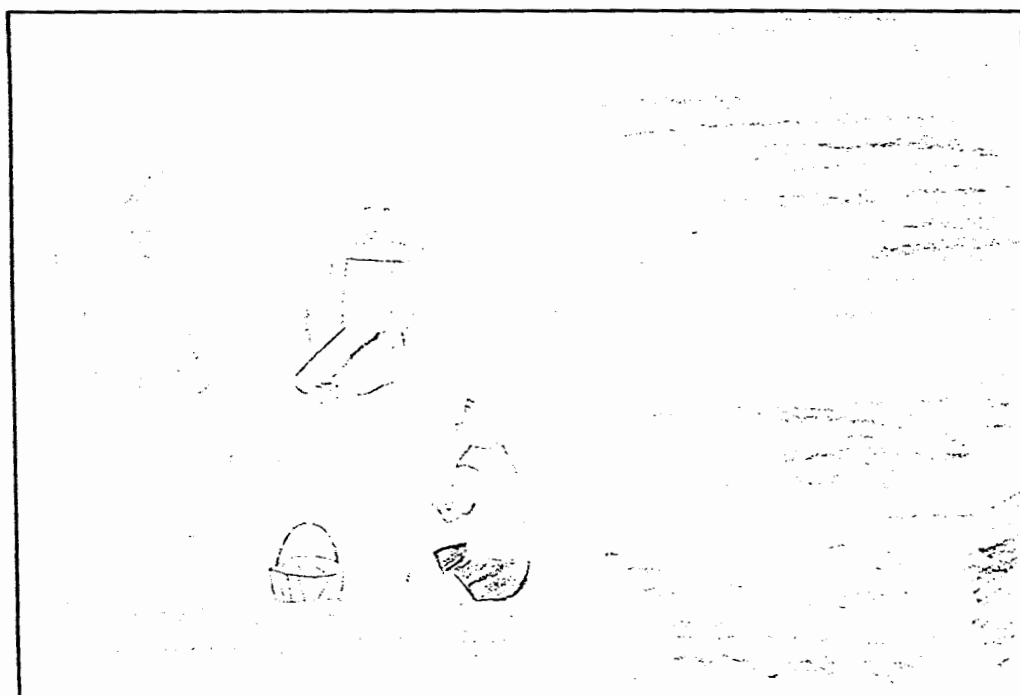

ภาพที่ 36 ภาพวาดประเพณีสงกรานต์ สังกัดได้ถึงระยะใกล้-ไกลในภาพ
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

ตัวอย่างภาพวาดระบายสีที่ปรากฏลักษณะเหมือนจริง

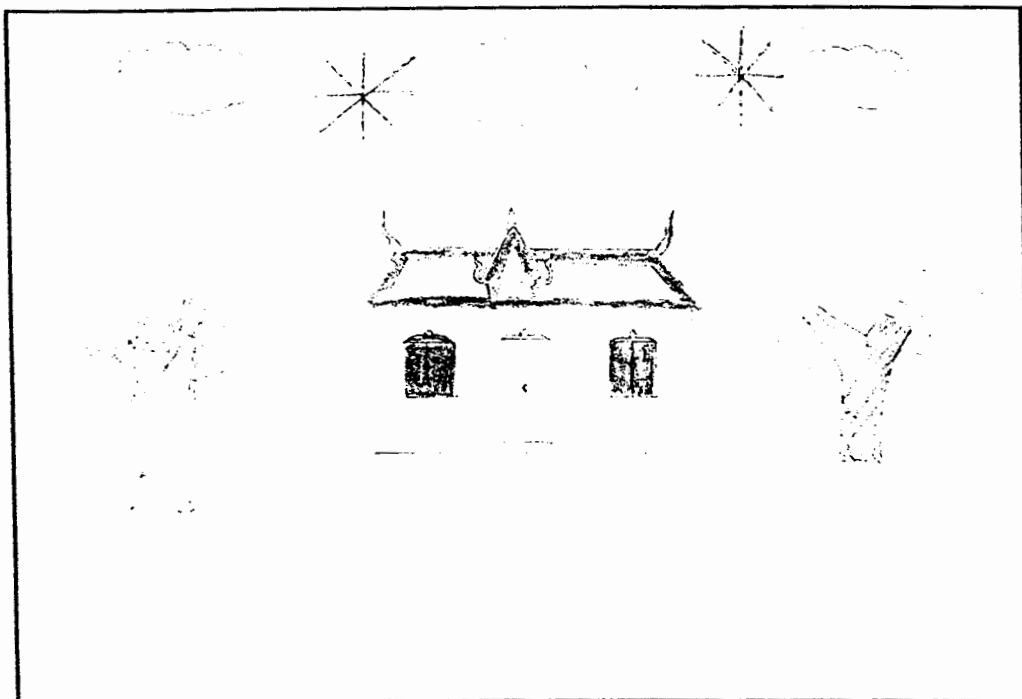

ภาพที่ 37 ภาพวาดคนลักษณะเหมือนจริง
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

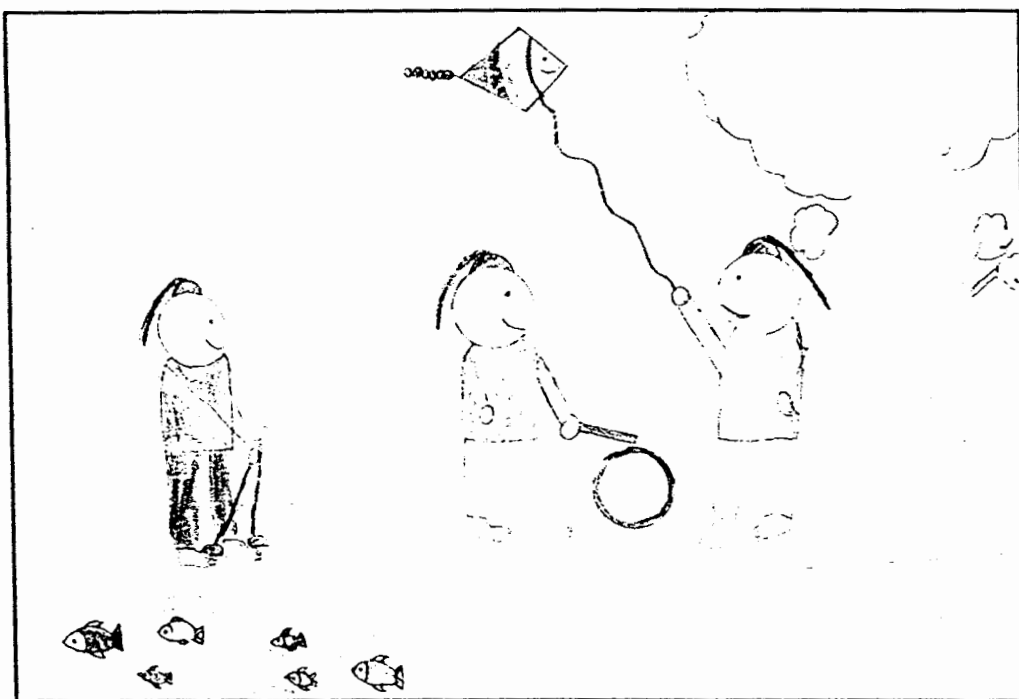

ภาพที่ 38 ภาพวาดลักษณะเหมือนจริง
เด็กหญิง อายุ 11 ปี

ตัวอย่างภาพวาดระบายสีที่ใช้ไม้บรรทัดหรือเหรียญเพื่อช่วยในการวาด

ภาพที่ 39 ภาพวาดที่ใช้ไม้บรรทัดช่วยในการตีเส้น
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

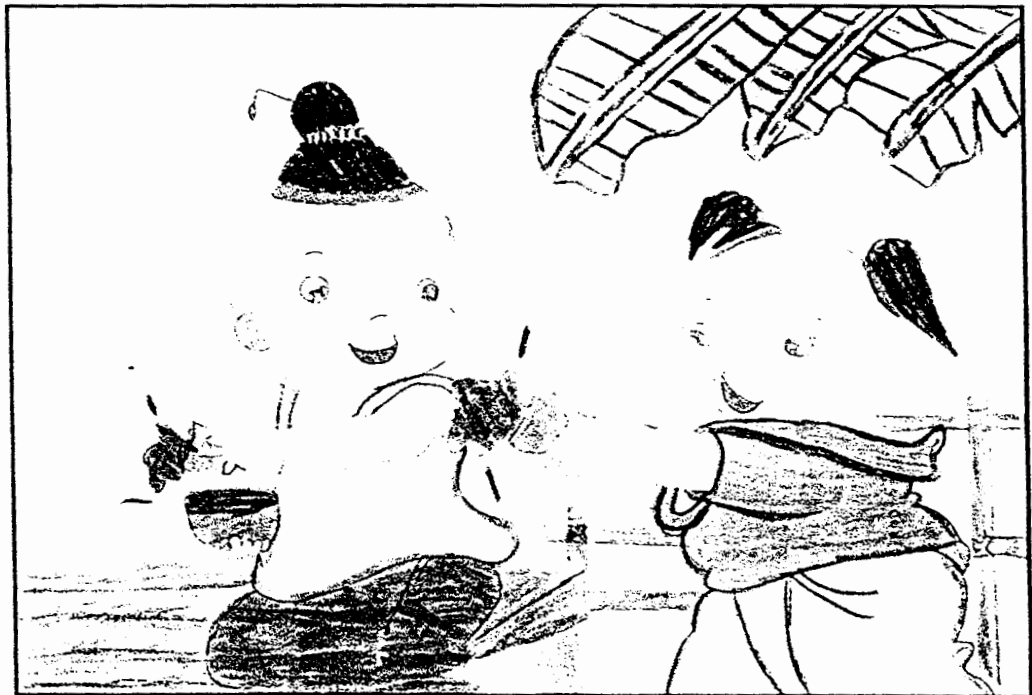

ภาพที่ 40 ภาพวาดที่ใช้เหรียญช่วยประกอบการวาด
เด็กชาย อายุ 12 ปี

ตัวอย่างภาพวาดระบายสีที่ลอกเลียนแบบจากหนังสือแบบเรียน

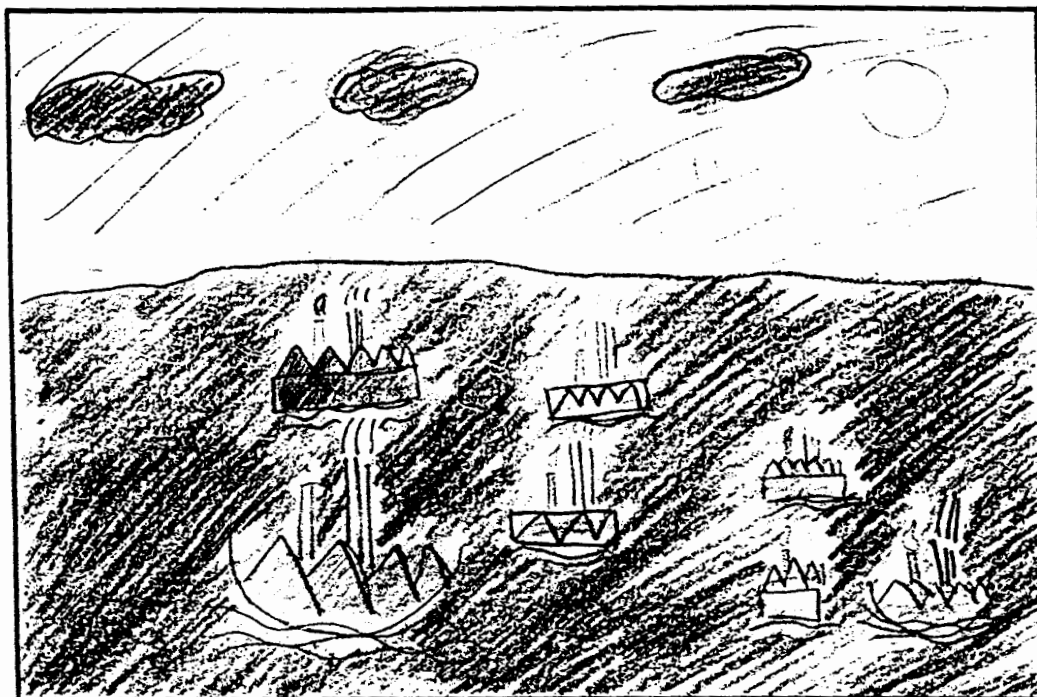

ภาพที่ 41 ภาพวาดที่ใช้แบบจากหนังสือ
เด็กหญิง อายุ 11 ปี

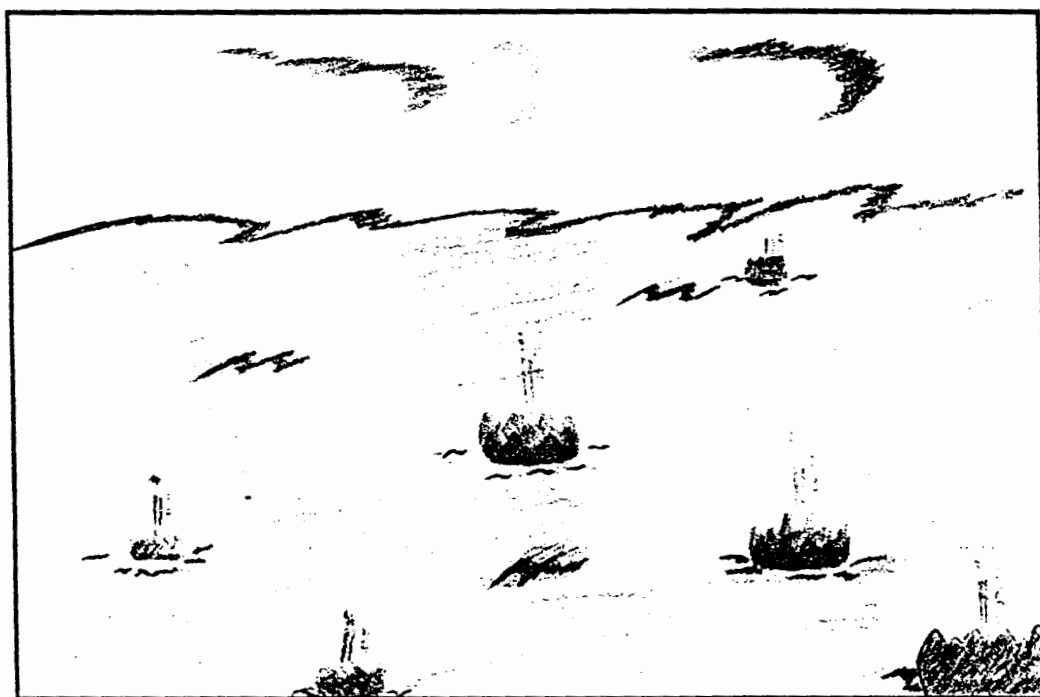
ภาพที่ 42 ภาพวาดที่ใช้แบบจากหนังสือ
เด็กหญิง อายุ 11 1/2 ปี

ตัวอย่างภาพวาดระบายสีที่เลียนการวาดภาพคน

ภาพที่ 43 ภาพวาดประเพณีลอยกระทงที่ไม่ปรากฏภาพคน

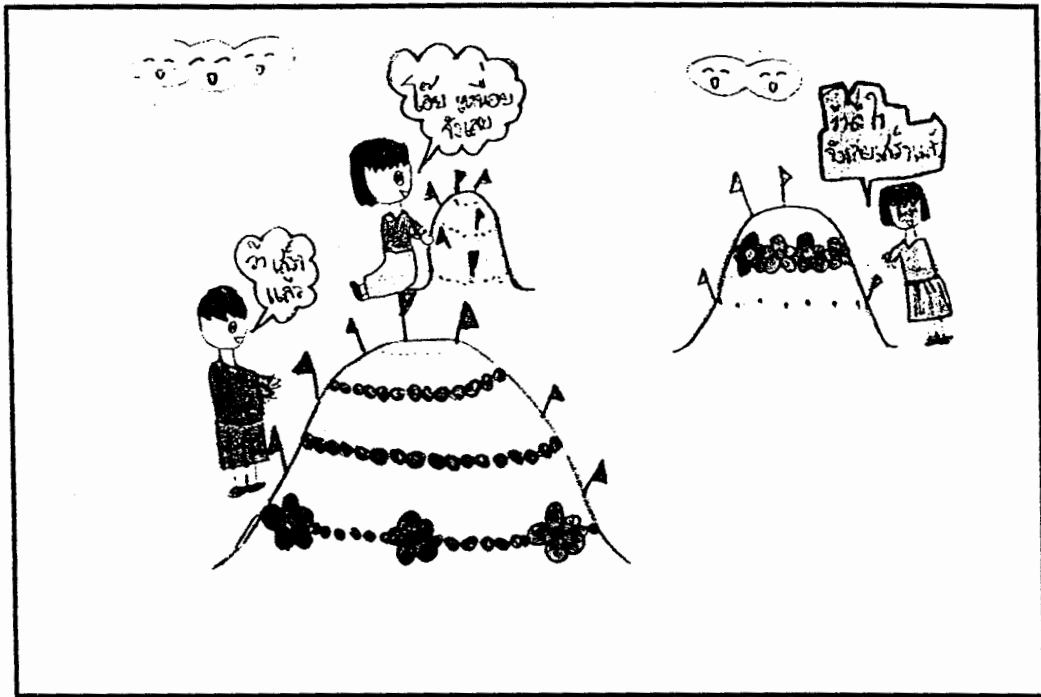
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 11 ปี

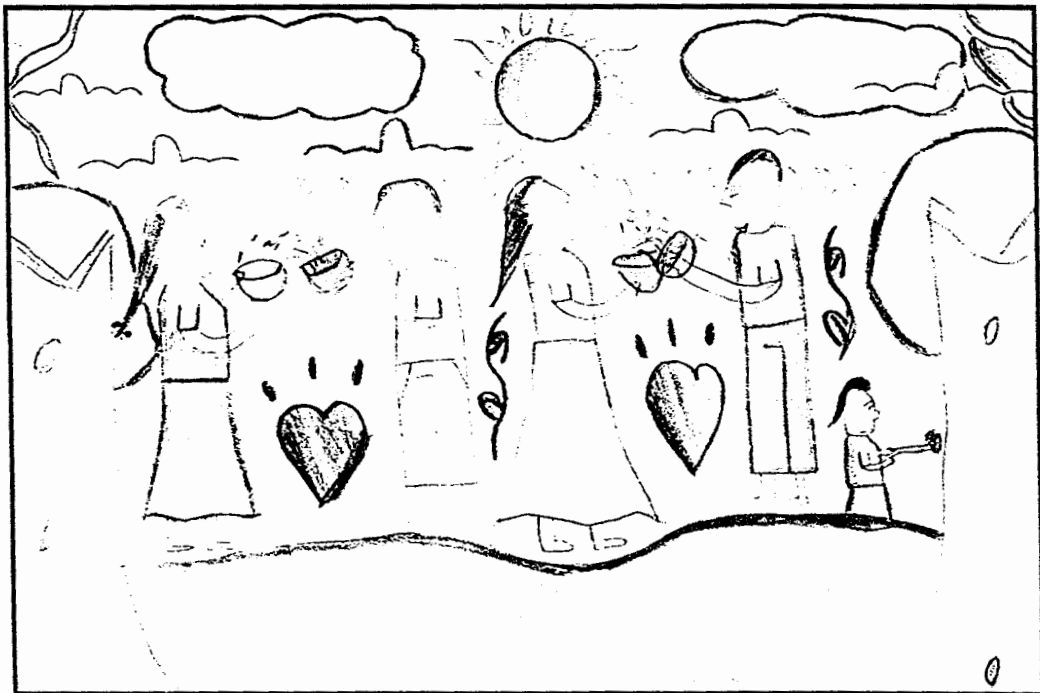
ภาพที่ 44 ภาพวาดประเพณีลอยกระทงที่ไม่ปรากฏภาพคน

เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

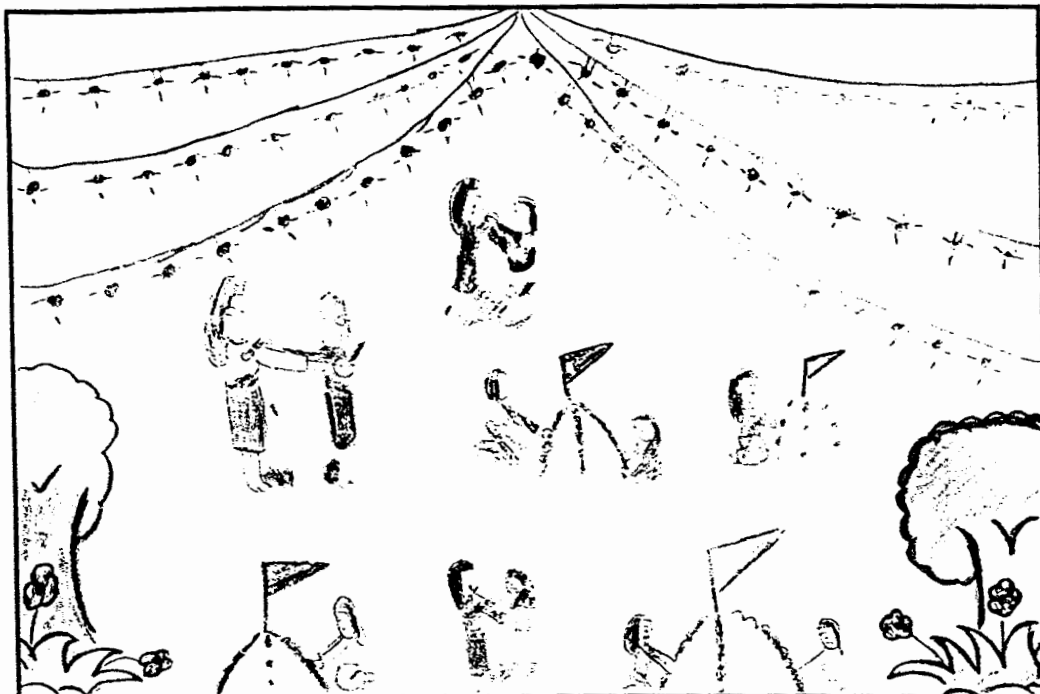
ตัวอย่างภาพวาดระบายสีของเด็กผู้หญิง

ภาพที่ 45 ภาพวาดของเด็กหญิงมีคำพูด แสดงถึงความใส่ใจต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง มีการตกแต่งภาพด้วยรายละเอียดต่างๆ เด็กหญิง อายุ 11 ปี

ภาพที่ 46 ภาพวาดของเด็กหญิง แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกอ่อนไหว เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

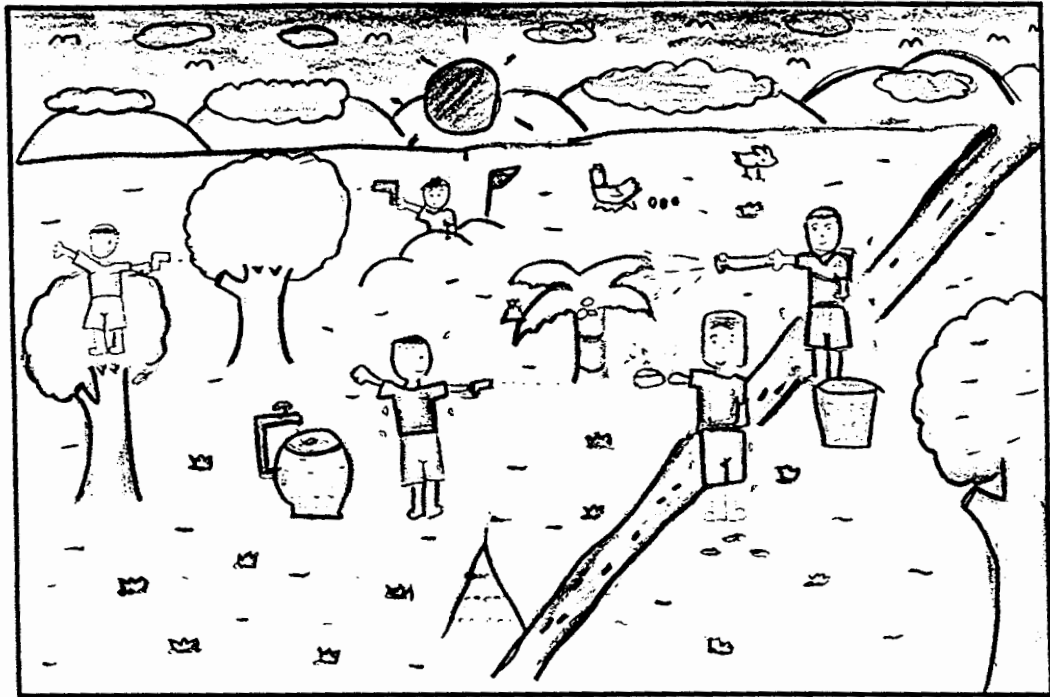

ภาพที่ 47 ภาพวาดของเด็กหญิง มักจะเลือกวาดภาพคนเพศเดียวกับตนเองเป็นหลัก
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อายุ 11 ปี

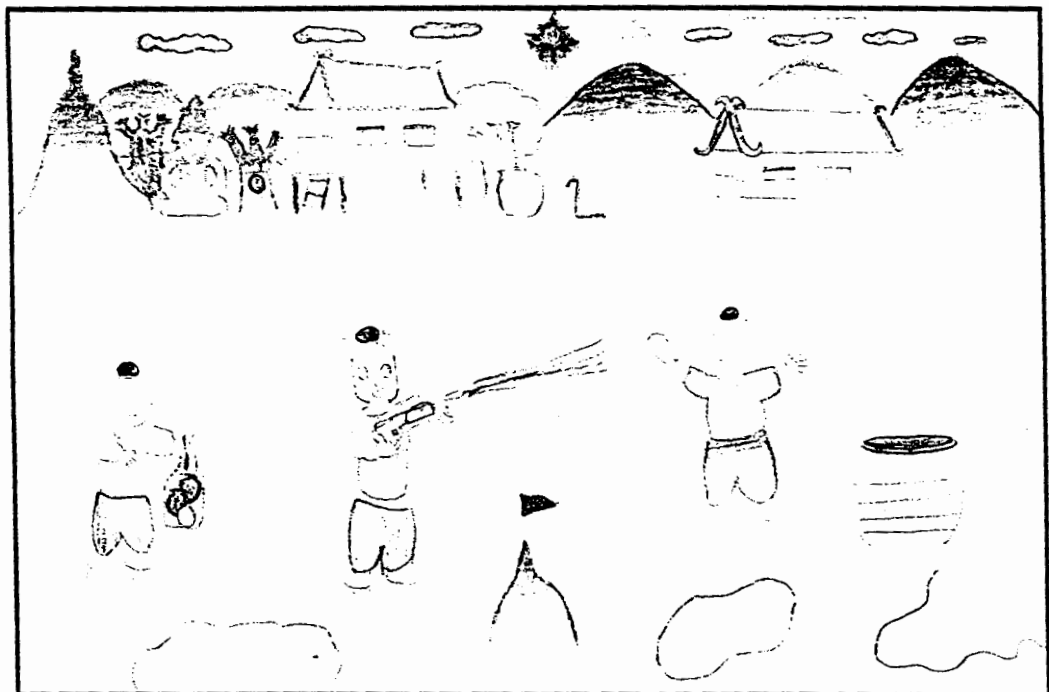

ภาพที่ 48 ภาพวาดของเด็กหญิง มักจะเลือกวาดภาพคนเพศเดียวกับตนเองเป็นหลัก
เด็กหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

ภาพที่ 51 ภาพวาดของเด็กชาย มักจะเลือกวาดภาพคนเพศเดียวกับตนเองเป็นหลัก
เด็กชาย อายุ 12 ปี

ภาพที่ 52 ภาพวาดของเด็กชาย มักจะเลือกวาดภาพคนเพศเดียวกับตนเองเป็นหลัก
เด็กชาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อายุ 12 ปี

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายโชติวัฒน์ วณเมธิน เกิดวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2518 เข้ารับการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และสำเร็จการศึกษาในปีพ.ศ. 2540 หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2543 ได้เข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาที่ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย